

తోమాలియ

గ్రంథకర్త:

కవితిలక, కవితావిశారద,

కాంచనపల్లి కనకాంబగారు

ప్రకాశకులు:

శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మహావిద్యాపీఠము,

బెజవాడ.

1942

[జలయ. 1-8-0.]

రాణింఁచెన్' అని కవయిత్రి స్వేయకవితాసార్థకృమును బ్రీక
టించినది. వేదాంతదేశికులు పోతనమహాకవి మోక్షలగువారిదియు
నిదియే మార్గము.

కవయిత్రి జీవితము పరమపవిత్రమైనది. స్వధర్మానుష్ఠానమందుఁ
బరమప్రీతి కలది యగుటచే బాల్యమునుండియు భగవద్భక్తి, భాగజ్ఞత
శ్రవణానక్తి, సాహిత్యానురక్తి, కవితాప్రసక్తి యీ కనకాంబగారి
యం దుద్భూతరూపములై కృమకృమముగా నయనగోచరములై
ప్రఖ్యాతములైనవి.

తోమాలియలోని పద్యము లాచంద్రితారకముగా నాంధ్రదేశక
మునఁ బ్రచారము క్షాదగినవి. అందలి సుభాషితము లిమ్మహామాల
నుండి యక్షయముగా న్నీవించు మధుబిందువులవలె రసికుల కాస్వాద్య
మాస మగుచుండు నని యీ మధుబిందుసందోహము నిందుఁ బొందు
పఱచినాము.

జే. జ. వా. ద. }
35-10-1942 }

ఇట్లు,

శ్రీ త్రిలింగ మహా విద్యాపీఠ పరిషత్తువారు.

తోమాలియతేనెసోనలు

—:0:—

పుటలు.

1. "తోమాలియ పద్యవికృతితో రచియింతు" ౧
2. న్యాయ్యమకానీ పదభక్తురాండ్రకు నసాధ్యం చేది కాత్యాయనీ 3
3. భగవద్భాగవతాంఘ్రిసేవనమె మద్భాగ్యంబుగా వ్రాసిపెట్టంగఁ బంకజభవుండు ౪
4. ధీరుఁడు కొమ్మనార్యుని పృతిష్ఠను గీరితి పేరుకొన్న గుంటూరు ౪
5. నిశ్చల రసభావధ్వను లాస్తికులకుఁ బద్యభవము లగుఁ దోమాలె ౧
6. ఎట్టులో, నెట్టుచునుంటిఁ గాలమును నీ భజనంబున నీరజేక్షణా ౧
7. పలుకుఁ దొయ్యలి ముంజేతి చిలుకపాటి సీతమాంబ ౬
8. ఈ కల్ల జగంబును మణిచి, కాంతుము స్వాంతమునందు కాంతిని ౯
9. చల్లగను దాటెను మొల్ల భవాలి వెల్లువ ౧౦
10. జాతి ప్రధానమా? గుణము సర్వజన స్తవనీయము ౧౧
11. కృతయుగఖండ మిక్కలిని శ్రీపతి పీఠము ౧౬
12. న్యాయ్యమకాదె సద్గురుల యాజ్ఞల శిష్యులు నిర్వహించుటల్. ౧౬
13. సరదాలన్ బరమార్థముల్ దొఱకునా? ౧౬
14. ఏటి కీపరిహాసంబగు నుద్యమంబు లుభయభృష్టత్వ సంపాప్తికా? ౧౬
15. తేతల్ విత్తులు వారి నిల్పుకొనఁగా విజ్ఞానము ౧౭
16. చిత్ర విశ్రాంతిని గూర్చు నర్థలకు సద్గురు పీఠము లెల్లకాలమున్ ౧౭
17. జొంగదా! భారము నేటి వారి కనువారము నిల్చు ననారతం బహా? ౧౭
18. దేవుని తోడఁబుట్టె మన దేశమున న్నిగమంబులు ౧౭
19. వ్యవహారంబున కంచు నొప్పుకొన ముంపం జొచ్చె బో కొంపలు ౧౮
20. కొల్లగ నిండియున్న చెటకుం జన నేల? ౧౮
21. అన్నియు నున్న రాజులకు నైనఁ బ్రకాంతి మనంబులోపలకా నున్న ౧౮
22. పెద్దలు వదియించు వాక్యములె తారకముల్ భయవారకములు ౧౮
23. కలుగుట దుర్లభం బెటులొ కల్గినచోఁ బరమార్థబుద్ధి
యిక్కలి ఫలియించు శిష్యుముగ ౧౮
24. తద్వజ్ఞులు మున్ను చెల్పు పెంద్రోవకు సాటిరావు పెఱియోవలు పాపను
జేయ జీవుని ౧౯
25. నీకంటెన్ ఘనుఁ డెవ్వఁ డార్తులకు సందేహంబులం బాప ౨౨
26. భోజాస్థానమునందు నుండఁదగు ముమ్మూర్తుల్ ౨3
27. తీర్థత్వంబు నొసంగఁ జాలుదు రహా తీర్థాధిపన్ పీఠ ౨3
28. విద్యాగంధము లేనివారుకలిలో విశ్వోపదేష్టత్వమున్, సద్యస్సిద్ధిగఁ గాంతు ౨౪
29. భాగ్యముగల్గినవారికిందు సమ్మోదముపెట్టఁ జీకరుండు పోవు నెటో సకల
ప్రచారముల్ ౨౫
30. గుర్వాశిర్వచన ప్రభావమున జంతున్ మాని ౨౬

31. కవులు తారకులెదు రీ కలివరులకు 22
32. ఒకవోటిమీఁదుగా సకలభారతము నాంధ్రమునఁ బట్టంగఁజాలు
దక్షుఁ డొకట 22
33. ఏలులు పొంగిపాట నెవ రేమి యొనర్చెదరు ? 22
34. దేవుని తోగిసి రాజుని...కాస్త్రపుండ్రోపలఁ గంప గొట్టి వినతుల్ పాన
పింతురు లాఠివారి 30
35. అధికారంబును మించి కృత్యములఁ జేయగజాను బాలుండు 30
36. వింతలు లేవు విజ్ఞులకు పీరులకు 30
37. ధీరుల్ గావలె విద్యులం గళల వృద్ధింజేయ 30
38. శిష్యునకు నె చదువుమా ర్తికిం గలిగె సద్యోగంబు 30
39. ఆభ్యుదయ నే చదువులఁ జాదుకొల్పెదరు ఛాతురిమానసమందు సద్గురుల్ 30
40. అడ మహాలె కాస్త్రమున నడ్డులు గడ్డులు లేవు 30
41. అసిఘరాచీతచర్య నూనిన యమార్గంపశ్య 30
42. భారతవిద్యుం గళకు బాదులు నిల్చు త్రిలింగ పీఠి 30
43. ఏమాదిరి ఏదె వీ కిల సమానునిఁ గాన జగాన ధీమణి 30
44. పాపములు పూ ర్తిగఁ బండన ? నూలు నిండవా ? 30
45. చెద్యనకు దుష్టంబుగాకేమి వచ్చెను బోశాలను మార్గముండు నలుకుట 30
- శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లంగ 30
46. అర్జును లెఱిఁజుంగఁగల రంబుజనాథ! భవత్ప్రభావమున్ 30
47. ఎప్పుడున లాలనంబునకుఁ బాతులు శిక్షకు లొంగువారలే 30
48. కృష్ణ ! నీయదుగులజాడ గోపికలకా సనకాదులకా యెఱుంగనా ? 30
49. కీర్తి నిచ్చి చేసితివి కృష్ణ కిరీటికి సాయము 30
50. ఎప్పుడు నిన్నుఁ గాంతు నవియే మది జెన్నుడ దాసురారికిన్ 30
51. అంబ మెతి నీకుఁ గనకాంబర ! నే గవక్షమృనాట 30
52. నల్లవిసామి నటించిన, డల్లన్ భాగవతమయ్యె 30
53. గోపకుమార ! భారతమగుం గద నీ చరితంబు ద్రోవిన్ 30
54. భాష్టవ పై చాల్చుట దాసురారికిన్ 30
55. మీ నీ, పరమరహస్య మందఱు కుపామ్యుడ వైతి నందనందవా! 30
56. అహమేన్ డించినగాని చేకొనవు కృష్ణ ! కత్తులన్ మిత్తులన్ 30
57. కాదరాయగంబంధభాంధవంబు, గలదు వైవెప్పు నునకు నో జలజనయాన ! 30
58. కవికిఁ జాలిన మిత్రుండు కలదె యెఱి 30
59. కృష్ణ మిప్పు వానిం దును జేసికుండనయ 30
60. ఈ విశ్వము దాద్యం భాంధుల భూమి శ్రీ వగము కేసాదీంద్రు 30
- మందంబునన్ 30
61. మదివాయు హేతును ముంగుచాల్చు 30

62. చిత్రమందుఁ గలదు చెడ్డ మంచి ౫౩
63. వానికన్న వ్యర్థం డిల లేదు వాఁడు ధనదుండగునేనియు దాత కానివా ౬౪
64. చవులూదవంగ వ్రాయు కవిచంద్రుల కబ్బు మహత్త్వసంపదల్ ౬౭
65. రాయలె యుండెనేని తన రాజ్యమునకా సగ మిచ్చి మెచ్చుండే ౬౩
66. ఎవ్వరుకా, జేసెడి దేమి సత్త్వమున నిద్రి సమగ్రము గొన్న వానికే ౬౪
67. వాఁత్యులకుఁ బండిత గౌరవ మెఱుఁగునా ౬౪
68. ఏకలవ్యుండుకా బాండవముధ్యముకా గెలువఁడే యోహా గురూపాస్తిచే ౬౫
69. శ్రీనగ కాననంబునను జెంచెత చెప్పిన దాఁలఁ బట్టి నేఁబోనను పొట్టాఁ
డుండునె ౬౬
70. స్వస్థాయికా విడనాడ నేరయిన స్వాస్థ్యంబుకా గనఁజాలిరే ౬౭
71. కడఁ బొగడంగ రాచ గుణగౌరవముం గల యద్విత్తియులకా ౬౯
72. సద్భద్రయముల్ వికసింపఁగఁ జేయు దీక్షకుకా, సవనము లెన్నియైన
నిలఁజాలునె ౬౯
73. భారుజీఁ బారిమార్గకులఁ దన్నెడు ధీరులు గానరారుగా ౬౯
74. ఉఱుము సెలయేఱు గలిసిన యొప్పు జాపు, శుకపికంబులు జతగూయు
చొప్పు దోచు ౬౯
75. మును సన్నునీళ్లరుల్ ప్రవిమలత త్తమే కడలఁ బాడిరి వ్రాసిరి
తాళ్ళ రంగులకా ౭౦
76. మామిడి నీడ గోరి మత్రిమంతుఁడు పెంచునె? ౭౦
77. ఏమేమియుఁ గాని చాయలకు నట్టటు భావనసేయఁ జెల్లునె! ౭౦
78. నిస్సైగుణ్యుల భరించు నిపుణుం డేఁడీ! ౭౧
79. చల్లం డెల్లడ విత్తనంబులను కాన్త్రంబుల్ కళల్ పండఁగకా ౭౨
80. నవరసములు కవిసోటకా, బ్రవిమలమోదం బొసంగు రసికుల కెల్లకా ౭౩
81. ధీరకవివరుల్ తారకుల్ గారె పృజకు ౭౩
82. కవులు కాసింప కెఱ్ఱింపఁ గలిగినారు ౭౩
83. దంపుపాటలు రుచియించు దంపు సాగ ౭౪
84. గడ్డిమోపులు సభలలో గారవింతెల్లి ౭౪
85. తెంపులకు నేలగీతాల సొంపు లకట ౭౫
86. ఎవరిది వారి కింపగుచు నీయిల వేయివిధాలు జెఱి ౭౫
87. కలిలో వేంకటనాయకుం డొకఁడె నిక్కంబైన దిక్పారయకా ౭౫
88. ఘంటానాదమువోలె వేద మద్రమోగకా జంక నింకేటికికా ౭౬
89. ఎంతే బండిన గుఱ్ఱ మెత్తయినఁగాడే యేనుఁగు ౮౦
90. సంపదయని యుబ్బ రాపదల మాన్పడ రాంతరదృష్టిపొల్చుచుకా ౮౦
91. అయువు నెట్టా నెట్ట ఘనమా! ౮౧
92. దేశము బాస వేసము విధించెను నన్నయ మున్నె ౮౧
93. పరదృష్టికా స్వమతమ్మునుం గనుట సంభావ్యమ్ముగాదు ౮౧

94. మాటలె నేదకాస్త్రముల మార్గముఁ జెంప భరింప ౮౧
95. వాసుదాసుఁడు ప్రశస్తయశస్త్రముఁడయ్యె ౮౨
96. ముక్కుంటిన్ గొలప ముక్కుమాయఁ డొకండుక ౮౩
97. ఏటికి నెదుర్దంగల భీరత గల్గు నీశుకరుణ నొకనికి ౮౪
98. దేవునిగా దేశకునిఁ గొల్పు బుద్ధి యలఁడియే ౮౫
99. లేకం లేయాశయు లేకుండ మెలఁగుటది యెవ్వనిక ౮౬
100. సాధురక్షకై, శ్రీపుల భూపులన్ నడువఁజెల్లునె సాటికి నీకు మాటికి ౮౭
101. చదువుల్ సంధ్యలు పోయె నేదములునున్ కాస్త్రంబులుం బోయె ౮౮
102. కలముకా కోశము కాచముకా దయయుఁ దక్కుంగల్గు సదర్పముల్
గలుగక భారత జాతికింగలుగు నిక్కంలైన జీవంబు ౮౯
103. బుధుండు తెడ్డు వొక యించుక నాకి ప్రకంబు వీడునే ౯౦
104. కొండగుడ్డులకై లేకము వారిదప్పుక చలింపక భీరుఁడుచేరుఁబారముక ౯౧
105. కూలికి వామిలై దొరుల కోసము లేకము నానచేసి భూపాలర నేడలేదు ౯౨
106. లంభదేశమునం దనర్థుల గొప్పచేయుటయె నిచ్చల్ గాంతుము ౯౩
107. ఆపనరముందు నాంగ్లమున నందఱకుం చెలియంగఁబల్కినక
బ్రహ్మల సంస్కృతంబును స్వభావను వీడకుమయ్య ౯౪
108. కవీశుల నాదరించు తీరి దొక్కడ నుండురో ౯౫
109. సాధువులగ వారికై నీతిగతుల్ గనిపెట్టెడి భీరుఁ డెవ్వఁడో ౯౬
110. నేఁడు ప్రాజదువుల వారు పుట్టినను జచ్చిన నెంచెడు వాఁడెవండు ౯౭
111. పలుకఁగ నేర్పు సత్కవిక లైతెము పుట్టినవాడు ౯౮
112. ఏనుఁగు లమ్మి కార్లపయి నెక్కెడు కక్కఱికిఁ జరించు భూ
జానులు సత్కవీశ్వరుల సాక్షగ నేర్తురే ౯౯
113. ఇచ్చక మేల రాజుల కొకింత కవీశుల కుండుఁగాక ౧౦౦
114. మరుపదమ్మనఁ తెట్టిన కాలివీజముల్ ౧౦౧
115. అద్దికామంచయి కాదయేని గడమంచయి ౧౦౨
116. అడవిఁ గుయ్యడ దయ్యటగాదె ౧౦౩
117. వెన్నుని యంక ముండుఁ బృథివీపతులక ౧౦౪
118. భర్తము నిల్వఁజెట్టు జీ దేశమునకుఁ గర్తవ్య మఖిల సంపద లదియే ౧౦౫
119. అర్జునో తీర్థనో వీదప నాదరమొప్పుగ విన్నవాడు పోకార్జును
జంత గొంత ౧౦౬
120. ఒక్కొక్క విద్య కొక్కొకని నొక్కొక మండలమందు నిల్వినక
దక్కను వీజము ౧౦౭
121. కొమ్మల మందఁగాయదిన కోతులఁ గొంపల నిల్వి ౧౦౮
122. ఇచ్చావ్యవము లీ జగమ్మపయి మా కేమాతృముక లేవు ౧౦౯
123. వ్యవృత్తున వ్యవర్థరక్షణము వాత్సర్యంబు జేయంగనా ౧౧౦
124. భూమిని కను బెప్పుడు తానె పుస్తకి ఘటిల్లు ౧౧౧

125. సత్కవులకా సాధుల కిల్లులకా మనుపఁగాదా కలె సంస్థానముల్ ౧౦౪
126. వట్టి తద్దినాలకుఁ దిగు లెప్పు డంచు మిగులకా దగవుల్ ఘటియింతుల్
శోభకుల్ ౧౦౪
127. చిల్లలు గల్లుఁ బో కవుల చేతుల ౬౯
128. పృబుద్ధు లెప్పుడుకా బుద్ధులు చెప్పుచుందురు ముముక్షుల కాపదఁబాప
సోపికకా ౮౯
129. ధార్మికులం బోషించు తేఱు పృథివిం గలఁడే! ౯౭
130. తెక్కసమయ్యె జీవితము వేవిధముల్ పరధర్మచింతలకా ౧౦౫
131. ధర్మవిహీనమై చెడును సర్వస్వస్మృలుకా గామముల్ ౧౦౫
132. పామరుల్ పొంగకా తుద్యులు వ్రాయు పాత్రములు మున్నుకా నేఁడు
నింద్యస్మృలే ౧౦౬
133. భారత భూమిసం గల పృభావము భావము లంతరింప ని
స్సారమగుకా జంగంబు ౧౦౪
134. ఇచ్చిన యట్టె యిచ్చునదియెందును బొందదు సత్కవీశులకా
మెచ్చినయట్టె మెచ్చు నొక మే లొనరింపఁడు ౧౦౪
135. సార్థకలంబు గనుకా బ్రహ్మోధ మది సమ్యక్సృష్టితంబైన ౧౦౫
136. విరహమునఁ గరుణరస మగు, విరహోర్తి హరించు రామవిభుయోగమునకా ౧౦౬
137. త్నమసారుండవు సర్వపక్షములకుకా సాయంబు గావెంతు ౧౦౭
138. హ సంబంధు శల్యంబు లే, దవురా నిక్కము విశ్వదాతకు ౧౦౭
139. తోఁచినటు చేసి చెడియె మకా దొపలతేఱు,
చూచినది గోరి నీతయు శోక మొందె ౧౦౫
- 140 కొత్త పాత్ర లేదు గురునిగమోక్తికి ౧౦౫
141. అత్త ధర్మంబు పాత్రచై యమృతసమము, నవ్యధర్మంబు కొత్తచై
హాలహలము ౧౦౫
142. మున్ను ద్రౌపది దమయంతి బన్దుములను
బడియుఁ దమతమ కీలముల్ విడువ చైరి ౧౦౫
143. ఇహము పరము లేక యిల్లేది! యాలేది? పశులమందఁగాక పృజలమూక ౧౧౬
144. నూటిగఁ బెద్దలు చెప్పిన, మాటకుఁ బైమాటలేదు ౧౧౭
145. మతిలేమిని గతులు పెక్కు మదవతి కకటా ౧౧౭
146. సంస్కృతిని మాని చేసెడు సంఘనేవ,
సంకరమె కాక యదియు సంస్కార మగునె ౧౧౮
147. కొంపలను వీడి రచ్చలఁ గూడరాదు ౧౧౮
148. పశువులను జేయు రష్యనుపద్ధతులకు, భారతసతీమణులు పాలుపడఁగరాదుగదా ౧౧౮
- 149 కావ్యమే కాంత, కాంతయే కావ్యమందుల్,
సహజపాండిత్యవిలసిత చానగాన ౧౧౮
150. పూరుషుల నుపదేశించి దారినిలుపు, తరుణియే తగుఁ బూనంగ ధర్మదీక్ష ౧౧౮

151. గుణము పితరులయందునఁ గొఱఁతనడినఁ
బుదిపిల్లల యటు వృద్ధిఁజెందు మంది ౧౧౯
152. పురుషుఁ డొకజాతి యొకజాతి పాలఁతి యందుగ్గి
జాతి యగు నెట్లు కలియక సతియుఁ బతియు ౧౨౧
153. చిన్నబుద్ధులు మనవెంట్రుకేయమేదియొ, హయమేదియొ వేదంబులే వచించె ౧౨౩
154. బుధుఁడు, ధర్మమని చేయు మాను నధర్మ మనుచు ౧౨౪
155. పూవుఁ దాచియునుం బోలి పురుషుఁ డతివ, పొంది పాసరిన
లోకమామోద మొందు ౧౨౫
156. అర్చరక్షణకై చేయ రావనములు ౧౨౬
157. అడ్డముల దొసి కుడిచెద రన్నిమాళ్లు ౧౨౭
158. సదస్వినేచనంబున తెదకుటసుమి ఫలము వేదపీఠుల నజానిక ౧౨౮
159. ఇంతకుకా, మాలము స్త్రీలు వారి పరిపూర్ణత పూర్ణత జాతి కంతకుకా ౧౨౯
160. ఈడేశంబుతో సాటి రా,వే రాజ్యంబులు పైమెటుంగుకద యెందమున్న
దాసింపఁగక ౧౩౦
161. సాధ్యులార! సద్వృత్తము మీదుపున్నె మననేకద నిచ్చెనుగర్మభూమిలోక ౧౩౧
162. పతంగంబులు మింట నూత్రిమల్, చెగి యెటువ్యాలునో యెటుఁగ డేవుని
కేనియు సాధ్యమానో ౧౩౨
163. ధీరస్వాంతలు వీరమాతలును సాధ్యిరత్నమల్ యోగిమల్
గారే భారతవారులు ౧౩౩
164. కొత్తొక వింతగాజుగఁ గొన్ని డివంబులు పోవఁజోవ నీ,వక్తను మేలుతేదు ౧౩౪
165. చెలియలికట్ట పీల మది స్త్రీలకుఁ గాలము గర్మ మెంతగాఁ
గలఁచిన దాని కాటరు ౧౩౫
166. ఈ సాధిదోషములు గ్రమ్మక బ్రజ్జతోనెట్టి ప్రి,గురువీతమ్మున సాధువృత్తిఁ
గొని మాకుం బ్రీతి గావింపుమా. ౧౩౬
167. బల మెటుల్ దృఢధర్మమె రామమూర్తికి ౧౩౭
168. పురుషుల్ లెక్కయె నీకా ఋషుల్ గనియు సమ్మోహంబునుం గాంక్ష
మందరరామా ౧౩౮
169. మెచ్చుల కైతగాందుగ్గి మెల మెచ్చుల దాతల యహారఁజామకొం
చచ్చులకూర్చి పాడెద రహా చిటిగీతలు ౧౩౯
170. ఈ విశ్వంబునుం దేవతేనెన్నక రాదది మంచిచెడ్డమని ౧౪౦
171. కాళిదాసుఁడై చలుకడ మున్న చెన్నటితోధీతియొ కత్తిగ దానురాలికి ౧౪౧
172. ధర్మ ఊహుల్ విజయుని బాడనుండి పృథివీతల మెల్లమ జల్లఁగాఁ బనుక ౧౪౨
173. హృదయముండు చాడ తివరా! మఱి కట్టర! నిద్రవోవరా ?
మోసిన దేది కాఁతములు మంచివి కావని. ౧౪౩

174. గడ్డియ చెంతకోసికొని గంపలు మోసుక పోయి రేనియున్
గడ్డగదల్చి రేహారులు. ౧౪౪
175. బుధులో మణి దీపము లెల్ల భూమికిన్ ౧౪౪
176. నూరు గజాల కాల్య నొక నూలును వెల్లిగ దాట నీళ్ళలో జారు ౧౪౪
177. ధర్మదీక్షలో ధీరుడు నెగ్గు దగ్గుదురు దీనులు. ౧౪౪
178. ధ్యానలయ శోభను గాంచుము, తోలుబొమ్మకై యేల భయంబు ౧౪౫
179. గాలికి బోవుమాట, కలకాలము నిల్చును బీజము ౧౪౬
180. యుద్ధమున్న సంగరమెక్కో! కామముఖ్య రిపు కాండము గెల్చుటె ౧౪౬

ఇట్లు,

శ్రీ త్రిలింగమహా విద్యావీర పరిషత్తువారు,

—ప్రకాశకులు.

విషయ సూచిక

	పుట.
క్రమీకృత - తోమాలియ సమర్పణము	౧
1. అంబాస్తుతి	౨
2. మొల్లజయంతి (1935)	౪
3. తిక్కన జయంతి (1936)	౬
4. కనక కంకణతారావళి (మొల్లజయంతి 1935)	౮
5. అమృతానందనాథ గురుజయంతి (1935) యువసంవత్సర కార్తిక బహుళ దశమి	౧౩
6. ధాత - గురుజయంతి (1936)	౧౪
పద్మ కుసుమాంజలి	౧౬
విజయవాడ శాఖ (శ్రీతిరుమల శ్రీనివాస తిలింగ మహావిద్యాపీఠము)	౨౧
7. శుక్లగురుజయంతి స్వాగతము (1937)	౨౧
అమృతానందనాథ జయంతి	౨౨
8. బహుధాన్య గురుజయంతి (1938)	౨౫
9. పరమాది - గురు జయంతి (1939)	౨౯
10. విక్రమ - గురుజయంతి (1940)	౩౨
11. వృష - గురుజయంతి (1941) గురుపరంపర	౩౫
12. అజ్ఞాత ఆదిభట్ట నారాయణదాసు	౪౨
13. కృష్ణస్తవరాజము	౪౩
14. కవితా సుభవము (1937)	౫౨
15. అంధోపగోధము (పచ్చయప్ప కళాశాల)	౫౪
16. మంచుమాటలు (రాజధాని కళాశాల)	౫౬
17. వార్ధా విద్యావిధానము	౫౯
18. చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటకృష్ణులవారికి సమాశ్వాసపద్యములు	౬౦
19. చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటకృష్ణులవారికి జెన్నపుర్యాంధుల సమ్మానము శ్రీతిరుమల శ్రీనివాస తిలింగ మహావిద్యాపీఠసంఘము	౬౧
20. విజయతారావళి	౬౩
21. కొప్పరపు సోదర కవులు	౬౮
22. ఆమంచర్ల కృష్ణరావుగారు	౭౨
23. అబ్బరాజు హనుమంతరాయ శర్మగారికి విజయవాడ పౌరుల సన్మానమున నధ్యక్షురాలి పద్యములు	౭౩
24. ఆర్థము - పరమార్థము	౭౫
25. శ్రీ వావిళ్ళవారి తిలింగ రజతోత్సవ సంచిక	౭౭
26. వావిళ్ళవారి తిలింగ రజతోత్సవ సభలో	౭౮
27. దివ్యవాణి పోకంస	౭౯
28. విజయనగర వేదవిజ్ఞానవర్ధనీ పరిషత్తున	౮౦

	పుట
29. వావిలికొలను సుబ్బారావుగారి నిర్యాణము ...	౮౨
30. రవీంద్ర సప్తమయము ...	౮౩
31. కావ్యపరమార్థము ...	౮౪
32. భృగురాంబా మల్లేశ్వర పుస్తక భాండాగారప్రకంస ...	౮౪
33. దోమా వేంకటస్వామి గుప్తగారు ...	౮౫
34. దంటు సుబ్బావధానిగారి పండితరాయ విరుద ప్రకంస ...	౮౬
35. దేవోద్ధారక నాగేశ్వరరాయనికి కవికా రామాల ...	౮౭
36. కీరాధాకృష్ణయ్యగారికి హంసవిజయము పంపునపుడు ...	౯౦
37. " హంసవిజయభిప్రాయముపై ...	౯౧
38. " తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మనవిద్యాపీఠమున సత్కానము ...	౯౧
39. కత్వాచార్యులు తత్పర్యము బోధనపుడు ...	౯౨
40. కీరాధాకృష్ణయ్యగారి పుత్రీకా వివాహ సందర్భమున ...	౯౪
41. కీజయపురాధీశ్వరనకు హంసవిజయము పంపునపుడు ...	౯౫
42. విశ్వమేళతారాచరి ...	౯౬
43. కీజయపురాధీశ్వరల సమక్షమున శ్రీతిరుమల కీర్తినివాస త్రిలింగ మనవిద్యాపీఠమున ...	౧౦౧
44. అంభరీశాచార్య పరిషత్సందర్శన రామాల ...	౧౦౩
45. కృంగార పరిబంధరత్నము ...	౧౦౫
46. విశ్వదాత నిర్యాణము ...	౧౦౬
47. ద్రౌపదిదేవి దొరసాని ...	౧౦౮
48. శ్రీవీరాద్వరం మనరాజగారి సమక్షమున ...	౧౦౯
49. పరిషత్ ...	౧౧౦
50. గృహలక్ష్మి ...	౧౧౧
51. గృహలక్ష్మి ...	౧౧౪
52. కాథాశలీషసంభాషణము ...	౧౧౬
53. పాపప్రసాదము ...	౧౧౮
54. పాపరంజితము ...	౧౨౩
55. కామరూపిందరి సందర్శనమున ...	౧౨౫
56. హిందూమండలి కార్యాచరణము ...	౧౨౮
57. కాకినాడ విద్యార్థి సమావేశమున ...	౧౩౦
58. కీజయ కాలాంతపు కేమయ్యగారి కవితారత్నము ...	౧౩౧
59. కీజయ కాలాంతపు కేమయ్యగారి కవితారత్నము ...	౧౩౨
60. కీజయ కాలాంతపు కేమయ్యగారి నిర్యాణము ...	౧౩౩
61. కీజయ కాలాంతపు కేమయ్యగారి - కవితారత్నము ...	౧౩౪
62. కీజయ కాలాంతపు కేమయ్యగారి - కవితారత్నము ...	౧౩౫

63. విజయనగరశ్రీల సభ	౧౩౮
64. శ్రీమంధూరి శంకటరెడ్డిగారి జన్మదిన పండుగం	౧౪౦
శ్రీరామస్తుతి	౧౪౧
స్వస్తి	౧౪౧
శ్రీతిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగమహా విద్యాపీఠ నూతన ప్రాసాద పరివేళ మహోత్సవము. శ్రీకృష్ణస్తుతి.			

శ్రీభాస్యాయ నమః

శ్రీమత్యా కాంచనపల్లి కనకాంబయ్యా శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస

త్రిలింగ మహావిద్యాపీఠ

క న క ప్రా సా ద స మ ర్ప ణ మ్

శ్లో॥ తీర్థం కృష్ణానదీ యత్ర త్రేత్రం పాశుపతం మహత్

దైవతే యత్ర వై స్వర్ణదుర్గాంబామల్లికార్జునా.

౧

టీక:—కృష్ణానది యెచట పుణ్యతీర్థమో, యెచట త్రేత్రము పశుపతి సంబంధ మైనదో, దైవతము లెచట, గనకదుర్గాంబా మల్లికార్జునులొ యది విజయవాటిక. బెజ వాడలొ నున్న యింద్రకీలపర్వతంబున నర్జునుడు మున్ను తపం బొనరించి పాశు పతాస్త్రము శివుని వలన గ్రహించె నని యైతిహ్యము. కావునఁ బాశుపత త్రేత్ర మనియుఁ బశుపత్రేత్రమునఁ బాశుపతత్రేత్ర మనగా శివత్రేత్రమనియుఁ జెప్పవచ్చును. విజయుడు పాశుపతాస్త్రము సంపాదించినచోటు విజయవాడ. దేశ్యము బెజవాడ యని యెఱుంగునది.

శ్లో॥ కేంద్రం త్రిలింగదేశస్య, సాంద్రం నానాకలాన్వితైః

స్థితం సాధుజనైః పూతం, పత్తనం విజయాభిధమ్.

౨

టీక:—ఈ విజయవాడ, త్రిలింగ దేశమునకు కేంద్రము (మధ్యభాగము). నానా విద్యలు, కళలు శిల్పము లెఱింగిన వారిచే నిండియున్నది. సాధుజనులకు స్థానమైనది. కావుననే పావనమైనది.

శ్లో॥ తత్పురీసరసీజస్య కర్ణికాయాం యథేందిరా

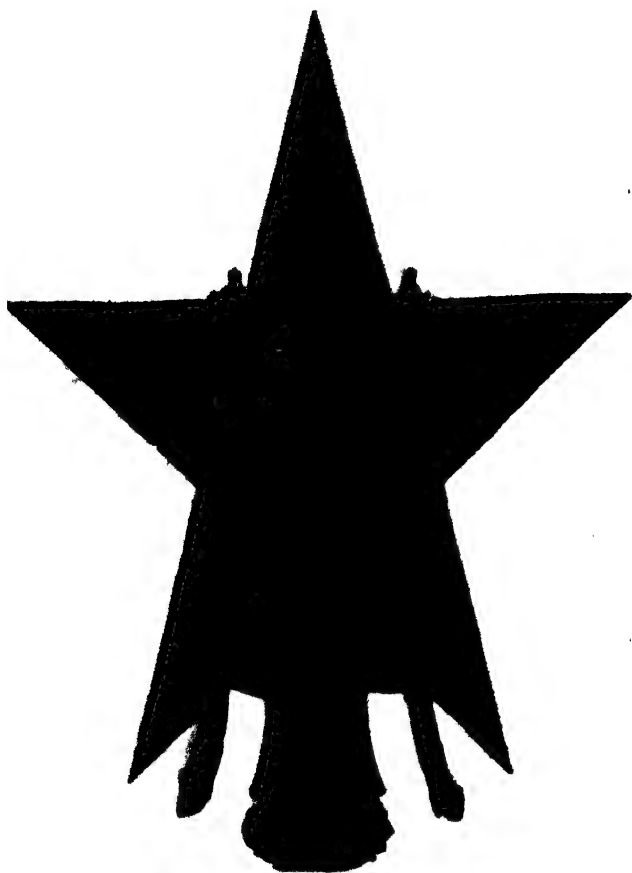
కనకాంబాకృతీ హేమ, ప్రాసాదో భాతి భాస్వరః.

౩

టీక:—ఆ విజయవాడ యను పద్మమునకు మధ్యభాగమునందు (కర్ణికాయందు) గనకాంబానిర్మితమయిన సాధము, “హేమ ప్రాసాదము”, కనకప్రాసాద మను హేమతోఁ గాంతితో లక్ష్మీవలె బ్రకాశించుచున్నది.

శ్లో॥ అమృతానందశిష్యా యా నుభామధురభాషిణీ

కర్త్రీ యా జీవయాత్రాయా యోగినీ సుదృఢవృత్తా.

శ్లో. హరిహరవిధిరూపమ్ హ్యర్తరజప్రతాపమ్
కలిమలహరదక్షం కామజిత్పత్కటాక్షమ్
నరసమజనగేయం సాత్వతాం భాగధేయం
పరమపురుష మీశమ్ భావయే వేంకటేశమ్.

వద్యమాలా మహామాలా రసామోదానురంజితా
శ్రీవతే రచితేయం తే హేమసూత్రవమన్వితా.

శ్రీ భాస్కరాయనమః
 శ్రీ శారదాగురుభ్యోనమః
 ఆస్మచ్ఛ్రీగురుచరణారవిందాభ్యాం నమః.

తో మా లి య

శ్లోకై సే త

(శ్రీ)మానాయక నీకుఁ

దోమాలియఁ బద్యవితతితో రచియింతుఁ
 ధీమంతుల కంఠమున మ
 హామహిమన వెలయు నది బుధామోదదమై.

౧

పుట్టితి నాడుదాననయి, పుణ్యవశంబున విద్యనేర్చి, చే
 పట్టితి దేశికాంఘ్రివరివస్య కపింద్రులకెల్లఁ గానుకల్
 వెట్టితి గ్రంథరాజములు, విజ్ఞులు దీవనఁజేయ నెట్టులో
 నెట్టుచునుంటిఁ గాలమును నీ భజనంబున నీరజేక్షణా.

౨

ప్రస్తావోచితములు, వి
 ధ్వస్తతమస్కములు వస్తుతత్త్వఘనంబుల్
 నిస్తుల రసభావధ్వను
 లాస్తికులకుఁ బద్యశతము లగుఁ దోమాలెన్.

౩

మః భగవద్భాగవతాంఘ్రినేవనమే మద్భాగ్యంబుగా పోసిపెట్టగఁ బంకజభవుండు, లోకపుబాటల్ వీడి మోక్షంబుఁ దిన్నగఁ జేర్పంగల సద్గురూక్తులను జెందంబందున న్నిల్పి దీక్షగ నత్కావ్యములఁ రచించెదను సాక్షాచ్ఛారదాసత్కృపఁ. ౮

2. మొల్లజయంతి

నెల్లూరు - 8-12-1935

అధ్యక్షపన్యాసమునందుఁ జెప్పఁబడినవి.

ఉ॥ శ్రీలకు నాలవాలమయి సింహపురంబున వర్ధమానశో భాలవదార్యగోష్ఠిఁ గవిపండిత భక్తసమక్షమందు భాషాలనానవర్యులఁ బ్రశస్తముగా ఘటించుచు సత్క్రియాజాలము నిర్వహింప ననుఁ జాలగఁ జేసిన బాల నెన్నెదఁ. ౧

ఉ॥ శేవరిచ్చె సింహపురికి నను మొల్లజయంతిలో నభాగ్రాసమందు నుండ నటులొగద పుట్టినయింట నెందునేక జేసెద రగ్రాజ యది చిన్నదొ పెద్దదొ, యాడుబిడ్డ కీ దోనము సైపుడంచు వినతుల్ పొనరింతు సదస్యకోటికి. ౨

ఉ॥ భీరుడు కొమ్మనార్యుని ప్రతిష్ఠను గీరితి పేరు కొన్న గుంటూరుసయ్యియ్యి జనకుడు బిననాడె చనంగవచ్చి నెల్లూరవసించి నే జదువులు బలకంబులు సత్కవిత్వముల జేయు జెంపుగంటి నిటఁ బెద్దలు వన్న ననుగ్రహింప మా యూరిదియేయటంచు ముదముదెద శాంత యయోధ్యనుంబలె.

కా॥ మా పెద్దల్ కలునాట వాటముగ ముఁ మాచెల్లలో వెండి దాచేపల్లి గడు దానభోగముల పొగి గాంచు వ్యాపారులై భూషశ్రీవిలసిల్లినారు కళల భూదేవుల భేవుల గాపాడంగఁ గడంగినారు భృతల గల్పించి మేలెంచుచు. ౩

శా॥ మామాతామహులందినారు మును సన్మానంబు గోల్కొండలో
హేమంబుల్ మణులు సువస్తువులు భూమిశుల్ సమర్పింప ను
ద్దామప్రేమ హరిక్ భజించిరి మహత్త్వంబంది వేదాద్రిలో
నామం బిప్పటికిక్ వినంబడెడు ధన్యత్వంబు మాకట్టియే ౫

ఉ॥ తా నొక ధర్మవాదిగఁ బ్రథక్ బురమందునఁ గన్న మంగురా
మానుజుఁ డా పుండ్రుఁడు బ్రథమంబున నక్ గవయిత్రీఁ జేసి వి
ద్యానిపుణుల్ కపుల్ యతులుఁ దన్నొగి ధన్యునిఁ జేయ వారి న
న్మానముచేసి చూపె నొకమార్గము నాకును సాధుసేవకుఁ. ౬

శా॥ రంగారాయనిఁ బంగనామకులపారావారరాకాసుధాం
శుం గీర్తిప్రియు భావుకుఁ దలఁతు నే శుద్ధాంతరంగంబునం
దుం గావ్యమ్ములు పత్రికల్ చదువఁగా నూల్కొల్పి నన్నింత దా
నింగా నేడు దివంబునుండి కనువానిక్ సాధుసన్మాన్యునిక్. ౭

చ॥ తెనుఁగున మల్లినాథుఁ డన ధీరత వ్యాఖ్యలు వ్రాసి సంస్కృతం
బునకుఁ దెనుఁగుచేసి బుధముఖ్యుఁడునా జయమంది కొత్తతో
వను గృతులం బొనర్చి త్రిదివంబున కేగియు నొర యీపురం
బున వెలుఁగొందు సత్కవికి మొక్కికెద వేంకటరాయశాస్త్రికిఁ. ౮

ఉ॥ పెద్దలలోనఁ బెద్దయయి పిన్నలకుఁ జనవిచ్చు పిన్నయై
గద్దెల మాటలాడెడు పగిల్బుడు నై బుధకోటి కండయై
ప్రొద్దులు విద్దెలక్ గడపు పోడయునా శివరామయార్జునిక్
వద్దన మానఁగావశమె పండితగోష్ఠిఁ బ్రశంసచేయఁగక్. ౯

శా॥ ప్రస్తావోచితు నేటితిక్కనను సుబ్రహ్మణ్య బ్రహ్మణ్య గృ
ష్టస్తోత్రప్రియునిక్ దిలింగపరిషన్మాన్యుక్ గలావేది స
ద్వస్తాపాననలాలనున్ విమల దుర్భావంశ్యునిక్ సద్యశో
విస్తారుక్ వినుతీంతు సింహనగరీవిద్యత్కవీంద్రున్ హితుక్. ౧౦

ఉ॥ శైవునికూతురయ్య నృపచంద్రుని శ్రీరఘరామచంద్రుని స
దాశమునక్ భజించియుఁ బ్రబంధము నాతనిపై రచించియుక్

భూవలయంబున గలుగు పుణ్యచరిత్రల సగ్గిగణ్యయై
మావనితాభిశేల నుపమంబగు మొల్లఁ దలంతు నెంతయున్. ౧౧

ఉ॥ స్వాంతమునందు నమ్మును జయంతులు నీయుటెకాదు ధర్మదృ
ష్టాంతములట్ల నిల్చిన మహాత్ములమార్గమున జరించి వి
భ్రాంతిలుమాని ఘోరభవబంధవిమోచనముం బొనర్చు శ్రీ
కాంతని సంతరంగమున గట్టి భజించుట మేలు చూడఁగన్. ౧౨

శ్రీమతి చిల్క-పాటి సీతాంజగారికి
గృహంక్షి కంకణముఁ దొడుగు సందర్భమున నాకువగా
కవయిత్రి చెప్పిన పద్యము.

గీ॥ పలుకుఁదొయ్యలిముంజేరి చిలుకపాటి
సీతమాంబకు లక్ష్మి యిచ్చె వలయంబు
కరము మోటాడు టరుదు కంకణము నిడునె
యత్త కోడలిదానిపై వాదరమున. ౧౩

౩. తిక్కవజయంతి

21-3-1936

కవితరిక, కంబసవల్లి కవకాంజగారికి

తిక్కవరపు లక్ష్మీనారాయణరెడ్డి బహుకరణము రు 116.

చ॥ దినదినవర్ధమానమగు తేజమున దెసలెల్ల నిండ వ
త్తనమునఁ బూర్వసత్కవిప్రభృత్ బ్రతిపత్సర మీ జయంతులన్
జనముల కెక్కఁజేయఁ భువనంభుము సింహపురి గజున్ జరం
తనమగు నార్యవీర్యులకు స్థానమగున్ విభుధాగ్గిగణ్యయై. ౧౪

చ॥ కవియన బ్రహ్మమాటఁనికఁ గావ్యము తేత్రేతిపాదకంబు కా
కపుల విడంబనంబు లెటుగొలిన నీ కలకాలమందు స
త్కవులచేరింభరాజవంశుల తత్సరమాచుఁ దడై కృతావనన్
దత్తులగఁజేయుటకు నడవడా కవివ్రాజులు నల్పుచుందిరిల్. ౧౫

గీ॥ వేదశాస్త్రపురాణముల్ వినఁగలేరు
భాష్యసిద్ధాంతముల మదిఁ బట్టలేరు
సద్గురూపాస్తి శ్రద్ధతో జరుపలేరు
కవివరేణ్యులె తారకుల్ కలిసరులకు.

3

శా॥ నానాసత్కవి నామధేయములతో నానాప్రబంధాలఁ గా
వ్యాసందంబు పృథక్పదీగతుల బ్రహ్మనంద సంధాయకం
బై నవ్యంబుగఁ బాటు నాంధ్రీపరమాత్మకృష్ణబోధాఖ్య వి
జ్ఞానాంభోనిధిఁ దిక్క సంగమున ముస్కొ రండు పుణ్యాత్మకుల్. ౪

శా॥ లేఖ్యామ్నాయము వ్రాసి వ్యాసునటు నక్లేశమ్మునకొ దిక్కయ
జ్ఞాఖ్యుండొ కవి భారతీవిభుఁడు నన్నప్పార్య సంసూచిత
ప్రఖ్యాతాంధ్రీమహాపథంబున సపర్యాభావనకొ గీష్పతి
ప్రఖ్యుండై మనుమావనీపతికి సామ్రాజ్యంబు నీఁ గల్గియున్. ౫

ఉ॥ నన్నయయన్నఁ దిక్కనయనంగ ద్వితీయమహాకవీంద్రుఁడె
జ్ఞన్నయనకొ మతెవ్వరన నాంధ్రీలజ్ఞానసుధాప్రవాహసం
పన్నసుతీర్థ భావనను బావననామము లానుజమ్మదే
మన్నను బాత్రీభేదములెయకొ బరమాన్న మ దొక్కఁడొటచేన్.

ఉ॥ దాయలు పర్వమం దిడెడు తర్పణమందునఁ దండ్రిపేరురా
దా యని తాను మానఁడు కదా యట రాజమహేంద్రీమందు భా
షాయతు లేల నన్నయకు సల్పరు భక్తి జయంతి నేడు రా
దాయుట నాద్యుపే రనుచు ధర్మ ముపేక్ష యొనర్ప జెల్లునే. ౬

కం॥ ఆద్యక్షరములు రెండుకొ
జోద్యంబుగ సమములగుటఁ జూచి తిక్కవరా
ఖ్యోద్యానపారిజాతం
బాద్యులఁ బూజించుఁ దిక్కయజ్ఞజయంతికొ.

౭

కం॥ నా కీ నూటవదార్లు మ
హాకవి సత్కృతిగఁ దిక్కయజ్ఞయంతికి న

స్తోకకరివైరిపురమునఁ

జేకొనుభాగ్యంబు కలిగె శ్రీగురుకరుణా.

సీ కృష్ణభారతముచే గీర్తికెక్కిన పోడ

కవిసార్యభాముడై ఘనతెక్క

తతవధానభ్యాది జగమేలు కవిసింహ

గర్జనంబులకు దిగ్దంతు లడల

నాంధ్రవాల్మీకియై హరిభక్తి ధన్యుడు

వాసుదాసనుకీర్తి వసుధ నిండ

నరుదైన బ్రహ్మాండ మాంధ్రభావను బట్టు

దిట్ట వాగ్దేవతాదీక్ష నూన

గీ పూజ్య లింగ నెండతో యాంధ్రభూమి నుండ

నాద్యసత్కృతి నాకె చేయంగఁబూన

వారి యాశీస్సుఁ బొందుటవలన జూవె

ఆత్మవదమిత్తు రామ్యలు హరియు గురుడు.

౧౦

కా! నా పుట్టింటను నాకుఁ దొల్దొలుత సన్మానంబు గావించినా

రే పెద్దందన మిందు లేదనుచు మీకే తెల్ల మెవ్వారు గా

నీ పాపం గని ముందు చేతనిడరే యింపైన దేదేని నా

లోపం బెంచక వత్సలత్వమున నాలోకింపుఁడీ సజ్జనుల్.

౧౧

కా! ఏటేటా దమ వంశకర్తలకు నెంతే యున్నతింగూర్చ నే

ర్పాటుం దిక్కన యుత్సవంబులకు జల్పంబూని యెప్పుడ నిరా

ఘటంబొగడి తెల్లు మాస్యములను గల్పించి మేలెంచునా

పాటూర్వవ్యయం తెల్లకాలమును శుభ్రభ్యాసం బెంపొందుతా.

౧౨

4. తవక కంకణ తారావళి

మొల్ల - జయంతి

27-12-1936

ఉ! పాటియెరింగి సత్కవితభంగు లెరింగి చెరింగి నేడు నా

బోటికి బోటికొక్కడకుఁ బోవగ నేవము గలుదాని

౧౩

నూటపదారు లై దిటి ఘనుం డితఁ డిచ్చె నయాచితంబుగాఁ
గోటవదాన్యకేసరికి క్షోణితలంబున సాటికల్గునే. ౧

చ॥ వెదకినఁ గానరాఁడు పృథివీపతి యొక్కఁడు సత్కవీంద్రులన్
వెదకి యొసంగ నూరయిన వెంటఁబడంగఁ బడంగ నెట్టులో
వదలుచుకోఁగడంగు నృపవర్యుఁ డొకం డెట నుండునో కదా!
ముదితలసత్కవిత్వగుణముం గని పూజ లొనర్ప సాధ్యమే? ౨

ఉ॥ ఎల్లరు మోదమందఁ గవయిత్రుల నేరిచి కోరితెచ్చి యీ
మొల్ల జయంతినాడు సభఁ బూజలు సల్పును గంకణమ్మునున్
మొల్లము నిచ్చి నేడు బుధముఖ్యుఁడు కేసరి కన్నిసంపదల్
కొల్ల గవచ్చు దేవుఁ డనుకూలత నుండెడి నెల్ల కాలమున్. ౩

ఉ॥ పండితులున్ గవుల్ నృపులు పాఠవము న్గల పెద్దవార లు
ద్దండకళాప్రపూర్ణులు సదస్యులుగాఁ గనుమూయ ధీరవే
దండములై న జంకుఁ గలదా? యిటువంటి పురంబు! దానిలో
నుండెడు పుణ్యపూరుషులొహో! యనఁబల్కుట నాకు సాధ్యమే. ౪

శా॥ సాక్షి జిన్నతనాన సత్సభలలో సన్మానముల్ సత్కృతుల్
నాకున్ సింహపురంబు కూర్చి యిది జన్మస్థానమేకాన లో
నే కొంకు న్గొనఁబోక నే నిచట నేమేఁ బల్కినన్ బెద్దలా
గాకంచున్ సయిరింతుప్రో యని నమస్కారంబు లర్పించెదన్. ౫

శా॥ ఏ పుణ్యంబుననో మదీయకృతు లెంతేఁ బెద్దలా సత్కవుల్
గాపాడంగఁ గడంగుట స్విమలవిఖ్యాతాఖ్యునై దుష్కల
వ్యాపారం బిపు డేపుమీఱి, నిజధర్మాన క్తులున్ జాటుటన్
స్థాపింపందగు నార్యధర్మమని యాస్థన్ జాటితిన్ మాటికిన్. ౬

ఉ॥ మొల్లజయంతినాడు బుధముఖ్యులునున్, గవయిత్రులు, న్గవుల్
పిల్లలు, పెద్ద లొక్కయెడఁ బ్రీతిగఁ గూడిన గోష్ఠియందు ను
త్సుల్లసరోజులోచను, విభున్, రఘురాముని, సంస్కరించి యీ
కల్లజగంబును న్మ్రజుచి కాంతుము స్వాంతమునందు శాంతినిన్. ౭

ఉ॥ పండుగ పబ్బమంచు, మఱి పర్వమటంచు, జయంతియంచు, రా
ముంచును గృష్ణుడంచు బరము స్థలపోసి తరింతురంచు నె
న్నండా విధించి రట్లగుట నాదము నిల్వంగ నేడు మొల్లకున్
బండుగ వచ్చె జక్కని ప్రబంధమువ్రాసిన దామె చూడరే. ౮

ఉ॥ కుమ్మరివారియింటను జకోరవిలోచన యుద్భవించి, లో
కమ్ముఁ దృణమ్ముగాఁ దలచి కంజదళాక్షునినేవఁ జేయ జ
న్మమ్ము పవిత్రమా ననుచు నమ్మి మహాత్ముని రాముఁగూర్చి గ్రం
థమ్ము లిఖించి చల్లగను దాటెను మొల్ల భవాద్ధి వెల్లువన్. ౯

ఉ॥ ఏమరుపాటు కల్లుగద యెంతటివారికి నెట్టులైన శ్రీ
రాముని సంస్కరింపఁగఁ దరమ్మె మనమ్మును నిగ్రహింప నో
భామినులార ! నేడయిన బంధవిమోచను బద్ధులొచనున్
నేమము మీఁఁ గొల్చి భవనీరధిపారముఁ జేరు టొప్పుగున్. ౧౦

ఉ॥ పూరుషపుంగవుల్ గవులు పూర్వము నేడునుగూడ భారతా
చారము, శీలము, స్వయయు, సత్యము, ధర్మము, నిల్వఁజెట్టఁగా
భారతము, ల్పురాములు వాసిగఁ జెప్పిరి నేడు కొండ తా
దారికిఁ గంపఁగొట్టి పెడదారులు దీయుదు రార ధీరులై. ౧౧

ఉ॥ కల్లులు బొల్లులుఁబలికి కాదని యానని యెల్లకాలమున్
జిల్లరమాటలన్ గడవ జీవుల కెల్లను జెల్లు నాయువుల్
దొల్ల ననుస్త మిందు నొకఁడన్ మనవెంటఁ గొనంగఁబోల దో
వల్లవపానులార ! భవభంజను గంజదళాక్షుఁ గొల్పుడీ. ౧౨

చ॥ చదివినవార లుండ రిల సాధ్వలలో, నొకవేళ నుండిన
జదువుట వ్రాయుటే యగును శాస్త్రపురాములంట వంతగాఁ
జదివిన సంప్రదాయముగ పద్విషయమ్ముల బుద్ధిబోవ దే
చదువుల నేర్వ వారలకు సత్కవితాకలనమ్ము కల్గునే. ౧౩

ఉ॥ రెండును రెండుతోనలు ధరిత్రిని బొక్క పోతీచి వానిలో
నందెను పాఠము న్గునినూ కి నెఱింగి వచింతుఁ జింత లే

- కండజయానలార! వినుఁ డందఱఁ బొరముఁ జేర్చుఁ బ్రాక్కె, వే
రండిక నొండుమాళ్లముల రాదు ప్రశాంతి తరించి మించఁగఁ. ౧౪
- శా॥ మీరాబాయి తరించె ముఁ గృహిణియై, మించెంగదా కన్యయై
ధీరుండై న విదేహునిఁ నులభయుఁ, దీక్షుఁ భవంపుండరిం
జేరెఁ వెంగమ తా వితంతువయినఁ, నిశ్చేయసం బందఁగా
దారు లైక్కులు ధీరచిత్తలకు శ్రీధం బూనుచో ధారుణిఁ. ౧౫
- ఉ॥ జాతి ప్రధానమా ? గుణము సర్వజన స్తవనీయమాటచే
నాతియు రామచంద్రుని గుణమ్ములఁ బ్రస్తుతిఁజేసి లోక వి
ఖ్యాతినిఁ గాంచె మొల్ల, కనకమ్మును గమ్మదనమ్మురీతిగాఁ
గైతయు భక్తియుం గలిసి గల్గఁజేయు సఖండమోదముఁ. ౧౬
- ఉ॥ ఏరులు శూరు లెయ్యెడల నెన్నఁడు పుట్టిననేమి వారిలో
సార మెఱుంగనేరని యసారుల చర్చలతోడనేమి సం
సారము దాటుదారులఁ బ్రచారముచేయు కవీశ్వరులే గదా
ధీరులు వారు చేయు నుపదేశ మెఱింగి చరించు టొప్పుగన్. ౧౭
- చ॥ ఇనుముల కోర్చి సంతతికి నెంతయుఁగూర్చి నుతుండు కూతురం
చెడ మొకయింతలేక భరియించి సమంబుగఁ బెంచు తల్లు లీ
యెడరునఁ గావకున్నయెడ నేరికఁ గాతురు భారతీయులన్
కడు విషమంపుకాల మిది కాలునిలీల గ్రసించు ధర్మముల్. ౧౮
- శా॥ ఆటల్ పాటలు నవ్వుమాటలు నసభ్యంబై న పొత్తంబులుఁ
బోటీల్ వోటులు వింతసాంపులును బెంపు త్తంపులున్ విద్యలై
బోటు లేటికి హద్దులం గడచి గుంపుల్లటి పోవంగ నా
ర్థాటంబుం బొనరించుటల్ చదువులే పాశ్చాత్యదుర్వాసనల్. ౧౯
- మ॥ మగవా రెట్టెటు సంచరించినను ధర్మం బెట్టెఁ గాపాడఁగా
మగువల్ దీక్ష వహించి యింత దనుకఁ మర్యాదలఁ నిల్పినా
రుగదా ! పెంచుట స్త్రీలకు న్నలుగు నేర్పుఁ జూతుమే యెందు నీ
తెగువ లేటికి నిక్కలిం గలిగి గోతిఁ జేసెఁబో నాతినిఁ. ౨౦
- మ॥ పరభాష ల్వరసంప్రదాయము పరప్రారంభము లేటికిఁ
బరమంబై న పదంబు నొందుట నభివ్యంబై న మార్గంబులఁ

దక్షుని లోపవంగ నైరి జీవిత కవన ల్మారంగా నారయన్
బరహార్థము స్వధర్మము న్నితము లావధర్మ మెట్లుండినన్. ౨౦

ఉ॥ రాజ్యము లేలినారు రణరంగములన్ దివుఁ దోలినారు సం
పూజ్యత నొందినారలు ప్రిబుద్ధులలో జయమందినా రహో
భోజ్య మమర్చినారు తపముం బొనరింపంగ నేర్చినారు సా
మాజ్యవదంబె కాంతలకుఁ బ్రాజ్య మగు న్నద భారతావనిన్. ౨౧

ఉ॥ సత్యము శౌచముఁ దయయు శాంతియు దాంతియు దానధర్మముల్
ప్రత్యుపచారముల్ గురుసవర్యులు మాధవపాదచింతనల్
ప్రత్యయ మాప్తులందు గృహభాండవిశుద్ధియు శ్రద్ధ, భక్తియున్
నిత్యముఁ గల్గి పైఁ జదువనేర్చిన స్వాధికి సాటికల్గునే. ౨౨

శా॥ కాంతానస్మితమాను గావ్యమని తత్కాలంబునం దెంతయో
సంతోషంబును గూర్చనేర్పగ సదాచారంబు వేదంబులన్
గాంత ల్గొరుదు రంబు దెల్పుదు రలంకారజ్ఞు లెట్లెట నో
కాంతారత్న ములార ! మీరు గురువు ల్గావందగున్ ధర్మముల్. ౨౩

ఉ॥ వేమకకలెయై మగని వింతగ సంతసపెట్టునట్టి య
య్యాదుది పల్కుపల్కు నిగమార్థముకన్నను మిన్నయో నికె
వ్వాఁ డది దాఁటిత క్తుడగు వాఁడు మనోహరియై మనోహరుం
గూడి స్వధర్మదీక్షఁ బురికొల్పెను సాధ్వీయుఁ గావ్య మొక్కడౌ.

గీ॥ గొప్పవంశంబునను బుట్టి గొప్పబుద్ధిఁ
గలుగు కవిహీనుఁ గలవాని ఘనుని సాధు
విజయ మందగు దీవితం వెలయమొద
సోము లేతాల పట్టాభిరామనాము. ౨౪

చ॥ సేరియును విద్యయన్ గలుగు సింహపురంబున పర మాననం
భువనతగొప్పిలో బుధవకాశమునన్ నను తొద్దఁజేసి భూ
మరులు నొనర్పలేని విభవంబున నత్కరణం బొనర్చు కే
పరి కింక రంగఁ దెప్పుచు ప్రళ న్నమహర్షి విశేషనందరల్. ౨౫

5 అమృతానందనాథజయంతి

మహామహోపాధ్యాయ, కళాప్రపూర్ణ, కవిసార్వభౌమ, ఆంధ్రవ్యాస

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారి

కమృతానందనాథ పారితోషిక ప్రదానసమయమున

20-11-1935 యువ సం॥ కార్తిక బం॥.

కం॥ పావనజలపూరిత గో

దావరితీరమున శ్రీపద కులంబున నాం

ప్రధావనిఁ గృష్ణాఖ్యను నేఁ

డావిర్భావంబు నన్న పార్శ్వం డొండెన్.

౧

కం॥ వైదికుఁడు శ్రౌతి, పంచమ

వేదంబుఁ దెనుంగుఁజేసె విశ్రుతముగ, శ్రీ

పాద కవిసార్వభౌముఁడు

మోదంబున ముగురుకవుల మూర్తులు దానై.

౨

కం॥ తాఁదక్కి కొడుకు బలి నిడి

యీఁడెన్ భారతమహాబ్ధి నీ కృష్ణుండే

వాదంబు లేల యీతని

పాదంబులఁ గొల్తు రేనుపె నెక్కు కవుల్.

౩

కం॥ బహుభాష లేల నిన్నున్

బహూకరింపంగఁజాలు ప్రభుఁ డేడీ ని

స్పృహుడ వయి నుకవిధర్మము

వహించు ధీరుడవు నిన్ను వశమే పొగడన్.

౪

గీ॥ నూట పదియారు లివి కావు కోటికోట్లు

అర్చనం బిది కనఁ గనకార్చనంబు

శారదాపీఠ మిది పరిషత్తు కాదు

సకలనుతనామ సత్కవిసార్వభౌమ.

౫

అమృతానందనాథజయంతి

అమృతార్థవాచస్పతి వడలి ఐక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారికి

అమృతానందనాథ పారిశోధిక ప్రదాన సమయమున:

అధ్యక్షులు - శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు

1936.

క। వేదార్థ మితఁడు సెప్పను

వేదార్థం బితఁడు వ్రాసె వీరిరువురిలో

భేదం బించుక లే దా

వేదవ్యాసుండె రెండువిధములఁ దోచెన్.

౧

శా। ఈనాఁ డెవ్వఁడు వక్త శ్రోతయు నెవం డీ వేదశాస్త్రాలకున్

నానాభంగుల ధర్మమూలము లహో నానాటికిఁ బోవ ల

ఐక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి వీరపురివాసిం గాంచి త్రైలింగ్యవీ

కానన్ శ్రోతల దన్ని శిష్యులఁ బ్రతిష్ఠానిల్పె సద్గోష్ఠిలోన్.

౨

ఉ। విప్రకుల వశంసుఁడు పవిత్రుఁడు మిత్రుఁడు వేదభావమున్

స్వప్రతిభన్ గడున్ వడలివంశకలావుఁడు నింపె సభ్యులం

దప్రతిమానుడై మొగములై దును నెమ్మిని డాచివచ్చు గా

రీప్రియపుత్రుఁ డీతనిచరిత్రము చిత్రము కీర్తిపాత్రమున్.

౩

క। వేదములచిక్కు లెడలిచి

వేదార్థము భారతమున వివరించిన యా

వేదవ్యాసుఁడు గృష్ణుఁడు

గాఁ డెలుగున భారతంబుఁ గల్పించె నొహో.

౪

క। కృష్ణుఁడు కృష్ణుఁడు కృష్ణుఁడు

విష్ణుఁడుగా కొరులవశమె వివరింపంగన్

నిష్ణాతుఁ డాచు గీతల

వైష్ణవతత్త్వంబు సుభయభారతములలోన్.

౫

ఉ। కొంతకుఁ గొంత యాట నటు కొంతయెవ్రాసె కవిత్వయం బహో

సాంతము భారతంబును మహాత్ముఁడు గృష్ణుఁడు మున్ను నేడు దా

సంతయునై రచించె సురలాడెడు భాషను దెల్లుభాషలో
నెంతటిపున్నె మీ సుకవి నెన్నుట నాకు సభాంతరమ్మునక.

కం॥ నన్నయభట్టారకుఁ డపు
డెన్నికఁ గన్నట్టి రాణ్యహేంద్రపురిని నేఁ
డున్నతీని వెలుంగు కృష్ణ క
వి న్నవయుగకర్త నెన్న విబుధుల విందా.

౭

కం॥ భారతపారావారము
ధీరుం డొకఁ డెవఁడు దాఁతె ధీరుల కెల్లఁ
ధీరుఁడు శ్రీపాదాస్వయ
క్షైరవమిత్రుండుగాక శ్చైతలమందున్.

౮

ఆ॥ అదరాద్విరుక్తి యన్నార ము న్నిపు
డాదరాద్భహూక్తి యయ్యె నౌర
పెద్దలె నవారిఁ దద్దయుఁ బొగడుట
కనకమకు సుకవిత గలుగుఫలము.

౯

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారికి

మహామహాపాఠ్యాయ బిరుదము వచ్చినపుడు చెప్పినది

చ॥ గురుఁ డగుటకొ మహాకవులకుకొ గని నేటికిఁ జాతినారహణో
గురుఁ డనుచుకొ మహామహులకుకొ నిను నో కవిసార్వభౌమ య
బ్బురమె నిజంబె యాడి రిక భూపతు లెవ్వరికైన నీదు శ్రీ
చరణము కృష్ణమూర్తికవించగ్రీమ! వంద్యము తెల్లు సీమలోకం.

రీ వ ద్య కు సు మా ం జ లి

(1986) ధాతనం| కార్తీక బ ౧౦

మ॥ అమృతానంద గురుప్రతిష్ఠితము విద్యావీర మీ తెల్లు దే
శమునన్ ధర్మముఁ దత్త్వమున్ నిలుప దీక్షంబూని విద్యాయులన్
శమసంపన్నుల సత్కవీంద్రుల సమర్పల్ సల్పు నిత్యమృదుల్
సుమతుల్ దీనినిఁ బోడి సేయ నది కూర్చున్ లోకకళ్యాణమున్. ౧

చ॥ కృతయుగఖండ మిక్కలిని శ్రీవతి వీరము దానియందు సం
తతము గనందగున్ గురుల తత్త్వము తత్త్వము సత్కవిత్వమున్
శ్రుతి విహిత ప్రవర్తనము సూరిజనాప్తవిశుద్ధకీర్తి యా
సతుల కుదాత్తమైన యమనస్కపదంబు ఘటించు బోధమున్. ౨

ఉ॥ పాయనిభక్తితోఁ బరితపావనమా నల వేంకటేశ పం
చాయతనార్చనం బహరహంబు ముముక్షులు మంత్రత్రయక్రితోఁ
జేయుదు రార్ద్రాచిత్తముల శ్రీవతివీరమునందు దీక్షతో
న్యాయమె కాదె సద్గురులయాజ్ఞల శిష్యులు నిర్వహించుటల్. 3

మ॥ గురుమూర్తి ధరియించి యా హరియె మాకున్ దోచి భక్తాళికిన్
స్థిరకళ్యాణముఁ గూర్చుగాఁ దగినరీతిన్ నిల్పె వీరీశమున్
భరియింపన్ దగు దీనినాంధ్రులు శుభప్రార్థనంపూర్తి యీ
శర్వసంప్రాప్తియు నాత్మత్వప్రియును విశ్వేశ్వరమున్ గాంచగన్.

ఉ॥ పూతచరితున్ భవనపూజ్యుని సద్గురుమూర్తిఁ గొల్చి వి
ఖ్యాతి విభూతిఁ గాంచనగుఁగాని ప్రసిద్ధికి గుంపుదూరి యే
చేతలఁ జేసి రోతపడి చిత్తము తత్తరమొంది కుండనా
నే! తదధీన మీ జగములెల్ల యటంచుఁ దరించు టొప్పమున్, ౪

మ॥ నరదాలన్ బరమార్థముల్ దొరకునా! శ్రోద్ధాన్వితుల్ భక్తితో
గురుదీక్ష గొని సాధునన్నిధిని వాక్కుంగట్టి యానందసం
భరితంబైన పదంబుఁ గన్గొనుట ధర్మం బుత్తమం బేటి కీ
పరిహాసంబగు మద్యమంబు లుభయభిష్టత్వసంప్రాప్తికా? ౬

శా॥ వేత్తల్ విత్తులు వారి నిల్వకొనగా విజ్ఞానమున్ బండు సం
పత్తి భారతభూమి కయ్యదియె దౌర్భాగ్యంబగున్ భాగ్య మా
వత్తె నయ్యది కల్గియున్ జనులు లాభభ్రాంతి లోకంబులో
గత్తుల్ కత్తులు కల్పికొంచు బహుసంగామాలలో దూలలే. ౭

ఉ॥ ఇక్కడ నేమొ చిక్కనని యెక్కడ పుట్టిన మొక్కలీం డ్రవణో
దృక్కులు తూర్పుదిక్కునకుఁ దిప్పికనంగన, దిక్కులేని య
ట్లక్కట! పశ్చిమాననుడ వయ్యెడ వేలొకొ చూడు మాంధ్రుడా
దృక్కుగ నిల్వనట్టి యువదేశము చేసిన దేశ మిద్దెయే. ౮

ఉ॥ ఎంత నపీనశాస్త్ర ముదయించిన నించుకమాట దార్శని
ద్ధాంతము సర్వకాలముల తత్త్వము శాస్త్రపురాణవేదవే
దాంతములందు నున్నది భవాన్యతారకమైన చిత్తవి
శ్రాంతిని గూర్చు సర్థులకు సద్గురువీరము లెల్లకాలమున్. ౯

ఉ॥ ధారుణి దేవతల్ గ్రహణధారణముల్ సమదృష్టి బెంచి మ
న్నారుగ నాల్గువేదములు నాలుకపై నటియింపజేసి క
న్నారుగ మౌనదీక్షలఁ గనంబడనట్టి సువస్తు వెట్టులు
న్నారము నేటివార మనువారము నిల్పుట పెద్దభారమై. ౧౦

శా॥ శాస్త్రాభ్యాసము, దేవతాగురుసమస్కారంబులేకే యన
చ్చాస్తుల్ ఛత్రము దాల్చి సిద్ధి నిడు విశ్వాసంబు ఖండింతు వా
కృత్రంబుల్ గొని పామరుల్ కడు బ్రహ్మంబంద వారింపగా
శాస్త్ర గానగరా మిఁకేమిగతి కృష్ణా యోగిరాడ్భాషణ! ౧౧

ఉ॥ దేవునితోడఁ బుట్టె మన దేశమున న్నిగమంబు లప్పుడీ
పావనభూమికిఁ దుల ప్రభావమునం దిల లేదు పూర్ణమై
కేవలతత్త్వమున్ దెలిపెఁ గ్రిస్తుకువెన్న నదెన్నినాళ్ళకో
లేవదొడంగెఁ బేర్చునవలేపమునన్ మతిలేనిదేశముల్.

ఉ॥ భావమునందు ముందుగఁ బ్రభావమునన్ బరిపూర్ణులై యహం
భావము మాని దేవుని సమానవిభూతిని గాంచి రాహ్య లీ

పావనభారతావని బ్రపంచము నిన్న నె నిద్రలేచి న
ద్యావము లేక యాయ్యుల నధఃకరణం బొనరించు నేఁ డహో. ౧౩

ఉ॥ రెండునురెండు నాలుగు ధరిత్రీ ద్రికాలములందు సత్యమం
దుండదు భేద మెందు నెపుడో వచియించినవంచు నమ్మకం
బుండదుగాని శాస్త్రముల నున్నది నిత్యము నిన్ననుండి యె
ల్లండికి మాటుచుండు నిపు డజ్జులమైన నవీనశాస్త్రముల్. ౧౪

ఉ॥ సమృతి మేచ్ఛభాషలకు ఛాండసుఁ డప్పకవీంద్రుఁ డిచ్చె ము
న్నమృకచెల్ల యెందు వ్యవహారపుహానికి జంకికాడె ప్రా
ణములు పోవునట్టితరుణమున యావనభాషల ని మే
ధమొనరించె శాస్త్రములు ధర్మము తత్త్వముకాచు బుద్ధితో.

మ॥ వ్యవహారంబున కంచు నొప్పకొన ముంపంజొచ్చె బో కొంప లి
ట్లవుగాదంచన కన్యభాష పరధర్మావేశముంఘార్చి మా
ధవసంసేవల నార్చి లాకికపుదంతల్ పేర్చి స్వేచ్ఛాసము
ద్భవదు స్తంత్రములందు మార్చి పరమార్థం బెట్లా పోకార్చుచుక.

ఉ॥ కొల్లగ నిండియున్న డెటకుం జననేల జగాన నెల్లెడం
జల్లరదారుల విడిచి శ్రీగురుసూచిత రాజమార్గముం
దల్లనఁ బోవు భక్తుల కహా మును లందఱుకన్న హాయి రం
డెల్లకమన్ భజిత మెపు డేగునొ ప్రాణము వట్టిమాటలక. ౧౫

ఉ॥ అన్నియునున్న రాజులకునైనఁ బ్రశాంతి మనంబులోపలక
సున్న సమర్థుఁ డేని వగచుక బరిశోధన లెన్ని చేసియుక
మున్న యెఱుంగలే రెటులఁ బోవునొ భూతము లెన్నిభంగులం
దున్నది బ్రహ్మ మీపు నది యొక్కడె నూ గురుసూక్తి గన్నచో.

చ॥ కలుగుట దుష్ఫటం బెటులొ కల్గినచోఁ బరమార్థబుద్ధి యి
క్కలి ఫలియింది శీఘ్రముగఁ గంజభవాదుల కెంత చేసినక
గణగని వత్సలంబు మణికాలమునం ఘటింబుంచునంచుఁ బె
ద్దలు నవింబుంచువాక్యములె తాళకముల్ భయవారకంబులక.

శా॥ బాలత్వంబునఁ జిత్త మచ్చమగుఁ గాపట్వంబు లేకుండ మా
యాలోలంబగు నానలన్ దను వదే ప్సారింభమం దల్పమై
స్థూలంబొఁ గడయేండ్లు చన్ననటు ముందుం బూన్గ మై తగుఁ బో
కాలంబుం జనఁ బ్రాచి పశ్చిమము నిక్కం బిట్లు పద్ధిల్లెనున్. ౨౦

ఉ॥ పొండ్రొకవాసుదేవులు ప్రభావవిహీనులు లోకమందుఁ బె
క్కుంఁచి కలిప్రభావమునఁ గ్రాలుట వాస్తవత త్వవేత్తతా
వాండ్రొకు జీవనంబును శుభస్థితియున్ గట వయ్య నెట్లు కై
కొండొకొ వారు సాధుబుధగోష్ఠులఁ బ్రోచు స్వధర్మనిష్ఠులన్.

ఉ॥ స్థూలము సూక్ష్మమంచు నిరుద్రోవలు ధర్మము, సందు నాద్యమున్
బాలనసేయఁగాఁ దగును పార్థివుఁ డన్యము సాధుసేవలన్
శీలమునన్ ఘటించుఁ గలఁచెన్ గలి రెంటి నికేమి దిక్కు వే
దాలకు ధర్మగ్రక్ష కవతారము శౌరి ధరింపకున్నచో. ౨౧

ఉ॥ పావకసన్నిభంబగు భవంబు మనం బతిచంచలం బెటేఁ
బోవు ధనంబు, సంతతియుఁ బోవును గీర్తియుఁ బోవు వెంటరా
వేవియు వేయు నేమిటికి విజ్ఞులు తజ్జ్ఞులు మున్న తెల్పుపెన్
ద్రోవకు సాటిరావు పెఱిత్తోవలు పావను జేయ జీవునిన్. ౨౨

ఉ॥ ఏమొనరింప నేమి యగు నీ భరతావని మున్ను నేడు నే
మేమిట వన్నె కెక్కునవియే యెటులేనియు నిల్వఁబెట్ట నొ
నేమరకుండ నాంధ్రజను శ్రీ పరిపాటి యెఱింగి ధీరులై
నేమము గాంతొ రింక పరసీమల కెల్లను దామె నేతలై. ౨౩

ఉ॥ తెల్పెడు పెద్దలం గొలుచు ధీరత లేమి నహంకరించి నేఁ
డల్పులు స్వేచ్ఛవాసనల కడ్డని యెడ్డెలదొడ్డిఁ బెట్టి యే
కల్పములేని జల్పముల కంతము బొంగురువోవ నాడి సం
కల్పితనీచసిద్ధులను గాంచి హసించెద రెంత వింతయో. ౨౪

ఉ॥ పాడినపాటె పాడ వినువారికి భారమె యాను గాకిటుల్
పాడియుఁ బంథయున్ దొలగువారిని దారికిఁ దీయఁదీయఁగాఁ

బాడిరి పాడుచుండి రిక బాడెద. రెండటొ నన్ను బోంట్లు కా
పాడగ సాధులన్ భవము పారము జేరుచు సారవాక్కులన్. ౨౬

శా. బెంగాలియుల కాంగిలేయుల కహా విశ్వోపదేష్టులతి
మ్మ గల్పించి తదీయమార్గముల నాస్థం బట్టి యాత్మీయ బు
ద్ధిం గోల్పోయిన ముగ్గు లిద్దమతులై దీపింపఁ ద్రైలింగ్య భా
వం గుర్వీశ్వరతత్వబోధకములన్ సద్గ్రంథముల చెప్పితిన్. ౨౭

క. అసలే కలికాలము వం, చనహసనిములందు జరుగ సంకరమగు నక
ముసలయ్యలన్నమాటకు, దొనఁగగునని నేటివారుతోడఁగుదురేమో!

శా. యోషాశూద్రులకు బురాణము లవెన్నోయుండ గీర్వాణమం
దీక్షతేక్షతభావముం దెలియలేరీ నేటివా రంచు మున్
భావన్ నన్నయభట్టు వాసను బ్రబంధం బద్దియున్ గామ్యదు
ర్భాషాభాషుల ఘోషలో నణఁగె సంరక్షించువా డేమిచే. ౨౮

ఉ. వన్నయ చిన్నయర్ మొదలనక దుదిగాఁగల గ్రంథరాజులో
మన్నతమైన భావములె యున్నవి మొన్నను నిన్న నేడొ య
న్నన్న! యసభ్యభావము అవతథము పొత్తములందు నచ్చులై
వన్నకు నెక్కి సత్కవులవాక్కులు నొక్కుచు నున్న వక్కటా!

శా. ఆచారం బెటొ కట్లుబాట్లు నటె తోయింబోల దార్పంబులక
బ్రాహ్మిన్ రసలుబ్ధులౌట నెటు పై పంజూతురే కాక యి
ట్ల చె తేనియు మోపుగట్టి సభ నెంతే బేరుతో నమ్ము నీ
వాచారంభులవల్లదంబులను పైపంజాల రొక్కింతయున్. ౩౦

మ. అరయ బ్రహ్మమెయో రసంబనుచు బ్రహ్మజ్ఞును లన్నారు దు
ర్భరతూ గామ్యరుతంబులక వివఁగఁ గర్ణంబుల గడున్నొచ్చు నీ
శ్వర డెట్లోర్వఁగ వచ్చు బ్రహ్మమె పప్రపంచంబన్మహావాక్యవి
స్ఫురణఁ తాలిది గొంత పూశఁగను వచ్చుకాక చీకాకులో.

ఉ. నావహమా వరాంబికయె నాకల మాడగఁ జేయఁ బోయకే
నీవిధి వాయుదానఁ దరమే ననుబోటికి నిట్టిచో నహం
భావము పూని పట్టు గురుభావములక నిజధర్మదీక్షపై
భావము విరట్టుటాంధుల స్వభావముగా విధియింపుదె నమా. ౩౨

పా రి తో షీ క ప్రి దా నము

మ॥ అమృతానందుని పారితోషిక మనస్యప్రాప్త్య మీఁజెలుదే
శమునం దుత్తములై నవారి కది యర్చన సల్పి యైలిగ్గవీ
శమునం దర్పణసేయుచుండుదురు నిష్క శ్రేష్ఠమాంజన బీ
జములక నిల్పంగ దిక్ష్వదర్శనముగా సంపన్నభూపాళికే.

శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మహావిద్యావీత విజయవాడ కాభా
స్థాపనావసరమున రచించఁబడినవి.

ఉ॥ ఈశ్వరవత్సరాదిని ఘోషేంద్రకలాపు త్రిలింగవీతముక
విశ్వజనోపయోగపదవిక బెజవాడను నిల్పి దుర్గ స
ప్తాశ్వ సుధాకరుల్ గలుగు సంతటికాలము జ్ఞానబీజముల్
శశ్వదనూనసత్ఫలములక వెలయింపంగ సాధుగోష్ఠిలోక. ౧

ఉ॥ ఏనుగు నెక్కించు ద్విజు లెల్లఁ దనుం గొనియాడ నుత్తమ
స్థానమునందు నిల్చి కవిచంద్రికు శ్రీపదుఁ డాంధ్రకృష్ణుఁ డి
మ్మానితవీరశాఖ బుధమండలిలోఁ గొనియాడె నార్యవి
జ్ఞానము దుష్కులక గడుఁ బ్రకాశము దీననఁ గాంచునంచోగి. ౨

ఉ॥ సాటికవీశులక సభల నన్నుతిఁజేసి బహుకరించె నా
నాటికి సోమయాజియు ఘనంబుగ రాజగు కృష్ణరాయఁ డా
మాట త్రిలింగవీత మనమానముగాఁ గడు నిర్వహించు నీ
నాటికి సాటి దానికిఁ గనంబడ దర్పలఁ బూజసేయుచోక. 3

బ్రహ్మశ్రీ దెండుకూరి నరసింహశాస్త్రి, శ్రీపాద లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి
గార్లకు స్వాగతము

మ. రా. శ్రీ. మంత్రప్రగడ నరసింహము పంతులుగా రధ్యజ్ఞులు.

ఉ॥ నీ నరసింహ నామ మది నిక్కముఁ జేయఁగఁగాదె, వీరికా
స్థాన మలంకరింతు, బుధచంద్రిల ఛాతుర్ముగా గ్రహింతు, స

మృగముఁ గాఁతు, వార్యజనమండలియందలి బ్రహ్మవిద్యకుఁ
స్థానమనై ధరించెదవు, శంకరతత్త్వవిశారదత్వమున్.

శా॥ నీ కంటెన్ ఘనుఁ డెవ్వఁ డార్తులకు సందేహానలం బార్చ న
స్తాకాద్వైత సుధాసువృష్టి, విబుధస్తామాంబుధిఁ సోముఁడై
ఏకఁ బోతువు నిస్పృహుండ వయి యుర్విఁ దేవతాతత్త్వముఁ
సాకల్యం బాసరింతు నీ కిదె నమస్కారంబు ధీరోత్తమా !

కం॥ కొండవలెఁబండితుల కిల, నండగ నిల్పితివి పో! మహాప్రళయమునన్
బండలు బద్దలుచేసి య, ఖండబ్రహ్మాంబు నెదుటఁగనఁబఱతు బలీ! ౫

శ్లో॥ భ్రాతాగురు ర్యవ్యచ రామశాస్త్రి, సద్దేశిక స్తార్థికచక్రివర్తి
సోయంస్పసింహోవిబుధేంద్రచంద్రః, త్రిలింగదేశేవితనోతికాంతిమ్.

మ॥ నరసింహుం డొకఁ డగ్రహీతమున విన్నాణంబుగా నొప్పఁగా
నరసింహాఖ్యబుధేంద్రు లిద్ద టిట నన్మానంబును గాంచి యె
ల్లరకుం స్వాంతిములందుఁ గూర్తురు మహాప్లాదంబు త్రైలింగ్యదే
శరమానాథులు మంత్రోత్కర్షవిధిశాస్త్రక్షోణిభృతోక్తులై.

7 (అ) అమృతానందనాథజయంతి

1937.

అధ్యక్షులు : శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు

రు 116 లచే బహుళరింపఁబడినవారు

- (1) బ్రహ్మశ్రీ దెందుకూరు నరసింహశాస్త్రిగారు, (2) బ్రహ్మశ్రీ
శ్రీపాద లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రిగారు, (3) బ్రహ్మశ్రీ ఇత్యాదులు
సుబ్బరాయశాస్త్రిగారు.

మ॥ అమృతానందునిపాఠితోషిక మనన్యప్రార్థ్య మీ తెల్లు దే
శమునం దుత్తములై నవారి కది యర్చన వల్లి త్రైలిజ్య పీ
తమునో దర్పణ నేయుచుండుదురు నిష్ఠన్ శ్రేష్ఠమా జ్ఞాన బీ
జమునన్ నిర్మలఁ డిక్రదర్శనముగా నంపన్నభూపాలికి.

శా॥ భోజాస్థానమునందు నుండఁదగు ముమ్మూర్తుల్ సభామధ్యమం
దోజల్ రాజులు సర్వవిద్యలకు నీయోజన్ సమావేశమై
పూజల్ మత్తుతముల్ గ్రహింతు రెట నాపుణ్యంబె పుణ్యంబు ని
ర్వాజప్రీతి ననుగ్రహింతు రెటకున్ చప్పింప నే నేర్తునే? ౨

శా॥ తీర్థత్వంబు నొసంగఁజాలును చహ్! తీర్థాఞ్కిక్ మీరు స
ర్వార్థప్రాప్తకు లిట్టి ధీరులను గుర్వాఞ్క్ దలం బూని సి
ద్ధార్థుల్ నేఁడు తిరిలింగవీరమున నాహ్వానించి మన్నింతు రా
త్మార్థం బిట్టివి గల్గు టిక్కలి ససాధ్యం బెట్లు చేకూరెనో! ౩

ఉ॥ నూటపదారు లిత్తుమని నోట వచింపఁగ సిగ్గు మాకు మీ
బోటుల కేడఁ గల్గుదుగు పోటికి సాటికి నొక్కకోటియున్
గోటికిఁ జాలదన్న నిటకున్ బ్రసరించిన మీపదంబులన్
మాటికిఁ బ్రస్తుతించుచు ఘనంబగు సిద్ధిని గాంతు మిద్ధరన్. ౪

శ్లో॥ శ్రీపదా శ్రీపదాంభోజమకరందరసాత్మికాః
శ్రీపాదకులసంభూతా శ్రీలింగేషు ప్రతిష్ఠితాః. ౫

శా॥ శ్రీపాదుం డితఁ డక్షపాదుడు సుమీ శ్రీనారసింహాఖ్యతో
మా పుణ్యంబున నేఁడు రాజులు సభామధ్యంబునన్ సూర్యరాట్
భూపారాధ్యుఁడు రామశాస్త్రులయశంబు న్నిల్వఁగాఁ బొల్చువాఁ
డీ పృథ్విన్ సకలాంధ్రలోకమున కెంతే గూర్చుఁ బ్రఖ్యాతినిన్. ౬

క॥ రాయఁడు మహామహోపా
ధ్యాయుఁడు శిష్యులకు మూఁడుతరములకున్ హృ
ద్యేయుఁడు సత్కవిగేయుఁడు
మా యతిధిగ వచ్చె నేఁడు మా భాగ్యమునన్. ౭

శా॥ తాతారాయఁడుశాస్త్రీకిన్ సముఁడె యేతన్నాత్రుఁ డాంధ్రావనిన్
ఖ్యాతుండై వెయిమోములం బలికి శిష్యవ్రాతమున్ బ్రోచు వి
ద్యాతత్త్వంబు నెఱింగి పూర్ణముగ దివ్యంబైన వాగ్దోరణిన్
నీతిన్ ధర్మముఁ దెల్పఁజాలు నితనిన్ గీర్తింప నే నేర్తునే. ౮

శా॥ గంగఁ మున్ను భగీరథుం డటులు వేడ్కన్ దెచ్చి యద్వైత వి
ద్యం గల్పించెను జ్ఞాన మాంధ్రులకు నీతం డెంతపుణ్యంబో వీ

నిం గొల్తు న్నది దెందుకూరికులమాణిక్యంబు శ్రీసారసిం

హుం గుంటూరిపురినివాసు నిగమాంతో ధారకుఁ దారకుఁ.

క॥ వేదాంతసార్వభౌముని గాఁ దెలియుదు రాత్మవిదులు కలకాలం బీ
శ్రీదెందుకూరి నృహరిక, వాదేలా! యెదుటఁ దోచు వాక్పతినిజమా.

క॥ ప్రకటశ్రీవదనరహరి, యొక తార్కికచక్రవర్తి యుండఁగ విబుధా
లికి నండదండయై నా, సక భయమిఁక నేల యాంధ్ర దేశమునందున్.

క॥ అరుదగు సమాగ్ధిరుదము

ధరఁ దాతారాయశాస్త్రి దాలిచి నై యా

కరణప్రపంచ మేలఁగ

సురసరభావలకు భయము సుంతయుఁ గలదే.

౧౨

కా॥ విద్యాగంధము లేనివారు కలిలో విశ్వోపదేష్టత్వమున్

సద్యస్సిద్ధిగఁ బూని యార్షకృతులన్ సర్వస్కారమున్ జేయుటే

యద్యోగంబుగఁ బూని తీసెదగు పోనున్నట్టి ప్రాణ బహో

విద్యావంతులనోరు మూసి బుధవిద్యేషంబు పోషించుచున్.

౧౩

ఉ॥ ధీమలు సత్యదృక్కులు మదిన్ పకలంబు నెఱియి తెల్పు న .

వ్యారల యాశయం బెఱుగువారికి, వారిని మించి నేడు సం

స్కారము చేయువారలకుఁ గావలయున్ గద మూల మార్గ శం

స్కారము సంప్రదాయముగ సాకఁగ నిల్పుచు జ్ఞానబీజముల్.

౧౪

చ॥ తనమది సంశయం బుదగుఁ దన్ను భజించి పశ్యమశయం

బును విడఁగొట్టి దిగ్విజయమున్ స్వపనవిడిచి శౌంధ దీక్షతో

మునుపటివారు నేడు మనశ్శాసిత వెలుగు శుభీంద్రుఁ బెల్ల జే

ద్యను గడియించి రండుఁగల యందన్న చంద్రి మిఁకెందు శ్రద్ధామే

మ॥ అమృతానందగురూ త్తమన్ గొలుచు పుణ్యంబేద దా వేద్యతా

ర్ణముగాఁ బండి యవస్థసాధ్యుల మామహాభిమానులన్ బ్రహ్మకే

జము రూపొందిన మూడుమహాత్ముల ముర్తుల్ నేయఁగాఁ బెరికి

గ్నము కంటిన్ నరసింహగ్రామంబు నిదే గంటిన్ సమక్షంబునన్.

౧౫

శ్రీ భాగ్యము నమః

౪ అమృతానందనాథ గురుజయంతి

1938.

ఉ॥ వేమరు తెల్పువిందుము ప్రివిణులు మున్ను 'గురుం ప్రకాశయే
ధీమహిమతో నమంత్య' మచి, ధీరు భవార్థవతారకు మహో
ద్దామగుణు రవిప్రభు సుధామసుతో క్తి నశీకృతాశ్రిత
స్తాముఁ, దమోభిముఁ, గురు. బుధుల్ విననెంచి యుపకృమించెడఁ.

ఉ॥ పెద్దలు పెట్టిపోయినవి పీతము లెన్నియొ యున్న నేటి యా
పద్దశ మాన్వలే కవి ప్రభావము గోల్పడఁ జూచి ధర్మముఁ
దద్దయుఁ బెంప నద్దురుడు దా నెలకొల్పెఁ ద్రిలింగపీఠముఁ
దిద్దఁగఁ దెల్ప నాశీతుల, ధీరుల గౌరవ మిట్లు నిల్పఁగఁ.

శా॥ కచార్యత్రయపీఠముల్ ప్రతిభ నార్యావర్త ధర్మములక
బ్రాచీన ప్రతిపాదితులులను నిల్పి దెల్ప నిన్నాళ్ళు న
ర్వాచీనుల్ ప్రజలుఁ బ్రభుల్ వినయసంపద్యక్తిఁ గోల్పోయి య
యాచార్యత్వము నిల్పైరకట వాచారంభులై దంభులై.

మ॥ మనపెద్దల్ మును దెల్పినట్టివి జగన్మాన్యంబులౌ ధర్మముల్
వినరుఁ సల్పరునుం బోక్తుల సదా వింతుఁ బరవ్రేరిత
మ్ము నిజదేవీయు నైన డెందమున నమ్మోహంబునుం బొంది న
జ్ఞనదూరంబగు దారిఁ బోయెదరు శిష్టస్వాంతముల్ నొవ్వఁగఁ.

శా॥ శుశ్రూషుంబు స్మృతుల్ ప్రచారము పొసర్చుంగాడె? యట్లేమునుక
బ్రత్యుత్థానముఁ జేసి స్వాములకు ధైర్యంబూని యీనాడు పా
శ్చాత్యస్వాంతుల శిష్టసమ్మతసదాచారంబునక నిల్ప ని
ష్ప్రత్యుహంబు త్రిలింగపీఠమునఁ బ్రారంభింతు మెన్నెన్నియో.

ఉ॥ వేదము శాస్త్రముఁ గళలు విజ్ఞులు మెచ్చుఁగ నేర్చువారికిఁ
వేదికలందుఁ బూజ లిడ వేడుక కల్గిన, దానికైన సం
పాదన యుండఁగా వలదె భాగ్యము గల్గినవారి కిందు న
మ్మోడము పెట్టఁ డీశ్వరుడు పోవు నెటో సకలప్రచారముల్. ౬

ఉ॥ పెద్దలయందు గౌరవము వేదములందు బ్రహ్మబుద్ధియున్
విద్వేలయందు శ్రద్ధయును వేత్తలయందుఁ బ్రపత్తియున్ మహా
పద్దశలందు ధైర్యము నుపాసనదీక్షయు నిన్ని లేమి యీ
కొద్దితనంబు వచ్చె బుధకోటికి మాటికి మాటలేటికిన్.

ఉ॥ ఒప్పులు లేక యుండుటయె యొప్పుట, యిప్పుడు తప్పు లేమియే
తప్పుట, నద్గరుల్ చనినదారులు తప్పుట, సత్యశౌచముల్
తప్పుట, తాలుకూతలు యథార్థములంట, విధుల్ నిషేధముల్
తప్పుట, వేదశాస్త్రములు తప్పుట, గొప్పట కొట్టఁ జప్పటల్.

చ॥ పడమరగాలిదుమ్ము పడి బాటలు గానవు కన్ను, లగ్గులున్
దడఁబడు, వెన్నమాటలు వినంబడ, వారెను గుండె, ప్రొద్దుటో
గడపఁగఁ జూచు, నిద్రి యనఘంబు నఘంబన కాన్య మెండ నె
క్కడ నొకచుక్క చిక్క దెలుగాచుటసొక్కిన మంచిమొక్కలన్.

ళా॥ గుర్వాశీర్వచనప్రభావమున జంకు మాని యాంధ్రాఖ్యమా
నుర్వి మానవు లెల్లరున్ దనిసి సద్యోనిర్వృత్తిం బొందఁగా
సర్వాచీనులచిత్తమందలి యపోహల్ క్రుంక గ్రంథంబులన్
బొర్వాపర్యము లెంచి చెప్పితిని విద్వాంసుల్ ప్రహర్షింపఁగన్. ౧౦

మ॥ అమృతానందగురూక్తులన్ దెలుగునం దాంధ్రుల్ ప్రహర్షింప గ్రం
థము లే జెప్పితి, వాని యర్థములు భక్తశ్రేణికిం దెల్పు ప్పా
ద్యముగా నియ్యవధానివీతమున, గుర్వాజ్ఞ సదాశిష్యబృం
దము దేశానఁ బ్రచారమున్ జలుప శ్రద్ధంబూనె నే డెంతయున్. ౧౧

మ॥ మమతాహంతలు వాసనల్ పడలుచున్ మానావమానంబులన్
సముండై యెవ్వడు నత్రీయాగమున భిక్షాదీక్షఁ బంచాబ్దముల్
వినులుండై వహియించె ధీరుడయి యీ విజ్ఞుండు సుబ్బావధా
నిమనీషి గురు డోము నెల్లప్పుడు సందేహంబులన్ బాపుచున్. ౧౨

ఉ॥ తమ్ములు తోడుగాఁగ నవధానియు వేంకటరెడ్డి సద్గురున్
సమ్యక్సంధియై జగమునన్ వెలయింతు త్రిలింగవీరమున్.

సాము శ్రీమంబు చూడక తిశుద్ధిగ భక్తులఁ గూర్చుకొంచు; లో
కమ్మన వీరికిఁ జయముగల్గఁగ దీవనసేయుఁ డెల్లరుక. ౧౪

ఉ॥ సార్థకనామధేయమున సాకినఁ దమ్మణి యమ్మవోలె రం
గార్థశరీరధారిణి మదగ్గజ పుత్రవతీలలామ గు
ర్వర్ణసమర్పితాత్మ పరమార్థమునం జెయిదోడు నాకు శ్రే
యోధిని దాని నెంతఁ బయి నుండెను రెండవసన్నఁగా మదికొంగి ౧౫

ఉ॥ అంగము లంతరంగములునై కడువేడ్కఁ ద్రిలింగవీరమం
దుం గురుదీక్ష భక్తు లిటు తోడ్పడి నిత్యము వేంకటేశు పూ
జం గలివేళలఁ జలుపఁజాలుట మేలగుఁగాదె వారి కే
భంగము గల్గకుండఁగ సభాసదులార! యనుగ్రహింపరే. ౧౬

సీ॥ లేరు సత్పురుషు; లున్నారన్నఁ గాలంబుఁ
గష్టంబుగా నెట్లా గడపుచుందు
లేరు విద్వాంసు; లున్నారన్న నేడనో
మాత్యర్యయుక్తులై మనలుచుందు
లేరు పో రాజు; లున్నారన్నఁ బేరానఁ
గరము కరగ్రహకాంక్ష నుందు
లేరు వదాన్యు; లున్నారన్న నేవాను
కూలురై యిత్తురు కొంతకొంత
ఎట్లు ధర్మంబు నిల్చునో యింకమీద
రాజులకుఁ బట్ట దేదియు, బ్రజలు జడులు,
దేశనాయకు లలసిరి దిక్కులేక
కవులు తారకు లింక నీ కలి నరులకు. ౧౭

పారితోషిక ప్రదానము

సీ॥ బకనోటిమీఁదుగా సకలభారతము నాం
ధ్రమునఁ బల్కుఁగఁజాలు దత్తుఁ డొకట
వేదార్థభావంబు విప్పిచెప్పంగ వా
చన్పతి యనఁజాలు చతురుఁ డొకట

భాద్యకాయం దక్షపాదుండు పాణిని
 యన నొప్పు మూర్తిత్రయంబు నొకట
 జయపూర్వహారాజచంద్రవిక్రమదేవ
 ముకుళిత శ్రీకరాంబుజము లొకట
 మున్న ధిష్ఠించు గురువీరముననె బళిర!
 నిన్నుఁ బూజించుభాగ్యంబు నేడు గలిగె
 దేవతలఁబోలు సభ్యులభావ మలర
 సరసవాక్సాంద్ర! వేంకటేశ్వరకవీంద్ర!

౧౯

చ॥ హరిహరులట్లు శంకరుడు సంజయు నట్లుల నెల్లవెంటలక
 దిరుగుచు నేకమై జగదధీశుల కప్పము లందుకొంచు దు
 స్తరభవవార్ధిబోల్ శతవధానశతంబుల దాటిమించు నీ
 తిరుపతి వేంకటేశకవిధీరుల గౌరవ మేరికొ నిలక.

౨౦

సీ॥ పంచమామ్నాయంబు ప్రజలెల్ల మెచ్చు బా
 డించి రంగాల నాడించినారు
 శతవధానముల విస్మయపూర్వములను జూ
 పించి పండితుల మెప్పించినారు
 దేవ్యంకితంబు ద్వితీయభాగవత మ
 ర్పించి సదురునిఁ బూజించినారు
 ఆబాలగోపాల మాంధ్రలోకంబు నూ
 రించి పద్యముల వర్ణించినారు
 దిట్టలై తాకువారల నెట్టి యెట్టి
 బెట్టిదపు వేళలను దమ బెట్టునిలుపు
 కొనుచుఁ గవిలోకమున కెల్లఁ గొలఁత బుట్ట
 లైరి తిర్పతి వేంకటేశాద్భుతపుణ్యస్థలంబు

చా॥ నూలుంబోగునఁ దన్నుతానుగదె చంద్రుడొ నేకగళాపూర్ణ భూ
 పాలోత్తేవవతయనిక రసికవ్యాధ్యాబాధివర్షేందు వా
 గ్గీలాకేళి సుధాప్రసవవిబుధుకా నీర్వృంగనామల్లభూ
 బాలక నూటపజార్ల వేదాంతకవిక మంత్రపునిక జేయుటన్.

ఉ॥ పద్యముఁజెప్ప వేలిఁజెడు పార్థివు లెంతటో యుండ భక్తి నేఁ
బద్యముచెప్పి యిచ్చు నొకపాటిగ్రహించుట దాక్షిణ్యపండు నై
వేద్యము దాసురా లిడిన వేదికపైఁ దులనమ్ము కొన్న య
ట్లాద్యుఁడు వేంకటేశుఁడు మహాకవి నన్ను ననుగ్రహించుటల్ ౨౨

ఉ॥ ఓడుటయన్ననోర్వని మహాద్ధతుఁ డీతఁడు వేంకటేశుఁ డీ
నాఁ డనివార్యమైనకతనన్ గలుపోటములందు నేరికిన్
నాడెను తగ్గకుండు కదనంబున దేశికుతోడ నాడు వా
యోడఁగ నొక్కరొక్కరికి నొండు వచింపఁగ నెంతవారలున్. ౨౪

ఉ॥ ఏరులు పొంగిపార నెవరేమియొనర్పఁగఁ జాలువా రక్షణో
దూరమునుండి మొక్కెడరు దోసిట కుంకుమ పూలు చల్లుచున్
ధీరులు మీరు పోర నితఁ డెల్పెనువారలు లేరులేరు మీ
నైరముమాన్చి మాకు భగవంతుఁడు మేలొనరించుఁగావుతన్. ౨౫

శ్లో॥ భోజన్యేవ ముఖాంభోజమ్ యగ్య దృష్ట్వా మహాకవేః
భవంతి కవయ స్సౌందర్య వేంకటేశః ప్రపూజ్యతే. ౨౬

శ్రీ భాగ్యాయ నమః

అమృతానందనాథ గురుజయంతి

విజయవాడ—1939

ఉ॥ మానసచక్రమున్ దగిలి మానులు మున్నది యెందువారై న
ద్దానిని నైమిశం బని నదా యట సల్పిరి సత్రయాగ మీ
స్థానము కృష్ణనామమునఁ దా విజయం బిడుఁ డెల్లు భూమికిఁ
గానఁ ద్రిలింగవీర మిట నాటితి మిందునె నిల్చె డెందముల్. ౧

చ॥ తిరుమల శ్రీనివాస వినుతిన్ జెలు వొందెను కల్పశాఖికిఁ
గురువరుఁ డంటుకట్టి యెటా కుండకు దింపిన దానిఁ డెచ్చి యీ
పురమున నాటినాము సురభూజము సద్విజనేవ్య మిద్ది శ్రీ
కరము త్రిలింగవీర మని ఖ్యాతి వహించు జగద్ధితంబుగన్. ౨

ఉ॥ ఏము త్రిలింగపీఠమున నెంతయు బూనిక సత్కథాన్వితం
క్షేమముగా న్వవిద్యలను శిష్యుల కీ దగు దాను లన్నియున్
సామముతోడఁ దెల్పుదుము నర్వజనుల్ దరియింప బీజముల్
భూమిని నిల్పి పుణ్యమునఁ బొందీక నేటికి బెండు మాటలున్. 3

ఉ॥ జంకి కదా ద్విజోత్తములు శాస్త్రము వీడుచు నన్యభాషకున్
గింకరులై స్వధర్మముల నెట్లుచు బట్టిరి మ్లేచ్ఛశర్మ మీ
వంకరమాన్చి బుద్ధులకు భారత సంతతి నెప్పట్లు ని
శ్శంకతఃజేయు ధీరులఁ బ్రశంస యొనర్చెద మాటిమాటికిన్. ౪

ఉ॥ బాపలు రాజు లూరుజులు బాదజు లిక్కలి నెల్ల వారలున్
బాపులయై స్వధర్మమును బాసి స్వరూపము మాసి వాసికై
యేపనియేని చేసి యెటులే సిరికై యొనరింతు) దోసమో
శ్రీవతి నీవుగా కెవరిచే నగు నీ సడఁబాపి పోవఁగన్. ౫

ఉ॥ దేవుని “ద్రోసిరాజు”ని నుధీనరులన్ దెగనాడి శాస్త్రపున్
ద్రోవలఁ గంపఁగొట్టి వినుతుల్ పొనరింతురు లాతివారి, దు
ర్భావులు వారి మాటలను బట్టి చరింతురు లోకమాతృలో
నేవము బుట్టు ధీరులకు నీశ్వర! దిక్కెవఁడీవు దక్కఁగన్? ౬

మ॥ అధికారంబును మించి కృత్యములు జేయఁజూచు బాలుండు దా
పధికారోచితమైన కృత్యములు జేయఁబోడు లోలుం డహో
యధికారంబును వీడి నీచకృతిఁ జేయం జూచు మూఁధుండు మా
యధికారంబున మమ్ము నిల్పఁగదె దేవా! ధన్యులం జేయుచున్. ౭

ఉ॥ వింతలులేవు విజ్ఞులకు ఏరుల కెత్తటిఁ గృత్యమెల్లఁ గా
వింతురు శాంతచిత్తముల, వేడుకకై భగవంతుఁ డెప్పు ని
శ్చింతగ నింతలంతలుగఁ జేయుచు జీవులఁబట్టియాడు, నే
వింతము వాని, నింకెవరి వేసము లేమి యొనర్చు దాసులన్. ౮

ఉ॥ వేదము శాస్త్రముగ గళలు వేత్తలు తీర్థము సంస్కృతంబు ని
మ్మేదినికొ సమంబగుట, మేలగు ద్రావిడు లాంధ్రు) లేకమై

వేదికఁగూడి నత్కశల వృద్ధికినై కృషి సల్పుఁ జేటికి
భేదము వాదముఁ శ్వపచవృత్తికినై మది భేద మక్కటా!

ఉ॥ వాదము భేదముఁ మఱచి పండితులెల్లరు కర్మభూమిలో
మోదముతో స్వధర్మమును ముఖ్యముగా నిడికొంచు మించి ని
ష్ఠేదపదంబుఁ గాంచుటయె కీర్తికరంబగు మున్ను పెద్ద లా
మాదిరి భారతావనికి మంగళముల్ సమకూర్చి రన్నిటఁ. ౧౦

మ॥ పరవస్తుప్రతిభుల్ మహామహలు శుంభత్పీర్తు లాంధోర్విక్కి
వరభూషల్ పరవస్తుపండితులు నిల్వంబెట్టుటేకాక త
ద్గురుతఁగ్ మించుటఁ బ్రస్తుపాలువయి నీకున్ మా తిరిలింగాఖ్య స
ద్గురువీరంబున నగ్రవీరమున దక్కుఁబూజ రామానుజా!

శ్లో॥ మానసే మందిరే యస్య శంకర శ్రీ గురుశ్శివా
శ్రీరంగే మంగళే నిత్యం ప్రపూజ్యంతే ప్రతిష్ఠితాః. ౧౧

శ్లో॥ నృసింహభారతిచ్చాత్రో గురుభక్తశిఖామణిః
వీరే తిరిలింగవీరేగ్రే సుబ్రహ్మణ్యః ప్రపూజ్యతే. ౧౨

శా! ఖ్యాతుం డొదువు వావిలాల కులమం దాంధ్రావనిక సర్వ వి
ద్యాతంత్రముల బ్రహ్మసూత్రముల సారాంశమ్మునుం దేల్చి నా
వో తత్త్వజ్ఞ! శివావధాని బుధ! సద్యోగమ్మునక నిన్ను ని
ర్ణేతఁజేసి దిరిలింగవీరి మిది కర్తృత్వమ్ము రూపింపఁగఁ.

చ॥ ఇటునటుఁ భారఁజూచి యిదియేసుమి పార మటంచుఁ బల్కు వా
కృటిమఁ గలట్టి ధీరుఁ డవికారుఁడు నైన శివావధాని నేఁ
డెటులొ లభించినాఁడిట సభేళుఁడుగాఁగఁ దిరిలింగ వీరమం
దిటునటుఁ జూడనేల జగమెల్లెడ నాంధ్రులకీర్తిఁ జల్లుడీ. ౧౩

శా॥ ధీరుల్ గావలె విద్యలంగళల వృద్ధింజేయ శ్రీరామ చం
ద్రారెడ్డిప్రభృతుల్ కడంగ మన యాంధ్రంబందు వైజ్ఞానిక
పార్శ్వంభమ్ములునెగ్గు టబ్బురమె మీరల్ వీరలుఁ వారలున్
జేరక భారతవర్ష మర్హమగు వాసిం గాంచు విశ్వంబునక.

గురుజయంతి

(1940 సం॥ నవంబరు 23, 24, 25 తారీఖులలో)

అమృతానందనాథజయంతి సందర్భమున

బ్రహ్మశ్రీ పండితవ్రవర మల్లాది రామకృష్ణ విద్యచ్ఛయనులుగారికి రు 116 లును,

బ్రహ్మశ్రీ 'శాస్త్రపూర్ణ' జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారికి

'మహాకవి' చిరుదము రు 116 లును,

మద్యశ్రీ కాశీ కృష్ణాచార్యులుగారికి

'సాహిత్య ధర్మస్థాపక'యను చిరుదమును రు 116 లును సమర్పించు బడినవి.

అంధ్ర కవయిత్రి శ్రీమతి గుడిపూడి యిందుమతీదేవిగారికి

'కవయిత్రిమణి' యను చిరుద మొసంగబడినది.

శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మహావిద్యాపీఠ పారితోషిక ప్రకంస

క॥ శ్రీ విజయవాడ మర్గా, దేవీకరుణార్ద్రా దృష్టి ధీరవసులకా
నేనేళః గనకవృష్టి సుధావృష్టియుః దుష్టిపుష్టి ధర్మముః దపమున్.చ॥ ఇదియె త్రిలింగపీఠము, కవీంద్రులు వీరె, సమస్తదేవతా
స్వదమిదె సత్కళర్ చెలఁగుపట్టిదె ధీసుల కూతకట్ట యి
య్యదె నకలాంశ్రభూమి కిది యాఁగద గుండియ పండితాళి సం
పద యిదె కర్మభూమికి శుభంబిదె యియ్యదె ధర్మబీజమున్. ౨శా॥ కర్మశ్రేష్ఠుడు రామకృష్ణబుధుఁ డిక్కాంబునన్ ధీరుడై
ధర్మార్థంబు మొనర్చి శాంతరము దత్తంబున్ విమర్శించు దు
ష్టర్ముఖ దుష్టమిత్రప్రచారమును బెల్చుం జేయ విస్తాళిక్
శర్మంబుర్ ఘటియించు నింతటిప్రతిష్ఠం గాంచిరె యెవ్వరున్. 3

సీ॥ నోటిపాడుగా పకలభాషము వాని

ధీముఖ బల్కఁగఁజూచు దక్షుఁ డొకట

వేదార్థజ్ఞులందు బిప్పి చెప్పొగ వా

చన్నతి యెఱుఁగఁజూచు చతురుఁ డొకట

భాష్యకారుం ఉత్తపాదుంశు, పాణిని
యనోప్ప మూర్తిత్రయంబు నొకట
శతవధాః భ్యాతి జగ మేలు కవిసింహ
వేంకటశాస్త్రి కవిమహా డొకట

గీ॥ మున్న ధిష్ఠించు గురువీరమున నె బళిర !
నిన్ను బూజించు భాగ్యంబు నేడు గలిగె
దేవతలబోలు సభ్యులభావ మలర
శ్రీ కృపావర్మ జనమంచి శేషశర్మ!

౪

సీ॥ బ్రహ్మాండ మంతయుఁ బాణిపల్లవమున
నమరంగఁ దెనుగున నాడె నెడఁడు
రామాయణంబుఁ గరామలకంబుగాఁ
జేకొని యెవఁడు వాల్మీకి యయ్యె
భాగవతార్థంబుఁ బల్కంగఁజాలె నె
వ్వండు శ్రీగోవిందపాదభక్తి
లలితాంధ్రభాషలో లలితామహా త్వంబు
దీక్ష రచించిన ధీరుఁ డెవఁడు

గీ॥ బుధుల మెప్పించు శ్రీకలాపూర్ణుఁ డెవఁడు
జగతి జనమంచి శేషాద్రిశర్మ నేడు
నాదు గురునాథుపేర సన్మానమునకుఁ
బాతుడై నచ్చి కొంట మద్యాగ్యగరిమ.

౫

క॥ శ్రీకరము కీర్తికరము మహాకవి బిరుదంబుఁ దగిన యట్లిచ్చెను ను
ల్లొకతిలింగవీరము, నీ కో శేషాద్రిశర్మ నిరతముఁ దాల్పన్.

౬

శా॥ అస్వం బించుక దోచకెల్లెడ నధర్మాంధ్యంబు వ్యాపింపఁ ద
ద్విధ్యంసం బొనరింప బోధములు గావింపంగ, నుద్యుక్తుడై
మాధ్వస్వాదుకవిత్వతత్త్వగరిమఁ బ్రాణంబులం గూర్చు నీ
మధ్వశ్రీ యుతకృష్ణసత్కవికి సమ్మానం బివే యంజులుల్.

౭

ఇం దు మ తీ దే వి

మ॥ కవయిత్రీమణి నైతి విందుమతి భాగ్యం బిద్ధి యీ గోష్ఠిలో
సపురా! యెంతటి కీర్తి వచ్చె బళి! కావ్యంబుల్ సతీధర్మసం
స్తవనీయంబులు పల్కుచున్ సతులకున్ దత్తంబు రూపింపు మో
కవయిత్రీమణి! సర్వసంపదలు గల్గంజేయు నీ కీశుడే. ౮

బ్రహ్మశ్రీ పండితరాజ రాజేశ్వర శాస్త్రిగారికి

‘సర్వతంత్ర స్వతంత్ర’ విరుద సన్మానసందర్భమున

శ్లో॥ శ్రీశైల శ్చేషశైలశ్చ కృష్ణా గోదావరీ శుభా
భ్యాతాః పూతా స్త్రిలింగేషు భూతలే చైవ శాశ్వతమ్.

శ్లో॥ కృష్ణత్యాగజగన్నాథరాజత్రయవిరాజితః
విద్యారణ్యాగ్రగణ్యోఽయం దేశ స్ర్రిలింగ్యసంజ్ఞకః. ౧౦

శ్లో॥ వ్యాభ్యాతా మల్లినాథశ్చ విద్యానాథమహాకవిః
అన్నంభట్టాదయో హ్యంధ్యాః హరిశాస్త్రిచ శాబ్దికః. ౧౧

శ్లో॥ రాజేశః ప్రాజ్ఞరాజేశ స్సురేశగురుసన్నిధిః
సర్వతంత్రస్వతంత్రశ్చ రాజరాజేశపూజితః. ౧౨

శ్లో॥ సర్వతంత్రస్వతంత్రాయ ధీరశాంతాయ తేజసే
లక్ష్మణార్యతనూజాయ సర్వజ్ఞాయ నమోనమః. ౧౩

శ్లో॥ సాంగం వేద మధీయం తే కాశ్యాం యస్య ముఖాంబుజాత్
తోఽయం పండితరాజోఽత్ర రాజేశః పూజ్య తేఽధునా. ౧౪

శ్రీ దుర్వా సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారి సన్మానప్రశంస

కం॥ పండితుడు, గవి, యుపాధ్య

క్షేమంజై పెక్కిండ్లు కీర్తియుతుడై, నెల్లూ

ర్యుడలమున నభినవతి

క్కండవి ఘమలనగ నెగడు ఘనత యలఁతియే.

కం॥ కవివరులగు గవిహితులగును,
గవిపుత్రులగు గవివరులగు గవిగోయరులగు
భువి దుర్భాగ్యులవాఁడీ
గుణలయమిత్రులగు గృహగురుమిత్రులగు.

౧౬

శ్రీ భాగ్య య స మః

శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మహావిద్యాపీఠ గురుపరంపర

వి జ య వా డ

14—11—1941

గీ॥ అదికాలంబునందు మఱ్ఱాకుపై న
బాలుడై పవ్వళించి యంబాముఖమున
భాగవత మర్థపద్యానఁ బడసె నెవ్వఁ
డాదిమగురుం డతఁడు నారాయణుఁడు.

౧

గీ॥ దిక్కుతోచక తమ్మిగద్దయను జేరి
లోతుపాతు లెఱుంగక చేతఁగాక
పద్మనాభునిచేత “తప తప” యనెడు
పలుకు విన్నట్టి యాదితపస్విఁ గొలుతు.

౨

గీ॥ కొశికునిక్షాత్రబల మెల్ల గంగఁ గలిపి
బ్రహ్మ తేజంబు వెలయించు బలియుఁ డెవఁడు
సవితృవంశాన కెవ్వఁ డాచార్యపదవిఁ
దాల్చె నట్టి వశిష్ఠసత్తమునిఁ దలఁతు.

౩

గీ॥ దివికి నేగినఁ దన్నుఁ గన్గవను గాంచు
శక్తి గల్గిన సుతుఁ గన్న శక్తి గల్గు
“శక్తి” నాల్గవయాచార్య భక్తిఁ గొలుతు
నంబవేరిట గురు డెవ్వఁ డనఘుఁ డొరుఁడు.

౪

గీ॥ పాప మంటకయుండ నా పల్లె పిల్ల
కడుపునను వ్యాసమూర్తిని గన్న మేటి
తత్త్వనిష్ఠుండు సత్తపోధనుడు పార్వ
తీశపద సేవకుండు పరాశరుండు. ౧

గీ॥ పంచ వేదంబు, రచించె భారతము; పు
రాణములు చెప్పె; బ్రహ్మసూత్రములు చెప్పె
స్త్రీని జేపట్టకయె మహర్షి ని శుకుఁ గనె
వ్యాసుఁ డన వేతె? యతఁడె నారాయణుండు. ౬

గీ॥ నప్త దినములలోన మోక్షమువ కనిపె
శరణుఁ బొందిన యొక రాజచంద్రు నెనఁడు
లింగభేదంబు నెఱుంగఁడు సంగి గాఁడు
శుకమహర్షికి సాటి వేతొకఁడు గలఁడె. ౭

గీ॥ కారిక లవెవ్వనివి మోక్షకారిక లగు
పల్కు లెవ్వని పుపనిషద్వాక్యసమము
లతఁడు శ్రీ“కాడపదుడు” దీవ్యత్ ప్రభావుఁ
డాత్మసౌభాగ్యభోగనిత్యానుభవుఁడు. ౮

గీ॥ గుహ, వసించియు బ్రహ్మాండకోటి నెవ్వఁ
డాకలించి జగద్గురునంతవాఁడు
శిష్యుడై తన్ను భజియింప జెప్పె దత్త్వ
మున్న దున్నట్లు గోవింద యోగివిభుఁడు. ౯

కా॥ సర్వజ్ఞుం డన శంకరుం డనగ విశ్వేశ్వరీయముగ గూర్పఁగా
సుర్విగ్ దుర్మతసంతతిగ దునిమి శ్రుత్యుద్దిష్టత త్త్వంబు హృ
త్పర్వజానటు భావ్యపంక్తులను జెప్పంజాలె నాచార్యుఁ డం
తర్థాణుల్ వెఱుగఁది మొక్కు లిడి యద్వైతంబు జేపట్టగఁ.

ప॥ ఇయాచార్యపరంపరలో బ్రాచీనులందుంజాలె నర్వాచీనుల
యందును గొందఱు నన్యజ్ఞాదులు, గొందఱు ద్విజానులు నుందురు.

గృహస్థులుగ నుండువారలు, శ్రీ విద్యాధురంధరు లనం బ్రథితు
లైన ధీరు లెందఱో గలరు. అందు, ౧౧

క॥ శ్రీవిద్య బ్రహ్మవిద్య మ, హావిద్యయనంగఁ బాదుకాంతంబగు దీ
క్షావిధిఁ బెద్దలు దాల్తురు, కైవల్యప్రదము సిద్ధికరము జగమునక.

క॥ నతియుక్ నుతియుక్ లేకయ, యతులటు నీ పూర్ణ దీక్షనలరిన గురు లా
నతభక్తకోటి కిచ్చెద, రతిలోకంబైన పద మనాయాసముగక.

ఉ॥ భూపతిసేవ్యుఁ “డచ్చుతుండు” భూసురముఖుండు, పాదుకాంతదీ
క్షాపరతంత్రుఁ డాప్తజనకల్పక మాంతరదృష్టిదీపనం
దీపితసర్వతంత్రుండు, సునిశ్చితతత్త్వుండు శిష్యకోటిహృ
త్తాపనివారకుండు ప్రధితప్రతిభాయతుఁ డాధ్యుఁ డన్నిటక. ౧౪

మ॥ అతిలోకప్రభుఁ డాప్తరక్షకుండు “కృష్ణానందనాథుండు న
మృతుండై శిష్టుల, కాతతాయిగిరిజంభారాతియై, సంతత
స్తుతసంపూజితశిష్యతార్చితమహాదుర్గాపదుండై జగ
న్నతుండై మించెనుషట్ప్రయోగములఁదన్నంభూతముల్ గొల్వఁగక.

గీ॥ తనదు “మల్లాది” బిరుదు సార్థకము గాఁగ
బాహుబలజితనైరియై ప్రబలదీక్ష
సచ్చతుం డన రాముండు సనఁగ నెగడె
నెల్లకడలందు మా పరమేష్ఠి గురుండు. ౧౬

మ॥ వరకోరాడ సుధాపయోధి విధుండై వాణీపుమాకారమై
పరమేశ్వప్రతిమానుండై జపతపస్సాధ్యాయలోలాత్ముండై
సురభాషాకవిచంద్రిండై సకలుండై సుశ్లోకుండై మించె ను
స్థిరుండై యచ్యుతరామపూజ్యుఁ డగుచుక శ్రీరామచంద్రుం డహో.

ఉ॥ తా మదిఁ గూర్చినట్టివి శతంబులు ధారణపట్టి పద్యముల్
ధీమహితుండు వాయుఁ దనతీరికవేళల సంస్కృతాంధ్రముల్
ఈమెయి సత్ప్రబంధము లవే యొకనూటికి మించియున్న పు
ద్గామయశుల్ కవీంద్రులు నెదక ముద మొందఁగ నెందు నేటికిక.

మ॥ తనసాహిత్యము గానభంగులు కవిత్వప్రాధిమ్యం ధీరు లెం
దు సపూర్వంబు లటంచు మెచ్చుగ వరేణ్యుండైన శ్రీ శిష్టు కృ
ష్ణని గృహ్యం మును గృహ్యం డట్లు కొలిచెన్ గోరాడరాముండు శి
ష్యునకు సద్గురుమూర్తికి గలిగె సద్యోగంబనన్ బండితుల్.

శా॥ రామస్వామిబుధుండు “హింగు” కులపారావారసీహరరుక్
స్తాముం డాధ్యుడు మంత్రదీక్షల నగస్త్యుం డంబికాపాదపూ
జామాహాత్యధురంధరత్వమున నిచ్చల్ దన్ గటాక్షింపగా
శ్రీ మాతాకృతి “రామచంద్రకవి” కాంచెన్ నిత్యయోగంబునన్.

మ॥ అతిశాంతుండు మహామహుండు ముని “యోగానందనాథుండు” సా
ధితసర్వార్థుడు దేశికాంఘ్రియుగభక్తికీర్తముక్త్యంగనా
యతుఁ డేశాంతుండు రామచంద్ర పరిచర్యోత్సాహి “నాగేశుఁ”డ
పౌలిముం డుత్తముఁ డాద్యయోగిజనసంభావ్యాంతరంగుం డహో.

శా॥ బాలోన్మత్త పిశాచవర్తనములన్ బ్రహ్మత్వముం డాచి దృ
ష్టాంబున్ దుదిలక్ష్యముఁ దునిచి జాగ్రన్నిద్రఁ గైకొంచు నా
భీలంబా భవవారిధిం గడిచి, యీ విశ్వంబు తానై మహా
లీలన్ మా గురుదేశికుం డలరె నిర్దిష్టాగ్రగణ్యుం డనన్. ౨౨

శా॥ కారుల్ కత్తులు, కత్తెరల్ గొని తనున్ గాంచుచున్ గండల్
జీరన్, వైద్యు లదేరినో యనుచుని శ్చింతంబుగాఁ బండె నే
ధీరుం డత్తులు మూయకుండ నదియున్ దీరంగ జాగేలొకో
ప్రారంభింపుడటన్న యా ఘనుడె యోగానందనాథుం డహో? ౨౩

ఉ॥ పాయక “మంత్రవాది” దివిభాస్కరు సద్గురునాథు “సూర్యనా
రాయణశాస్త్రి” నర్థి వినిశంతనె వ్యాకరణంబు సర్వమున్
దోయిటఁ బట్టి త్రావెగద తోయధిఁ గుంభజునట్టు లట్టులే
ధీయుతుఁ డెల్ల శాస్త్రములఁ దేలె నహీశుఁడు పూర్వసంస్కృతిన్.

చ॥ ఇవకుని రామచంద్రకవితనంద్రునిగ్రంథము లచ్చు గూత్సె వ్యా
ఖ్యను దచియించె గొన్నిటికిఁ గావ్యములట్టులఁ జెప్పె భాష్యముల్

మనవియు నాన లే కొలలమార్గము పోక యహిశదేశకుం
డనితరసాధ్యమైన పడమందు నెడక ముగియించె నెందునుక. ౨౧

గీ॥ అల్లగోవిందునకు శంకరాచ్యుతము,
భువిని నాగేశ్వరునకు నాగభూషణుండు
శిష్యుడై వెలుంగొందె విశేషకాంతి
నెల్లదెసలందు రాజయోగీశుఁ డనంగ. ౨౨

గీ॥ తాను నాగేశ్వరుం డట తనకు నాగ
భూషణుండు శిష్యుఁ డెందు నీ పొందుగలదె
తనకు గురుమూర్తి గురునకుఁ దాను భూష
ణంబుగా నొకఁ డైచి జగంబునందు. ౨౩

సీ॥ అల్ల పాలావర్షులొన్నయాంభోరాశి
కమృతాంశుడై యెవ్వఁ డవతరించె
వెలనాటికులమణి వేంకటరత్నధ
రామరుం డెవ్వని కయ్యెఁ దండ్రి
స్త్రీలలామంబు మహాలక్ష్మి యెవ్వనిఁ
గంపారఁ గాంచి భక్తతతి కిచ్చె
సత్యనారాయణ సహజన్ముడై యేని
కాభాష్య మెఱిగె బాల్యమునందె

గీ॥ సోదరీమణి వేంకటసుబ్బమాంబ
బావ గంగాధరుం డేని బాంధవమున
నంతవారై రొ జగమున నతఁడె “నాగ
భూషణ” గురుం డనంబు భువనమందు.

చ॥ దిన మొక విద్యగాగ మును దేశికునొద్ద నెఱుంగనేర్చు వె
న్నుని యవతారమే యని తనుం గొనియాడఁ గుళాగ్రీబుద్ధులం
దని వినువీధిఁ బట్టి గురుత్వస్థుఁ గాంచెను “గృష్ణభూషణుం”
డనితరసాధ్యమైన లవణాబ్ధిఁ దరింపఁడె వాయుపుత్రుఁడుక. ౨౪

చ॥ చదువు మనంగఁ దా జదువు నద్గురుమూర్తికి నిద్రపట్టినక
జదువుట మానఁ డా ఘనుఁడు; నమ్మక మెట్టిదో దేశికేందుఁడుక

జదివితే పేలుపే ల్పయిన సొగంగ నిమ్మను నభ్యనుజ్ఞనే
చదువులఁ బాదుకొల్పెదరు ఛాతులమానసమందు సద్గురుల్. ౩౦

శా॥ ఏదో దగ్గఱతోవ యుండవలె గానీ కానిచో శాస్త్రముల్
భేదింపంగలఁ డెట్లు బాలకుఁడు నిర్భీకుండు శ్రీకంఠు నే
వాదంబందున గెల్పు నీతనిప్రభావం బద్దిరా యంచు న
ద్వాదుల్ మెత్తురు కృష్ణభూషణుఁడు త త్త్వంబున్ బ్రసంగింపుచోన్.

ఉ॥ అడ్డమహంబె శాస్త్రముల నడ్డులు గడ్డులు లే వదెందు నా
యడ్డముతీరె నా, తెలివె యాత్ము డనన్ గురుమూర్తి తోడనే
గుడ్డను జోలఁ గట్టుకొని కొంకక భైక్ష్యముఁ బూని భాష్యమే
యడ్డములేక జాట్టుకొనె నద్దిర కృష్ణవిభూషణుం డహో. ౩౧

చ॥ పలుకు లవన్ని మంత్రములు వాక్యము లన్నియు భాష్యపాఠముల్
సలిపెడు వన్ని లీల లగు సద్గురుమూర్తి శివుండె యం చహో
కొలిచెను కృష్ణభూషణుఁడు కోటికి నొక్కని కిట్టి భక్తి లే
దిలఁ గలివేళలం దనుచు వృద్ధులు తన్మోనియాడ గోష్ఠులక. ౩౨

ఉ॥ తాను శివోహ మజ్జోనుచుఁ దత్పరతఁ గురు డింట నుండ నెం
తేని ప్రమాణబుద్ధి గుడి కేగుచుఁ దా శివరాత్రివేళ మా
ర్గాన గురున్ భజించి తన కాయయు గప్పురమందె పెట్టి యై
క్యానుభవంబు నొందిన మహాత్ముఁడు పన్నగభూషణుం డహో. ౩౩

ఉ॥ తొకికమైన లాభమె ఫలంబగు విద్యల కంచు నెంచుచున్
బాకటమైనభక్తి, ప్రణిపాతము, ప్రశ్నయు, నేష, లేకయే
చేకొని భాష్యముల్ చదువు శిష్యులు చెప్పఁగ సిద్ధమా బుధా
నీకము సద్గురుం డెడ గణింపఁడు త త్త్వము దానఁ గానమిన్. ౩౪

శా॥ ఏ రామల్ సరివత్తురే! విభుఁడు తానే తా విభుండే యనక
ధారాళంబుగ సర్వభర్తృములలోఁ దాడాత్మ్యమున్ దాల్చి “నీ
తాతామాంబిక” యున్న నాల్గుదినముల్ ధన్యాత్మ యైపోయె న
య్యాతే! మ్రొక్కిడఁ గీర్తికాయ గురుజాయన్ ధీరగేయన్ సదా.

ఉ॥ ద్వాదశశతముల్ ఘనతపం బొసరించుచు నున్నకుంకు స
మోదముతోడ సోదరుని బూన్చి గృహంబునఁ దాఁ ద్రిదండీయై
పోదు నటంచు నుండగనె, పోయెను డమ్ముల నీశ్వరేచ్ఛ యే
మాదిరివారి నెట్టెట్లుల మార్చదు తాను స్వతంత్ర యాటచేన్.

ఉ॥ కొంప మునింగె నంచుఁ దలకొట్టుక యెడ్చెడు తల్లి దన్ను శా
సింపఁగ, సద్గురూక్తి నది సిద్ధముగా గణించి, యొందుచు
ర్చింపక “సుప్రసన్నమ”ను జేకొని గాంచె సుతద్వయంబుఁ నీ
ర్చింపఁ బితృణామున్ గుండు పెద్దలమాటలు పాటిచేయుచున్. 32

ఉ॥ “రాముడు” “సోముడున్” హరిహరంబగు పేరులటంచు నుంచె ద
న్నామము లాత్మజాతులకు నాగవిభావణుఁ డన్వహంబు శ్రీ
రామపదామృతంబును నిరంతరమున్ జవిగొంచు నన్యమున్
మామకమంచు నెంచఁ డనుమానము నొందఁడు నండు దండిగఁ

మ॥ అమృతానందుడు యోగి, నిస్పృహుఁడు, భీరాగ్ర్యంకు, శిష్టంకు, దృ
శ్యము నశ్యం బగునంచు దానివయి విశ్వాసంబు చేయంకు, బ్ర
హ్మముగాఁ జూచును సర్వమున్, శిశువునే నర్పించు శ్రీకృష్ణుఁగా
శమనంపన్నుఁడు లక్షణంబులకు లక్ష్యంబొర నద్గోష్ఠిలోన్. ౪౦

శ్రీమదమృతానందనాథ జయంత్యుత్సవమునకు రు 116 ట విరాళ మొసంగిన
జటప్రోలురాణి ఇసుగంటి సరస్వతీదేవిగారికిఁ గృతజ్ఞతతో సమర్పించిన

ప ద్య త్ర య ము

గీ॥ శ్రవణమాత్రాఁ సద్గుణరాజి నెఱిగి
ధర్మసంస్థానములకు నత్కార మిట్లు
నలువఁజాలిం రాణు లీ జగతిఁ గలరె
సాధ్వీ నిను గంటి శ్రీ సరస్వతిని గంటి.

మ॥ అసిధారావ్రతచర్య నూనిన యసూర్యంపశ్య వోవాణి! యె
ట్లసమానంబగు విద్యనేర్చితివా కవ్యక్రేసరుల్ మెచ్చ నల్
దెసలన్ నీదగు కావ్యకస్య కడుఁ గీర్తింపెచ్చె నో యమ్మ! నీ
దుసుతుల్ సింగపుఁబిల్ల లార్యజన సంస్తుత్యంబు నీ శీలమున్.

ఉ॥ భారతవిద్యకుం గళకుం బాదులనిల్పు త్రిలింగపీఠికి
దూరమునుండి విస్కలినె నూటపదారులు నీయజాల్ జమిం
దానిని వో సరస్వతి గుణగ్రహణంబనదే యదేకదా
పేరును బెంపుఁదెచ్చు బృథిపిక్ బృథివీపతిజాతికంతకుఁ.

శ్రీమదమృతానందనాథ పారితోషిక ప్రదానము రు 116 లు

(1941 వ సం॥ జయంతి)

సహజపాండిత్య సంగీత చక్రవర్తి

శ్రీమదజ్ఞాన ఆదిభట్ట నారాయణదాసుగారి

ప్ర శం స

ఉ॥ ఆదిమభట్టవంశమణివై, హరికీర్తన సేయువారిలో
నాదిమమూర్తివై సుకవి వాడు ప్రవీణుడ వాడు తెల్లునం
దాదిమభాష, నాంగ్లమున యావనభాష స్వతంత్రుడౌదు నీ
మాదిరి నీదె నీ కిల నమానుని గాన జగాన ధీమణి !

ఉ॥ చాక్షుషమైన యజ్ఞమని సత్కవి చెప్పెను మున్ను పుంధరీ
కాక్షుని సచ్చరిత్రము సభాంగణముందున నృత్యయంత్రీ బ్ర
త్యక్షముగాఁగఁ జూపుట, మహాత్ముడ వీవొకరుండగాక త
ద్దీక్షితఁ డెవ్వఁడీక్షితి, నుతింతును సార్థకదాసనామునిఁ.

మ॥ లివతో డెబ్బదియెన్నిదేండ్లకు మహాలీల సభావేది దార
డవకేళి హరి బ్రస్తుతింతువటు స్థాంతం బుల్లసిల్లంగ నొక
స్తవముల్ సల్పుటచేతనే 'విదుష ఆత్మత్యా' తనకే శ్రీహరి
స్తవముల్ నల్పిన పూజ్య ముఖ్యుగద విద్యద్యుంధ్య! నారాయణా!

శ్రీ భాష్యాయ నమః

శ్రీ కృష్ణస్తవరాజము

౧

చ॥ అడవులు తోటలు బయళ్లు లావులు దూడలు, కృష్ణ! చల్లులున్
బుడతలు వంకకోలలును, బూరలు, దారులు, డొంక లేకులున్
గడు బిరియమంచు నెల్లడఁ బగల్ దిరుగాడెను సంజవేళ ని
న్నసుగనరా దింకెన్నటికి నార్తుల సాధుల బాధ దీర్తువో. ౧

ఉ॥ మృలఁగాచి దుష్టులను శిక్షయొనర్చెదవంట కృష్ణ! మా
కృష్ణముగానవే? పరమ కామణికుండవు పెచ్చుమీరు నా
భ్రష్టులఁ గానవే సుజన పద్ధతి నుద్ధతిఁ దోయువారికిఁ.
బుష్టి ఘటిల్లు, పాపములు పూర్తిగఁ బండవ? నూరు నిండవా?.

మ॥ నినుఁ బూజించిన భర్తపుత్రు సభలో నిందించు నా చైద్యునిన్
నునుమన్ జక్రిముఁ బంపునా డెఱిగె నా దుష్టాభి నీనత్వమో
వనజాక్షా! నిను నమ్ము పాపములు లాపన్నుల్ జయమొందినా
రనఁగా నచ్చెనునంది మొక్కిక్కడను కృష్ణా! నీ పదంబుల్ జనుల్. ౩

మ॥ జననంబాదిగ భర్తమూర్తిచయి కృష్ణా! రాముఁడై, నాఁడు దు
ష్టవికాయంబును గూల్చి, యన్నిట వసిష్ఠప్రోక్త మాలించి, రా
ణునివై లోకులకై సతీమణి వనిన్ బోదోలి వేసారి య
జ్ఞసమున్ నమ్మక నేడు గోగణములన్ సాకంగ మేకొంటివే. ౪

మ॥ మునులక, సాధుజనములక, గల నిజమ్మున్ గండ్రొమ్మార్తుల్ నదీ
తనయుండే గొనియాడఁ జైద్యునకు దుర్దైవంబు గాకేమి వ

చ్చెను బోగాలము మూర్ఖ ముండువరకున్ శ్రీకృష్ణుఁ దిట్టంగ? బం
ధుని గుర్తింతురె దేవు నేనియు దురుక్తుల్ వల్కు దుష్టాత్మకుల్.

ఉ॥ భూర్భువరాదిలోకములఁ బట్టగఁజేసి భరించు నిన్నసం
దర్శుఁడు, తోడబుట్టువనితామణిఁ బోలె, యెఱుంగఁడయ్యె వై
దర్శుఁడు తల్లి తోడయి యథార్థ మెఱుంగఁడు కందుఁ డెన్నడే
నర్భకు లెల్లెఱుంగఁ గల రంబుజనాభ ! భవత్రప్రభావమున్. ౬

పట్టిన పట్టునకా నిలిచి, వంచిన యట్టుల వంగి యెవ్వనికా
గొట్టు మనంగఁ గొట్టి రిపుకోటిని గూల్చిన వంశమంచుఁ జే
పట్టితి కృష్ణ ! యమ్మురళిఁ బాడెద వ్రాదుచు ముద్దుఁగొంచు; నె
ప్పట్టుచ లాలచంబునకుఁ బాత్రులు శిక్షకు లొంగువారలే. 2

ఉ॥ భావము భారమయ్యె మదిఁ బట్టంగఁ జాలను కృష్ణ ! నన్ను నీ
గోవుల మందలోన నొక గోవుగ నేలుము; నీ కరంబులన్
మోవిని వేణురూపమున మోపుము, కాంచనచేల! నన్ను నీ
ప్రావరణ మొనర్చి భవబాధల బాపు మెటేని మాధవా!

ఉ॥ గోవకులంబు గోవులును గొల్లతనంబును జూచువారు సాం
దీపనియొద్ద నీ చదువు తీరు నెఱుంగరు, రాసలీలలో
గోపిక కొక్క మూర్తివయి కూడుచు నాడుట లెత్తు గాని
రూపము విశ్వరూప మని రూఢినెఱుంగరు నందనందనా!

చ॥ కడుపునఁ గన్న దేవకిని గాదని నీవు యశోధ బిడ్డవై
గడపితిబాల్కమున్, వలచుకాంతలఁ గా దని, శాంతమూర్తి
యడవులనుండు సాధువులయం దనురాగము నీకుఁ గృష్ణ ! నీ
యడుగుల జాడ గోపికలకా, సనకాదులకా, యెఱుంగనా.

ఉ॥ కీరితి నిచ్చి చేసితిని కృష్ణ ! కిరిటికి సాయ, మంచు నీ
నేరుపా వాని చేపడియొ నిక్కము నెవ్వఁ డెఱుంగు నిద్రఱుక
జేరినచో జయం బనిరి సిద్ధులు, గిట్టనివార లెంతగా
మారిన దానికిం దగు గతుల్ గుడువం దొరకొండ్లు రంతయే

మ॥ అభిధానంబు సమాన మెవ్వరికి గృష్ణా! నీకు నవ్వార్తిపై
నభిమానంబు నమంబ, యట్ల యగుఁగాదా వంటయింటున్
సభలోఁ గావవె, ప్రావవే నకలవిశ్వంబున్ బ్రదర్శించి నా
డభయం బీయవె సైంధవుం దునుము నాఁ డై కన్యంబు రూపి

9

శా॥ ముప్పొడివంట యెఱుంగఁగలమే ప్రేమలైలో గొల్ల లుకా
గృష్ణా! కృష్ణా! యటంచు లోకమన నీవేయంచు భావనం

దృష్టల్ దీరఁగ నాడి పాడుచును బీర్తిగ నీవ యైనారనన్
గృష్టా ! యుల్లము పల్లవించుఁగద మమ్మేలాగు రక్షించెదో. ౧౩

ఉ॥ వెన్నల, వెన్నలన్, బసుల, వేలేల, వేణుల, గొల్ల పల్లెలన్
గన్ననినున్ గనన్ గలుగు నాకని, వారల వెంటనంటి, నిన్
గన్నటు పొంగెదన్, మఱిగికాక, నినున్ మునులేని గానలే
రెన్నడు నిన్నుఁగాంతు ననియే మది, వెన్నుడ ! దాసురాలికిన్.

ఉ॥ గీతలఁ జెప్పి కీడి సనికిన్ దగువానిఁగఁ జేసినావు; సం
గీతముఁబాడి గోపికలఁ గ్రేపుల తేపుచు మాపుఁ గృష్ణ ! సం
వీరతులఁ జేసినావు; బహువీరతుల నీతులఁ గౌరవేందు ! సం
పాతముఁ బన్నినా, వవనిభారము డింపఁగఁ, బోవ ధీరులన్. ౧౪

ఉ॥ నమ్మిస వారిఁ బోచుట యనన్ వ్రతమో యదునాథ ! నీకు; చ
క్రిమునుబట్టి నీప్రతిసఁగాదని భీష్మునిమాట నిల్పినా
వమ్మక చెల్ల ! యాశ్రితులకై యొసరింపనిదేది, నిన్ యశో
దమ్మ యదెంత పున్నెమున నక్కునఁ జేరిచి ముద్దు లాడెనో. ౧౫

చ॥ యమునిలు సొచ్చినట్టి తనయాళినిఁ దెచ్చి యొసంగి బ్రాహ్మణో
త్తముఁ బరితృప్తుఁ జేసితి, పృథానుతు పౌత్రుని గర్భమంద శ
స్త్రముఁగొని రక్ష సేసితి శరన్నిశలందున గోపికాళి డెం
దములను జల్ల జేసితివి తామర సేక్షణ ! జాణ వన్నిటన్. ౧౬

మ॥ యమునాతీర మరుత్కిశోరముల రమ్యంబౌ నికుంజంబులన్
బ్రమదారత్నములన్ మహర్షులను బ్రహ్మానంద సందోహ సాం
ద్రమహాబ్ధి దరియింపఁజేసిన పరంధామున్ సుధానాము వేం
గమ హస్తైరవసోము నా మదిని సంకల్పించి మేలెంచెదన్. ౧౭

ఉ॥ ఎక్కడఁదెత్తు నే యమున నెక్కడ దెత్తును గోపికాళి నీ
మక్కువగల్గు క్రేపులను మాధవ మాధవ యన్న వెన్నుబోల్
చొక్కపు మానసం బొకఁడె చూడఁగ నాకడనున్న దిత్తునో
చక్కని సల్ల నయ్య ! యిదె సర్వ మటంచుఁ బరిగ్రహింపుమా !

ఉ॥ అంబర మైతి నీకుఁ గనకాంబర నే గనకమ్మనౌట లో
నం బురుషోత్తమాకృతి గనంబడు దీవ కనంగనక సువ
ర్ణంబె కనంబడుక పయికి నాకును నీకును గాక దీని త
త్వంబు నెఱుంగఁబోలదు సదా నను నీ మెయిదాల్చిపోవుమా.

శా॥ నీకుం బుట్టువు గల్గు పుణ్యదినమే నీరేజవత్తేక్షణ
నాకుం బుట్టువు నిచ్చి సద్గురుని ద్వన్నామాంకసద్భూషు న
స్తోకవీరి ఘటించి బోధము ప్రిబుద్ధుల్ మెచ్చ వ్రాయించితో
శ్రీకృష్ణా నతతోషణా నిను మదిక జింతింతు నశాంతముక. ౨౦

ఉ॥ నీ కమనీయ విగ్రహము, నీ కరుణార్ద్ర విలోకనంబు న
స్తోక విభూతి గోపికలతోడుత నాదిమ దంపతీ రసో
ద్రోకము జీవు లాత్మ గను రీతులు నీతులు బోధచేయు లో
కైక సుభోషణా! పరమహా స్తికభీషణ! నందతోషణా! ౨౧

శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము

చ॥ చెబుతుండవై వ్రజాంగనల చిత్తము విత్తము చూరఁగొన్న నీ
బలు కత లెల్ల లోకములఁ బాటలు పద్దెము లై చెలంగినక
మల దన కెంతవారును భవద్గుణజాలము సన్నుతించు భీ
ష్ములు ఘనకాదియోగులు వశుల్ వశమా? నిను నెన్న వెన్నుఁడా.

కంపిల్లలతోఁ దల్లులతో. గొల్లలతో నాలతోడ గొంతికొడుకుతో
సల్లనిసామి నటించిన. దెల్లక భాగవతమయ్యె నెల్లరుఁ దనియక.

ఉ॥ ద్రావిడి నిగుఁదేల్చితి, పృథానుతు నిల్పితి; వాని పుత్రునిక
బాపితి, ధర్మపుత్రునికుఁ బట్టిము గట్టితి, గుడివాసికిన్
జూపితి విశ్వరూప మనుచున్ మఱి భీష్మునిఁ బోచి తండు నో
గోవకుమార! భారతమగుం గద నీ చరితంబుఁ దప్పినన్. ౨౨

శా॥ రావకీడుతి రామనాయకమును పంజామోర్వియున్ మైకతం
లోకాధిపా! నమ మాట తల్లముగ నీ యుల్లం బెఱుంగఁగజాల
దాతలచెప్పఁదొ నిన్నలిచ్చుకొని గొల్లల్ మున్ను గొండ్రేమొ కృ
ష్ణ! బాబోయి కడుంగడుక బిరియము నా భావతంబు నీకిచ్చితిక.

శా||నందానందకరుండవయ్య సకలానందానుసంధాతవై
బృందారణ్యములక జరించెయును సద్బృందంబు డెందంబులం
దం దీపింతువు నిత్యమున్ ప్రజవధూదోర్వల్లులక జిక్కియున్
బందంబుల్ విడిపించు వేల్పువట కృష్ణా! దేవకీనందనా! ౨౭

శా||కంసధ్వంసకరంబులౌ కరములక గాళిందితీరంబునక
హంసీయానల మానసంబులకు సన్నాస్రసంబుఁ గల్పింపఁగా
వంకీనాదముఁ బర్వజేయుడఁట పర్వంబందు మాడెందముల్
సంసారంబున ముగ్ధకుండునటు కృష్ణా! మమ్ము రక్షింపవే. ౨౮

ఉ|| రమ్మని వాగ్గిసనట్టి జవరాలి విరాలి నెకింగి కృష్ణ! కే
ల్దిమ్మి నొసంగినావు; సభ ద్రౌపది భంగమునంది పిల్వ వ
త్త్రుమ్ము లొసంగినావు; రూరంగమున న్నరుఁ డార్తిఁగూండఁ ద
త్త్వమ్ము నొసంగినావు, సరి, ధ్యానమె చాలును దాసురాలికి.

చ|| నరునకు నాకు నాకులకు 'నా' యని నిక దరిఁజేరువారికి
గురుఁ డగుచుండు వంశుని ను గొల్లలు గోలలు మానితల్లజుల్
కరమనురక్తి గొల్తురటగా? నిను నించుక కొంచకేమి నీ
పరమరహస్య మందఱ కుపాస్యఁడవైతివి నందనందనా! ౩౦

మ|| ఎలయన్ నిన్ మునుగోరు సంయములకుక శృంగార సన్నాస్రదీ
క్షల నిప్పించి యహర్నిశంబును భవత్సాన్నిధ్యముక ధ్యానముక
గలుగం జేసితి సర్వభూతములఁ గృష్ణబ్రహ్మసాయుజ్యముక
వెలయంజేసితి నందగోకులములక నీరేజవ త్రేక్షణా. ౩౧

మ|| చదువో, సంధ్యయొ, సా మొ, యోగ మొ, తుదిక సంగీత మోమానమో
యెదియే నొక్కటి పూర్ణదీక్షగొని మానీంద్రుల్ నినుంజేరినా
రెదియున్నేరని వెట్టిగొల్లలకు నో కృష్ణా! భవత్తత్త్వముక
విదితంబుం బొనరించు నీ దయకు నువ్విభూతు భక్తాఘముల్. ౩౨

మ|| అహమున్ డించినగాని చేకొనవు కృష్ణా, శత్రులిన్ మిత్రులిన్
సహజన్ముండని సంగడిఁ డనుచుఁ బక్షంబూన విల్లాలినే

స్పృహ జాలిం గన వింక శాత్రువులపై నేముండు? నేరైనని
న్నహహా! చచ్చియె చేరఁగావలయు దేహభ్రాంతులక విడుచున్.

శా॥ సిన్ను నమ్ముచు నన్యముక విడుచువానిం గావఁగాఁ బోవఁగా
మున్నీవిచ్చిన మాట నమ్మకయె లోభుల్ పారువంటూని యె
న్నెన్నేఁ జేయఁగఁజింతసేయుదు ధహా! కృష్ణా! నరుం బోలువాఁ
డు న్నేరం డొరు సుద్దు లేమిటికి నాఁడక నేడు ని స్పీడిక. ౩౪

ఉ॥ పాదనలేని సిద్ధియును, నద్గురుసేవలులేని విద్వే, నం
పాదనలేని భోగము, తపంబు వినా భగవత్ప్రసాదముక,
వాదములేని గెల్పు, కదనంబువినా బహురాజ్యలాభముల్
వేదనలేని మోదము భువిం గనరాదుగ నందనందనా. ౩౫

ఉ॥ వెన్నల కంగలార్చి రను వెన్ననివేకుక లూరకబుప్పనే
వెన్నెలనార్తిఁగుంది రను వెన్ననిరాసము లూర కబుప్పనే
యన్నియు వీడినారను పరాత్ముని చేరిక యూరకబుప్పనే
యన్నియటంచు నెన్నఁదగునే యిల భక్తపదం బలంతియే. ౩౬

తే॥ గీ॥ వెతల నెన్నేని వడె మున్ను కుంగమాంబ
చిక్కు లెన్నేనివడె మున్ను సక్కుబాయి
గోరములఁ బడదే మున్ను ఖీర మీర
కృష్ణసాయుజ్య మొందినా రెన్నియెన. ౩౭

తే॥ గీ॥ ఒక్కరాత్రియె జననంబు నందినాము
బాదరాయణ సంబంధ బాంధవలేబు
గలదు పైపెచ్చు మనకు నో జలజనయన !
కనకమాను నమ్మఁ బోవు మో కనకచేల ! ౩౮

తే॥ గీ॥ అన్ని రూపంబులనుజూల్చి యెన్నికొన్న
నెందు నే లంకె లేక యానందమున్న
నిజానందము చేరి యెన్నఁగలేమిఁ
గాఁజ్చి తన తాములయందు గణనలేదు. ౩౯

ఉండి లేచట్టు బ్రహ్మంబ యుండు నొకడె
లేకయున్నట్లు తోచు నీ లీల జగము
కడగ కెండుగనుండి యొక్కండెయోటఁ
దనదు తత్త్వంబుఁగాఁ దెల్పి ధన్యతముల
భక్తవరులను జేయంగఁ బ్రబలినాఁడు
కృష్ణవేషంబుఁదాల్చి శ్రీకృష్ణమూర్తి.

౪౦

క॥ మధురాపురీవిహారీ

మధుకైటభహారి శౌరి మాధవ సృహరీ
మధు మధురపచ శ్రీహరి
సుధాకర కలాప భూరి శోభాలహరీ.

౪౧

క॥ వెన్నుండ వల మువలందఱుఁ

ఒన్నుగ సదృశి నెన్ను భజియింపఁగా
వెన్నల దొంగిలు టేలొకొ !
మున్నా క్షీరాబ్ధి నున్న మురహరి నీకున్.

౪౨

క॥ ఏవిధి నున్నను శ్రీహరి

ఏచని పరమార్థదృష్టి నెంచు బుధులకున్
గైవల్యమొసంగి వారల
చే విజ్ఞానంబు గలుగఁజేయఁగఁ బ్రజకే.

౪౩

క॥ మాధవా ! నురేశ ! మధుసూదనా ! హరీ !

వేదవేద్య ! వరద ! వేంకటేశ
పంచవిషయములఁ బ్రపంచంబుచ న్నాంచి
యాత్మ నిన్నుఁగాంతు సభవ కృష్ణ !

౪౪

క॥ సందానందవివర్ధను

నిందివరవర్ణు నిందిరేశు ననీశున్
గందర్పజనకునిన్ గో
విందుని భక్తఁ గొలుతు శిశిబృందారకునిన్.

౪౫

మాయగనెంచి దాని నొకమాత్రగ నెట్టి భవత్స్వరూపమే
యేయెడఁ జూచుచుండెదము కృష్ణ! భవాంబుధిఁ దేలియాడుచున్.

మ॥ చెల్లినై, చుట్టమనై, గురుండవగుచుఁ జేపట్టె దేవేళ ని
చ్చలు నిన్గొల్పు సుభ క్తకోటి సని విశ్వాసంబుతో నెట్టి వా
రలమోమాటము జూడకుండుదుము మాప్రత్యర్థ లుంకింప న
న్యలు మా కౌదురె పార్థసారథి! యనన్యూల్ గారె నీవారహో!

ఉ॥ ఎవ్వరి కెవ్వరాదు రెటకేగునొ కంబముతోడఁ జెప్పనే
దివ్వె సమస్తముఁ కలుగు దీరును నీ జకరంబునందనన్
దవ్వని దాపటం చెద వ్యర్థ ముదముఁ గననేల? నీ ముడిఁ
బువ్వగ నన్ను నిల్పుచుఁ బ్రబోధ మొసంగుము నందనందనా?

ఉ॥ పోవదు రాదు విశ్వమున మున్నును నేఁడొకఁడే విధం బదే
జీవుఁడు చూచి వేడ్కపడుఁ జింతిలు సద్గురుమూర్తి బోధ న
ద్భావము గల్గ జిత్రము ప్రపంచము నీవయి తోచు నా యహం
భావముఁ బొపి నర్పము భవన్మయముం బొనరింపు మాధవా. ౬౨

ఉ॥ పుట్టితి సద్గురుండును బ్రబోధ మొపంగెను దాని నాత్మలోఁ
గట్టిగ నిల్పుమేగడియఁ గాయ మపాయము నొందునో సదా
యిట్టుల నిల్చె నెవ్వనికీఁ గృష్ణ ప్రమాదము మృత్యువండు రె
ప్పట్టున దానిఘాత మము బొటగనీక యనుగ్రహింపుమా. ౬౩

14. క వి తా మ థ వ ము

(9-1-37)

గ॥ కవిరామధనముగలదే
కీర్తనకు సరసులకుధక్కఁ గలవారల కీ
భవి గవియె బ్రహ్మమగు నను
భవించువారికిదు రాగి బ్రహ్మజ్ఞునర్.

క॥ కవియన ఋషి, ఋషిబ్రహ్మము,

కవియన ఘూకవియుఁ గవియె, కాకవి కవియాఁ;

గవులనఁగ నుండురెండఱొ;

కవియనఁ దత్త్వంబుఁ దెలియఁగలవాఁ డొకఁడే.

౨

మ॥ అవియె సస్తువు లొక్కపాకమున రుచ్యంబొ; నవేపండ వా

చవిగా వొక్కరిచేత; వాక్కులవె విశ్వక్సేయమా కావ్యమాఁ

గవికూర్చున్; గుకవుల్ పొనర్చెదరు దుష్కావ్యమ్ము లవ్వాననే

కవిచేసెంబడి యెట్టిలోహములు చొక్కంబైన బంగారమా.

౩

ఉ॥ భూవిభుడయ్యె నొక్కకవి, భూమినిదున్నె నొకండు, భూపనం

భూవితుడయ్యె నొక్కకవి పార్థివుఁడిట్టె నొకండాకండు వా

గ్దేవిని రాణిజేసె నొకధీరుఁడు శత్రులఁబాఱుదోలె నే

త్రోవలఁ దత్పురుల్ గవివరుల్ జనఁజాలుదు రీశతౌటచేక.

౪

సీ॥ పోతుటకొకకునేనిఁ బోరాని యంతఃపు

రమునేని నేర్పు వర్ణనమునేయ

నరవిప్రభాభేద్యమా గుహావృత్తు లూ

హింపఁగా నేర్పు వర్ణింపనేర్పు

నీశుతోనైన భూమిశుతోనైన జం

కక యున్నమాట పల్కంగనేర్పు

రంగులతో వ్రాయరాని సోయగముల

నింపైన నుడులఁ జిత్రింపనేర్పు

గీ॥ నవ్వునవ్విండు నరుల నానందజలధి

ముంచి తేల్చును నవరసమ్ములను సతత

మాప్తవాక్యము బోధించు నాదరమునఁ

గవికిఁజాలిన మిత్రుండు కలఁడె? జగతి.

౫

15. ఆంధ్ర ప్రబోధము

పచ్చయ్యప్ప కళాశాలలో వాఙ్మయ సమితి కధ్యక్షత వహించినప్పుడు

21—2—1937

శా॥ భాసిల్లున్ బురి నెన్ని యేనియును వాక్ష్వాధిత్వముంగూర్చ భా
మా సంఘంబులు తెల్లువారికిఁ గళాశాలానుబంధంబులై;
వాసిం బచ్చయ్యప్పశాలగనె విద్వత్పూజ కవ్వారిగా
ధీసంపన్నుల సత్ప్రసంగముల సంధింపన్ బ్రయత్నించుటన్. ౧

ఉ॥ నందియ మెందు దీరునదె శాస్త్రము; ధ్యానము సేయదేని నా
నందముగల్గు మంత్రముది; “నాయది నే ననుమాట పోలదీ
యందఱనున్న యాత్మయొక్కడన్నదె తత్త్వము; ధైర్యమిచ్చు వా
నిం దగు దేశికుండనఁగ; నిక్కమదే యెది యొక్కడో సదా. ౨

శా॥ వృద్ధ్యంబైనది యాంధ్రభాష విన వాగీశుల్ కవుల్ సత్కవుల్
విద్యారణ్యుడు, రాయ లిర్వురు జగద్విఖ్యాత విద్వత్ప్రభుల్
సద్యోగీంద్రకృతుల్ తరంగములగున్ సంగీత; మీ విశ్వమం
దాద్యం బాంధ్రులభూమి శ్రీనగము శేషాద్రీంద్రమం దుండుటన్

ఉ॥ విత్తన మెంతయైన వటవృక్షము పెద్దదిగాదె! బాలకుల్
విత్తులవంటివారు; పెనువృక్షములై ఫలియింతు రెంతగా
సత్తువసేయ సంతగ; బ్రశస్త కవీశుల దోహదంబుచే
సుత్తమధర్మవేత్త లగుచుందురు కొందఱుమాత్ర ముర్విలో. ౪

చ॥ చదివిన దేదియైనఁ దమ పత్త్యమె వ్యక్తులు వెల్లడింతు; పూ
రిఁదినియు జంతువుల్ వెలువరించును గాదె పృథగుణంబు లా
పదలయినన్ స్వధర్మమును బాయరు ధీరులు! బాలభక్తుల
భృదయము; బొంద రే! మునుఘృవుండును దానవడింభకుండును.

ఉ॥ కాలము దేశమున్ దెలియఁగా వివదించుటకంటె సత్కవీం
ధాని వచించువాక్యముల యందలి భావములన్ గ్రహించి స

చ్చీలముదాల్చి డెండమునఁ జింతలమాని సుఖించుటొప్పునో
బాలకులార ! వట్టి చవాకు లవాకు లికేల ? గోలకా ? ౬

క॥ కాలంబుమాత్రే నిపు డను

కూలంబులు లేవటంచు గొణగెడ రథముల్

శీలముగల భక్తుల కే

వేళన్ సిద్ధంబు సిద్ధి విజ్ఞుల సేవక. ౭

మ॥ చదువుల్ నేర్పుట భుక్తికా ? తినుటచే సార్థక్యముంజెందునే
బ్రదుకుల్ ? తిండికిలేక యెవ్వఁడయినన్ బ్రాణంబుఁ గోల్పోయెనే
బ్రదుకంగఁ దిని సర్వసంశయములం బ్రజ్ఞాసి ఖండించి యా
పదలన్ ధైర్యముఁదాల్చి యాయ్యలనఁగా వర్ధిల్లు డాంధ్రుల్ ప్రభన్.

మ॥ చదువుల్ నేర్వరె ! సంపదం బొదలరే ! సౌఖ్యంబు లాసింపరే !
కడనప్రాణిమఁ జూపరే ! కనిరె చొక్కంబైన యానందమున్ ?
మదిఁబూబోడులుపూరుషుల్ కొఱఁతలన్ మారోములై యుండు లే
కడ శేషించెఁ బ్రతీచి ! పొగృష్టల విజ్ఞానంబై శాంతంబిడుక. ౮

క॥ ఆచదువులు నానుషలు పృ

తీచీ పద్ధతుల నేచ్చి తీరిన వేళక

బ్రాచీ ప్రాచీనము ల

ర్వాచీనుల కెక్కఁజేయు భాషాసమితుల్. ౧౦

ఉ॥ పండితుఁడన్న మున్ను భయభాషలలోనన యన్నమాటె; ధీ
రుం డిరుభాషలందుఁ జతురుండయి, మూలమునందు సర్థముక
మెండుగఁ దెల్పు నెల్లరకు; నేటికి మూలముఁ జాలులేని యు
ద్దండుల దండకంబులై ప్రధానములై విలసిల్లు నెల్లడక. ౧౧

ఉ॥ నూరులు మున్ బ్రధానపరిశోధనఁజేసి తరించినారహా !
శూరుల కప్రధాన పరిశోధన సాధనయాట, నేటికే
దారియులేని వింతలు, కతల్, బ్రకటించుచు, ధీరులౌచు ను
న్నారెటువంటివారలు సనారత మేరనువారు లేమిచేక. ౧౨

ఉ॥ భావము భక్తి లేకయె ప్రబంధములెవ్వఁడువ్రాసె? వాన, ముం
దేవో, పిఱుందనేవో, గ్రహియింపఁగ సాక్ష్యములున్న మేలెగా!
యేనియులేనియట్లు, మదికెట్టులఁ దోచి ననట్లువ్రాసి, త
దాభవమెఱుంగ; కేటికి వృథాబుధులొందుదు రీ మనోవ్యధల్? ౧౩

ఉ॥ పిండనుమాట మాత్రమున వెన్నకు నన్నయభట్టు నెట్టి, చో
డుం డొకరుండు ముందున కెటుల్ చను నట్టులు రానినాఁడు భ
క్తుండు, బుధుండు, చోడుండు, నుతుల్ గొన నర్హుడు గాడె? యేటికి
దండుగవ్రాత? గ్రంథపరకే త్వనిచారణజేయఁ జెల్లదే? ౧౪

ఉ॥ ఆగ్రహ మూను దానిని సమర్థనముం బొనరింప నేవియో
ప్రగ్రహశూన్యవాక్యములఁ బల్కుచు; నొల్లని శిష్టపాళిపై
విగ్రహముం బొనర్చెడు ప్రవీణులమాటలె చెల్లుఁగాని య
వ్యక్తతఁ దత్వనిష్ఠఁ గొనునట్టి మహాత్ములపల్కు చెల్లునే? ౧౫

మంచి మాటలు

రాజధావీకళాశాలలో విద్యార్థులకు జెప్పినవి.

20—7—39

గీ॥ మాటఁబోలు మాట మాటకు మాటకు
నెంచిచూడ భేద మెంతొకలదు,
మాటలందు మంచి మాటలు వేరగు
మంచిమాట లెఱిగి మహిమఁ గనుఁడు.

గీ॥ మధనులోనఁ గలదు మంచియుఁ జెడ్డయు
మంచివాని కెల్ల మంచి యగును
చెడ్డవానికెల్లఁ జెడ్డగనే తోచు
నెంచకృష్ణులెఱుఁగి మది లేడు.

గీ॥ మంచి తెట్టకన్న మంచిగఁ దోచును
మంచి చెడ్డ, చెడ్డ మంచి, యగును
హితము మంచి, ప్రియము దెంచంగఁ జెడ్డయో
మంచివాడు హితము మఱుగువాడు.

గీ॥ మాట వెన్నెబోలు, మనసు పాపాణంబు
మాట కత్తియైన, మనసు వెన్న
మంచివారలట్లు వంచకు లుండురు
మంచి నెఱుంగు బుద్ధిమంతుఁ డెవఁడో.

౪

గీ॥ ఎంత యెఱుఁపు, పొంక మెంతయో ముసిడికి
నాల్కమీదఁ బెట్ట నరకముగద
పైన మంచిఁ జూపి భ్రమపెట్టు నెన్నియో
మంచి నెఱుంగ వట్టిమాట కాదు.

౫

గీ॥ నాధుబాధ నేయు శస్త్రంబు చెడ్డయాఁ
గంతి గోయునట్టికత్తి మంచి
చేతలందు లేదు చెడ్డయు మంచియు
చిత్తమందుఁ గలదు చెడ్డ, మంచి.

౬

గీ॥ మెత్తనైన వెన్న మేలండు, మేకులు
మెత్తనైన వాని మేలటండ్రో!
బట్ట మెత్తనైన బండయు మెత్తన
యైన మంచి యగునె యరసిచూడ.

౭

గీ॥ మంచిది భారతవర్షము
మంచివి గంగాదినదులు మలయాదిగిరుల్
మంచిది వేదము శాస్త్రము
మంచివి చౌవచ్చైకళలు మనతత్త్వంబున్.

౮

గీ॥ మంచివారలు మనకవుల్ మనవికావ్య
నాటకాదులు మంచివి నాణెమైన
యాంధ్రగీర్వాణములు మంచి వవనిలోన
మనము మనజాతి, తెలివియు మంచి వండు.

౯

గీ॥ మంచి మంచి యన్నమాటలు మేలొనె
మంచిగుణము లలవరించుకొనక

ఎన్న నేటి కురక యేనాటిమంచి ? యా
మంచి యెంత కలదు మనకు నేడు!

౧౦

గీ॥ కళయొ శిల్పమొ కవితయో కార్యదీక్ష
పూని తీరికవేళల మానసమున
కంద మానంద మౌనటు లభ్యసింప
రాదె విద్యార్థు లూరక రచ్చలే?

౧౧

గీ॥ వట్టి దేశాభిమానముల్ గిట్ట వెందు
దేశవిద్యలు కళలు సందేహమెడలి
బుద్ధిమంతలు నేరిచి సిద్ధిగాంచి
విత్తనము భూమిలో నిల్వజెట్టవలయు.

౧౨

గీ॥ నేర్వలేక యున్న నేర్చినవారల
నెంచి గౌరవించు పెంతొ మంచి
మంచి మాటకన్న మంచినీ రొన్నంబు
గలుగజేసి వారి నిలుప మంచి.

౧౩

గీ॥ బ్రదుకనిచ్చి వారి పాండిత్యమును శిష్య
కోటి కొనఁగు పీలుఁగూర్చి యేర్చి
పెద్దనభలలోన విద్వేలు నేర్చిన
వారిఁ బూజనీయవలయు నేడు.

౧౪

గీ॥ కన్నులున్న నేమి గ్రంథమున్ననునేమి
కర్త కర్మ కీయయుఁ గల్గవేమి?
మెలుగులేకొకింత తెలియఁజాలని యట్లు
గురుఁడు లేక తెలిసికొనఁ దరంబె.

౧౫

గీ॥ అంగవిద్యనేర్చి యాంగరాజ్యములఁ
గొలిచి యెట్టి ఘనతఁ గొనిన యేనిఁ
దెలుగు సంస్కృతంబుఁ గలనైన మఱువక
మహిమ గాంచు పెంతొ మంచిమాట.

౧౬

17. వా ర్థా వి ద్యా వి ధా నము

1939

క॥ కుక్షింభరిత్య మొల్లక
యక్షరత స్త్వీంబు నాశ్రితౌఘంబునకున్
శిక్షించి చెప్ప గురుడే
సాక్షాచ్చివృడనగఁ జెల్లు సందియ మేలా? ౧

మ॥ కలుగండేయును మంచిభావములు; వీరకం బెంచు; శాస్త్రంబుచే
విలయంబుం బొనరించువాసనల; సద్విజ్ఞానులంజేయు శి
ష్యుల; మూర్ఖత్రయరూపుడై గురుడు సర్వోత్కృష్టుడై యుండును
జ్వలమా తన్మతి భక్తితో నెఱిగి; విశ్వశ్రేయముం గాంచనా. ౨

మ॥ కలయం దున్ని పొలంబు సిద్ధముగఁ, జక్కన్ విత్తనాల్ చల్లి వె
గ్గలపూ కల్పును దీసి, చీడలను దొల్లంజేసి, పండించి, పం
దులపాల్సేయక జ్ఞానసస్యమును ముందుంగొల్పు శిష్యాశి యా
కలిదీర్చ గురుకర్షకుం డిడెను వీరకన్ సర్వకాలంబులన్. 3

శా॥ ఆనందాప్తికి హేతుభూతములు విద్యల్, సత్కళల్, శిల్పముల్
దానం గాదొకొ? తాళ్ళరంగులను సత్కావ్యమ్మలం బాటలన్
నానాభంగులఁ గర్మభూమిని జగన్నాథుం బ్రశంసించినా
'రేనాఁడెవ్వడు దేనఁదేలునా? యటం చెంతోకృపన్ నేర్పరుల్. ౪

శా॥ పిండప్రాప్తికి సర్వధర్మములు లోపింపంగఁ గాకంబులై
యుండంగా ఫలమేమి? సింగములకోహా! పర్ణముల్ దింట మే
లండ్రే? లేడికి మాంసభక్షణము సేయవచ్చునే శౌర్య! మె
ప్పుడే ధర్మముచేయబుట్టె నది తీర్పన్ బ్రాణ మర్పింపనా. ౫

శా॥ స్పర్థల్ మానినఁ గాననా సకల తత్త్వం బెన్ని దేశాలకున్
వార్థల్ దాఁటిచనన్ గనంగలరె సర్వజ్ఞత్వమున్? వేద్యున
ర్వార్థప్రాప్తిపకులైన పెద్దల యభిప్రాయంబు లర్థింప కీ
వార్థాపధతులే? యిప్పటివె లేవా? దుష్టదైవాస్తముల్. ౬

గీ॥ కవితఁ జెప్పంగవలెనె వేంకటకవీరు
డలరఁజేయును వట్టిమాటలకె సభల
భావములు తేటమాటలఁ బలుకవలెనె
సరసులఁ గఱంచు పద్యంబు చదివినంత.

౬

చ॥ కవులయి కైతగట్టి నృపకాండమునున్ దనియించి యెట్టులో
నవనిఁ జరించు వ్యక్తులకు నంతకు నంతియ కాక తక్కునే
ప్రేమిమలదీక్షఁ దత్త్వముఁ బ్రబంధములందునఁ దేటమాటలన్
జపు లొదవంగ వ్రాయు కవిచంద్రిల కబ్బు మహత్త్వసంపదల్. ౨

ఉ॥ నాడెము తగ్గుచున్నయది నాటికినాఁడు సభాంతరమ్ములన్
గూడెడివారికిఁ గవులకున్ రసికాళికి గ్రంథపాళికి
వేమకఁ బుట్టఁజేయఁచె! కవిప్రవరుల్ భవబాధఁ బాపుచున్
గ్రోడఁగ నీ జగాన విహరించుట నేర్పు ప్రబంధరాజుపైన్. ౩

ఉ॥ వ్యాసునియంత వాని హృదయంబున శాంతి ఘటించదాయె దు
ర్వాసుని యంతవాని మనమందునఁ దాలిమి లేకపోయె నే
బాసలు వ్రాతనేర్పులు, ప్రభావము లేటికి? నెట్టికీల మ
భ్యాసము చేయఁ బూర్ణఫల మబ్బునో దానిని దెల్పుడి కవుల్. ౪

ఉ॥ రాధగీవంత వచ్చెను దిరంబగు వన్నె కవీంద్ర! నీవు ని
ష్ఠేదపదంబున న్నిలిచి కీర్తికి నెక్కుడు పూర్తియౌట న
ద్వాదశి గమ్ము పద్యములఁ దత్త్వము దెల్పుము సాధుగోష్ఠిపై
మోదము గూర్చుమీ ప్రజకు మోదము నొందుచునుండుమీవునున్.

ఉ॥ వేంకటశాస్త్రిశక్తి యని విశ్రుతమా సకలాంధ్రభూమి నే
ణాంకవివాకరంబుగఁ బ్రహర్ష మెల్లప్పుడఁ బద్యధోరణుల్
జంకును గొంతులేని కవిచంద్రిల కెల్లను మేలుబంతివో
కింకవిరాజము త్రగజకేసరి నీ వరిలేరు ధారుణిన్.

౧౧

శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మహావిద్యాపీఠ సందేశము

బ్రహ్మశ్రీ మహామహాపాద్యాయ కవిసార్వభౌమ

శ్రీ పాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి గారిని

విజయవాడలో రూ 1116 లచే సమ్మానించి శ్రీవారికి గజారోహణోత్సవము

చేసిన సందర్భమునఁ జెప్పిన

విజయతారావళి

ఉ॥ భాగ్య మనంగ నీ విజయవాడది, శ్రీపద కృష్ణమూర్తినికొ
యోగ్యుని, శౌరితి, వైదికు, మహాన్నతు, నాత్యవతేయతుల్యునికొ
వాగ్యజనపవీణు, బుధవందితు, సత్కవిసార్వభౌము, ధీ
రాగ్నుఁ ద్రిలింగవీరుని మహాసభ నర్చనసేయఁగలుటకొ. ౧

ఉ॥ చేయనిరాజధానిగఁ బ్రసిద్ధిగ నెక బెజవాడ యియ్యసా
ధ్యాయనరేణ్యుడైన కవితల్లజుఁ డెల్ల త్రిలింగభూమి క
గీర్తియుఁడు, సార్వభౌముఁడు పరికృష్టము మీ బహుమాన మిత్తటికొ
రాయలె యుండెనేని తనరాజ్యమునకొ సగ మిచ్చి మెచ్చుడే. ౨

ఉ॥ పెద్దన కెంతఁజేసె పృథివీపతి కృష్ణుఁడు, కృష్ణమూర్తి కీ
పెద్దచరిత్ర కేమిడినఁ బెద్దగు! భోజుఁడు రాజ్యహేందురుకొ
దద్దయుఁ జేయఁజాలరనఁ దక్కిన బక్కల మెట్లు నేర్తు, మీ
కొద్దియె ము న్నుచేలునటుకుల్ బలె దా గ్రహించుఁగావుతకొ. ౩

ఉ॥ ముష్కరకాలమందుఁ గవిపూజలు నీ బెజవాడ సల్పుటల్
దుష్కరమైననుకొ గనకదుర్గకృపకొ నెఱవేర్చి నేటి కా
విష్కరణం బొనర్చె నిటువేయును నూటపదార్లు వస్త్రముల్
పుష్కలమైన గౌరవము పొంపిరివో నిడి కృష్ణమూర్తికొ. ౪

శా॥ దేవబ్రాహ్మణపూజనంబులకె పృథ్వీపాలురై నారు ము
న్నావంశంబులఁ జిక్కియున్న దొర లిర్యాంధ్రావని జిక్కుభూ
దేవశ్రేష్ఠుల వేల్పులకొ మనుచు కీర్తి గోరి యాచిత్యముకొ
గావంగాదగు సంతతం బదియె ధన్యత్వంబగుకొ వారికొ. ౫

ఉ॥ పండితపూజ యన్న నెది పైబడునో యని తప్పకొన్న నా
ఖండలుడైన నేమికొఱగాఁ డతఁ, డూఁగెడు విద్యలందుఁ జూ
పం డెవఁ డాదరం బతనిభాగ్య మభాగ్యము, వానికన్న వ్య
ర్థం డిల లేడు, వాడు ధనదుం డగునేనియు దాత గానిచో॥. ౬

ఉ॥ వీనము కల్లగా దది కవిప్రవరేఁడ్యుడు కృష్ణమూర్తి తా
వ్యాసుఁడుగా జనించి యిసుమంతయు వీడక తెల్లబాసలో
వ్రాసెను భారతంబును సెబాసన వేల్పులు వీనికెవ్వరుకా
జేసెడిదేమి సత్త్వమున సిద్ధి సమగ్రము గొన్నవానికి॥. ౭

ఉ॥ పూజ్యుల కెల్లఁ బూజ్యుడు, ప్రబుద్ధుఁడు, సిద్ధుఁడు, సత్కవిత్వసా
మాజ్య ధురంధరుండు బహుమాన్యుఁడు కాఁడని పల్కువాఁడపో
త్యాజ్యుఁడు ధర్మపుత్రుఁ డిడ కాగెనె యర్హము కృష్ణమూర్తికి॥
వ్యాజ్యములేల వాస్త్రులకుఁ బండితగౌరవమె ట్లెఱుంగనా. ౮

తా॥ స్వాధ్యాయంబది శ్లోకరూపమున వ్యాసప్రొక్తమైయుండ న
య్యధ్యాయంబుల రెండుతోమ్మిదుల వృద్ధ్యంతైన పద్యంబులకా
విధ్యుల్లంఘనలేక వ్రాసి తనప్రావీణ్యంబుఁ జూపక మహా
సాధ్యాయాఖ్యను కృష్ణమూర్తికవి సంపాదించె సామాన్యమే ! ౯

ఉ॥ వేదమునందు నున్న దె కవిప్రవరులే ఋషికల్పు లాచు స
మౌదము పుట్టవ్రాయుదురు పోత్తములకా బహుకల్పశాస్త్రమ
ర్యాదలెఱింగి భారతము వ్రాసిన శ్రీవదకృష్ణశాస్త్రికి
రాదనునంట శాస్త్ర మొకవ్రాయసకాఁ డనువార మీరసక. ౧౦

చ॥ కవులకు శాస్త్రములే కళలు గల్గును పుట్టుకఁ బుట్టుపుట్టు వె
య్యెవి చదువంగనయ్యెను గవీశుఁడు మంత్రబలంబె యూతఁగా
భువి దివి నంతయుం దెలిసి పూర్ణత గొంచుచు నాదికావ్యముకా
వపు లొదవక లిఖింపఁడె ప్రశస్తులు దానికి వ్యాఖ్య వ్రాయరే. ౧౧

తా॥ పండిత్యంబు ప్రమాణబుద్ధియె యగుకా బ్రజ్ఞానసంపత్తి భ
కుండ పొందునూక శాస్త్రములఁ గైకొవచ్చునే కీడికి॥

బెండైపోవడె గాండివం బొకట ముక్ విప్రార్థమై యేకల
వ్యంజుక్ బాండవమధ్యముక్ గెలువడే యోహో గురూపా స్తిచే.

ఉ॥ చిక్కిన పెద్దలిద్దతె ప్రిసిద్ధులు సిద్ధులు తెల్లుభూమి కం
దొక్కరి నొక్కచేమన నహో మన వేంకటకృష్ణశాస్త్రిలక్
మొక్కనలెక్ మహాత్ములఁ బ్రబుద్ధు లదెంతటివారు వారికిఁ
దక్కనె యెవ్వరేమన యథార్థముఁ జూపెద నాత్మత్వప్రికై. ౧౩

చ॥ అలసిరి దేశనాయకు లహర్నిశముక్ వ్యసహరబాధలక్
గల బలముం జలం బుసుగఁ గావ్యమొ కల్పమొ వారెటుంగ టీ
తెలుగులఁ బ్రోవఁగా నుకవిధీరులు మీరలుగాక తక్కిరుల్
గలరొకొ యాపదుద్ధరణకై బలగంబులఁగూర్చు డెల్లరుక్. ౧౪

శా॥ మీరల్ వ్రాయు మహాప్రబంధములపేర్నిక్ నిల్పు శిష్యాశిష్యున్
మీరల్ చూపినదాఁబట్టి మదిలో నిత్యంబు సన్మార్గ సం
చారంబుం గొను భక్తబృందము భవిష్యన్నాస్తికగ్రామ్య దు
ష్పారంభంబులలో నణంగ కెటా నిర్బంజూడుడీ స్వస్థితిక్. ౧౫

ఉ॥ తారకుతాదు రిక్కలిని దత్తమెఱింగిన సత్సవీశ్వరుల్
ధీరులు మీరు ధర్మము ప్రతిష్ఠ యొనర్చుడు దీక్షఁబూని సం
చారముచేసి నల్పుడు ప్రచారము వాక్కుల వర్తనంబులన్
మీర లుపేక్ష సేయ నవనిక్ దెనుగుల్ గనఁబోదు రెవ్వరిక్? ౧౬

ఉ॥ వందలువేలు సత్కవు లవారితనత్త్వలు మిమ్ము మీ ప్రభక్
ముందర నుంచుకొంచు బలముక్ యశముంగొని యాంధ్రభూమి కా
నందము పంచిపెట్టుదురు నాడెము వీడక శిష్టసమ్మతం
బందమునైన గ్రంథముల నాశ భయంబును వీడి వేడుకక్. ౧౭

ఉ॥ కొంకును జంకులే కెవియొ గోకెడు కాకవిమూకలెల్ల మా
వేంకటశాస్త్రి కొంతబిగిపడిన బాసలవాసు నంచు ని
శ్చంకతఁ బల్కవాప్రియ విన సాహస మూనకుడయ్య మీకు న
క్కింకవిరాజమత్తగజకేసరి కెంతటి యంతరంబాకో. ౧౮

ఉ॥ కుట్టలతోడ నాడుపలుకుల్ వలె వేంకటశాస్త్రి గ్రామ్యపుష్
 వెట్టిగలట్టిబొట్టియల వేడుకకై యటులాడునేడహా
 మిట్టను బల్లమున్ దెలిసి మింటఁ జరించెడుదంటయైన నా
 కట్టికి నీడులేడు విలుకాఁ డెదురాడెడువాఁ డ దేడనో. ౧౯

ఉ॥ ఎవ్వరినత్వ మేరెఱుంగ రిద్దఱ సత్త్వమెఱుంగు లోక మా
 మువ్వర గన్నయవ్వ యిటు బొమ్మలయాటలనాడుచుండఁగా
 నెవ్వగ నవ్వలేల జననిన్ మనమిత్తటి వేడుకొంద మీ
 చివ్వలమాన్పి యెప్పటటు సేయఁగ వేంకటకృష్ణశాస్త్రిలన్. ౨౦

ఉ॥ థిద్దఱ నింతఁ జేసెఁ బరమేశ్వరి దానికి మీర లేలొకో
 తద్దయు వాడులాడుట వృథా యిఁకఁ జాలును జాలుఁ జా ల్కహా
 వద్దశనొందియున్నది ప్రభావముఁ గోల్పడి యార్యవిద్య మీ
 రిద్దఱు నిష్ఠఁ బూని పరమేష్ఠిఁ బ్రతిష్ఠయొనర్పు డెల్లెడన్. ౨౧

ఉ॥ శిష్టులలోన వాదయినఁ జేసెడి దేమిఁక ధర్మరాజుతో
 నిష్ఠతముండు పార్థున కొకెంత య దెంతకుఁ దెచ్చె మైత్రితో
 వష్టులు సత్తుల్ గడచి స్వాంతము శాంతికిఁ దార్చువేళలో
 భగ్గిష్టులు తుష్టినొందఁ దగవా ! యిటు ధీరులు పోరు సల్పఁగన్. ౨౨

చ॥ ఒకని కొకప్పు కల్గును మహోన్నతి యొక్కని కింకొకప్పుడౌ
 నొకనికి నొక్కకారణ మిక్కొక్కని కింకొక కారణం బగున్
 కకవికలేల యీశ్వరుడె కారణ మో కవులార ! దేశ మూ
 రక యుడికింప కీ ర్గురుపరంపర నిల్పుఁడు తత్త్వదృష్టితోన్. ౨౩

ఉ॥ ఐదుగు రేము వారు శతమాదు రోరుల్ మము మారుకొన్న మే
 మాదుము నూటయైదుగుర మన్నయుధిష్ఠిరువాక్యమూదుచున్
 వేదము శాస్త్రముం గళ కవివీరరుల్ గడు డయ్యువేళ నీ
 వాదము మాని వాని నిలుపంజనుఁ డయ్య కవీశ్వరేశ్వరుల్. ౨౪

ఉ॥ ప్రేమగళానసంబునను జెంచెలే చెప్పినదారిఁ బట్టి నే
 బోనను ప్రాజ్ఞుడనునె! ప్రభుండును బోయఁడు చెప్పెనంచుఁదా

మానునె మంచిదారి? బహుమాన్యులు మీరలు నేను నీశ్వర
ధ్యానము సేయువేళ మదిఁ దట్టిన దిట్టలు విన్నవించితీర్. ౨౧

శా॥ స్వస్థానంబున వేషభాషలన నుత్సాహంబు తగ్గించునే
స్వస్థానంబు లవేల యాంధ్రులయశఃప్రాగ్భ్య మెక్కంగ హిం
దూస్థానంబున సర్వభాషలను నుద్యోగింపుడీ పాడఁగఁ
స్వస్థాయీ విడనాడ నేరయిన స్వాస్థ్యంబు గనఁజాలిరే. ౨౬

సీ॥ ఆంధ్రీనాయకులు సర్వారంభములయందు
భరతవర్షంబునఁ బ్రబలునాఁడు
ఆంధ్రీతిహాసంబు లానందమున విన
భూజనుల్ గుంపులై మూఁగునాఁడు
ఆంధ్రీమహాకవీంద్రాళి నూరేగింప
భవన్న దేశముల్ సాఁగునాఁడు
ఆంధ్రీవిజ్ఞానబీజాంకురంబుల నిల్పు
పీఠంబు జగమున వెలుఁగునాఁడు

ఆంధ్రీకేతన మెల్లెడ నాడునాఁడు
నాఁడనఁగనేల యన్నియు నేడె కూడు
నాత్మపౌరుష మాలంబ మనుచు నమ్మ
నాంధ్రీనామంబు నిల్పుడీ యాంధ్రులార !

శ్రీ రా మ.

శ్రీ తిరుమల శ్రీవివాస త్రిలింగ మహావిద్యాపీఠమున

శ్రీ కొప్పరపు సోదర కవులకు

అశుకవి 'సామ్రాట్' బిరుదముతో సన్మానించు సందర్భమున

21. ప ద్య మా ల

ఉ॥ ఎందుగుణంబుగల్గు; నది యీశ్వర తత్త్వ మటం చెఱియి, యా
నందము నొందుచుండెడు మనంబులు గల్గిన మాకుఁ గొప్పరా
ఖ్యం గనరారి యాశుగ మహాశుగపేగముతోడఁ బద్యముల్
పందలు వేలుఁ జెప్పె శవివర్యులధాటి ముదం బొసంగదే? ౧

ఉ॥ ఆంధ్రకవిత్వమందు సకలావనిభావల నెందులేని ని
ర్బంధము లుంట నిక్కము ప్రిబంధములందున నెందునేని వా
గ్బంధములే కొకించుకయు; బాఱును సత్ప్రవితాప్రవాహముల్
బంధురమై ఫలంబొసంగఁ బాతకమానసభూము లెల్లడన్. ౨

ఉ॥ పూరుషపుంగవుల్ గవులు బుణ్యయశోవిభవాభిరాము ల
వ్వారల యాశుధారకుఁ బ్రపంచమునందున సాటిలేదు సం
చారముఁజేసి రెల్లడఁ బ్రచారముఁజేసిరి భూమిపాల స
త్కారముఁబొందినార లభికారము బీరము మీఱఁ బేరిమిన్. 3

ఉ॥ డోహకు మించినట్టిది రయోధ్యతి ఖిశకవసంభునందు సం
దేహము లేదు దాని కదె దీటనశచ్చు గవీంద్రులార! మీ
సాహస మేరికిం గలదె? సర్వవిదగ్రులందు నెందు వా
ర్వాహులధంగిఁ బద్దెము లవారణ నెల్లడఁ జల్లుచుం ద్రహో? ౪

చ॥ యతియంట! పాసమంట! శ్రీమహా నివి యేలని? మాని వీలుగా
గతి యొక్క డున్న జాలునని కైతలు గట్టఁగఁ బూను కాకవి
ప్రతీతిని; గొప్పరంపుకవి వారిదవాగ్ధు రిముంచి కేల్చి స
ద్గతి మతి ప్రాసము యతియు గల్గఁ జేయు నటంచు నెంచెదన్.

చ॥ 'అభినయముట్టు లాశుకవితార్కటి యప్పటి కప్పు మోదముఁ
సభిక్షు కిచ్చు' పం చిలఁ బ్రశస్తికి నెక్కఁగఁ జాటినార లీ

యుభయులు గొప్పరంపుకవు లుద్ధతు తొచు నపూర్వవైఖరిన్
బ్రభువుల మోల మిక్కిలి పృథంగని రాంధ్రజగంబు నెల్లెడన్. ౬

చ॥ 'లడిదమువారి ధార' యను ఖ్యాతి జగంబున విస్తరిల్లె మున్
'గడియకు నూరుపద్దెములు గంటము లేక రచింతు' రన్న య
న్నడి నిజ మంచుఁ గొప్పరఘనుల్ వినిపించిరి నూర్ల పద్యముల్
కడుఁబొగడంగరాదె గుణగౌరవముం గల యద్వితీయులన్ ? ౭

తే॥ ఉఱుము సెలయేఱుఁ గలసిన యెప్పుఁ జూపు;
శ్రుతియు సన్నాయి మేళమాగతి సెలంగు
శుకపికంబులు జతఁగూయు చొప్పు దోచుఁ
గొప్పరపువారి కవనంబు గొప్పధార. ౮

చ॥ కవనమె జీవనంబుగ నఖండసుధామధురోక్తి ధారలన్
భువనము నింపి నద్భుదయముల్ వికసింపఁగఁ జేయు దీక్షకున్
సవనము లెన్నియైన నిలఁ జాలునె ? శ్రీలగునట్టివారి సం
స్తవనము సేయునట్టి విబుధప్రకరంబున కెల్ల కాలమున్. ౯

ఉ॥ కాలము చిత్రివై ఖరినిఁ గొలుచునున్నది నేడు ? వేదశా
స్త్రాలకు భాసురాళికి ధరాస్థలి మేలు లభించు వీలు సం
ఘాల సభాంతరాళములఁ గానఁగ రాదొకయింతయేని వా
చాలురు డ్దుద్రాసిద్ధులకు సర్వబలంబును నిర్వహించుటన్. ౧౦

ఉ॥ లేరనరాదు కార్య మవలీలగఁ జేయఁగఁజాలు వారలున్
లేరనరాదు దాన మవలీలగఁ జేయఁగఁజాలువారలున్
లేరనరాదు విద్యలఁ జలింపని నిష్ఠల నేర్చువార లీ
ధారుణిఁ బారమార్థికులఁ దన్నెడు ధీకులు గానరాకుగా. ౧౧

ఉ॥ చిల్లులుఁ గల్లుఁబో! కవుల చేతుల భూతలనాథు లిచ్చు నా
చిల్లరరూక లప్పుడ నశించును వారికి! నిత్యమంగళం
బెల్లఘ డిచ్చువాఁడు పరమేశ్వరుఁ డొక్కఁడే! నానిమాని యీ
కల్లఁ జగంబు నెప్పు కవికాండము నమ్మగలేదు నెమ్మదిన్. ౧౨

చ॥ కవనముఁ జిత్రోలేఖనము, గానము, శిల్పము, వాగ్విలాసమున్
భువనవిమోహనంబు లయి పొల్పుట నిక్కమె కాని వాని వా
స్తవమగుసిద్ధి తత్త్వపరతం గనుటే ! మును సన్మనీశ్వరుల్
ప్రవిమలతత్త్వ మేకడలఁ బాడిరి! వ్రాసిరి! తాళ్ళ రంగులన్. ౧౩

ఉ॥ ఆయువుగల్గునంతవఱ కందఱుఁ దిందురు; కట్టుకొందు; రా
యాయువు దీతినంత క్షణమైన మనంగలవాడమే ? యశః
కాయము నిత్య మీయనునికాయముఁ, గాయ మపాయమా నుపా
దేయము ధ్యేయమున్, సుకవిధీరులు దెల్పుడు! సారవాక్కులన్.

ఉ॥ జీవన మెట్లులో నలుపు చింతల వంతలఁ జిక్కి, యెంతయున్
భావము భ్రష్టమై చనఁ, బ్రభావముఁ గోల్పడు; నేటివారికిన్
దేవుఁడునున్, గురుండును, మదిం గనరా రిక నట్టివారికిన్
జీవముఁ బోసి, నిల్పఁ గవిసేవాచులధర్మము గు రైఱుంగుడీ. ౧౪

ఉ॥ కర్మము చాలమిన్, భరతఖండమునందుఁ గ్రమక్రమంబుగా
ధర్మము తగ్గుచుండె, వివిధంబులు మోహములందుఁ జిక్కుటన్
శర్మముఁ గోలుపోయిరి ప్రజల్; సుకవీశ్వరవాక్కుదొక్కడే
వర్మము రక్ష నేయ బుధవర్గము మానము పాణి మి త్తటిన్. ౧౫

ఉ॥ మామిడి నీడఁ గోరి, మతిమంతుఁడు పెంచునె? పండ్లకై గదా !
ధీమహితండు పెంచు; గురుదేవులు, దేవులు, గల్లు సత్తపో
భూమిని బుట్టినందులకుఁ బొందఁగఁ దగ్గ ఫలంబునొంద; కే
మేమియుఁ గాని చాయలకు నిట్టుటభావననేయఁ జెల్లునే? ౧౬

శా॥ లోకానుగ్రహకాంక్షచేతఁ గవులున్ లోకంబులో సంచరిం
త్రే కానీ! తమకై చరింతు రని బుద్ధిం దల్పగానానె? యు
ద్రేకం బాత్మ జనించినప్పుడు మహాధీరత్వముం బూని; సు
శ్రీకంఠా నువదేశ సంతతిని బూరింతుల్లదా దిక్కులన్. ౧౭

శా॥ నాకుం బాడగ సత్కవీశ్వరులె యానాఁడెన్నియో సత్కృతుల్
చోడగ మనీషులంచు మదిదోచెన్ వారతే ధీరులె
క్రికె వీరము వాఙ్మయంబునన నిర్మింపంగ శక్తుల్ గదా!
చీకాకను జగంబు సత్కవు లుపేక్షింపంగ నానాటికిన్. ౧౮

క॥ శాస్త్రములు నేర్చునులకు

వస్త్రము, నన్నంబు వెతకవలసెగదా! యీ

భస్మి వాయువు నిల్వంగ

నిస్త్రైగుణ్యుల భరించు నిపుణుండే?

౨౦

క॥ దేశము, గాలము, బాత్రము

ఏనము, గనిపెట్టు నద్వివేకం బకటా!

లేశము, గానగరాదు నృ

థా! శ్రమ మగు సత్కవులకు ధరణిం దిరుగన్.

౨౧

ఉ॥ కావ్యము వాణికి ముఖము, కన్నులు తత్త్వమటంచుబల్కి మం

తవ్యము, దత్త్వవేత్తలు మనంబున కెక్కెగ బోధజేయఁ జి

త్తవ్యధజేయు పాత్రములు తత్త్వవిహీనము లెన్నియేని శ్రో

తవ్యములంచు బంతురు వృథాగద! యచ్చున? మూఁక మెచ్చుగా.

చ॥ చదివినబ్బబోదు; పలుశాస్త్రములం గఱు నభ్యసించినన్

గుదురదు పూర్వపుణ్యమునకున్ దగు లక్ష్యము వీరలిర్పరున్

మదిగలియన్ శరీరములుమాత్రము వేరుగఁ గానుపింతు! సం

పదనుమి! యిట్టి మైత్రితలఁపన్ భవిష్యత్తునకన్న కేనియున్. ౨౩

ఉ॥ సూరులు కొప్పరంపు కవిసోదరు లొదరమొప్పగా నభా

స్తారుల మానసంబుల ముదంబు జనింపఁగఁజేసి; గొప్ప న

త్కారముఁగాంచి యాంధ్రజనతాపినుతుల్ గడియించి; మించియు

న్నారలు చెన్నపట్టణమునన్ సమమానటు నాడునేడునున్. ౨౪

ఉ॥ పెద్దల పీతమీయది కవిప్రవరుల్ ధరఁ గొప్పరాఖ్య మీ

రిడ్డలు సోదరుల్ బ్రతుకెక్కితి రిక్కడ మాకుఁదగ వీ

పద్దెములిచ్చి మెచ్చి మిముఁ బ్రస్తుతీసేయుట సుప్రసన్నులై

కొద్దిగ నెంచ కిద్ది గయికొండు మనంబున నిండుప్రీతితో. ౨౫

శా॥ మాకుందోచెను మీకు నాశుకవిసామ్రాజ్యాగ్రంథంబు; సు

శ్లోకుల్! కొప్పరపుంగవుల్! వినుడు! మీచొప్పరయన్ దీనికిన్

మికంటె దగువారులేరు ప్రభువుల్ నెమ్మిన్ బ్రజల్ మెచ్చుగా

లోకంబందున దొంటికంటె విలసిల్లుంగాత! మీ కైతముల్. ౨౬

ఆమంచర్ల కృష్ణారావుగారు

తి. శ్రీ. త్రి. మ. వీరము సందర్శింప వచ్చినపుడు కవయిత్రి చెప్పిన

22. ప ద్య ర త్న ము లు

(7-5-1939)

శా॥ ఆమంచర్ల కులాబి చంద్రిమ త్రిలింగాఖ్యమ్ మహావిద్యకుఁ
భూమిఁ స్థైర్యము కూర్చు వీరమిది మీబోంట్లందు మేలెంచ నెం
దేమేమున్న వి విద్యలున్ గళలు నెందెవ్వార లత్యుత్తముల్
బ్రేమక వారికి వారి సంతతికిఁ గీర్తిం బెంపుఁ గల్పింపుచున్. ౧

చ॥ సిరతగీర్తి సింహపురి సింహమ శ్రీయుత కృష్ణరాయ! మున్
వనభల్ బ్రజ్జల్ శుభమునక వెలయంగ నొనర్చి తెన్నోనే
డరయఁ గలిపిభావమున సంతకు సంతకు సంతమొందు నీ
వరశక లిద్దరక నిలుచు పద్ధతి చూడుమ నేడు శృద్ధతోక. ౨

ఉ॥ మంచియుఁ జెడయున్ గనక మందికొలంది చరించి కొంపలన్
ముంచుచు సంప్రదాయముల నూతన శాస్త్రము దేశమెల్లడన్
నించుచుఁ గీర్తిగాంచెదరు నిక్కము గాంచగలట్టి ధీరులే
కొంచెమొ కృష్ణరాయ! యెటుకూడును మేలు స్వదేశ విద్యకున్.

ఉ॥ పట్టగఁ జాలరెవ్వఁడు బ్రవాహమునం బడిపోవు వానినికొ
బట్టదు పెద్దవారికిఁ బ్రభావము చాలదు కోరువారికిం
కెట్టలా విత్తనాలయిన నీ భరతావని నిల్పుఁబెరికక
దిట్టలా కృష్ణరాయ మదినికొ దలఁపోయుము కాద్యసిద్ధికొ. ౩

శా॥ నెల్లూర్కండల మెల్లఁ బీకమున మన్నింపంబడెన్ నేడు మా
యుల్లంబుదన నెల్ల పూజ్యులను నెల్లూర్వారి ధ్యానించియే
యెల్లూనంబున నీకు స్వాగతము నోహా! కూర్తు మాంధ్రావనికొ
జ్జ్వలజ్వల విత్తనంబును శాస్త్రంబుల్ కళల్ పండగకొ. ౪

23. శ్రీ అబ్బిరాజు హనుమంతరాయ శర్మగారి
సన్మానసంగరభమున వద్యక్షత వహించినప్పుడు
(11—4—40)

క॥ వరవిజయవాడ హనుమం
త రాయ కవిశ్రేణులకు సల్పురిలోఁ బె
ద్దటికమ్ము నిచ్చి మొచ్చుట
సరసులకున్ సజ్జనులకు సంశోషమగున్. ౧

క॥ దీక్షితశిష్యుఁడు దీక్షితుఁ
డక్షరకుశలుండు పాకయాజి కవినుతుం
డక్షిణవద్యరచనా
దక్షుం డీ సుజను బుధులదరి బొగడఁదగున్. ౨

క॥ కవితక్షణంబు లివి కా
కవితక్షణము లని తెలియఁగల విబుధులకే
సువిదితము కవులభేదము
భువి నితరులు పక్షపాతమునఁ దెలియుదురే. 3

క॥ నవరసములు కవినోటక
బ్రవిమలమోదం బొసంగు రసికుల కెల్లక
భువి భేదమోదము లవి
అవురా! కవిసృష్టి బ్రహ్మకై నఁ దెలియునే? ౪

గీ॥ చదివి చదివి యగును పర్యజ్ఞుఁ డొక్కండు
చదువకయె యెఱుంగు సకల మొక్కఁడు
చదువు జపములేక వదనంబుఁ దెఱచెడు
కవులు కవులె దాన గవులు గవులె. ౫

గీ॥ కవులు శపియింప దీవింపఁ గలిగినారు
కవులు శాసింప శిక్షింపఁగలిగినారు
కవులు వర్ణింప రంజింపఁగలిగినారు
ధీరకవివసుల్ తారకుల్ గారె ప్రజకు. ౬

గీ॥ పుణ్యమును పురుషార్థంబుఁ బొందకుండ
పణ్యమా పరభావప్రపంచ మెల్ల
బంధమున నల్ల నయ్యది ప్రతిభ యశానె?
ప్రతిభకలవారి నియతికిఁ బ్రతియెగాన.

2

గీ॥ పాలము పాటలు రుచియించుఁ బాలములోనఁ
బడవపాటలు రుచియించుఁ బడవలోన
దంపుపాటలు రుచియించు దంపుసాగ
సభ్యములుగాక పోయిన సరసములవి.

౪

గీ॥ బీళ్ళపచ్చిక కంటికిఁ బ్రియముఁగూర్పు
గడ్డిమోపులు సభలలో గారవిత్రే
కుసుమముల తావు లింపగు కొమ్మలందు
సభల సభ్యులమెడలలో శౌరితలను.

౯

గీ॥ 'గాతమవ్యాసశేషులగణన యేమి?
సరససాహిత్యసిద్ధుల సరస' ననియె
మున్ను బండితరాయఁ డన్నన్న నేటి
"కేమి చదువక వచ్చు సాహిత్య"మండు.

౧౦

గీ॥ యశము నర్థంబు నిడు వ్యవహార మెఱుక
వఱుచు సశుభము లన్నింటి భంగపరచు
అప్పుడే కూర్పు నానంద మన్ని తెలుపు
మనసుఁ గరగించి కావ్యంబు మగువఁబోలి.

౧౧

గీ॥ తీపి చేపుటయేగాని తెలుపరాదు
కావ్యమందురు కొందఱు నవ్యకవులు
గులులు వుట్టించి యురికించు గురియలేక
పాడు గీతాలు తాలేరి వేడుక కగు.

౧౨

గీ॥ తీపిమాటన బుద్ధులు దెలుపఁదగును
తీపితో భక్తి నేర్పనా దేవునందు

తీపిహోఁ బతిభక్తినిఁ దెలుపనాను
తెంపులకు నేల గీతాల సొంపు లకట!

౧౩

గీ॥ కట్టలో నది పొంగుచు గాక యొకటఁ
దటినయై పాటు సతతంబుఁ దరులఁడును
వానవెల్లువ లెల్లడ వఱదఁబాటి
ముంచు నన్నింటి నేరికి మోద మొనఁగు ?

౧౪

24. శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస తిలింగ మహావిద్యాపీఠమున

రాజగోపాలాచారిగారి యధ్యక్షతక్రింద జరిగిన సభలో

(20—6—40)

చ॥ ఎవరిది వారి కింపగుచు నీ యిల వేయివిధాలు వెజ్జి వా
స్తవమగు వేదశాస్త్రములు సత్కళలున్ రసవత్ప్రబంధముల్
సవనము లాశ్రమంబులును సద్గురుబోధము సాధుసేవలున్
సవవిభధక్తులున్ గడుఘనంబులు మా కొరుసుద్దు లేటికిఁ.

౧

చ॥ తిరుపతి వేంకటేశ్వరుఁడె దేశికసూక్తి తిలింగపీఠమున్
బరమపవిత్రధర్మములఁ బాలనచేయఁ బ్రతిష్ఠచేసెనో
వరమతులార! యివ్విజయువాటిక నేటికి రాజధానియై
స్థిరముగ నొప్పు దానికిఁ బ్రసిద్ధియు సిద్ధియు సిద్ధమేగదా.

౨

మ॥ కులధర్మంబులు నిర్వహించుటయు జంకున్ మాని శ్రీసద్గురూ
క్తులఁ బాలించుట వేదవాక్కులన యుక్తులమాని కేల్మోడ్చు టు
జ్వలహా బ్రహ్మముపాస్య మంటయు సదాచారంబులౌ మాకు ని
క్కలిలో వేంకటనాయకుం డొకఁడె నిక్కంటైన దిక్పారయన్.

౩

మ॥ బ్రదుకంజాలక చావఁజాల కెటు లీ పాణింబు లెడ్డెగునో
యదియుంగానక మానఁజాల కెది చేయంజాల కెందేని మం
చిదియే గానక దేవులాడుగద యీ జీవుం డహంకారమున్
మదిఁ బూనుక మమకారమూను బుధులన్ మన్నింపఁ డెన్నండునున్.

..

ఉ॥ వేదముఁ గాదనుకొ బుధుల వెట్టులనుకొ గురుదేవనిండకుకొ
మోదము గాంచుఁ బెద్దల ఘనుండయి దిద్దును దోస మెంచు వ్యా
సాదుల నార్యధర్మ మపహాస్య మొనర్చెను నే డొకండు దు
ర్వాదము నా స్తికత్వ మపవాదము తోడుగ నెంతో వేడుకకొ. ౧

శా॥ మింటం బారిన నీట దూరినను భూమికొ గెల్చి తా నేలినకొ
గెంటంజాలునె కాలునికొ హరి నెడకొ గీర్తించి సంసారపుకొ
దంటాలన్ గడవంగ నేర్చునతడే ధన్యుం డదేనాటికికొ
ఘంటానాదము వోలె వేద మది మోగకొ జంక నింకేటికికొ. ౨

ఉ॥ క్షీనుగుపెంటలొచ్చుఁ బృథివీతల మెంతయుఁ గంపుకొట్టినకొ
గానరు మానవుల్ శుభముగా మనుమార్గ మహంకరించుటన్
మానరు దుష్టమార్గములు మాధవపాదసోజపూజపై
మానప మూఁగు నీ దురభిమానులు మూఁఘ లెఱుంగ నేర్తురే ? ౩

మ॥ మనకుకొ లేదని వారి కున్నదనుచుకొ మావార లగ్గింతు రా
ఘనతకొ జూడమె నేడు మాడుగద లోకం బంత సంగ్రామభూ
మిని గ్రామంబుల నాండ్రబిడ్డలను బల్కిం జంపుటె యోగ్యమా
పనిగాఁ దోచెడు ధర్మమోక్షములఁ దల్పకొవచ్చునే యచ్చటకొ.

ఉ॥ ఆనురసంపదల్ ప్రిబల నా నురసంపద లెల్లఁ గల్లఁగాఁ
జేసిరి చేయుమండి రిడఁ జిల్లరయోజన లెన్నో చేయుచుకొ
భూసురులే; కలివృద్ధవముల్ విశ్వతుల్ చెలరేగ విత్తనాల్
చేసికొణాలు పక్కనెల్ల, జిక్కిన దక్కిన వేదశాస్త్రముల్. ౪

మ॥ పెరుమాళ్ళున్నను బెద్దలన్నఁ బరమప్రీతికొ దదీయార్చనల్
జరుపంగావలె వేదశాస్త్రముల విశ్వాసంబుతో భక్తితో
మహిమంబుగ మ్రోగావలెను సంసారంబులో సారమా
హరినొకట బని కమ్మగావలెను జేమాప్రీతి తోసాడుచుకొ. ౫

25. వావిళ్ల త్రిలింగరజతోత్పవసంచికకు

(6—2—41)

శా॥ భాషోద్ధారక ధర్మపీఠ యది శ్రీవాగ్దేవి మీ కిచ్చి సంతోషంబొందుఁ ద్రిలింగ దేశమున కాపుల్ మీరె! గ్రంథాకృతి భాషల్ ధీరులచేతులం దమరు మీ పుణ్యంబునంగాదె? యో భాషోద్ధారక వేంకటేశ్వర సుధీవంశాబ్ధి చంద్రాకృతీ! ౧

శా॥ రామస్వామి భవద్గురుండు తొలి గీర్వాణంబునం దాంధ్రమం దామూలాగ్రము గ్రంథసంతతిని దా నచ్చొత్తి మేల్చేసె నీ వా మార్గంబునఁ దండ్ర మించితీ! బుధప్రారంభముల్ నిల్పఁగాఁ బ్రేమంజేసెద వెంతొ సాయ మది కీర్తింపందగున్ సర్వధా. ౨

ఉ॥ ఆస్తికులైన వారల సమాదరణంబునఁ బ్రోత్సహించుచున్ నాస్తికదుష్ప్రచారము నణంతువు భారతధర్మబోధనన్ స్వస్తి యొనర్తు వాంఛులకు వారము వారము నీ “త్రిలింగలో” వాస్తవతత్వబోధకుల వార్తను వర్తన ముగ్గుడింపుమా. 3

ఉ॥ చిల్లర పొత్తముల్ సరకు సేయక పండితసత్కపీంద్రసం పుల్లముఖారవిందములఁ బుట్టిన పుస్తకరాజి లోకమం దెల్లడ నింతు నీకు సరియే పృథివీశులు వేంకటేశ! వా విశ్వ గృహప్రదీపమ! కవిప్రవరుల్ నిను నెంతు రెంతయున్. ౪

ఉ॥ సామ్యుడ వాడు వాంఛకవిచంద్రుల కీపు సఖుండ వెందునున్ సామ్యములేని శీలము సనాతనధర్మహితైకభావ మ గ్రామ్యము నీ ప్రచార ముపకారము నైజము నీకు ధాత్రిలో రమ్యము నీ చరిత్ర బుధరాజి సుతింపఁగఁ బెంపుఁ గాంచుమా! ౫

26. వావిళ్ళ త్రిలింగ రజతోత్సవము

(14—8—1941)

మ॥ ఒకనూతేండ్లు త్రిలింగ దేశమున కెంతో చేయు వావిళ్ళవా
రికి సత్కారమునేయఁ బెద్ద లిటు సంప్రీతిన్ సభన్ గూడినా
రుకదా! “కెల్లరు” నాయకత్వమున ధీరుల్ ధీరు మన్నింప లె
క్క కువచ్చున్ గుణగౌరవం బిచట నిక్కంబయ్యె నీనాఁ డహో. ౧

శా॥ ఏరాజన్యులు పోడిచేసి రని వీ రీకృత్యముల్ నేయు చు
న్నా రవ్వారికి గ్రంథరాజములపై నన్ జూపులే దట్టిచో
నారా! వావిళవేంకటేశ్వరుడు ధైర్యం బూని సద్గ్రంథముల్
ధారాశంబుగ వచ్చుగూర్చుఁ దన సద్వంశస్వధర్మంబుగఁ. ౨

ఉ॥ అట్టలఁ గాగితాలఁ గల యందము డెందము విందుఁగూర్చులో
నెట్టులనుండు నద్ది కవియే యెఱుంగం డదె మేలటందు రె
ప్పట్టుల నొండ్లొకళ్ళకయి పాడుదు రెంతయు మెచ్చుకొంచుఁ జ
ప్పట్టులగొట్ట సభ్యులు వ్రభావకవిత్వమహత్త్వ మల్పమే. 3

క॥ నీమం బించుక లేని సి
నీమాలకుపోను * మానినీదూషణకుఁ
గ్రామీణవాక్కులకు సం
గ్రామాలకు వకట పత్తికలు పుట్టెనోకో! ౪

గీ॥ కొండచిలువగాక కోడెతామ్రనుగాక
యాదిశేషునటు సహస్రముఖము
లలర మీ త్రిలింగ యాంధ్రగంగమునందు
సాదుకొనును ధర్మ మన్నిగతులు. ౫

*విడియాకుల చట్టములు పెందలగునవి మానము గల మానినులకు దూషణము
అట్టివోఁ బత్తికలు విలువుదు రనుట.

27. “ది వ్య వాణి” పృ శం స

(19—2—41)

క॥ సవ్యంబై కవివరసం
స్తవ్యంబై ధర్మకర్మత స్త్వపరంబై
శ్వాన్యంబై బుధజనులకు
భన్యంబౌ “దివ్యవాణి” పలుకుల్ దెసలన్.

క॥ భువి జీవకోటి కిక్కలిఁ
గవులే తాకులు వట్టికళనళ మేలా
కవి దివ్యవాణి పలుకన్
జవులూర శుభంబు కలుగు సమయము వచ్చెన్.

క॥ దివ్యంబు వేదవాక్కుగు
దివ్యము ఋషివాక్కు మఱియు దేశికసూక్తుల్
దివ్యములు శాస్త్రవాక్కుల్
దివ్యంబులు “దివ్యవాణి” తెలుపున్ వానిన్.

క॥ సవ్యం బపసవ్యంబున్
భవ్యంబు సభవ్య మెఱుంగఁ బలుకున్ గద ! క
ర్తవ్యంబు మఱచువేళన్
సవ్యంబగు “దివ్యవాణి” నాలుగు దెసలన్.

గీ॥ “దివ్యవాణి” పలుకు దెసలెల్ల వినబడె
దేశదేవభక్తి దేశికోక్తి
వేదశాస్త్రరక్తి విద్యలనాసక్తి
నాంధ్రదేశమందు సమరజేయు.

28. వి జ య న గ ర ము

వేదవిజ్ఞానవర్ధనీ పరిషత్తున స్వాగత సందర్భమున

(15—6—41)

శా। తాతావంశకళాప్రపూర్ణుడు దురుశబ్దబ్రహ్మ తత్త్వార్థవి
ద్యాతంత్రజ్ఞత నాగభూషణు త్రిలింగాభిఖ్యతారాయఁడై
ఖ్యాతుండయ్యె గురుప్రసాదమున లోకంబందు నాతండు సం
ప్రీతిక బిల్వగఁ జూడఁగంటి మిముఁ గీర్తిం గంటి మీ సత్కృపక.

శా। భీమాచార్యుఁడు సంగమేశ్వరుఁడు తృప్తి గాళి కృష్ణుండు నెం
తో మైత్రిక నడపింతు రేని యెడఁ దన్ను “మూలరామప్రియా”
ఖ్యామర్యాదను జీరె సద్గురుఁడు నా కాన్కూర్తి కృష్ణుండె ముక
దా మా యింటికి వచ్చి పిల్చె నను వాత్సల్యంబు దీపింపఁగక. ౨

శా। ఎంతే బండిన గుట్టమెత్తయినఁగాదే యేనుఁ గీపట్టణం
బెంతే దగ్గయు రాజచిహ్నములతో నీ నాటికిక మించు శ్రీ
మంతర్ స్థాపకు లెల్ల విద్యలకు మీ మధ్యంబునందున్న పా
రంతర్వాణు లహా! వీజేనగరమాహాత్మ్యంబు సామాన్యమే. 3

ఉ। మున్ను ద్రిలింగపీఠమునఁ బూజల నందిన పండితేంద్రులన్
గన్నులఁ గాంచి సంతసముఁ గాంచితిఁగోడిట భ్జానబీజముల్
గొన్నిటివైన నెల్ల ననుకూలత గూర్చుండటంచు నద్గురు
డన్నది ముఖ్యధర్మము దయన్ బుధు లయ్యెది నిర్వహింపుణ్డి. ౪

గ। బ్రతుకఁగలేక యెవ్విధినో పోషము దీసికొనంగఁ బూనుట
న్నది యిపు డాంగ్లవిద్యలఁ గనంబడఁ దొల్లిటి సంస్కృతంబునన్
జీదివినవారు శాంతముగ సత్త్వముతో బ్రదుకంగ నేర్చి నర
కుడ యని యుబ్బు రావట్టి మాన్యక రాంతరదృష్టిక బోల్చుచుక.

ఘ। మనము సంస్కృతం బది ప్రశస్తము భారతవర్షమందు ని
ర్భరముగ నుండు పండితులచాల్కికల్పక మద్ది తోసి సం
బరమున హింది నేర్చు మనవారలు బాలురు రాజ్యకాంక్ష దొం
దరముటంతె కాక యది ధర్మమే తల్లమ? యాంధ్రజాతికిక. ౬

ఉ॥ ఆయువు నెట్టొ నెట్ట ఘనమా? పశుపక్షి సరీసృపంబులున్
బాయవు నై జగద్రము శుభవృద్ధి వై దిశధర్మపద్ధతిన్
దోయుమఁ గాయచింతసముతోఁ బరమాత్మము నీడవీడు ట
న్యాయము సాఘలూక! కనరా! విసరా! పరరాజ్యవృత్తముల్. ౭

ఉ॥ ఓకక లేనివారిఁ దమ కోపినయట్టులఁ జేయనిచ్చియే
చూపిరి ధర్మసూత్రములు స్థూలము సూక్ష్మము రెండుత్రోవలున్
బాపురై! నేడు జేవు మనవారలు శూరులు ధర్మరూపమున్
మాపఁగ దీక్షఁబూని రణమూత్రము జంకక పెద్దవారికిన్. ౮

ఉ॥ దేశము బాస వేసము విధించెను సన్నయ మున్ను నేటికే
బాసను వేస మూనెదరొ పల్క వశంబొకొ! వీలువెంబడిక
వేసము వేసినన్ మది “నివృత్తిని” మానని ధీరచిత్తు ల
గోసను లాత్మబంధులు ధరిత్రీ భరింతు సృధర్మ మిక్కలిన్. ౯

ఉ॥ వైదికవేష మూనియును బాలుర కన్యము నేర్పి యర్థసం
పాదనసేయువారిఁ గని భాగ్యము పరడె నటంచుఁ బొంగి యీ
మాదిరి చేసిపెట్టిరి సుమా మన ధర్మము పోయె బోయె నన్
వాదము సేయువారె ప్రతివాదులు నవ్వఁగ నేమనం దగున్. ౧౦

మ॥ పరదృష్టిక స్వమతమ్మునున్ గనుట సంభావ్యమ్ము గా దందునన్
బరమార్థంబును గాన కెట్టెటులొ దుర్వ్యాఖ్యానముల్ సేయు లే
కరులం గాంచి విముగ్ధులౌ జనులు చుల్కంజూతు రాత్మీయులౌ
గురులన్ శిష్యుల మానసంబులకు సంక్షోభంబుఁ గల్పించుచున్. ౧౧

ఉ॥ మాటలె వేదశాస్త్రముల మార్గము పెంప భరింప వట్టి కా
మాటము లేన్నిగల్గవు కుమార్గములందు? బ్రహ్మణబుద్ధి నా
నాటికి దగ్గ నొక్కఁడు గనంబడఁ డొక్కఁ డధీరుఁ డక్కటా
యేటికి నేటికయ్యె నెదురీదుట పిన్నలు పెద్ద లొటచేన్. ౧౨

29. శ్రీ వావిలికొలను సుబ్బారావుగారి నిర్యాణము

ఉ! ధీరుడు; సత్కవిత్వగురుదీక్షితుఁ; డారయ గోలుకొండ వ్యా
పారి కులావతరనుడు; ప్రబంధకృషగ్రీణి; శిష్టసమ్మతా
చారుడు; భక్తిశీలుడు; ప్రచార విచార పరాత్మధర్మ వి
స్తారుడు; వాసుదాసుడు; ప్రశస్తయశస్త్ర నుడయ్యె నయ్యయో.

చ! పరమహితుండు, బాంధవుడు, భక్తవరుండు, మహానుభావుడున్
హరిభజనైక తత్పరుడు, నాంధ్రమహాకవిశేఖరుండు, స
ద్గురుడు కళాధురంధరులకుం; బ్రీతి యేరిక సుబ్బరాయధీ
పరునకు నాతఁ డాదికవి వార్తకుఁ జాలిన మూర్తియాఁగదా. ౨

చ! తలఁపును వ్రాత వర్తనము తథ్యమొకండుగ వాసుదాసుఁ డా
ర్యులు పొగడంగ నియ్యల మహాజ్ఞులుడై ఋషివర్తనుండునై
వెలిఁగె నటుండఁగావలదె విద్యులనేరిచి నేర్చి భూజనం
బుల కొక లక్ష్మ్య మట్టు లదివో కవివర్యుల కిచ్చు గణ్యతన్. ౩

ఉ! ముమ్మరమైన తాపమున ముంచుచుఁ దేల్చు భవమ్ముతోన నో
యమ్మ పనే మిఁకన్ మనమునందు హరిన్ భజియింపుమమ్మ వెం
గమ్మనుబోలె యోగినివి గమ్మ లిఖింపఁగదమ్మ భక్తికా
వ్యమ్ముల నాంధ్రమందుఁ గనకమ్మ యటంచనె మున్నునాదు బా
ల్యమ్మున వాసుదాసుడు మహాత్ముడు వాని నుతింపఁ జెల్ల నే. ౪

శుచ! సముడయి వాసనాశ్రయ విసర్జనముం బొనరించి మించి యు
త్తముడయి చిప్పజేతఁగొని ధర్మము నాశ్రమయోగ్యమున్ వహిం
చి ముదముతోఁ బ్రచారమును జేసి సమస్తము ధారపోసి ని
త్యమగుపదంబు వాసుకవిత్వజ్ఞు డొందెఁ దరించె సంసృతిన్. ౫

30. రవీంద్రు న స్తమయము

[7—8—41]

అంధృచహానథ శ్రీశాఖ సభలోఁ జెప్పినవి

గీ॥ 'అలరవీంద్రుండు గనలేనియది కవీంద్రుఁ
డెఱుంగఁజాలెడు' నంభో! దేవేంద్రసుతుఁడు
భూసురేంద్రుండు, సత్కళాభాసురుండు
ఘనరవీంద్రకవీంద్రుండు గననిదేది? ౧

గీ॥ ఎలుఁగు మిన్నంటఁ బలుకు సురేంద్రనాథు
నెలమి బాడంగ వినిరి రవీంద్రనాథు
వంగ దేశీయు లవ్వారిభాగ్య మేమొ
విశ్వభారతి విఖ్యాతి వెలసినారు. ౨

గీ॥ భరతభారతి మానసాబ్జ మకరంద
పానపరవశులై యుండ భారతీయు
లెల్లకడలందుఁ జల్లె రవీంద్రగంధ
వాహుఁ డద్దానంగల సౌరభంబునెల్ల. 3

గీ॥ రవి రవినిఁ జేరె ముక్తుఁడై రాహుబాధ
లేనివాఁ డీ రవీంద్రుండు వీని కస్త
మయము లేదెందుఁ బ్రాకృశ్చిమముల సమత
వేయికరముల సతతము వెలయుచుండు. ౪

గీ॥ కోకిలంబొకొ! యితఁడు వాల్మీకి యగునొ
యెలుఁగు మధురంబు నాకృతి ఋషినిబోలు
సరససంగీతసాహిత్యసామరస్య
మితనియం దుంట వాని రవీంద్రుఁడేమొ. ౫

చ॥ పలుకకయున్న నా మొగమె పర్వముఁజూడంగ, మాటలాడినన్
బలుకువెలంది పల్కినటు భావము రంజిలుఁ, బాటపాడినన్
దలిరులుబుట్టు మోములకుఁ దాపనయోగ్యము నీ నికేతనం
బలవియో? నిన్ను నెన్నంగ మహాకవిచంద్ర! రవీంద్ర! యేరికిన్. ౬

31. కా వ్య ప ర మార్థ ము

(రాజా రంగయ్యప్పారావుగారి కళాశాలలో)

7—11—39

గీ॥ పలుకు వెలఁదికి మొగము కావ్యంబటందు
రమృతలోచనము లగు వేదాంత మండు
ఋషులె యుత్తములైన కవీంద్రులందు
కవులె తారకులందు రిక్కలి నరులకు.

౧

గీ॥ ప్రభుని శాసనమటు వేదవాక్కులందు
మఱి పురాణము చెలికాని మాటలందు
సరసరీతుల గుణముల వరునిఁ దేల్చు
కాంత కెనవచ్చు నెందు సత్కావ్యమండు.

౨

32. భీమరాంబా మల్లేశ్వరపుస్తక భాండాగార ప్రకంస

(బెజవాడ, 3-9-1940)

శా॥ భక్తి శ్రద్ధలు తగ్గె వేదములపైఁ బ్రామాణ్యముల్ తగ్గె నా
నక్తుల్ హెచ్చెఁ బరప్రబంధములపై శాస్త్రాలపై నెట్టులో
యుక్తుల్ పన్నుచు భుక్తిగూర్చికొనుటే యుద్యోగమా నొక్కటక
భుక్తిన్ ముక్తిని గూర్చుపద్ధతులపై మోదంబెటుల్ గల్గునో!

ఉ॥ హంగగు గ్రంథరాజముల నన్నిటిఁ బొత్తులుగాఁగ బీరువా
లం గరముంచి దాని నొక తైబ్రరియందురుగాని దానిలో
పం గలదేదో తేల్పుఁగల నైపుణిగల్గిన వారి సంగతిక
సంగతులన్ని బోధపడు పవ్యపురాతన రీతు లెంతయు

౩

ము॥ చదువుంజాలిన వార లే కొలఁదియో సాహిత్యమున్ గల్గు వా
రు పయక దక్కినవాఁకిక దెలియ వారు విజ్ఞులై నిల్చి రా
పడలందు గడు ధైర్యమూని యదివో పాండిత్య మెట్టెట్టులో
చదువో వ్రాయునుగాదు పత్రికల హాస్యగ్రంథరాజంబులక.

3

- గీ॥ భావముల వెల్లడింపంగ భావపుట్టె
దోషములులేక పల్కు వైచిత్ర్యమండు
నియమములు లేక పల్కుట నేర్పుకాదు
శుద్ధమగు వాక్కు మనుజు విశుద్ధుడేయు. ౪
- గీ॥ జాతిరతనాలు వెలుంగొందు సానదీరి
కదను నేర్చిన గుఱ్ఱాలు ఖ్యాతిఁగాంచు
చదువులను నేర్చి మనుజులు, సామునేర్చి
వీరులును, లోకమం దెంతో వెలయుచుండు. ౫
- గీ॥ మెఱుంగులకునేమి కనుడయ్య మేల్చి యొరసి
చౌకచూడక మేలై న సరకుఁగొనుడు
నీటు చూడక జనులలో నీతిఁ గనుడు
అట్టలకునేమి ? కనుడు లో నర్థగరిమ. ౬

౪౪. దోమా వేంకటస్వామిగుప్తకుఁ గవిరత్న విరుద
మొసగు నపుడు

- శా॥ ధీరుం డొక్కఁడు జాజిలిందెలిపి కీర్తిన గాంచినాఁ డత్తులా
ధారున్ మీరలెఱుంగరే యతనిపంథం బోయి యెంతెంత వ్యా
పారంబుల్ నడపించినన్ మది బరబ్రహ్మంబును న్నిల్చి సం
సారంబుం దరియింపవచ్చునని వైశ్యశేష్ఠు లూహింపుడీ.
- శా॥ కోమట్లందునఁ బేరుఁగాంచె నొకమాఘుం డందు రెన్నఁడో? యీ
దోమావేంకటస్వామిగుప్త కెన యెందుం గందుమే? సద్గురుల్
బ్రేమన్ జూడ వధానకౌశలముఁ బేర్చిం జూపి, పౌరాణికుం
డై మాన్యత్వము గాంచె నీతఁడగు వైశ్యశ్రేష్ఠుఁ డీనాటికిన్.
- మ॥ కులధర్మంబును నిర్వహింపుడని మీకుంజెప్పఁగానేల ? యి
క్కలిలో వేదము, శాస్త్రముగ్ గళల సాక్షి మీరుగాకెవ్వరే
గలరే ! పండితులగ్ గవీశ్వరుల సత్కారముగ్ గావించి శ్రీ
లలనాలాలితులైన పుణ్యమును నిల్పింబెట్టుడీ శ్రేష్ఠులై.

34. వైద్యరాజు దంటు సుబ్బావధానిగారి పండితరాయ బిరుద ప్రశంస

(10—11—1940)

క! ఎటుచూచిన నటుపోవుచు
నిటునటు చూడకయె తెచ్చిరింతకు దేశం
బిటుపైన నెటుల సేమము
ఘటింపజేయుటయె యనుట కలదె యొకనికే. ౧

క! మెడలుపడ నడుగులెత్తుక
పడిపడి చూచితివికాదె పడమటికై నీ
యొడిలోన నేమిపడెనో
కొడుకా యను భరతమాతకుయి వినబడదా. ౨

క! ముక్కులు మూసుక యుక్కిరి
బిక్కిరియై కనుల జెవుల బిడుగులు పడఁగా
బొక్కల దూరుట మేలే
ముక్కుంటిం గెలువ ముక్కుమూయుఁ డొకండుక. 3

క! నలుగురు పదుగురు వేవురు
తెలిసియె తెలియకయె పోవు తెఱఁగునఁ బోవక
నులు వేటికి నెదురీదం
గల ధీరతగలు నీశుకరుణ నొకనికే. ౪

క! విద్యల విత్తముసేయక
విద్యల విత్తనముసేయు వెతచే సతముక
విద్యావంతులఁ గూర్చుచు
నుద్యోగము సేయు టెంత యొప్పుక గలిలోక. ౫

క! తపవారెని, తాననీ, నె
మృగమునఁ దలఁపకయె మాయమర్మమెఱుంగ కొ
క్కటిలక్కనేయకే దే
వునిగా దేశముని గొల్పు బుద్ధి యలఁలియే. ౬

క॥ ఈశుండని, భర్తంబని,
దేశంబున, శాస్త్రమంచు దేశికుడఁ చా
వేశంబున లేకంటే
యాశయు లేకుండ మెలఁగుటది యెవ్వనికాన్. ౭

క॥ అవధానులు కవిధీరుం
డవు ఘననైద్యుంకు సాధు సంతప్తభుండున్
సనపండితరాయుండున్
భువి సకలులపాలికల్పభూజం బగుతన్. ౮

౩౪. దేశోద్ధారక విశ్వదాత కా॥ నాగేశ్వరరాయుని

ఆ యు రా రో గ్య పృ శం ప

20—2—౩7

శ శి క కా ప ద్య మా ల

శా॥ కాశీనాథునివారు శైవులును భక్తశ్రేష్ఠులున్ గారె ! నా
గేశా ! విశ్వపదంబు నీకు నిడ నెంతే బీతి విశ్వేశ్వరుం;
దీశుండైతివి సర్వతంత్రములలో నీవిన్ భువిన్ నీవకా ?
దేశోద్ధారకుడంచు మించితివి కీర్తిన్; నీకు దీర్ఘాయువౌ. ౧

చ॥ అలయక విశ్వదాత వయి; యస్వహమున్ సకలోపకారకం
బుల నొనరించుచున్; నిముసమున్ వృథగాఁ జననీవు; నీకునెం
జలియును వేడియున్ గలుగఁజేయఁగనౌన విధాత ? యా పతం
జలియును హాయి నీ కిడగఁ జల్పఁడె పార్థన వేయిమోములన్ ? ౨

చ॥ తమ యవివేకముందెలిసి; తామె నిలింపులు నీకు హాయి వే
గమ సమకూర్చినా; రుపమగల్గనె యొండ్లకు నీకు ? నీదు చి
త్తము పలుకుల్ కీర్తియల్ శివపదంబుల కర్పణమాట; నీసమీ
పమునకు రాఁగ జంకు సమవర్తియుఁ గాలగళైకభూషణా ! 3

మ॥ నమకమ్ముక్ జమకమ్ముక్ జెప్పుచు మహాన్యాసంబుతో రుద్రునిన్
విమలంబైన స్వరమ్ముతో ద్విజులు సంప్రీతిన్ భజింపంగ; నీ
దుమది బుట్టు మహాప్రమోద మని విందున్; శైవుడై పుట్టి; ధ
ర్మము నిక్కాలమునందు నెవ్వఁ డిటు నిర్వర్తించు? నాగేశ్వరా ! ౪

ఉ॥ ఆపదలం దహీశ! మనమందున నెయ్యది నిల్పు నద్దయే
లోపలిస్థాయి యందు కవులున్, నిను మెచ్చుగఁ గాలకాలుడే
నీవయి; బ్రీతితో నిలిచి నిల్పె నినున్ భువి సాధురక్షకై
శ్రీపుల భూపుల న్నుడువఁజెల్లునె సాటికి నీకు మాటికి. ౫

శా॥ మీమాత్రంబును ధర్మమార్గములఁ జేమింపంగ లేనట్టి వా
రే మర్యాదల నొల్ల కెట్టితటి నొక్కిం తేని శంకింప కా
గామర్ చూడక సిద్ధపద్ధతులఁ జీకాకానటుల్ చేయుచుం
ద్రేమందున్? మఱివేఱు మందుగలదే యీ మందులన్ దిద్దగన్. ౬

మ॥ చదువుల్ సంధ్యలు పోయె, వేదములునున్ శాస్త్రమ్ములున్ బోయె నా
పదలందున్ ముదిమిన్ వ్యధర్మమున సదాశంబుఁ బుట్టంగ వాఁ
డెదియున్ జేయఁగలేక చింతిలుఁ గదా యెంతేని స్వాంతమ్మునం
దదియున్ స్వానుభవై కగోచరము గాదా నేడు? నాగేశ్వరా ! ౭

మ॥ కులమున్ గోత్రము శాచమున్ దయయుఁ దక్కుంగల్గు సత్ధర్మముల్
గలుగన్ భారతజాతికిన్ గలుగు నిక్కంబైన జీవం బహా!
విలయంబున్ మఱివానికే బలిమిఁ గావింపంగ, జీవింప జీ
వులు లేవే యెటులెట్లు పొట్టొరకై పుట్టంగఁ బోవన్ భువి. ౮

ఉ॥ ఎందఱ నెందఱం గన మహీనుల మానుల? నేమియైరి వా
రందఱు? శాంతిలేకయకదా జగమందుఁ బ్రవృత్తిమాని? రా
చండము ధీరచిత్తులగు సాధుల కెన్నఁడురాదు సద్గురూ
క్తిం దెలివోయి కాంతు కృతకృత్యత సాంబునిభృత్యభృత్యులై .

ఉ॥ దోషు, భాషయు, బ్రజయు, దేవుడు దేశికుఁడెందు లేక; యీ
జోడు పదవిగహాంబున కెందఱెంద రా

భాసపు దేశధక్తిని బ్రభం గనుచుండరు నీ వెఱుంగ? నా
గేశ! బుఘండు తెఱ్ఱ నొక యించుక నాకి; వ్రతంబు వీడునే? ౧౦

చ॥ ఒక పదియేండ్లు చన్న గుఱు తుండదు, భారతజాతి కీ ధర్మ
సకలము నేకమా సకట సంప్రమునందు మునింగినట్టు నా
యకు లిది గాంచలేక చృచహళమె పట్టుచు, గోటిపట్టుగా
నొకటొక టే మునుంగు గనుచుందురు ముం దెఱుంగంగ నేరమి. ౧౧

ఉ॥ ఈ వాకరుండ! వొక్కరుండవే! సుమి! నేటికి నాంధ్రభూమిలో
భావము విప్పిచెప్పడగువాడవు తక్కిన నాయతోత్తముల్
పోవు పథంబు నే నెఱుంగ! లోపము బాపి; భవాబ్ధి దాటఁగా
నావగ నుండఁగాఁ దగు ఘనంబగు విద్యలఁ బ్రోవు మాస్థితో ౧౨

శా॥ నీతోఁగాక మజ్జెతితో ననఁదగు? నీ కన్న మాకున్న ప్ర
భ్యాతుం డెవ్వఁడు నేత? నిక్కముగ వక్కాణింతు నాగేశ్వరా!.
జాతిప్రీతి, స్వవేషభాషలను విశ్వాసంబు, చౌవప్పివి
ద్యాతంత్రంబులరక్తి, భక్తి పరతత్వంబుందు నాంధ్రత్వమా. ౧౩

ఉ॥ పెద్దల బోధముల్ పెడచెవిం బడుచుండును బిల్లకాయ; కా
పద్దశలందు నయ్యదియెపట్టు భవాంబుధి తేలియాడఁగాఁ
దద్దయు మించినప్పుడు వృథాయగునంచు; బ్రబుద్ధు లెప్పుడు
బుద్ధులు చెప్పచుందురు, ముముక్షుల కాపదఁబాప నోపిక. ౧౪

ఉ॥ ఆయువు దీర్ఘమై! భగవదాజ్ఞను నీవు బలంబుఁ దేజమున్
శ్రీయును దాల్చి; చిత్తమున శ్రీపరమేశ్వరు బాదుకొల్పి నీ
కాయముతో స్వధర్మమునకై యెది యెయ్యది చేయవచ్చునో;
చేయు మనన్నియున్ యశము జెందు మనస్యవిధాన మూనుచున్.

ఉ॥ దేశమునందు నెవ్వరి మదిన్ నిను నెట్టులఁ జూచిలేని నా
గేశకలాపనేవకుండ వీవని భావననేయదాన నా
గేశ! గతుల్స్థితుల్ కలి నవెట్టుల మాటినఁ; గొండగుర్తులన్
లేశము దారితప్పక చలింపక ధీరుడు చేరు బారమున్. ౧౬

౩౪. రాధా కృష్ణ పంధీతునకు

హంసవిజయముఁ బంపునపుడు రచించినవి

19—11—34

క॥ మేధావికి నాంధ్రజగ

ద్బోధాచార్యునకుఁ బూర్వపుణ్యోదయసం

సాధిత సద్బోగునకున్

రాధాకృష్ణార్చ్యునకు వినతి నిటు వినుతున్

౧

మ॥ సకలోర్విం జరియించి వేత్తల ప్రశంసల్ గాంచి యాధ్యాత్మవి

ద్యకు వ్యాఖ్యాతననం బ్రసిద్ధి గని హృద్యంబైన వాగ్ధోరణిన్

సకలస్వాంతము లుల్లసిల్లగ నుపన్యాసంబుఁ గావించు వ్య

క్తికి నీ కెవ్వరు సాటి? హంసవిజయోక్తిన్ వే విమర్శింపఁగన్

౨

ఉ॥ కూలికి వ్రాయలే దొరులకోసము లేశము నానఁజేసి భూ

పాలుర వేడలే దిశ శబాసనిపించుకొనంగఁ గాదు క

య్యాలకుఁగాదు హంసవిజయమ్మున నేఁ బ్రకటింతు దేశదే

శాలకుఁ గర్మభూమిఁగల సద్గురుబోధము జ్ఞానసౌధమున్.

౩

క॥ తెలివిగలవాడ వొరులం

దెలియంగలవాడ వెల్ల ధీమంతులకున్

దెలుపఁగలవాడ వనుచున్

దొలిపలుకును వ్రాయఁగోరుదును నిను ననఘా

౪

చ॥ గురుమథనంబునంబడి యకుంతితభక్త్యనిలప్రధూతమై

గురుతరమైన తేజమునఁ గూర్చిన సాటకదీపమున్ భవ

త్కరమున నెత్తిచూపుమని కాంక్షయొనర్చెద లోకమంత కీ

వురుతరవీక్ష్యమంబున 'మహోన్నతవీధి' జరించుచుండుటన్

౫

37. రాధాకృష్ణయ్యగారి హంసవిజయాభిప్రాయముపై

22—3—35

గీ॥ హంసవిజయంబుఁ జదివి నీ వంపినట్టి
యాంగ్లపత్రిక భక్తితో నందినొంటిఁ
దలఁపఁ బైమూతలే గాక తాత్త్వికులకు
భాష లొక యాతయే లోని భాష మరయ

౧

ఉ॥ తప్పదు నీకు హంసజయతత్త్వము లోకమునందుఁ జాలఁగాఁ ?
దప్పకొసంగఁ జూడకుము ధర్మముగాదది యాంధ్ర దేశమం
దొప్పగనున్న సద్గుణలనూక్తులనాణెము, లోకమంతకుఁ
గుప్పఁగ నాంగ్లభాష సరికూర్చెద నీ కయి! తత్త్వకోవిదా! ౨

ఉ॥ వంగరవీంద్రనాథుని ప్రబంధమునందలి తత్త్వమెల్ల; నీ
కుం గనవచ్చె; నిచ్చులును క్షోణితలంబునఁ దత్త్వగోష్ఠులం
దుం గడుమన్ననల్ గను బుధుండవు; నీ దగు మాతృభాషలో
నం గల మత్ప్రబంధములనాణెముఁ దేల్పుట నీ కన్వర్హమే? ౩

శా॥ మోమోటంబున కిచ్చు పత్రికలు నమ్మాదంబునం గూర్పు; వాఁ
గాముల్ దెల్పఁగలట్టి పెద్దలు పరీక్షల్ నల్పి; యేమన్ననకు
సేమంబాఁ గృతికర్తకుఁ గృతికి; నీ చిత్తంబు దుష్కాలమం
దీమాత్రంబగు ధర్మదీక్ష దగదే యిప్పట్ల మీ బోంట్లకుఁ. ౪

38. శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మహావిద్యా పీఠపక్షమున
శ్రీయుత సర్ రాధాకృష్ణ పండితులకుఁ గవితీలక కుటీరమున

స మ్మా న ము

14—1—36

క॥ సర్వేపల్లికులంబున, సర్వారాధ్యుండు పుట్టె సకలజనులకున్!
పూర్వాపరఖండంబుల, నిర్వాణము బోధనేయు నేర్పరి; కలిలోన్.
మ॥ తమలోఁ గల్గిన పెద్దవారలకుఁ బ్రాధాన్యంబుఁ గల్పించి; లో
కము నెల్లం బ్రకటించుచుండ్రు గద! పెక్కండ్రొక్కటా! యాంధ్రదే

శమునం దన్యల గొప్పజేయుటయె నిచ్చల్ గాంతు మీ భావదా
స్యమునన్ వీడి, తెనుగు లన్నిటను బ్రాశస్త్యమునొందదగున్.

ఉ॥ తే రది యాంధ్రవిశ్వకళ; భీరుడు కృష్ణబుధేంద్రుఁ డారయన్
సారథి; రెండుపక్షము లందగుఁ బూర్వముఁ బశ్చిమంబునున్
భారతుఁడౌ గిరీతి యరివర్గము జ్ఞానఖరాసిచేత సం
హారముజేయఁగాఁ దగు మహర్థముఁ బల్కెను నూత్నగీతలన్. 3

ఉ॥ ఆంతరతత్త్వమిచ్చటి మహాత్ములు నిర్ణయముం బొనర్చు; ఖం
డాంతరపండితాళిపయి నాన లవేల? మనోగతాజ్ఞతా
ధ్వాంతముఁ బాప సద్గురుపథంబు వెలుంగఁ; ద్రిలింగదేశమం
దెంతయు భ్రాంతి నిట్టు నటులేల చరింపఁ? దృఢింప స్వీయులన్. ౪

ఉ॥ అంతటిదానఁ గాను జగ మంత యెఱింగిన మీకుఁ దెల్ప శ్రీ
మంతులు, బ్రహ్మవిద్యఁగల మాన్యలు, ధన్యులు, మీరలో పర
స్పాంత మెఱుంగనేర్తుదు శుభస్థితి భక్తుల కీయఁగల్గు వే
దాంతముఁ దాల్చుపీఠ మిది ధర్మమునందగఁ బ్రోదినేయుడే. ౫

39. శ్రీ తిరుమల కీర్తినివాస త్రిలింగ మహావిద్యాపీఠ సందేశము
(తత్త్వవారులుగా “ఆక్సుఫర్డ్” నకుఁ బోవునపుడు)

క॥ బోధింపఁగఁ దత్త్వము సం
భోధులు వరియించి; నీమఁ బోయెడి నీతో
రాధాకృష్ణాచార్య !
మాధవుని యనుగ్రహమున మంగళము లగున్. ౧

కా॥ నీ వేరెందు పథంబునందు శుభమా ! నీవారికి నేమమా !
నీవిద్యార్థుల కెల్ల భద్రమగు పంచేహంబులం బాపి న
దాక్షిణ్యంబుం గలిగింపు విజ్ఞులకు నా పాశ్చాత్యదేశంబులన్
శ్రీకృష్ణాచార్యులకటాక్షమున వాసిం గామ నీబోధముల్.

శా॥ “వాచారంభణమాత్రం మే యగును ద త్వం” బన్న లోకోక్తి మా
పాచీ దేశమునందుఁ జెల్లదు; మహా త్వం బంది భక్తాళి య
వ్యాచారీతుని జీవరూప పరమబ్రహ్మంబు నిక్కంబుగా
నాచారోక్తిని నిల్చి చూతురని; యన్నా ! చాటుమా యెల్లడక.

శా॥ ఏదీ తేలక; యర్థకామముల నెంతే మున్నుచుఁ దేలుచుక;
మోదంబందఁగ లేని దేశములకుఁ మోక్షప్రదంబైన న
ద్వేదాంతంబును దెల్పుబోదువఁట ! నీ విజ్ఞాన సుమందు ? సం
పానింపంగదె ; యాంధ్రభారతికి విశ్వశాస్త్వ మాహాత్మ్యమున్. ౪

శా॥ నీ కుద్యోగము పెద్దదైన దనుచుక నీవారినంతోషమే
మో ! కానీ ! సకలాంధ్రలోకమున కోహో ! కల్లు సమ్మోదమా
నాకంబంటఁగ బెత్తెడే యెడమునుమ్మా ! యిట్టి నీవారికి
లోకఖ్యాతిగ నాంధ్రుఁ డీవని యటఁ ఘోషింపుమా ! గోమృలక.

ఉ॥ మోడయినిల్చె భూరుహము మూలములం దినుచుండఁ గీటముల్
చీడలుపట్టె శాఖలకుఁ జిన్నులకే కటవయ్యె గోతులుక
బాడొనరించుఁ బిందెలఁ బ్రభంజనుఁ డూచెడుఁ గాండ మింతకుక
వాడని పూలవాసనల వాడలవాడలఁ బర్వజేయుమా ! ౬

ఉ॥ ఆదర మింతలేక విపదంబుధి మున్నుచుఁ దేలుచున్న యీ
వేదములం దదంగముల వేత్తల సాధుల సత్కవీశులక,
నీదు హృదంతరాళమున నిల్పుము వారు భవన్ముఖంబునక
గాదె ? ప్రసిద్ధి కెక్కెదరు కంటికిఁ గానఁగరానిసీమలక. ౭

చ॥ అవసరమందు నాంగ్లమున నందఱకుం దెలియంగఁ జెప్పింక;
బ్రవిమల సంస్కృతంబును స్వభావను వీడకుమయ్య ! నీకు నీ
వివిధసవర్యలక జలుపువీరలు నీదగు ప్రాణినిధ్యముక
స్వవిషయకీర్తిగాఁ దలఁచి; సంతసమందుచు నున్న వారహో ! ౮

ఉ॥ జంకఁబనేమి ? జన్మమున సద్గురుమిత్రదయార్ద్రదృష్టులక
బంకముఁ బాసి; హంసల సమాగమముం గని; తీర్థవాసముక

గొంకకనల్ని; యెత్తటినిఁ గుంకక; పైఁబయిఁ దేలియాడుచుకొ;
బంకజమట్టు లుండఁ గలప్రాజ్ఞులు ప్రాచ్యు లటంచుఁ జాటుమా!౯

సీ॥ ఆవేశమేగాని యధికార ముండదు

ప్రాతినిధ్యముఁ బూనువారి కొకట;
నధికార ముండిన నవకాశమది కల్గ
దెంతటి వేత్తలకేని నొకట !
నవకాశముండిన నది యదృష్టములేమి
ధీరులకై నను బేరు రాదు
ఇన్నిగల్గిన యేని నున్నచోటనెగాని
వ్యాపింపలేరు ప్రపంచ మెల్ల

సీ॥ నకలనద్గుణములు నీకు సంక్రమించె

సత్కవీశుల దీవనల్ నఫలములుగ
సాధు బుధజనసేవచే శాశ్వతముగఁ
బోయి రావయ్య ! జయమొంది బుధవరేణ్య !

౧౦

40. శ్రీ రాధాకృష్ణ బుధేంద్రుని పుత్రిక

శకుంతలా పరిణయ సందర్భమున

4-5-1936

క॥ నూతనము నీదు సౌధము

నూతన ముద్యోగలబ్ధి నూతనశుభ మీ
కూతురు పెండ్లియు సౌఖ్య
ప్రాతంబగు నూతనముగ రాధాకృష్ణా !

౧

చ॥ మనమున సంశయించె బుధమండన కణ్వుఁ డహా ! గృహస్థులే

యనువున నిల్తురో? సుతల వల్లురయిండ్లకు నూతనంబుగా
ననిపెడువోళ సంఘఁ దనయాకృతి నీవుగ నీ శకుంతలా

వనితయొక్క బుద్ధి సాధుగృహవర వ న రన సలఁ బోలెడిన్.

౨

శా॥ నీ కేమున్నది కీర్తికాక జగతిన్? ధీచర్య! యర్రాంగియై
 నీకున్ సర్వముఁ గూర్చు నీ గృహమునన్ నిత్యోత్సవం బబ్బఁగా
 సాతున్ నీదగు బంధుసంతతిని నీ సంతానమున్ సౌఖ్యమున్
 శ్రీ కామేశ్వరి నీ యదృష్టము! పురంధీరత్న మౌ నారయన్. 3

మ॥ ఎలమిన్ యోగి ధనుర్ధరుండు నగుచున్ గృష్ణార్జునుల్ భిన్నులై
 రలనాఁ డిద్వరు నేటి కొక్కఁడయి నీ యాకారమున్ దాల్చి యి
 ట్టలఁ బెండ్లిండ్లని పేరఁటంబు లని హుఢీన్ గేహమందుండి చూ
 పుల శుత్ర్యంతమునందు నిల్వెదరు నీ పుణ్యంబు రాధావతీ! ౪

డి॥ ఆంధ్రుల కాంధ్రీపండితుల కాంధ్రీకవీశుల కాంధ్రీవాణి కి
 య్యాంధ్రులనచ్చరిత్రమున కాంధ్రులవ్యక్తికి నాంధ్రీశక్తి కీ
 యాంధ్రులతత్త్వసంపదకు నాంధ్రుల కీ జగమందు నెందు నీ
 రంధ్రీయశంబుఁ దెత్తు వని వ్రాయుటకా కిటు మాటికేటికిన్? ౫

41. జయపురాధీశ్వర విక్రమదేవవర్మ పృథునకు హంస

విజయము పంపునట్టిసందర్భము

క॥ అవధారు! జయపురీశ్వర!
 భవదాస్థానంబు దుర్లభంబగు రాధా
 ధవనామబుధవరేణ్యుని
 యవరళకృప నీకు వినుతు హంసవిజయమున్. ౧

క॥ మముఁబోటి కపుల గొడవలు
 మమతల్ వినునట్టిరాజు మహిఁ గలఁడే? వి
 క్రమదేవ కవిసుధాంశుని
 నుమ జయపురి నిల్వె బుధులయుల్లము లలరక. ౨

క॥ ఋషివర్తనులకు సచ్చే
 ముషి గలవారలకు, భక్తపుంగవులకు న
 ద్విషయమును హంసనాటక
 మ్మిషమునఁ బల్కితిని హరిని మెప్పింప; స్మపా! 3

క॥ రాధాకృష్ణాచార్యుఁడు
 మేధావియుఁ దత్త్వఘనుఁ డమేయపదవికిఁ
 నాధనమగు నానాటక
 బోధము విని; మదినిఁ బొంగి; పూర్ణప్రీతికొ.

చ॥ తొలిఫలుకేను వ్రాయుటాక దొడ్డది గాదిక, భారతా
 గల నృపకోటి కెల్లను శిఖామణి; శ్రీజయపూరు నాయ
 డలఘు కవిత్వతత్త్వనిధి; యాతఁడు విక్రమదేవవర్మ ని
 స్తుల భవదీయ సత్కృతికి శోభను గూర్చునటంచుఁ దెల్పు

క॥ తెంపున నా నాటకమున్
 బంపితిఁ ద్వత్సభను జదువఁ బండితరాజా
 లింపంగ సుత్యహించుట
 కింపై యుండుటయ కాదె? కృతికి ఫలంబా!

మ॥ గురువుత్సరిండు, సతీర్థ్యుండున్, హితుండు, నాకున్ మాన్యుండు
 వరివస్యాకుశలుండు, రాజసభల్ భవ్యుండు దంట్వస్వయా
 భరణుం డీ యవధాని మత్కృతిని భూపా! నీ సభన్ విన్ను
 బరమోత్సాహముతోడఁ బాడుచు, మహాప్రభుల్ ప్రహర్షి

క॥ ఆ కుశలపులన్ మున్ వా
 ల్మీకులకై పోలె; లీల మేదిని సభలన్
 నాకృతుల భక్తి బాడన్;
 శ్రీకృష్ణగురుండు నేనె శ్రీ యవధానిన్.

గీ॥ కవనములకేమి? యెన్నైనఁ గట్టవచ్చుఁ
 బరమపురుషునిపై భక్తి బ్రబలజేయు
 పాత్రములు వ్రాయుటది పూర్వపుణ్యఫలము!
 కమనీసద్గుణజాల! వికసితపూల!

మ॥ కవులన బ్రహ్మముం దెలియఁగల్గిన వేత్తలు! బ్రహ్మవిద్య
 దెవులు ఘటిల్లుకాలమున ధీరతఁ దత్త్వముఁ జాటువట్టి స
 త్కవిత్వ కేమిసేయ నధికంబగు, సత్కవిరాజునైన నీ
 కవి మహిమ నేమి కల దేలిత పాలనసేయు ధర్మమున్,

42. వి క్ర మే శ తా రా వ ి

క॥ యుక్తమై విక్రమదేవుని
సూక్తుల వక్తవ్య మనుట; సుకృతులతోనన్
యుక్త మయుక్తం బెఱిగెను
శక్తికిఁ దత్కవిన్మపాలుసాటిఁ గలుగమిన్.

౧

క॥ భవదీయాసానంబునఁ
గవిభూషణుఁడైన సెట్టికవిసింహకృత
స్తవ మెఱిగి; యలఁతి వా
స్తవమున్ సత్కవులు దెలియఁజాలుదు రనఘా !

ఉ. హంసజయమ్మునంగల మహాత్మరత త్వము గురైఱింగి వి
ద్వాంసులకున్ ముదంబాదపు వైఖరి వ్యాసమునున్ లిఖించి సా
రాంశముఁ దేల్చె నీ జయపురాధిపుఁడద్దిర! యార్యధర్మ వి
ధ్వంసము గల్గుకాలమున దక్కిను దిక్కన సాధుపాళికిన్.

3

శా. వాణిజ్యంబు యగున్ గవిత్వమును జేర్పన్ రాణివాసంబులన్
వాణీదత్తము మత్కవిత్వ మది భూపా! తత్త్వమున్ దెల్పుటన్
రాణించెన్ సరకాంతమానుగద! యీ రాజ్యంబు నద్దాన గీ
ర్వాణపృథ్విల జ్ఞానబీజధరుల బ్రహ్మణ్యుల బోవుమా.

౪

క॥ శుకనాసోపన్యాస
ప్రకటితగఁ డ్భేత్వరత్వభంగు లకట! నేఁ
టికినెందుఁ గాననా? ధా
ర్మికులం బోపించు తేఁడు పృథివిం గలఁడే ?

౫

ఉ॥ ఎక్కడనుంటి? వేమి గతి? యెచ్చటఁ దింటి? వదెట్లు వచ్చి తీ
విక్కడ? కెట్లు వ్రాసితివి? యింతటిగ్రంథము చిక్కులేదు; నీ
యక్కట లన్ని దీటు నిఁక నంచుఁ గవీశుల నాదరించు తేం
డ్రెక్కడ నుందురో! జయపురీశ్వర! దేవుఁ డెటుంగు నిక్కలిన్.

౬

చ. కవనమునేర్చి పద్యములుగట్టి నృపాలుర బట్టులట్లు సం
స్తవములుచేసి జీవనము సల్పెడు వారలకేమొ? కాని వా
స్తవముగు శక్తిగల్గి పరతత్త్వము సద్గురు లొద్దనేర్చు సా
ధువులగు వారికిన్ స్థితిగతుల్ కనిపెట్టెడి ధీరు డెవ్వఁడో ! 2

ఉ. భారతధర్మబీజముల భక్తులకై పరిరక్ష సేయు న
వ్వారలు ధీరు లవ్విబుధవర్మల నార్యులఁ బోషించుచుండు నా
భూరమణుండు ధీరుఁడు ప్రబోధ మొసంగఁగఁజాలు కావ్యముల్
తారకమూర్తిపై నుడువు ధన్యులు ధీరులు విక్రమాధిపా ! ౩

ఉ. నూరులు తొల్లి సత్యమును జూడఁగఁ గల్గిరి రాజులో క్రియా
శూరులు ధర్మవీరు లగుచున్ భరియించిరి సాధుపాళి వా
క్కురులు సేడు పత్రికలఁ జూపుచు నుండఁగ విద్యై; లాస్థితో
ధీరులు సద్గురూ క్తవరదీక్షల రక్షయొనర్చు జ్ఞానమున్. ౪

ఉ. అన్నిటి మించినట్టి పురుషార్థము మోక్షము దానికన్న నె
న్నెన్నియొ విఘ్నముల్ గలుగు; నెవ్వఁడో నేర్చును గోటికొక్కఁడ
న్నన్న ! ఫలం బతరఁడె! జగమంతకు నాతఁడు వృద్ధిపొందఁగాఁ
డెన్ను ఘటించుకేని కిల దీటుగు నెవ్వఁడు; విక్రమేశ్వరా ! ౫

ఉ. ఒక్కొక్కవిద్య కొక్కొక్కని, నూపిరితోడుత నిల్పరాదాకో !
యొక్క నరేశ్వరుండయిన నోపికతో సకలాంధ్రభూమికి
దక్కితి వొక్కడే వెటులు ధర్మము నిల్పెదో! విక్రమేశ్వరా !
దిక్కటి రూపుమాసినవి దేశపువిద్యలు హల్లు వీడుటన్. ౬

శ్లో. పదిపదియేండ్ల కొక్కతటి, బండితులన్ గణియింప; నక్కటా !
హృదయము వ్రీలు వృక్షములకే గల దొక్కట లెక్క నేడు; ప్రా
జ్ఞువుల వారు పుట్టినను, శచ్చిన నెంచెడుహఁ డెవఁడు; పె
ల్లొదవ విపత్తు విద్యలకు నో పృథివీశ్వర ! యెట్లు మాన్పెదో ! ౭

అష్టసంహస్ర దత్తముగనుట్టిది, దానముటండ్లు కుంభిసి
ధన! పదిలక్షలిచ్చిన వృథాగద! తొల్లిటిబహువిద్య సా

ధువులకు నీయగలు విబుధుల్, నిలువండగు నీడనీని వె
ట్టివియుచు సంస్థ లెన్నికల డిగుపడుక బరమాధ్యక్షోష్ఠిలోక. ౧౩

ఉ॥ చేసెడు బుద్ధియుండియును, జేయగజాలమి; బుద్ధిమంతు లా
యాసము నొందుచుండు రెవు డా తరుణం బని చూచుచుండు నీ
కీసిరి వచ్చి పైబడుట యెంతయు మేల్గడ ! దీప ముండ నా
వాసముఁ జక్కఁబెట్టుము సృపా ! తఱిమించినఁ జేయవచ్చునే. ౧౪

చ॥ కవసము సత్యమున్ దెలుపగలునె? సత్యము సత్యవంతుడే
భువి నెఱుంగుక గురూత్తములఁమోల సహంకరణమ్ము మాని ని
క్కువమగు వ ర్తనంబుగను కోవిదుఁ డీశ్వరతత్త్వమెల్ల వా
స్తవముగఁ గాంచు బ్రహ్మమయి తాఁ గనగలుగుగాదె బ్రహ్మమున్.

చ॥ పలుకఁగ నేర్పు సత్కవికె బత్తెముపుట్టినినాఁడు చాటుగాఁ
బలుకక సత్యమున్ దరుచు భక్తుల కెవ్వఁడు భుక్తిఁబెట్టు రా
జులు గనుఁగొందురే యెదుటఁ జూచియుఁ గాననివారు దేవుఁ డ
వ్వీలయముఁ బాప నిన్నుఁ బృథివీపతిఁ జేసెను వికృమాధిపా! ౧౬

ఉ॥ ఏనుఁగు లమ్మి కార్లపయి నెక్కెడు కక్కుఁజిత్తన్ జఁించు భూ
జానులు సత్కవీశ్వరుల సాఁకఁగ నేర్తురె సర్వవిద్యలక
దాను భరింపఁడేని నిలఁ దా నొక రాజుగ నుండనేల ? సం
స్థాన మదేల ? వాని కొకస్థాన మదేల ? మదించి మించగన్. ౧౭

ఉ॥ బొమ్మలఁ జేసి యెవ్వ రెటు మోసుకపోయిన నట్లపోవుడ
ద్దమ్మలు పార్శ్వవర్తులకు దాసులు; రాజులు; వారి కేల త
త్త్వమ్ములు ధర్మముల్ గురుపదమ్ములు నేనుఁగుపై జివాది సం
ద్రమ్మున వృష్టియున్ మరుపదమ్మునఁ బెట్టిన శాలిబీజముల్. ౧౮

ఉ॥ మంచిది మంచిదిద్ది; కడు మంచిది; మంచిది యంచు మాటలక
ముంచినఁ బ్రాణపంచకము పోవడె ? పోవకయున్న నద్దికా ..
మంచియ ! కాదయేని గడమంచియ ! వంచనమేల ? యేమి కా
వించిన బ్రహ్మవిద్య కిలబజము నిల్చునొ; చూడు ! భూవరా! ౧౯

ఉ॥ ఇచ్చక మేల రాజుల ? కొకింత కవీశుల కుండుగాక ! నీ
మెచ్చుటయే నిజంబయిన; మేకొనకుందువె ! హంసనాటకం
బచ్చువడంగదెల్పు పరమార్థము సర్థము ప్రాణమున్ వెనన్
బొచ్చెములేక; సాధువుల బోవను; గావను; దేవె ! భూవరా !

ఉ॥ తక్కువలేక సద్గురుడు త త్త్వము దెల్పెను నాకు; భుక్తికి
దక్కువలేదు గౌరవము తక్కువలేదు: సభాంతరమ్ములన్
మక్కువ మీట మత్కృతుల మన్ననఁ జేసిరి సత్కవీందు లో
ధిక్కతవైరి ! విక్రమసుధీన్యవమాళి ! పరాంబ సత్కృపక. ౨౧

ఉ॥ అచ్చునఁగూర్చ గ్రంథముల నచ్చట నిచ్చటఁ ద్రిప్పకుండఁగా;
లచ్చిక్రపక ఘటిల్లె నవిలంబముగా నిక నొచ్చె మేమి ? నీ
మెచ్చట చాలదే ? కృతి కమేయఫలం బది పైనఁ బెచ్చుఁగా
న చ్చతురాన్యుడో జయపురాధిప ! యేమని నిర్ణయించెనో !

గీ॥ చీక్ష సద్గురులొద్ద నధీతి యయ్యె;
సర్థలకు బోధమొనరింతు నహరహంబు
హరికృపావశమునఁ గొంత యాచరింతు
సాగవలసిన దింకఁ బ్రచార మొకఁడె.

౨౩

ఉ॥ ఎన్ని ప్రచారముల్ గలుగు నిక్కలి; నేడొక బ్రహ్మవిద్యకే
మన్నన లేకపోయె మునిమాన్యులు తొల్లిటిరాజు లెల్ల నా
పన్నులఁ గాచుపొంటను దపస్సులఁగా చెడుపొంట దీక్షఁ గై
కొన్న దెలుంగ వేయడమే గుర్తుడ డయ్యటగాదె; భూవరా! ౨౪

ఉ॥ యోగ్యుడ వీవుగావ నిటు లోపికతో వచియించుదాన దా
ర్థ్యాగ్యులు మెచ్చనన్నడును ప్రాయదు నాకల మేమి నిత్య మీ
భాగ్యములం దవర్చితము మున్ మును తొందినదీ పొండొగా
వాగ్ధోతులైన భక్తులకుఁ బట్టగు మింకను విక్రమాధిపా! ౨౫

గీ॥ మౌనమునఁ బొందుఁ జెప్పంగలుడ విక
మో వివాదగుడు వీవటంచు

నీకు నచ్చకున్న నిక్కంబుగా నాకు
భర్తృహరికి నొకడే భాగ్య మవని.

౨౬

క॥ దేవబ్రాహ్మణ భక్తియు
భావజ్ఞత కార్యదీక్ష పాత్రజ్ఞత స
త్సేవయు శ్రీహరి! విక్రమ
దేవున కిడి పోవు మాంధ్రదేశవిబుధులన్.

౨౭

శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగమహా విద్యాపీఠమున

43. జయపురాధీశ్వరులు ఏకమదేవవర్మగారిసమ్మానసందర్భమున

ఉ॥ వెన్నునియంశముండుఁ బృథివీపతులన్ ఘను నట్టి రాజు వి
ద్వన్నుతు నాంధ్రభూమికిఁ బ్రధానుని విక్రమదేవవర్మ నే
డిన్న గరంబునన్ విబుధు లిందఱలోన బహుకరింపఁగాఁ
గన్న త్రిలింగపీఠ మెటుఁ గాంచడె యున్నతి భారతావనిన్.

౧

క॥ అమృతానందుని సందే
శము వీంటిరి కవులు నృపులు సర్వజనులు ధ
ర్మము నిల్వఁబెట్టు టీ దే
శమునకుఁ గర్తవ్య మఖిలసంపద లదియే.

౨

ఉ॥ ఆర్చునొ తీర్చునో పిదప నాదరమొప్పఁగ ఎన్నవఁడు ప
కార్చును జింతఁ గొంత వెనుకన్ మునుగానక సిద్ధహస్తు లి
ట్లేర్చుచునుండ నున్నవియు నేగిన ధర్మము లిన్ని నా జమా
కర్చు లిఖింపఁగాఁగద ప్రికాశితమా నిదమిత్థమం చొగిన్.

3

ఉ॥ ఎక్కడ నేమియున్న దెవరేమి యెఱుంగుదు రార్యవిద్యలన్
జిక్కినవాని; వానఁ గృషిచేసినవారిని లెక్కవ్రాసి యం
దొక్కొకవిద్య కొక్కొకని నొక్కొక మండలమందు నిల్పినన్
దక్కును బీజ మిప్పని వృథాయన కీరలు పోత్సహింపరే.

౪

ఉ॥ వేడుకకాదె యిక్కలిని విజ్ఞుఁ డొకం డొక విద్యయందు ను
న్నాడని విన్నఁ బ్రాణపవనంబుల నాతఁ డదెట్లు నిల్పుచు
న్నాడని చూడఁ బాప మగునా! కలవేత్తల శిల్పు లందఱన్
గూడఁగఁజేసి వారి కొనఁగుండు బహూకృతులున్ ధనంబులున్. ౧

ఉ॥ కొమ్మల నుండఁగాఁదగిన కోతులఁ గొంపల నిల్పి; రాజమా
న్యమ్ముగ నుండఁదగ్గ సకలాళిని, వీధులలీలఁ దోలు బి
చ్చమ్మున కార! కాలము ప్రశస్తని నొక్కని దిబ్బమిద దీ
పమ్మును బెట్ట నిల్పుఁ డనుపాటికి నోచమె? వట్టి మాటకేన్. ౨

ఉ॥ వాడలఁ బోవునట్టి ప్రతివాడును దాల్చెడు తాళ్ళకుండునే
నాడెము? మేల్బజాతిరతనంబుల మూఢులు చూడనెంతురే?
తేడలు వాని జాడల నెఱింగి, వరించి భరింతు కై తలఁ
తేడలు, జోగితేడలు, గణింతురు సద్గుణరత్నజాలముల్. ౩

వా॥ ఇచ్చాద్వేషము లీ జగమ్ముపయి మా కేమాత్రమున్ లేవు? తా
స్వేచ్ఛన్ శ్రీహరి దాల్చినట్టి తను వెల్లెనుండు మా కేమి? ధ
ర్మేచ్ఛన్ వేరికిఁ గూర్చె; వా రొకట నెంతేఁ బూన్కితో నేకమై
స్వచ్ఛమైన స్వధర్మరక్షణము నాత్మార్థంబుఁ జేయంగనా. ౪

చ॥ ధనమున కేమి? వచ్చునది తానె ప్రస క్తి ఘటిల్ల! సుద్యమం
బునకు బుధానుమోదమది ముఖ్యము శ్రీగురువాక్య మూని; స
జ్జనవతు లూతగా, నిగమశాస్త్రపురాణకళల్ సెలంగు న
య్యనువు త్రిలింగవీరమున నొనటు మీర లనుగ్రహింపరే! ౫

44. ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తుద్రావికామాలి

కాకినాడలో మ॥ రా॥ శ్రీ॥ సాహిత్య సమాఖ్య విక్రమదేవస్వామి,
జయపూరు మహారాజావారి యాజమాన్యమున జరిగిన
పరిషత్తునకుఁ బంపఁబడినవి.

క. పార్థసములేక జన్మము

సార్థక్యముఁ జెందఁ బారమార్థికులకు స

ర్వార్థములు గూర్చఁ జాలు స

మధుఁడుగద విక్రమాంక మనుజువిభుఁడహో!

౧

ఉ. కన్నడియుండఁగాఁ దెనుఁగుఁగై తనె ఖ్యాతివహించె రాయఁ డా
తెన్నున నోధ్రముంచి వినుతిం గనె విక్రముఁ డాంధ్రభాషలో
వెన్నునిపెండ్లిఁ జేసె నొకవీరుఁడు, వాసె నొకండు, నాఁడు నే
డున్నదె భేద మిద్దఱు మహోజ్జ్వలులార తీరింగభూమిలో.

౨

శా. ఎట్టెట్టే జనురాజు నేమనఁగ నేచేమున్నె? సాహిత్య సా
మ్రాట్టై దుర్గమనత్కటాక్షమున సామ్రాట్టైన రాజుండఁగా
ముట్టున్ మిన్ను బుధాళి కాన, యది తప్పఁగాదు, నేడెల్లి క
న్నట్టున్ బట్టును భాగ్య మాంధ్రపరిషత్తుధ్యంబునన్ విద్యకున్.

౩

చ. అభినవభోజుఁడై రవినమాఖ్య నొకండును సార్థనాముఁడై
యభినవ విక్రమాంకుఁడనైన మహామహుఁ డొక్కఁ డిత్తఱిన్
విభవము విద్యయుం గలిగి విశ్రుతు లౌచుఁ ద్రిలింగభూమికిన్.
బ్రభఁ గలిగింపఁగా సకలపాళికి వేళకు నేమి లోపమా.

౪

ఉ. నాడె మెఱుంగునట్టి ప్రిభునాయకమైన సదస్సు దీనఁ గా
కేడనొ పల్కనేమి యగు నింతి వచించు నిడెంత? యం చెదన్
జూడకుఁడయ్య సద్గురుని సూక్తులె భక్తిగ విన్నవితలు వా
యోడక జ్ఞానబీజముల సుర్విని బర్వఁగఁజల్లుఁ డెల్లడన్.

౫

మ॥ నవరత్నంబులు నవ్విదిగజము లానాఁ డట్టు లీనాఁడు నీ
నవనామాంకుల సన్నిధానమునఁ గానన్వచ్చు బబ్బింబె బాం

ధవులై తెల్పుడు ధీరులుండఁగఁ గొఱంతల్ దీరుఁగా. కెందు స
త్కవుల సాధుల శిల్పుల మనుపఁగాదా ? కల్లె సంస్థానముల్. ౬

ఉ॥ ముప్పదియేండ్ల కీవలనె మున్గిన దెంతయొ విద్య యెట్టు లీ
ముప్పది పాయ జ్ఞానతరు మూలము లేతెగ నిట్లుచూచుచు
జప్పనిమాటలక సభలనల్పుచు సంతసమొందు చుండఁగా
నొప్పనె తప్పనే యనువు లుండ స్వధర్మము నిర్వహింపఁగక. ౭

ఉ॥ భారతభూమిని గల ప్రభావము భావము లంతరింప ని
స్సారమగుం జగం బది, ప్రశాంతికి మూలము బ్రహ్మవిద్య, సం
తారక మీ భవానికి బ్రధానములక బరిరక్ష సేయుఁడీ
ధీరులు ! సత్కవుల్ ! తెలుఁగుదేశము వానికి వన్నెకెక్కఁగక. ౮

శా॥ బంగారీయులు నాంగిలేయులటుఁ బైపై వేసము లేవసి తె
ల్లుగీర్వాణము రాక, యాంగ్లమునఁబల్కుక, హిందీతో నూఁగుఁబా
డుం గీతంబుల, నాంధ్రీత త్వమునువీడుక, వీడు త్రైలింగ్యభా
షం గుర్వీశ్వరత త్వబోధకములక, సద్గ్రంథముల్ నేర్చునే? ౯

గ. ఒకపదియేండ్లు ముందొ వెనుకో? యెప్పుడైన నదేమిపోవు? మా
రకములు పుట్టువుల్ ధరఁ దొరంగిన వారికి ధీరులైన పూ
ర్వకవులత త్వముల్ తెలుపరాదాకొ? యేలాకొ? వట్టితద్దినా
లకుఁ దిక్కులెప్పు డంచ మిగులన్ దగవుల్ ఘటియేఁత్రు శోధకుల్.

ఉ. ఇచ్చిన యట్టయచ్చు నదియొందునఁ బొందదు, సత్కవింద్రియ
మెచ్చిన యట్టయచ్చు నొక మేలొపరింపఁడు, సత్యమున్ సఖన్
దొచ్చినయట్టై త్రిప్పును, యథార్థము తెల్పుడు నట్టివారి వా
క్రప్రకరణల మోలఁ గవికుంజరుడొ ప్రభుఁడుండ దండిగన్. ౧౦

ఉ॥ తీమను మే తెలుగుకామే కేవల మెహికమోహ ముంది య

గ. యాదెను లోకులం గనుచు సక్కుట, యక్కరఁగిం జరింపఁగా
తేమ నాడనే? మనవిజ్ఞులు తద్విజ్ఞులు నాడునేడు నే
పాదముల పరమన్ను లటుల్ చనుదారకం బగుక. ౧౧

ఉ॥ ఉన్నది యున్నయట్టులనయండగ ధీరులు ధీమహాంజు సం
పన్నులును దరిదుర్లు సమంబుగఁ బంజితపామకాళి య
భ్యున్నతమైన సత్సభము నొందెడు మార్గముఁ జూపుచుండు రా
పన్నులనున్ గురూత్కము లపారకృపక దరిఁ జేర్చి సర్వదా. ౧౩

ఉ॥ ఎక్కువ తక్కువల్ గనక, యేకపదార్థమునందు నాత్మలో
మక్కువ భక్తపాళికి సమంబుగఁ బంచి తెనుగుసీమలోఁ
జిక్కిన యార్యవిద్యలఁ బ్రసిద్ధికిఁ బెంజిఁక లెండు చాలుఁ జా
లెక్కసమయ్యె జీవితము, వేవితముల్ పరధర్మచింతలక. ౧౪

చ॥ పడమటిగాలి దుమ్ము పడి, గాటలు గానవు కన్ను లశ్శులున్
దడఁబడు, వెన్నమాటలు వింబడ, వాఁడెను గుండె, పొద్దెట్
కడపఁగఁ జూచు, నద్ది యనఘంబు సఘంబనఁ జాన్యమెండ నె
క్కడ నొకచుక్క చిక్కదెటు గాచుట సొక్కిన మంచి మొక్కలక.

శా॥ హృద్యంబైనది తెల్లుభాష విన వాగీశుల్ కవుల్ సత్కవుల్
* విద్యారణ్యుడు రాయ లిర్వరు జగద్విఖ్యాతవిద్యత్ప్రభుల్
సద్యోగింద్రోక్తుల్ తరంగము లగున్ సంగీత మీ విశ్వమం
దాద్యం బౌంధ్రులభూమి శ్రీనగము శేషాద్రింద్ర మిం దుండుటక.

45. శృంగారపరిబంధతత్త్వము

శా॥ సార్థక్యంబుఁ గనుక బ్రబోధ మది సమ్యక్ప్రార్థితంబైనఁ ; బ్ర
హ్మార్థంబుల్ భువి నాలుగే యనిరి బ్రహ్మణ్యుల్ నదా వానిలో
సర్థంబుక మజిఁగామముక నరులుఁ బశ్వాదుల్ సమానంబుగా
నద్ధింతు ర్పరమార్థతత్వమల కాద్యంతంబులౌ ముఖ్యముల్. ౧

మ॥ పరమార్థంబు తురీయమైన; స్పృహతుల్ వర్గత్రయంబందె ను
సిరతక లోకము నిల్పి రీ జనము తార్తీయంబునం దెప్పు డా
దరముక జూపు ద్వితీయ సంపదనె చూ ధర్మంబుఁ గామంబు ని
ర్ధరమా ధర్మవిహీనమై చెడును సర్వస్వములుం గామముల్.

శా॥ ఈయర్థంబునె వేదముల్ నుడివె భూమిశుల్ దగన్ బ్రోచి రా
వ్యాయంబౌగతి సత్కవీశ్వరులు రమ్యంబైన కావ్యంబులన్
జేయంబూనిరి నేటికాలమున నిస్సీ! ధర్మముల్ మీఱఁగా
వ్రాయంబూనిరి నేటికాలమున ధర్మం బెట్టులో మాఱఁగా
శ్రేయోదాయక సంప్రదాయములు విచ్చిన్నంబు లయ్యెంగదా!

శా॥ శృంగారం బన నాద్యహారసము పేర్చిం గాంచె లోకంబునం
దుం గావ్యమ్ములఁ దల్లిదండులకు ముందుం జెల్మికిన్ హేతునై
సింగారంబుగ దానిసత్కృతులలోఁ జెప్పందగున్ బామరుల్
పొంగన్ ట్టుద్రులు వ్రాయుపొత్తములు మున్నున్ నేడు నింద్యంబులే.

శా॥ కావ్యాలాపము వర్జనీయమని వక్కాణింపరే ము న్నన
త్కావ్యమ్ముల్ నిరసింప భక్తిమెయి రాధామాధవోదంతమున్
భవ్యుడౌ జయదేవసత్కవి ప్రబంధంబున్ లిఖింపండె న
తేనెవృండ్లై భువినట్టి సత్కృతుల నిందింపంగ న్యాయ్యంబాకో! ౫

ఉ॥ లేశము శంకిలంజనదు; లీలగ మున్ను గవీంద్రు లల్ల జీ
వేశులు భిన్నులై విరహ మెంతయుఁ జెందుట పొందుటెల్ల నా
వేశముతోడఁ బాడిరి; పవిత్రముగాఁ దలఁ దాల్చి రద్ది యీ
దేశమునందు శిష్టులు మదిన్ గనలే రది మూఢమానవుల్. ౬

క॥ విరహమునఁ గరుణనమగు;
విరహోర్తి హరించు రామవిభు యోగమునక
విరహం జెఱుగని యోగం
బరయఁగ శృంగార మదియు నడఁగు సమాధిక. ౭

శా॥ సావాసంబున జాతిపోవు సతికిక, ఛందానుసారంబుగా
నేవో చెప్పుచు; హంసవింశతిని మున్నెట్లొక కవీశుండు నా
రీవృత్తంబునుగాచె నయ్యది విచారింపంగ, సత్కావ్యమా
గా; వీతస్పృహల లొచు ధర్మ మెపుడుక గాపాడఁగాఁ బూనుడి.౮

46. దేశోద్ధారక - విశ్వదాత - నాగేశ్వరరాయ నిర్యాణము

శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మహావిద్యాపీఠ సంతాపము

శా॥ శాశీనాథునివాడవైతిగద నిక్కంబిట్లు నాగేశ ! కై
లాసావాసము సాంబుసన్నిధిని నల్పంబోయి నీకేమి ! నీ
యాశన్ గాదె ! త్రిలింగ దేశ మొక్కడై యత్యుజ్జ్వలంబయ్యె నో
దేశోద్ధారక మందభాగ్యుల కింకన్ దిక్కేది నీ వేగినన్. ౧

ఉ॥ నాయకులొట కేమి యొకనామము రూపము నీవుపెట్టి నీ
సాయము పొందకుండ నొక సత్కృతిఁ జేసినవాఁడు లేఁ డిలన్
బాయకుఁ డీ వహా కనకవర్షమునున్ గురిపించినావు నీ
చేయనిదేది నీ కుపమ చేయఁగ నొక్కఁడులేడు వేయిటన్. ౨

మ॥ క్షమసారుండవు సర్వపక్షములకున్ సాయంబు గావించి న
ర్వము బ్రహ్మాంబుని నిర్ణయించితివి యైశ్వర్యంబుతో బాటు శాం
తము నీభాగ్యము సర్వసమృతము నీదాసంబు నీదాకుటుం
బము లోకంబు, యశంబు శాశ్వతము నీవారాదు రేవారలున్. ౩

శా॥ నిన్నున్ జూచుక మిన్నముట్టిరికదా నీవారలై యెందరో
యన్నా ! యెందర కెన్నిరూపముల సాహాయ్యంబు గావించు నిన్
గన్నన్ లేమికి లేమి వచ్చుకద నీ కన్నన్ భువిన్ లేరె సం
పన్నుల్ ? వారు గడింపగల్గిరాకొ ? నీ ప్రఖ్యాతి నాగేశ్వరా ! ౪

మ॥ భవునిన్ గొల్చితికాని నాఁ డిటు మహైశ్వర్యంబు నీకుండునే
శివుతాదాత్యము సర్వమంగళ మహాశ్రీ నిచ్చె నేపాటిభూ
ధవుఁడున్ జాలునె నీకు నర్థ లిల హస్తంబందు శల్యంబు లే
దవురా నిక్కము విశ్వదాతకని నిత్యం బెల్లెడన్ జాలుటన్. ౫

47. డైస్రుడేలు దొరసాని

క. తనవారని వెలువారని

మనమున భేదంబు లేమి మా మా కోర్కుల్
ఘనకృపతో నెరవేర్చుచు
మనుచు మిసెస్ డైస్రుడేలుమాతకు శుభమా.

౧

ఆ. వె. డైస్రుడేలు భర్త ఐసుహాసేపిల్ల

తాను దల్లిగాఁగ ధరణి వెలసె
చిత్రశీతి నిట్లు పుత్రికఁ గాంచిన
మాత క్షేమత! శుభము సీతమగఁడు.

౨

ఇ. భీమాకారము వైరులందుఁ బరమప్రేమంబు మాయందు నీ

భామారత్నము మాకుఁగాదె సృజియింపం బడ్డదంచున్ సదా
రామలోకము ప్రస్తుతింప నిను నీ రాష్ట్రంబులో నచ్చటన్
రామబ్రహ్మ మొసంగు ముక్తిని మిసెస్ డైస్రుడేల వేయెలనే. ౩

ఇ. బాలారత్నములన్ గృహన్ గనరు స్వప్రావీణ్యబద్ధస్పృహలల్

లోలాత్ముల్ గద పూరుషుల్ దమ కెటో లోనా నుపాయంబులన్
జాలం బన్ని విముక్తలన్ బాసరుపన్ శంకింతు రంచున్ మదిన్
జాలింజెంది దయాద్రిదృష్టిఁ గనుటన్ స్వస్థానముల్ వీడి నీ
నీడన్ నిల్చితి మన్న నెన్నవలెనా? నీ మాతృవాత్సల్యమున్. ౪

చ. కలకల నవ్వు మాయెడలఁ, గార్యము పట్లఁ బ్రగల్భభావమున్

తెలుదులయందు గౌరవము, వేడుక వేడుకలందు, విందుగా
జలివీలి పాటలందు, గృహసేతుకఁ బ్రీతిని జెందు, జెంద మా
కులమును బొంద జెందు, ననుకూలపువృత్తి గుహృత్తులందు, స
త్కులములయందు ధర్మములకున్ సరియోనడకందు ముందు, నీ
తెలుదికి నీమె నెన్నఁ బదివే లవి నాల్కలు చాలవందు, నె
చ్చెలి మునుముందు, మందు సరిచేష్టల కెందును, జెంచుటందుఁ ద
ల్లల ముఱపించు నందుసరి లోపెలిసంపద. మాకు నీగఁ దా
నతిమను సుస్థిరాత్మయయి నేటికి శ్రీయని యందు జెందమా!

క॥ కనుబొమముడిచే లోకము
ననయము ముడివేయఁజాలు నతివన్ నిన్నే
కని యాడువారు నిల్చిరి
మనమందిరమందు భక్తి మే చిత్రింబే?

౫

48. శ్రీ పితాపురము మహారాణిగారిని దర్శించిన సందర్భము (1920)

చ॥ తిరుమల వేంకటేశ్వరుని దీపన సూర్యస్వపావతలము పే
రుమున లక్ష్మీచౌచు విభవోజ్వలవై తనరారి పుత్తులన్
మరు మఱపించువారల సమర్థులఁ గాంచుచుఁ గుక్కుటేశుభోగి
లరుదుగ నేలుమమ్మ! శతహాసముల్ కవివాణి కింపుగాన్. ౧

చ॥ వరదుఁడు శ్రీనివాసుఁడు భక్తిని సుస్థిరరాజ్యలక్ష్మి మీ
ర రుచిరసత్కవీంద్రుని కరప్రకటావనదీక్ష చెల్ల నీ
దు రవిగ్రహాధిపున్ నిను విధుం డుడువీధి వెలుంగుదాఁక నే
డు రహిఁ గటాక్షదృష్టినిఁ గడుం గను సాధుజనావనార్థమై. ౨

చ॥ మనలను గూర్చు శ్రీహరిసుమా! మననైయ్యముపెంచు; నీదు నా
ననమును గన్న నీగుణగణంబులు విన్నవి యున్నవయ్యెఁ జా
లని చిటిఁబోటులన్ మదిఁ దలంపను ధీరపు సాధ్వి వైతి భా
సునియెడఁ జాయవౌటను నినుం గని మెచ్చఁగనుంటి బీతికన్. 3

చ॥ నిరతముఁ డెల్లవాడల జనించెడువారికి నర్థసంపదా
ర! రమణమీఱఁ గొల్వ సుకరంబగు కోశము నిల్పె నత్సభాం
తరమున నీదుభర్త; ప్రేమదంబున నాతని తోడు నీడవై
మురిపెపుమూర్తి దాల్తు నిజమూర్తినిఁ జిత్రము పుణ్య మెన్నెదన్.

చ॥ కృపఁగను నిన్ను వత్సలతఁ గృష్ణుఁడు సాధుహితార్థ; మెందుఁ బా
పపుఁ గలికాల మార్యులకు బాధ యొనర్చెడి నంచు; గావునన్
గపటులఁ ద్రోచి సాధువులఁ గాచి స్వధర్మముఁ బ్రోచి స్వామితో
నుపమకుఁ జాలియుండుము తలోదరి! సోదరి! యాదరంబునన్. ౫

49. ప తి భ క్తి

సీ॥ మగని నారాధించు మహిమచే ననసూయ

ముమ్మూర్తుల నొనర్చె బుడుతలట్లు ;

సావిత్రి పతిభక్తి శమనునితోఁ బోరి

ప్రాణనాథునకు జీవంబుఁ బోసెఁ

బ్రాణేశు భక్తి నారాధించి దమయంతి

పైకొన్న బోయని ప్రాణ ముడిపెఁ ;

బతిభక్తిగల్గు ప్రభావమ్మునను గదా !

దావానలమ్ముఁ జంద్రమతి యార్చెఁ ;

గీ॥ ధాపనుల కించు కేనియుఁ దగ్గకుండ

నతులు పతిభక్తి నతులితశక్తిఁ గలిగి

భరతభూమిని సర్వప్రపంచమునకు

దర్పణములట్లు నిలుతు రుదాత్తమహిమ.

౧

క॥ పతియన శ్రీపతి వాణీ

పతి గౌరీపతియు విశ్వపతి యాతండే !

మతి యెట్టులొ గతి యటులాఁ ;

బతిభక్తికి సిద్ధి పరమవద మగు టరుదే ?

౨

క॥ ప్రత్యక్షుడై వతంబులు

ప్రత్యయ మొకఁ డున్నఁ జాలుఁ బతులున్ గురులున్

నిత్యారాధనయోగ్యులు

శుశ్రూషుపదిష్టమగు ధర్మసూక్ష్మ మిదినుమా.

౩

క॥ గురుమూర్తి శిష్యులు, భూ

వరమూర్తి బ్రజులు, నతులు వరమూర్తి, భిష

గ్వరమూర్తి రోగులు, భూ

మరమూర్తి జగము, గొల్పుఁ జామి పరమేశు.

౪

క॥ మహాకరసూక్ష్మధర్మముఁ

బుడంబులు మహింపలేక పురుషులపై నం

గర మొనరింపఁగఁ గడఁగెద

రరయమి నేమేమి నేయ రక్కట కలిలోఁ.

౫

క॥ గురులం గొల్పని నరులును

వరులం బూజింపలేని ననితలు నకటా

ధరలో వెలిసిరి నేటికిఁ

దరణోపాయంబు పెంకెతన మయ్యెఁగదా.

౬

ఉ॥ వేదమునందు భక్తియును విప్రులయందుఁ బ్రసత్తి ధర్మము

దాదరముఁ మహాకవులయం దనురక్తియు సాధుసేవలో

మోదముఁ గలుగఁగలు పృబుద్ధులు భారతభూమిలోన మ

ర్యాదలు నిల్పుచుండ్రు భవి నా రవిచందీరతారకంబుగాఁ.

౭

50. గృ హ ల క్షి

చ॥ అది గృహలక్ష్మి యెవ్వతె గృహంగణభూమిని రంగవల్లు లిం
పొదవు; ద్విజోత్తమాంఘ్రిజలజోదకముల్ ప్రసహించు; లేఁగలుఁ
మొదవులు నిల్చు ధాన్యములు పోనగు వేషక ముద్దుబిడ్డ లా
డుదురు శుభంబులుఁ జరిగెడుఁ గడు సంతసమంద బందుగుల్. ౧

చ॥ అది గృహలక్ష్మి యెవ్వతె గృహంగణభూమిఁ బురాణసత్కథల్
చదువఁబడుఁ హరిప్రణతి సల్పఁబడుఁ ఫలపుష్పపల్లవా
స్పదమగు వృక్షరాజి పెనుపంబడు సాఁకఁబడుం గురంగముల్
ముదితలచే ననారతము ముద్దుగ హరితి పాడఁగాఁబడుఁ. ౨

చ॥ అది గృహలక్ష్మి యెవ్వతె గృహంగణసీమ సమ స్తవిద్యలుఁ
జదువుదు రాస్తో వటులు సద్గురునన్నిధి నర్థికోటికిఁ
ముదమగుఁ దైర్థికాభిషదముల్ గను విశ్రమ మెట్టివారికే
నుదకము నన్నముఁ దొఱకునో యడుగంగ నె యర్ధరాత్రిమే. ౩

చ॥ అది గృహలక్ష్మి యెవ్వతె గృహంగణసీమను గీరశారికా
వదనవినిర్గళన్నిగమవాక్కులు గీతము శోతృపాలికిఁ

వదలుచు శంక, శాంతి నిడు వాకిట నిల్చినఁ, గుడ్వచిత్రముల్
ముదమగుఁ జూడ “లేద”నుట బొత్తుగ లే దెటువంటి వేళలఁ. ౪

చ॥ అది గృహలక్ష్మి యెవ్వతె గృహంతరమందున వస్తుజాతమం
దెది యెటనుండ నౌ నచటనే కనుపట్టును సంజలందు వే
ల్చెదరు హుతాశునందు మురళీనినదంబులు వీణపాటలుఁ
హృదయమునించు మించులటు లింతలు నంతలు సంచరింతురో ! ౫

చ॥ అది గృహలక్ష్మి యెవ్వతె గృహంబునభండములుఁ బదార్థముల్
నదమలరీతి నుండు సకలంబును లెక్కగ నుండుఁ జూచినఁ
హృదయము పొంగుచుండు నెదియేనియుఁద త్వముఁదాల్చియుంటసం
పదలు సమస్తముండు హరిభావనయుండును గన్నదానిపై. ౬

చ॥ అది గృహలక్ష్మి యెవ్వతె గృహంబునఁ బండుగ లుండు వేడ్క న
ల్పుదురు గృహోచితక్రియలు మోదముతోడ స్వయంబుగానె చే
యుదు రుపచారముల్ గురుల కోర్వఁగలేరు పరాపవాదముల్
చదువుచు విన్నవించు బుధసమ్మత పూర్వనవీనకావ్యముల్. ౭

చ॥ అది గృహలక్ష్మి యెవ్వతె గృహంబున నూత్న వధూవరుల్ వటుల్
ముడమున మ్రోగుచుండుదురు పూజ్యుల నెమ్మది నున్నదానితో
నొడవెడుఁ జక్రవర్తి మదినుండనితృప్తి నిజాధినాథు న
భ్యుదయము గోరి యేమరక భూషణముల్ ధరియింతు రింతులుఁ.

చ॥ అది గృహలక్ష్మి యెవ్వతె హృదంతరమందు మగం డెటుంగరా
నిది యొక యింతకల్గ దతనిం దనియింపఁగఁ జేయఁబూను నె
య్యెదియు సుమంబు సౌరభము నిందుని వెన్నెలయట్లు లైక్యసం
పదఁ బొదలుఁ విభుం గలసి మాన్యులు మెచ్చ ననన్యభక్తికిఁ.

చ॥ అది గృహలక్ష్మి యెవ్వతె హృదంతరమందు నిజాధినాథుఁ డె
య్యెదియును నద్వికాని మఱియేదియు నుండదు, వానికిఁ ప్రతం
దెది తనకేని నద్రవ్యత మదేయగు రూపులు రెండు తోఁచినఁ
మది యొకఁ డట్టులై కడు సమంచితభావము నిండియుండెడుఁ. ౧౦

చ॥ అది గృహలక్ష్మి యెవ్వతె హృదంతరమందున నార్యసర్వముల్
చదువులు, సంప్రదాయములు, సచ్చరిత్రములు, సాధుగోష్ఠములున్
ముదమునఁ గూర్పు, నాత్మజులు మోక్షముతో నవి నేర్పునట్లు దో
హదమును నల్పు, నన్యమగు నట్టి వాకించుక పట్టుకుండఁగన్. ౧౦

చ॥ అది గృహలక్ష్మి యెవ్వతె హృదంతరమందలి దైత్యభక్తి నా
గఁదరముకాదు బంధులకుఁ గాఁతునకేని సుఖీల, సక్కు మో
ర దరినిఁ జేరినట్లుల స్థిరంబగు దీక్షను జేగు బారమున్
వదలని కూర్చితోడఁ దనవారల కెల్లను దారకంబగున్. ౧౧

చ. అది గృహలక్ష్మి యెవ్వతె హృదంతరమందునఁ దాను శక్తియా
చు దయితుఁ డీశుఁడంచుఁ దలఁచున్ దనసంతతి వక్రితుండ ప
డ్వదను లబుల్ దలంచు సుదృఢంబుగఁ దారకమంత్రము ర్తిపై
వదలని భక్తియున్ విమధనర్థముపై నెనరుండు దండిగన్. ౧౨

చ. అది గృహలక్ష్మి దేన నెలకంతకు స్వాంతము సంతసంబున్
బొదవఁగఁజాలు వింతలుఁ బ్రబోధములున్ గథ లెన్నో చిత్రముల్
చదువఁగ ముద్రితంబయి ప్రచారమగున్ సకలాంధ్ర దేశమం
దెదితమ యింటలేమి యదియెంతయొలోపమటందు రందఱున్. ౧౩

చ. అది గృహలక్ష్మి దేనిహృదయంబున భారతభూమి కెల్ల శం
పదమగు సుదృఢంబుల ప్రవక్తల సూక్తులు వెల్లు ధర్మమున్
వదలక తాల్చు ధీరుల ప్రవర్తనముల్ గను గౌరవంబు బా
జదువులు నూత్నవిద్యలు ప్రశస్తముగా వివరింపఁగఁ బడున్. ౧౪

చ. అది గృహలక్ష్మి కేసరి గృహంబున వెల్వడి సర్వగోపిని
హృదయము లుల్లసిల్లఁగ నమీరిత ధోరణి వ్యాసరాజముల్.
పదములు పద్యముల్ సరసభంగులనుం గవయితులీలుం గవుల్
చదువరులున్ లిఖించినవి చల్లెడు నెల్లెడ వేయిమోములన్. ౧౫

51. గృహ ల క్ష్య ల కు

(21—8—39)

గీ॥ తనదు దేశంబు వేసంబుఁ దనదు బాస
తన కులాచారపద్ధతి తనకు మేల
టంచు నెవ్వారు నిజధర్మమందు నిల్చు
రార్యు లాంధ్రులు వారలే యండు బుధులు.

౧

గీ॥ పరుల భావల వ్యవహార బాధబారయ
కుండ నేర్చిన నంతలో నుంచవలయుఁ
బరుల ధర్మాలపై బుద్ధి పారెనేని
హాస్యభాజనమై పోవు నాంధ్రజాతి.

౨

గీ॥ జంతువులు చెట్లు తాళ్ళు స్వజాతిగుణము
మానకుండుటఁ గనఁడు సీ! మానవుండు
పరుల ధర్మం బనుష్ఠింపఁ బరువులేత్తు
ఘనకలిప్రేరణంబున జ్ఞానమెడల.

౩

గీ॥ వ్యర్థమా ధర్మరహితమా నర్థమట్ల
కామములు దుఃఖిదంబులై కానవచ్చు
నేకవాక్యత గానరా దెందునేని
దేవగురు వర్జితంబైన దేశమందు.

౪

గీ॥ స్వైరవృత్తియు గాలిలో సాము సమము
నంప్రదాయానువర్తన సౌఖ్యమిచ్చు
సూహలంబట్టి జీవులు సాహసమునఁ
గట్టు దప్పి చరితంతురు కలియుగమున.

౫

గీ॥ తోచినట్లెల్ల జేయంగఁ జూచునొకఁడు
చూచినట్లెల్ల జేయంగఁ జూచు నొకతె
చూచి నది తోచినది రెండుదోచి యాప్త
మూర్తి మెంబడిఁ జరియింప ముక్తికలుగు.

౬

గీ॥ కట్టుబాటుల నిలుచంగఁ గట్టమండు
తోచినట్టులఁబోవ సంతోషమండు
పామరుల కామ్యులకుఁ గట్టుబాట్లచుట
నద్గురూక్షుల నిలుచుట సంతసంబు.

౭

గీ॥ పట్టకుండుట తప్పెట్లు పట్టడప్పు
విడువకుండుట తప్పెట్లు విడువడప్పు
పట్టువిడుపులు పెద్దలవలన నెఱిగి
సత్పథంబునఁ జరియింప సౌఖ్యదంబు.

౮

గీ॥ తోచినటుచేసి చెడియె ముక్ దొవలజేడు
చూచినదికోరి నీతయు శోకమొందె
జూచుటయు యోజనయు మాని ధీచతురత
నాత్మతాదాత్మ్య మొందంగ నగును శుభము.

౯

ఆ॥ ప్రాత్రదియని యేది పథ్యంబుకాఁబోదు
కొత్తది యయినంత తోతకాదు
కొత్తప్రాత్ర లేదు గురు నిగమోక్తికి
సర్వకాలములఁ బ్రశస్త మదియ.

౧౦

గీ॥ ప్రాత్రదై నంత నెయ్యది పాడుకాదు
కొత్తదై నంతమాత్రాన గుణము లేదు
ఆత్మధర్మంబు ప్రాత్రదై యమృతసమము
అన్యధర్మంబు కొత్తదై హాలహలము.

౧౧

గీ॥ ఆపదలయందు స్థితిగతు లట్టునిట్టు
దారుమారయ్య ధర్మంబుఁ దప్పరాదు
మున్ను ద్రోపది దమయంతి బన్నములను
బడియుఁ దమతమశీలముల్ విడువరైరి.

౧౨

ఆ॥ ఇహముఁ బరము నుండు నెవ్వారికవ్వారి
కుండు మంచిచెడ్డ లుర్విలోన

నిహముఁ బరములేక యిల్లేదీయా లేది
పశులమందగాక ప్రిజలమూఁక.

౧౩

గీ॥ కానఁబడుదానికంటెను గానరాని
దానియందున మతిఁబెట్టి ధర్మమందు
స్త్రీలు బురుషులు నిలిచిరి ధీరవృత్తి
భరతఖండంబునందు స్వాభావికముగ.

౧౪

గీ॥ శ్రుణ్యమని పాపమంచు నపూర్వమంచు
కర్మమని జన్మమంచు నాకంబటంచు
శాస్త్రమని వేదమని సాధుసంఘ మనియు
బ్రగ్గోహము లివిసూ జీవుఁ బట్టి నడవ.

౧౫

అ॥ ప్రియుని మీదిపేమ పిల్లలపైఁ బ్రేమ
యత్తమామలందు నతిఘలందు
గురులపైని భక్తి కుదిరిన యిల్లాలు
కలినిఁ గోటి కొకతె కానవచ్చు.

౧౬

52. రాధాకృష్ణానందాశ్రమము

శ్రీ రామమోహన గ్రంథాలయ ప్రీ.కా.భా.దశనాష్టమ వార్షికోత్సవము

(12—4—1940, శె.జ.పా.భ.)

క॥ రాధాకృష్ణాశ్రమ మిది
సాధితురు తత్త్వమిందు సాధ్వీముని లా
రాధయె జీవుఁడు దేవుఁడు
మాధవుఁ డిరువురును గలియి మంగళము లగున్.

౧

క॥ మగవాఁ డాడుదియును గా
మగదా జీవుండు మేనితో భేదం బా
మగజీవుఁ డబ్బిదేవుఁ
డగు ముఖయులయోగమందు నానంద మిట్లన్.

౨

క॥ బోటులకు మిమ్ముబోటుల
కేటికి మాటికిని దెల్పు నెన్నటికై నన్
సూటిగఁ బెద్దలు చెప్పిన
మాటకుఁ బైమాట లేదు మదిపరికింపన్.

౩

క॥ పతియును, గురువులు, దేవుం
డతివల కందఱకు సేవ్యు లగుదురు సతికిన్
మతిమతికి గురుఁడె దైవము
మతిలేమిని గతులు పెక్కు మదవతి కకటా!

౪

క॥ వేదాంతము “చాద స్తమ”
కాదది ధర్మంబు నర్థకామములున్ పం
పాదించుఁ బుణ్య మక్షయ
మోదంబిడు మోక్షమార్గములు సులభములే.

౫

క॥ నారులకై శూద్రులకై
పౌరాణికగాథ లనిరి భారత మని ము
న్నేరీ! గీర్వాణంబున్
థారాశముగాఁగఁ జదువు తన్వంగులెటన్.

౬

క॥ ఆమరభాషయు నాంధ్రము
వామాక్షులు విడిచి నేడు పామరభాషన్
గామింతు నలువరాణికి
సామర్థ్యము కలుగ శక్తి చాలదె మనకున్.

౭

క॥ భవమునం జిక్కి చచ్చు నా బ్రతుకుకంటె
సమరమునఁ జచ్చి స్వర్గంబు చనుట మేలు
భోగములఁ జిక్కి రోగాలఁ బుచ్చుకంటె
యోగినిగ శాశ్వతానంద మొంద మేలు.

౮

క॥ ఒంటరిగ నుండి యాపద నొందుకంటె
జంటగా నీద మేల్ భవసాగరంబు

వంధ్యగా తన జన్మంబు వ్యర్థ మగుట
కంటె గొడుకులఁ గూతులఁ గనుటమేలు.

౯

గీ॥ గోడసంచులు బొమ్మలకొలుపు లాట
పాటలును పనిపాటలుఁ బడఁతి వేడ్క-
కత్తె నొనరించుఁ దాను వేడ్కగఁ జరించుఁ
గొంపలను వీడి రచ్చలఁ గూడరాదు.

౧౦

గీ॥ సంస్కృతిని మానిచేసెడు సంఘసేవ
సంకరమె కాక యదియు సంస్కార మగునె
పట్టువీడిన కొమ్మయై పడదె చెడదె
పడఁతి పతిదై వతంబుల పట్టుతప్పి.

౧౧

గీ॥ అందముగనుండి చెట్టున కంద మిచ్చు
తీగ యట్టుల మగనికీ దీవబోడి
క్రిందనే పొక్కులాడిన యంద మేమి?
దున్న లెద్దులు మేకలు దొక్కుఁగాక.

౧౨

గీ॥ పశువులను జేయు రవ్యను పద్ధతులకు
భారతసతీమణులు పాలుపడఁగ రాదు
మగలబిడ్డల నతిథుల మఱియు గురులఁ
బోచుకంటెను లేదండు పుణ్యమనుచు.

౧౩

గీ॥ కలియుగం బిందు ధర్మముల్ కలఁతఁ జెందు
కావడగుదురు కాంత లీ కలినరులను
కావ్యమే కాంత, కాంతయే కావ్య మంద్రు
సహజపాండిత్య విలసిత చాన గాన.

౧౪

గీ॥ అక్కయై చెల్లెయై యమ్మ యగుచు మిగుల
ప్రేమగల భామయై యుభరించి కాంత
పూరువుల నుపదేశించి దారి నిలుపు
తరుణియే తగుఁ బూనంగ ధర్మదీక్ష.

౧౫

౪౩. స్వా స్థ్య గీ త ము

విజయవాడ—ఆరోగ్యవారము

2—1—40

- గీ॥ దేవుఁ డున్నాఁడు మనుజుల దిద్ది పోన
ధర్మమన్నది యున్నది దారి తెలుపఁ;
బెద్ద లున్నారు తత్త్వంబు నెలువరింపఁ ;
గర్మభూమినిఁ బుట్టు జజ్ఞానువులకు. ౧
- గీ॥ భరతఖండంబు త్రిజగదాభరణ మిచట
వేదవేదాంగములు కళల్ వెలయుఁ దెలివి
మోదమును గూర్ప జనులకుఁ బుణ్యమార్గ
ములను జూపింపఁ బాపంబువలన మాన్ప. ౨
- గీ॥ తినుచుఁ దిరుగుచుఁ బిల్లలఁ గనుచు, జనులు
పశువు లట్టులఁ జరియింపఁ బాడికాదు ;
ధర్మమున నర్థకామముల్ దగ గడించి
తుదిని మోక్షంబు సాధింప దొడ్డబుద్ధి. ౩
- గీ॥ తల్లిదండ్రులఁ బోలి సంతాన ముండు ;
బలమునందు సుగుణమందుఁ దెలివయందు
గుణము పితరులయందునఁ గొఱతవడిన ;
పందిపిల్లల యటు వృద్ధిఁజెందు మంది. ౪
- ఆ॥ తల్లి కడుపుచేటు తనయులు ధర్మంబు
లేని గుంపు ప్రబలెనేని; ద్యూత,
మద్యపానములను, మచ్చరంబుల, యుద్ధ
ములను, మునుచుందు ముంచుచుందు. ౫
- గీ॥ వరుస దోషత్రయంబును బాళ్ళు తప్పి
రోగము గుణత్రయంబు విరోధ మంది
రాగముఖమానసవ్యధల్ ప్రబలఁజేయు
వ్యాధి మొదటిది రెండవ దాధియండ్రు. ౬

గీ॥ శుకులు హనుమంతు లుండె॥ భీష్ములును గలరె
సులభలను బోలు సుదతుల సులభమె కన
నాండుమగలును గార స్వయమందె నిలిచి
మనుచు టది మేలు సర్వధర్మముల నిలను.

2

గీ॥ దంపతినపర్య సలిపిరి ధర్మ మెఱిగి
యతుల వడుగులఁ బోషించు టధికభక్తి
వృద్ధిగాంచంగ వంశాలు పెంచినారు
తొంటి పృథివీశ్వరులు గృహస్థుల నెఱింగి.

౩

గీ॥ గురుడు దైవంబు లేనట్టి నరులు నేడు
కాపురంబులు నేయుట కట్టిపెట్టి
పూటకూళ్లను గాలంబు బుచ్చుచుంట
పుచ్చుటయె చూవె యాభాస భోగములును.

౪

గీ॥ తిరముగా నుండు నొక్కటి తినుగు నొక్కటి
రెండు తాల్ చేరి తిరుగలి పిండి వినరు
విడివిడిగ నుండెనేనియు వినరుతాళ్ళు
తాళ్ళెయకా భారమగుఁ గాపురంబునట్టె.

౧౦

గీ॥ ధీరురాం ద్రుండ్రు కొందఱు తీవఁజోండ్లు
తీగ లాలంబరహితమై సాగఁదగదు.
కాపురము భారమని మాను కాపురువుఁడు
సంఘమున కెల్ల చేటు నిస్సంశయముగ.

౧౧

గీ॥ సత్తుల నేడ్పించు పురుషులు శాపదగు
లతివలును బూరువుల వేటి నధమురాండు॥
పూవుఁ దావియును బోలి పురుషుఁ డతివ
పొంది పొనగిన లోక మామోద మొందు.

౧౨

గీ॥ పిల్లలం గని పెంచుట తల్లి యగుట
బరువు కొందఱు కదియును పరువు కొడు

- పురుషుఁ డొకజాతి యొకజాతి పొలఁతి యండు
జాతియగు నెట్లు కలియక సతియుఁ బతియు. ౧౩
- గీ॥ తల్లిలేనట్టి పిల్లయుఁ దండ్రి లేని
పిల్ల లొంటరిగా నుండు వెలఁది పురుషుఁ
డరయ దేశంబునకు నెంతబరువు వీరి
దిద్ది పోవంగఁ గలఁ డెట్లు దేవుఁడైన. ౧౪
- గీ॥ రెండు సగములు మగువ మగండు రెండు
నిండురూపగు శక్తి శివుండుపోతె
నొక్క సగ మెంతగా సాగి యూగెవేని
గోలయగుఁ గాని యొక్కింతమేలు లేదు. ౧౫
- గీ॥ మానసవ్యాధి లన్నియు మాసిపోవుఁ
బొంది పొనఁగిన నింట నానంద మొదవు
దైవగురు భక్తిగల్గిన దంపతు లిల
ధర్మమూర్తులు వారని తలఁపరమ్మ. ౧౬
- గీ॥ నాగరికులము మేమన్న నాణె మేమి?
నడవడియె నాడెమై కీర్తి నాతి కిచ్చు
చదువుకొన్నా మటన్న ప్రాశస్త్యమేమి
సతులు పతులను బిడ్డల సాకరేని. ౧౭
- గీ॥ పాలు చాలక డబ్బాల పాలుచేసి
భాగ్యమని యెంచి దాయీల పాలుచేసి
ప్రాణమాలికఁ గాఢీల పాలుచేసి
బాలకునిదల్లి రోగాల పాలుచేయు ౧౮
- గీ॥ పిడుతతో బిల్లవానికే బిడుకదాలి
సన్నమును వండిపెట్టెడు సమ్మకలదె?
మేకులను బోలు తప్పెల మెతుకుఁబెట్టి
పొట్టఁబెంతుకు తల్లులు ముందెఱుంగక. ౧౯

గీ॥ అందమారోగ్యమును గూడునట్లు లెన్నొ
పద్ధతులఁ బెట్టినార లాభరణములును
బనుపు కుంకుమ పూలును స్వర్ణరత్న
హారములు వాని ధరియింపనగును దెలిసి.

౨౦

54. స్వా తంత్ర్య ము

19—2—40

విజయవాడ శ్రీ లనభ

క॥ స్వాతంత్ర్యంబన నెయ్యది
భ్యాతిగఁ బురుషులును స్త్రీలు గాంక్షింతురు ము
న్నే తెఱఁగు దాని కిపు డెది
భూతలమునఁ గలిగె వివరముగ రూపింతున్.

౧

గీ॥ స్వపదమారయ బ్రహ్మవాచకమటంచుఁ
దత్త్వవేత్తలు పల్కె స్వాతంత్ర్యమనఁగ
ధర స్వతంత్రులనఁగఁ జెప్పఁడగినవారు
జిహ్వాభావం బహో!దానిఁ బడయువారు.

౨

గీ॥ బమ్మ బొమ్మలఁ జేయంగవలసెఁ గలువ
తేడు తమ్ములతేడును రేయుఁబవలు
వేళదప్పక వినువీధి వెడల వలసె
బన్నములు పడిపడి హరి బడలవలసె.

3

గీ॥ ఆయవారంపుఁ బునుక దిగంబరంబు
బాచపేరులు సామేనఁ బడఁజేదొచ్చి
కొండకోసల బూచులపిండుతోడ
నుండవలసెను గావె మృత్యుంజయుండు.

౪

గీ॥ కర్మతంత్రంబునందు జగంబు దగుల
దెవనియెన్నది స్వాతంత్ర్య ముండు కేని

నలుఁడు రాముఁడు ననుదేశనందనుఁడు
తాముఁ దమవారుఁ జింతలఁ దగులుకొనరె ?

౧

గీ॥ భరతఖండంబునందునఁ బ్రజలు బక్క
చిక్కియుండంగ నెట్లుండికొక్కొ మితర
దేశములను స్వతంత్రులై లేశమేని
కొఱత లేకుండ నున్నారొకో యరయఁగ.

౩

గీ॥ సీత ద్రోవది దమయంతి శీలవంతు
లరయ సులభయు, మీర వెంగమ్మ నేయి
పాలు ద్రావిరె పండిరె పూలలోన
నింతు లెంతటి వారయ్యు నేమిగారు.

౨

గీ॥ వేదశాస్త్రాల నమ్ముచు విభులఁ గొలిచి
భారతాంగన లిట్టులఁ బడిరె చెడిరె
య త్రమామల గురువుల నరయకుంట
లాఁతి సీమల నతులవిభూతిఁ గనిరె.

౪

గీ॥ అతిథి యభ్యాగతియును గృహంబు గురువు
లనక తిరిగెడి వారు భాగ్యంబు గనిరె
నతులు పతిదైవతంబులు సచ్చరిత్ర
లిలను జెడిపోయిరే పెఱలెలమిఁ గనిరె.

౫

గీ॥ ఎవరి ధర్మంబు వారికి నెక్కుడగుట
నొకరి కృత్యంబు లొకరు చేయుటయుఁ దగదు
చిన్న బుద్ధులు మనవౌట శ్రేయమెదియొ
హేయమెదియొ వేదంబులే వచించె.

౧౦

గీ॥ వేదశాస్త్రాల గురువుల వెఱిపాండు
నమ్మినారని వానిఁ బోనాడి యాడి
పైవై మార్గంబులందుఁ బాశ్చాత్యలేమి
వారుకున్నారొ తగదె సేఠారయంగ.

౧౧

గీ॥ ఎవరి లోపంబు వారికే యెఱుంగరాదు
వరులు దెలిపిన యందాక, గురులు వేద
ముల నెఱిగి కాదొకో ధర్మములు వచించు
టాది మధ్యాంతముల నరుఁ డరయఁగలఁడె. ౧౨

గీ॥ లాభమని చేసి నష్టంబులను గణించి
మాను మానవుఁడు పశుసమానుఁ డనిరి
శంకరులు మున్ను సూత్రీ భాష్యమున బుధుఁడు
ధర్మమనిచేయు మాను నధర్మమనుచు. ౧౩

గీ॥ పుణ్య మని దుర్ఘటంబులు పూనిచేసి
రఘు మని త్యజించి రెట్టి మోహములనేని
పాపమని పుణ్యమని భగవంతుఁ డనుచు
బ్రదికి తరియించి కూర్చిరి భద్రమనుచు. ౧౪

గీ॥ వేద మనుమాట లేనట్టి వెంగలులకుఁ
బాప మనుమాట లేనట్టి పామరులకు
దేవుఁ డనుమాట లేనట్టి తెంపరులకు
నాచరింపంగరాని కృత్యంబు కలదె. ౧౫

గీ॥ అర్థకామంబులకునై యహంకరించి
గ్రామ సింహంబు లట్ల సంగ్రామము లొగి
సలుపుచున్నార లకట పాశ్చాత్యు లిప్పు
డా ర్థరక్షణకై చేయ రాహవములు. ౧౬

గీ॥ ధర్మ మన్నది లేనిచో ధరణి హద్దు
వద్దు లెటులుండు నెవనికి బలముకలుగు
నర్థకామంబు లాతేడే యనుభవించు
నియమములు వోవఁ జెడునుబో నీతి జాతి. ౧౭

గీ॥ భీతిలై కూల్చుచున్నారు దేవళముల
బంధముల దీయుచున్నారు సాహసమున

- కాపురముమాని విడివిడిగాఁ జరింతు
రడ్డములుదోసి కుడిచెద రన్నికూళ్లు. ౧౮
- గీ॥ దేవుఁ డొనరించునవికొన్ని తెలివిమాలి
మనము గావించునవికొన్ని మనలఁ జెఱచు
శాసనంబులు గొన్నింటి సాహసంబు
లన్ని చెఱపంగ మర్యాద లన్నియుఁ జెడె. ౧౯
- గీ॥ సహగమనముల సల్పిరి, సన్నస్యసించి
నియమమున నింటఁ గాలంబు నెట్టి రబల
లయ్యుఁ, బతిదైవతములు గార్హస్థ్య విధుల
నిర్వహించిరి ధర్మంబు నిలిపినారు. ౨౦
- గీ॥ ఎఱిగి చెప్పిన నామాట లింతులార
వీనులొగ్గుచు వినుఁడల్ల వేదవిహిత
మార్గమునకన్న లేదింక మార్గ మొండు
సంస్కృతినిదాఁటి సుఖయింప సతుల కెందు. ౨౧
- గీ॥ శంకరులఁజేసి భర్తల శక్తులైరి
అమ్మలై పోచి రందఱ కన్నమిడుచు
సంప్రదాయంబు పోషింతు సతులు మున్ను
నేఁ డికెటు పోవుచున్నార లాఁడువారు. ౨౨

౧౧. రాజమహేంద్రవరము

ఆంధ్రయువతీ సంస్కృతకళాశాలా సాంవత్సరికోత్సవమున

అధ్యక్షత వహించినపుడు

౧ 17—4—1936

- శ్లో॥ రాజతే రాణ్యహేంద్రస్య రాజధానీ నదా నవమ్
అధునాచ పురా యస్యార భారతం భారతీ శుభా. ౧
- శ్లో॥ లక్షణంచ తథాలక్ష్యం యత్రాభూ దాంధ్రవాసినామ్
భాషాయాః ప్రథమం తస్మై క్షేత్రరాజాయ తే నమః. ౨

ఉ॥ భావము లెన్నియో గలుగు స్వాంతమునందున నాకు నేడు గో
దావరితీరమందు విబుధప్రకరంబులు స్నానసంధ్యల
సాననదీక్షల వివిధశాస్త్రవిమర్శల సాధుపూజల
బావనులొట నాయెదుట నాటకమట్టుల గాన నొగదా. 3

శా॥ శ్రీగోదావరితీరవాసమును వాసిం జేసి పూతాత్ములై
రాగ ద్వేషముల ద్యజించి సతతబ్రహ్మనుసంధాన స
ద్యోగం బూని భవాభి గోష్పదముగా నుండి లంఘించుచున్
వాగ్ధైర్యవిమర్శనేయు ఘనులన్ బ్రహ్మణ్యులన్ గొల్చెదన్. ౪

క॥ యోషామణు లాద్యంబగు
భాషం దైలింగ్యభాష బ్రాజ్ఞత వడయన్
భాషామోషామణులై
భూషింతురు భారతీయభూమిన్ భూమిన్. ౫

ఉ॥ ఎంతకు వచ్చెనేని చెడనీయక విత్తన మెట్టు లెట్టులో
కొంతకుఁ గొంతయే నిలిపికొన్నది గౌతమి యార్యవిద్యలే
స్వాంతమునందుఁ బండితులఁ బ్రాజ్ఞులఁ బెద్దలఁ గోననీమనున్
స్వాంతమునన్ భజింతును సభన్ వినుతింతును భక్తి నెంతయున్. ౬

శా॥ ద్రాక్షారామ మనంగ మోక్షపడి గ్రంథంబుండు భీమేశుఁ బ్ర
త్యక్షంబుం బొనరించు నాంధ్రకవితాధారేయు శ్రీనాథుని
వీక్షింతుఁ గవిసార్వభౌముని మనోవిధి జగన్నాథ హ
ర్యక్షున్ బండితరాయని బులునువిద్యారణ్యుల శ్రేణులన్. ౭

౧॥ ఢిల్లీని వారణాసిని
దెల్లని విఖ్యాతిఁ గన్న ఢీరుల గనునో
తల్లీ! గోదావరి! నీ
పిల్లల దీవించి జ్ఞానభిక్ష నొవఁగుమా.

౮

౨॥ తిరుపతివేంకటేశకవిధీరులఁ దృష్ణకవితారేకునిన్
పరమనుతాత్పర్య వికారకవ్యాఖ్యితులఁ పరసింహుత్పర్యవికార

దరతమముల్ గణింప కెడఁ దత్పరతఁ భజియింతు నెంతు ముక్
సరసత యెందుఁ గల్గుచట శారద నాకుఁ గనంగఁచుటఁ.

క॥ ఇరుగడలఁ గళాశాలల

నిరువురు చదువంగ బురుషు లింతులు గోదా

వరి! పోషింతు విరువురు

పరమతులై యుంటకా శుభంబు జగతికిఁ.

౧౦

గీ॥ విత్తకారణంబు విద్యయాట నిజంబు

వినయమును వివేకమును స్వధర్మ

దీక్ష చిత్తశుద్ధి మోక్షమందు నపేక్ష

సాధుసేవ దాని సత్ఫలములు.

౧౧

క॥ బ్రదుకుటకా చదువుట? యీ

చదువులు బ్రదికింపఁగలవె చచ్చెడుపాఠి

సదనద్వివేచనంబున

వెదకుట సుమి ఫలము వేదవీధుల నజుని.

౧౨

శా॥ రాజుల్ పోయిరి రాజ్యముల్ చనియె శర్మం బెల్లెడన్ మాసె హా

బూజుల్ వట్టెను విద్య లన్నియును సంపూర్ణుల్ గనకారారు స

త్తేజం బించుక తాల్చు వారి కెచటన్ దిక్కన్నదే లేమిచే

నేజాడన్ వెలయంగలేరు జడలై హీనప్రభావంబునఁ.

౧౩

మ॥ తమధర్మంబె ఒలంబుగా నిలిచి రీ ధాతీతలంబందు ని

క్కముగా వైశ్యులు సర్వసంస్థలను సాఁకంబూని యీ తెల్లుడే

శములో నాశము వారివంశ మది ప్రాశస్త్యంబునుం గాంచె నెం

దమరున్ సద్గుణ మద్ది చెప్పఁదగుఁ గాదా సాధు సద్దోష్టలో.

౧౪

గీ॥ ఒక్క లక్ష యిచ్చె యుపతీజనంబులు

సంస్కృతంబు నేర్చుశాల కవుర!

రామలింగసెట్టి ధీమంతుడౌ నిట్టి

దక్షుఁ డెందుఁ గలఁడు దాతలందు?

౧౫

ఉ॥ కోమటులందు సత్కవులు గొందఱుఁ గానఁగవత్తు రందులో
దోమకులుండు గుప్త వినుతుల్ గనె నాళము కృష్ణరాయఁడున్
గోమలమైన సత్కవితకుం గుదురైన బుధుండు ముందుముం
దేమహితుండు నేమహిళ లేప్పుడు పైకిఁగనంగవత్తురో. ౧౬

క॥ కామాక్షి కృప బత్తుల
కామాక్షమకబ్బె నాంధ్రకాంతామణులన్
ధీమతులఁ జేయు సుకృతము
సామాన్యమె యిదియు పూర్వజన్మఫలంబే. ౧౭

ఉ॥ లోకముఁ జూచి యించుకయు లోగక సర్వము బ్రహ్మమంచు నా
లోకననేయఁగల్గెడి నులోచన మీఁగల జ్ఞానవిద్యులన్
సాకెడువారు లేమిని విషాదము పుట్టును భారతావనిన్
తాకికవిద్య లేడఁ బ్రబలంబగుచుండఁ గలిపినక్తిచేన్. ౧౮

ఉ॥ స్త్రీలను బాగుజేయు టది దేశము నంతయు బాగునేయుట
శీలము ధర్మము బలముఁ జేడెల కయ్యవి నిల్చుకున్న నె
క్కాలము నార్యసంతతికిఁ గలుగె నేమము లాభ మింతకున్
మూలము స్త్రీలు వారి పరిపూర్ణత పూర్ణత జాతికంతకున్. ౧౯

పీఠి హిందూసుందరి పత్తికాశీర్యాదము

శా॥ హిందూసుందరి హిందుసుందరుల కెంతే బుద్ధియున్ విద్య లా
నందంబున్ సమకూర్పఁగా జనుపు యత్నం బాంధ్రదేశంబులో
నందీక్షం గొని ముప్పదేండ్లుగ స్వతంత్రంబైన మార్గంబునన్
జుందా లిచ్చిన నీయకున్న నెటులో సైరించి యిక్కట్టులన్.

మ॥ పరబాలాంత్రపువంశదీపకుఁ డనన్ బ్రాహ్మణుడైనట్టి నుం
దరరామాఖ్యుని చెట్టెబట్టి పలువిద్యల్ నేర్చి యా పోడి పా
చ్చరికన్ జేయఁగ శ్రేష్ఠమాంబిక కళాసంపత్తితోఁ జారుచు
గొంతరితో ముప్పది యేండ్లుగా నడుపు హిందూసుందరి విందుగన్.

వ॥ మగువల కొక్క పత్రిక నిమంచితరీతిని నిర్వహించునే?
మగువ యొక్క వట్టి సగుమాటలఁగాక స్వధర్మబోధకం
బగునటు లార్హత త్వము మహర్షులమార్గము లాంధ్రభాష కిం
పగునటు శేషమాంబిక పరాంబిక సత్కృప నెట్లు లెట్టులో. 3

చ॥ అల, పులుగుర్త లక్ష్మీనరసాంబిక చూడమ సీతమాంబయు
జెలులయి తోడుఁగాఁ బనులునేయ నమేయవిధాన మూని బా
లల కొక పాఠశాల, సకలప్రకటాంధ్రనిలింపపు స్తకం
బుల కొకశాల, దీక్ష నడపుక బురి శేషమ యాత్మత్వప్రికై. ౪

గీ॥ బాల్యతారుణ్యములు దాటి ఫౌజ్ యయ్యె
జేలతన మేగె భూరివివేక మొదవె
శ్రద్ధయును భక్తి పరమార్థబుద్ధి కలిగె
హిందునుందరి విందగు డెందమునకు. ౫

ఉ॥ చిన్నతనంబునుగ గడచె శ్రీహరిసత్కృప సాధుసేవచే
దిన్ననిభావముల్, నిగమదేశికదేవబుధాళి మెచ్చుఁగా
వన్నెగఁ బల్కునుందరి నవంబగురీతి మనోహరంబుగా
మున్ను మహామహల్ పలుకుబోధములక బ్రతిమాసమాస్థితోక.

ఉ॥ భారతభారతీమహిమపారము సిద్ధికిఁ గర్మరాశికి
సారము తారకం బనుచు సారసనేత్రల కెల్లఁ జాటఁగా
భారము హిందునుందరికిఁ బైబడియున్నది సర్వసత్కృత
గూరిచి యార్యధర్మములకుఁ స్థితియుగతి నిల్పఁగాఁదగుక. 2

సీ॥ గుఱ్ఱసగూళ్లతో గోటిముద్దలతోడఁ, జిల్కపందిరితోడ గిల్కతోడఁ
జిన్నయన్నలతోడఁ జెల్లెళ్లతో, నాట, పాటలతో ముద్దుమాటతోడఁ
జదువుసంధ్యలతోడ, సాధుసేవలతోడ, వడుగుపెండ్లిండ్ల సందడులతోడ
బుద్ధిచెప్పుటలతో బుజ్జగించుటలతో, నవచారములతోడనోర్పుతోడఁ,

గీ॥ దల్లి పిల్లలఁ దన్ను విధంబుగాఁగ
లలితపద్యంబులకు వ్యాసములనుగూర్చి

చిత్తమలరించి పోషించి శివము పెంచి
హిందునుందరి లాలించు నెల్ల ప్రజల.

మ॥ అనుభూతిక సకలంబునుఁ దెలిసి యాద్యంతంబు రాగాదికం
బున నెప్పట్టుననైన బొంకని మహాపుణ్యాత్ములౌ నా పు లా
డిన మాటల్ పరమప్రమాణ మని రూఢిం జాటి యీ యాంధ్ర
మిని భామామణులక స్వధర్మమునఁ గూర్చి నిల్వఁబెట్టందగు

57. కాకినాడ విద్యార్థినీ సమాజ వార్షికోత్సవ సందర్భము

ఉ॥ అర్థిను లుందు రెయ్యెడల నాభరణాలకుఁ గాకినాడ వి
ద్యార్థిను లీ సమాజమున నాంధ్రమునక సురభాషఁ గాంతు
ర్వార్థములక సతీమణుల కార్యుల పద్ధతు లిష్టమైనచో
సార్థకమాను జన్మములు సత్యము భారతభూమిలోపలక.

చ॥ పురుషులలోనె సంస్కృతము పూజ్యతఁ గాంచఁగఁ గాకినాడవ
రరుదుగ బాలికామణుల కాదర మొప్పఁగ దేవభాషలోఁ
జొరవ కుదు ర్చుచుండు టది చూడఁగ నిద్దర బీజధర్మ మీ
శ్వరుఁ డెటనో యెట్లెట్టా పరిపాలన చేయుట గాననయ్యెడిక.

శా॥ కోకా వెంపటి వంశ్యసన్మణులు వాక్కుం జేయి సాయంబు నీ
నేకార్యం బవలీలఁ జేయుచుఁ గడున్ వృద్ధత్వమందేనియుక
జీతైయుండినవేశలం దయిన నీ శేషాంబ ధైర్యంబుగాఁ
బొందుక సెద్దిఁ గనుక సమాజమున విశ్వాసంబుతో నన్నిటక

శా॥ కన్నుల్ కాలును గేలు చక్కఁబడె వీకం దా సభామధ్యమం
దు నిల్వంబుడి పత్రికం జదువఁ గాంతుక శేషమన్ దూరమం
దున్నన్ నామది, మాటకేమి! యిటు అత్యుత్సాహముం బూని
యన్నుల్ ముప్పదివత్సరాల్ కడఁక విద్యానేవకుం జాలిరే?

శా॥ తా నెట్లోయటు నెచ్చెలుల్ కడగి విద్యాసేవలన్ బూనఁగాఁ
దా నెట్లో యటు సాధులందఱును విద్యన్ దేల్చుఁగా బిడ్డలఁ
దానెట్లో యటు లార్యధర్మములఁ జిత్తంబుంచ విద్యాధినుల్
తా నీ నేలకు మేలుబంతి యటు బాలాంత్రపు శేషాంబయా. ౫

58. శ్రీమతి బాలాంత్రపు శేషమ్మగారి షష్టిపూర్తిప్రకంస

ఉ॥ ఒంటిఁగ ముప్పదేం డ్లిటుల నోర్పున నేర్పున మానపత్త్రికఁ
దంటలమారి కాలమునఁ దద్దయుఁ బూనిక నిర్వహించు నీ
వంటి మఱొక్కతెన్ గనము పల్కుట చుల్కున, శేషమాంబ వా
ల్లంటుల మేలుబంతి వని కాంతురు నిన్ను నె కార్యదీక్షలఁ. ౧

ఉ॥ మోదముతోడఁ బెంచెదవు పుత్త్రికఁ బత్త్రిక నొక్కరీతి సం
పాదకురాలవై కళలఁ బొండితి వ్యాససమృద్ధిఁ గూర్చి నీ
మాదిరి సంస్కృతంబును గుమారికలం జదివించువార లి
మ్మేదిని లేరు నీ కెపుడు మేలు దలంచెద శేషమాంబికా! ౨

శా॥ ప్లాచీనోక్తుల నీదుపత్త్రికల నిల్పంజూతు మేలేర్పి య
ర్వాచీనోక్తుల గూర్తు, సద్గురుల ధీరస్వాంతవై కొల్చి, యి
వ్వీచీమధ్యమునందు నిల్వఁజడి సంవేద్యంబు రూపింతు నీ
దా చాతుర్యము శేషమాంబిక పశంసార్హంబు లోకంబునఁ. 3

మ॥ కలిసంపర్కము దుర్నివార మది కల్గన్ గల్గు నెన్నేనిఁ; బె
ద్దల బోధంబున *దానిఁ దోచి, పరమార్థప్రాప్తకంబైన బు
ద్ధులతో హద్దులనుండు సాధులకుఁ జేతుల్ మోడ్తు నీ భారతీ
యుల రక్షింతురు, వారి కీడవరు లేరో శేషమాంబానతీ! ౪

క॥ కాలప్రవాహమునఁ బడి
కాలానఁగలేక యెట్టిఘనులుఁ జారఁ
స్త్రీలకుఁ బత్త్రిక నడపుచు
శీలము నిలుపం గడఁగెడు శేషమఁ దలఁతుఁ. ౫

క॥ భారము వేణీభారము

నారీజనమునకు నేడు నానాటికి నే
భారంబు సైపుదురు నం
సారంబే భార మనెడు సమయము వచ్చెన్.

౬

క॥ మనువులకె మనువు లయ్యెన్

జనుగుడుపన్ మనవియయ్యె సంతతికేనిన్
జననిగ నుంటకె మనవులు
వనితల కే మిట్లు వచ్చె భారతభూమిన్.

౭

క॥ ధవు మాధవుఁ గొలువక భువి

వివిధములగు వృత్తులందు వెలఁది వెలఁదియై
శివ ! శివ ! పడమరఁ దిరుగుట
శివమె త్తగఁజేయునకట చేడల కెందున్.

౮

క॥ బోనంపుఁబెట్టెకూటికి

మానిను లాసించి వంట మఱచుచు నుండం
గా నాతిథ్యము లెక్కడ
నీ నాఁటికి ముందు ముందు నెట్టివి యగునో.

౯

క॥ సులభంబు పెండ్లి మానుట

సులభలు గావలదె వట్టి సోయగమునకా?
సులభంబు తలలు పెంచుట
సులభమె వెంగమ్మ లగుట సుదతుల కెందున్.

౧౦

క॥ మీఱంగవచ్చు నానల

మీరా లయ్యెదరె? ప్రేమమీఱ సతతమున్
గౌరీవిభు చెలికాని న
హోరాత్రముఁ గొలుచుచుండు సుల్పహాముతోన్

౧౧

గీ॥ విభులు పతితులైన వెలఁదాలు తపః శీల

ముపన వతులఁ బట్టి మునుఁగనీక

యుద్ధరించుచుండ నొకకొండ టీనాడు
మునిగి మగలఁగూడ ముంతు రకట.

౧౨

క॥ తెనుఁగుం దేశపు వేసము

తెనుఁగుంబాసయును జదువఁ దెనుఁగుం గృతులున్

దెనుఁగుంబాటలరుచులున్

దెనుఁగుపురంధ్రులకుఁ గూర్పు దెసలన్ యశమున్.

౧౩

మ॥ సతి బాలాంత్రపు శేషమాంబ యను విశ్వఖ్యాతి నే డబ్బె; ను
న్నతనారీమణి కింతకంటె గలదా ? నానాఘముల్ తోడనే
సతినీ గన్న నడంగిపోవు సని శాస్త్రంబుల్ వచించున్ సమ
స్కృతికిఁ లింగము నీడుఁ జూడరుగదా యెన్నఁడును బండితుల్.

శా॥ స్త్రీలై యుండి సతీత్వముం గనిన సాధ్వీరత్నముల్ బూరుషుల్
చాలం బూజ్యు లటంచు వేదములఁ దెల్పంగా వృథాభేద మిం
కేలా చేయుదు రేరియందు గుణముల్ వృద్ధిం గనున్ వారలే,
తాలొ? స్త్రీలొ? గుతాలొ? యేవయిననున్ రత్నంబు లందు ర్గదా!

59. భర్తృవియోగదుఃఖితయగు సతి శేషమాంబగారికి

ఉ ప దే శ ము

ఉ॥ అమ్మరొ! ముందువెన్నలె ప్రయాణము సిద్ధము నేఁడొ? రేపా? దే
హ మ్మది నశ్వరమ్ము, పరమార్థమె శాశ్వత మెంతవారలున్
బొమ్మలు కర్మసూత్రమునఁ బోవుచు వచ్చుచునుండు రెండు స
ర్వమ్మును బ్రహ్మ మన్యము ప్రపంచమునందు నొకండు లేదహా!

శా॥ భావింపంగ జగమ్ము లన్నియు నగున్ బ్రహ్మమ్ము జీవాళియున్
బోవున్ వచ్చు తరంగపాళి యటు లంభోరాశిలో పోరుషం
బా వాగ్గీశముఖామరాళికె యసాధ్యం బేను నీ వేడ? సం
సేవింపందగు నద్గురూక్తుల నికన్ శ్రీశేషమాంబాసతీ!

౨

శా॥ ధన్యత్వంబును గన్న జీవితము మాతా నీది, నీ తాల్మి సా
జన్యంబుక దయ తేటమాటయును విశ్వాసంబునుం జెల్మియుక
మాన్యల్ మెచ్చిరి; హిందునుందరి జగన్మాన్యం బహా! లేరు నీ
కన్యల్ స్వీయులు నెల్ల రొక్కటియె నుమ్మా శేషమాంబాసతీ! ౩

శా॥ సౌందర్యంబును సాధుసేవయును విశ్వాసమ్ము దాతృత్వ మా
నందంబుక సహజమ్ముగాఁ గలుగు నీనాథుండు ని స్వీడిపోఁ
గుండుక లోకమె నీమదిక గలుగు గగ్గో లెన్నఁగానానె? యా
నందంబౌ నల బ్రహ్మచింతనమె కృత్యం బక్క నిత్యం బిరకక. ౪

శా॥ సన్న్యాసం బది వచ్చెఁ బూర్ణముగ నీ చారిత్రమందుక సతీ
త్వన్యాయంబున నెల్లవారలకు సద్ధర్మమ్ముఁ దెల్పక మహా
పన్యాసంబులఁ బత్రికల్ నడపి విశ్వశ్రేయముల్ గూర్పుమా
యన్యంబుల్ కలిచోదితంబులు సహస్రారంభముల్ దంభముల్. ౫

శా॥ నీకుక సేవయొనర్చి ధన్యతఁ గనుక నీయల్లుండుక గూతురుక
నీ కంచంబున నీదుపిల్లలుగ సాన్నిధ్యంబునం బెర్గి ను
శ్లోకత్వంబును గన్న యెల్లరును సంశుద్ధాంతరంగంబులక
నీకై యూతగ శేషమాంబ! నిలుతుర్ నిర్నిద్రభద్రాద్భుతై.

శా॥ ఆధివ్యాధులు లేక జీవితము శేషాంబా! యిరకక ధ్యానమ్ముక
బోధంబుక జపమ్ముక దపంబు శుచి సంపూర్ణత్వమ్ముక గాంచ దు
ర్రేధక దిద్దుచు నాశ్రితావళికి సద్వృత్తంబు గల్పించుచుక
సాధింపందగు సద్గురూక్తులను మోక్షం బాస్తికోపాస్తిచేక. ౬

హిం దూ సుం ద రి కి

శా॥ తల్లిం దండ్రీయు నేడు తల్లియగు శ్రద్ధంబూని శేషాంబరం
జెల్లుక, నేడు దివానిశంబు మృదుసంసేవల్ పొనర్పంగఁ బో!
చెల్లుక నీదు ఋణంబు నుందరి భవచ్ఛ్రీలుక గళల్ శక్తియు
దగ్ధలావణ్యములామెమూబమునఁజూ తాల్చెకబుధుల్ మెచ్చగక.

60. కాశ్యకూరి మహాలక్ష్మీ సుందరమ్మ నిర్వాణము

19—7—41

గీ॥ నీ ప్రమాణబుద్ధి నీ త్రికరణశుద్ధి, నీమశక్తియుక్తి నీ మృదూక్తి
నీ విరక్తిరక్తి నీ పతిభక్తియు, స్త్రీలలామములకు మేలుబంతి. ౧

చ॥ ఇరువదియైదు వర్షములకే శతమానము నిండె నీకు సుం
దరి వరలక్ష్మి శారద ముదంబునఁ గొల్వఁగఁ జెల్వమీఱు శాం
కరిఁ బురుడించుచున్ సరియు జ్ఞానము శక్తియుఁ గల్గి వెల్లుచున్
హర హర మండి యారితీకదా! జగ మంతయు మున్నఁ జీకటిన్. ౨

మ॥ కలిలో నాలవపాలు ధర్మమని వక్కాణింతు, నీ పాలిటన్
వెలయున్ ధర్మము నాల్గుపాళ్ళనుచు విద్వేషించి నీ యాయువున్
గలియే మ్రింగెను బంకజాతములు గందంబోవునే యెందునే
దొలిజామే జలజాపుఁ డాకనమునందున్ ముందె వెల్గున్ దగన్. ౩

క॥ మిన్నేటి మన్ను వెన్నయు
వెన్నెల తెలివియును గళలు విన్నాణముగా
నన్నలువ కలిపి సుందరి
ని నిర్వాణమొనర్చె నిజధీగరిమన్. ౪

ఉ॥ అంతరమందు బాలను నిరంతరమున్ భజించువారు బా
లాంతరులై త్రిలింగవసుధామరులందుఁ బ్రసిద్ధికెక్కినా
రెంతయు సుందరాంబ జనియించెను వారలలోన స్వాంత మ
త్యంతము శ్రీనదాశివ పదంబుల మోదమునొంద విందుగన్. ౫

61. పొణకాకనకమ్మగారికి

ఓదార్పులు

ఉ॥ ధీరత నీటుజేయు; నతిదీనత మాంద్యము; జిత్రమందు జే
కూరుచు ధీప్రచారము వికుంతితమా స్వవచ్చప్రవృత్తి ని
స్సారమగు గనం గనఁగ సర్వజగత్ప్రళయంబు దోచు హా!
కూరిమిబిడ్డదైన వెతఁ గుండెడు ని న్నెటు లూరడింతునో! ౧

చ॥ వగవకుమంచు నెట్లకట! వ్రాయఁగనేర్తును? బిడ్డపోక కా
పగవలె బాటుశోక మెటు లాపఁగనోపును? శాస్త్రయుక్తు లె
వ్వగ వగ మాన్పఁజాలు? నల పాండవమధ్యముదుఃఖి మా పదా
టుగకచరిత్ర మించుకయుఁ ద్రోయఁగ నో కనకమ్మ, చాలెనే? ౨

చ॥ కలుగక కల్ల కొక్కతియ కల్లెను గన్నియ నీకు దాని భూ
తలమున నిల్పఁ జా విధి వృథా! కనకమ్మరొ పౌరుషమృహళో!
కలిమియు లేమియున్ మఱి సుఖంబును దుఃఖము దైవదత్తమై
కలుగును జీవకోటి; కని కాంతురు ధీరులు చిత్తశాంతినిన్. ౩

ఉ॥ చచ్చెడువార లెల్లరును సత్యము! నిత్యము బ్రహ్మ మొక్కఁడే
నచ్చదుగా యథార్థము జనంబున కో కనకమ్మ! శాంతితో
సచ్చరితుల్ మహామహాలు సర్వ మెఱింగియుఁ జచ్చినట్లుగాఁ
బుచ్చెద రీ జగాన నెటొ పొద్దులు సద్గురుబోధ మెంచుచున్. ౪

క॥ భోగమురోగముప్రియులవియోగముయోగముఁగల్గుచుండునుదానై
రాగంబేలా? యీశ్వర భోగాయతనము శరీరముగఁ గనకాంబా!

గీ॥ తానుదానై నయందాక దైవతంబుతానుదానై నయప్పడుదైవతంబు
జీవుడేజాడఁజూచినదైవతంబు తల్లి! తద్ధ్యానమపుత! సిద్ధర్థ మెపుడు.

62. మా పద్మిని

14—9—39

- క॥ గొలిచినది తల్లిదండ్రులఁ
గొలిచిన ద త్రింటివారిఁ గొలిచెన్ నయితన్
గొలిచెను సాధుల గురువులఁ
గొలిచిన పద్మినికి నీడగుదురే ముదితల్ ? ౧
- క॥ లోపము పాపము తాపము
మా పద్మిని జన్మమందు మందునకై నన్
జూపఁగలే దనవరతము
శ్రీపతి భజనమ్ము నలిపి శ్రీపతిఁ జేరెన్. ౨
- క॥ నీలాలక బాలికవై
లోలాకులు దూల భజనలో జయదేవున్
దాళము తప్పక పాడెడు
నీ లీలలు దగులు పద్మిని మది నేడున్. ౩
- క॥ నీ పాటయు నీ వదైయు
నీ పతిభక్తియును రక్తి నీగురుదేవ
శ్రీపదపూజయుఁ బద్మిని
నీపోలిక లెచటఁగాన నిజము జగానన్ ౪
- క॥ కవులున్ బండితులున్ సా
ధువు లలరఁగఁ బదైయులఁ జదువుచున్ వినుచున్
గవనముఁ జెప్పుచుఁ బాడుచు
భువిఁ బద్మిని! మెఱసి యెందుఁబోయితి తల్లీ! ౫
- క॥ కనకకృతకందరామా
యణమున్ సౌందర్యభవనమందున సభ్యుల్
విని మెచ్చుఁగఁ బాడిన ప
ద్మిని చనుటకు సాధులెంత దిగులొందెదరో. ౬

క॥ నినుగని కన రొరులను బ

ద్మిని! నీ తలిదండు లివుడు దీను లగుచు నీ

చనుటకు వాపోవుదు రే

మని వారిని దేర్పవచ్చు నమ్మా చెపుమా.

౭

క॥ అనుకూలుం డనుర క్తుం

డనురూపుడు సచ్చరిత్రుఁ డగు నీ నాథుఁ

గనియైన నిలువకీ మే

దినిఁ బద్మిని! యెందుఁబోయితివి విధివశతన్.

౮

క॥ పద్మిని, పద్మిని, పద్మిని,

పద్మిని యని నీ విభుండు పలవించుట కా

పద్మాప్తజుండు కరుగఁడు

పద్మిని పద్మజుని వ్రాతఫల మెట్టిదియో.

౯

౪౩. విజయనగర శ్రీలసభ

శా॥ ప్రీతిఁ శ్రీ విజయాఖ్య పట్టణ పురంధ్రీరత్నముల్ నన్ను నీ
రీతిఁ మన్ననఁ జేయ వారి కిదె యర్పింతుం బ్రాణామమ్ముఁ బ్ర
ఖ్యాతల్ సర్వకళావిచక్షణలు పూజ్యల్ గల్గ విద్యావతుల్
నాతో నయ్యెడిదేమి కీర్తి యది పుణ్యంపున్ ఫలంబాఁ గదా.

౧

శా॥ ధీరస్వాంతలు వీరమాతలును సాధ్వీరత్నముల్ యోగినుల్

గారే భారతనారు లిప్పటికి దుష్కలంబునన్ మాత్ర నా

తీరల్లెన్ సతులార యెన్నటికి నీ దేశంబుతో సాటిరా

వే రాజ్యంబులు పై మెఱుంగుకద యెందేమున్నదాసింపఁగఁ?

౨

శా॥ కొల్లొక వింతగా జరగఁ గొన్ని దినంబులు పోవఁబోవ నీ

వత్తును మేలులేదుసరి! సత్యము ధర్మము నిష్ఠ నీమముఁ

బొత్తుగఁ బోయె నేటి పరబోధలు బాధలు సాధ్యులార? స

ద్వ్యత్తము మీదు పున్నెముననేకద? నిల్చెను గర్భభూమిలోన్.

౩

ఉ॥ ముద్దని నేర్చినంతఁ బరబుద్ధులు సుద్దులు వేషభాషలు
హద్దులు దాటుచుండి రకటా! మనబిడ్డలు నేటి కెద్దియున్
వద్దనఁ గద్దనన్ గలదె భారతభూమిని నూత్న భాషముల్
దద్దయులాగు దిక్కుకలదా? యికఁ బెద్దలు పూసకున్నాచో. ౪

చ॥ చెలియలికట్ట శీలమది స్త్రీలకుఁ గాలము గర్భ మెంతగాఁ
గలఁచిన దాని దాటరది కానని యన్నలదేమొ పగ్గగాఁ
దలఁచెద రస్యదేశముల దారిని మాఱుపు సేయ ముగ్ధులున్
దెలియక వారిత్తోవఁ జని తెచ్చెద రెంతయుఁ గొంపమీఁదికిన్. ౫

చ॥ మగలకు నాండ్రొకం గలుగు మక్కువ తక్కువగాక యుండు నా
బిగువెడలింపఁ ద్రొంపఁ జనువీరులు శాసనముల్ పొసర్పఁగాఁ
దగుదు మటంచు వత్తురుగదా! పతంగంబులు మింట సూత్రముల్
దెగి యెటువ్రాలునో యెఱుంగ దేవుని కేనియు సాధ్యమానాకో?

ఉ॥ దేవుఁడు వేదముం గలుగు దేశమునం దవి రెండుఁ బోయినన్
జీవులకుం బ్రమాణ మెది సేయఁగ మానఁగ నెట్టులెట్టులో
భావతరంగమాలికలపైఁ బడి కొట్టుకపోయిపోయి యే
రేవునఁ బట్టునో యెవఁడెఱింగెడి నేనుడి నేడ మునునో. ౬

మ॥ కలివచ్చెన్ సకలంబు పోవునని పల్కంబోలదారా! మహా
ప్రళయంబందునఁ గాశికాపురము భద్రంబొగదా యెంతయున్
దలక్రిందై నను జ్ఞానబీజములు సద్ధర్మంబులీ భూమిలో
నిలుచున్ వంతులు పోక నిల్వఁదొగి దస్వీరత్నముల్ పూరుషుల్.

64. చి॥ చుండూరు వేంకటరెడ్డిగారి జన్మదినోత్సవ సందర్భము

శా॥ 'ఆయుష్మంతుఁడుఁ గీ ర్తిమంతుఁడును విద్యావంతుఁడున్ దక్షుఁడున్
శ్రీయోదాయకుఁ డా ప్తపాళి' కని యాశీర్వాదమున్ భూసురుల్
సేయన్, వేంకటరెడ్డి సాధుగురు సంసేవావిలోలాత్ముఁడై
శ్రీయున్ బుత్తులఁజాత్తులన్ బడసి, యుర్విన్ మించుధన్యాత్ముఁడై.

మ॥ మమతాహంతలుమాని, సద్గురుల సమ్యగీతి ధ్యానించి వి
త్తమునుం బేర్చి, స్వధర్మరక్షకుల కాస్థన్ శాంతమున్ గూర్చి చి
త్తములోఁ గోర్కెలు ద్రొంచి, విష్ణుపదచింతంబెంచి భక్తాళి ను
త్తముఁడై వేంకటరెడ్డి వర్ధిలు శతాబ్దంబుల్ తిరిలింగంబునన్.

ను॥ గురుభక్తుండవు భాగ్యవంతుఁడవు నీకున్ సాటి యెవ్వార లీ
ధరలో సద్విజమాన్యవర్తనుడవై ధర్మంబుఁ దత్త్వంబు సే
మర కెల్లప్పుడు పాధేదోషములు గ్రమ్మి జ్ఞాతా నెట్టి క్షీ
గురు పీఠంబున సాధువృత్తిగొని మాకుం బ్రీతిఁ గావింపుమా.

శా॥ వైరుల్ చూడఁగలేక నీ హృతిభ దుర్వారంబుగా దూరఁగా
ధీరత్వంబున ధర్మదీక్ష దృఢభక్తి డాల్చినా వార! నీ
ప్రారంభంబులు సత్ఫలంబు లగు నీ భాండారముల్ నిండు నీ
వారల్ నీవు సుఖంత్రు నిర్భయముగా భాగ్యోన్నతిం గాంచుచున్.

శా॥ పూజాభాజనమా నవస్థ తన తెంపున్ సొంపునుం గాదటం
చోజల్ సెప్పిరి రామచంద్రునకు నా యోజన్ జనుం డెంచుచో
సేజాడన్ గవఁ డుబ్బు డై న్యమును దానే లేడు త త్రే సుఖి
యీ జీవుండు జగత్తు నీశ్వరుఁడు రెడ్డి తత్త్వమున్ గాంచుమా.

శ్రీ రామ స్తుతి

ఉ॥ జన్నముగాచినన్ జనకజన్ గయికొన్నను గన్నవాఁడు ము
న్నన్నది నిల్వినన్ వని సురారులఁ గూల్చిన వారి రాల్చినన్
వెన్నడివచ్చు లక్ష్మణు విభీషణుఁ బ్రోచిన నాజు బంక్షకం
తు న్నురుమాడినన్ బలమెటుల్ దృఢధర్మమె రామమూర్తికిన్.

శా॥ చెంతన్ సేవయొ దూరమందుఁ దపమో శ్రీకాంత నీ పీఠియాఁ
గాంతన్ ద్రుంతువు మంతు సాధ్వీకయి యక్కాంతారమందెంతయో
భ్రాంతుండైతి కఠోరగర్భవతి డింపంబంపి తక్కాన నీ
స్వాంతంబున్ గుహుఁడున్ జతుర్థమునియున్ సాంతంబుగాఁ జూచిచే.

శా॥ పెట్టెం బుట్టిన నేలపట్టి యట నీవెండ్లా మిఁ కా లంకలోఁ
బుట్టుంగాంచినవారువైరులట యబ్ధుల్ దాటు నీబంటు తాఁ
బుట్టెం గాలికిఁ బుట్టెఱుంగ కఖిలంబు న్నీవయా రామ యా
పుట్టంబుట్టువు పుట్టతేనెవలె జీవుల్ ద్రావ బాడె న్నినున్.

మ॥ పురుషుల్ లెక్కయె నిక బుషుల్ గనియనమ్మాహంబునంగాంతు నుం
దరరామా! నిను వీడ లేకకద సీతాకాంత నీవెంట దు
ర్భరకాంతారముఁ జొచ్చె నాయమకునై వారాశి బంధించి ము
ష్టరు, దైత్యుఁ దునుమాడి లోకములకుం గల్గింతు వానందమున్.

స్వ స్తి

క॥ ఈ తోమాలీయ నీకున్
జేతఃప్రీతిగ రచింతుఁ జరతరమగు ప్ర
భ్యాతిన్ నీకున్ నాకున్
నీతిన్ బాతకుల కొనఁగు నీరజనయనా.

౧

శా॥ నీవున్నావని యెన్నకెన్నఁజూరులన్ నిర్భీతి వాక్కుచ్చితిన్
భావంబందునఁ దోచినట్టి విలసద్భావుల్ ప్రహర్షింపఁగాఁ

జేవల్ దీరిన యాతతాయులను శిక్షింపం గటాక్షింప నో
దేవా! నీవాకరుండె దక్షుడను కీర్తి నిల్పుకో శ్రీపతీ. ౨

ఉ॥ మెచ్చులకై తగొండ్రు మెరమెచ్చుల దాతలయూత్రజూచు కొం
చచ్చులఁగూర్చి పాడెద రహచిటిగీతలు, సచ్చరిత్రముల్
సచ్చపు నేటికుఱ్ఱులకు నవ్యపథంబుల భావవీధిలో
గుచ్చెద రార సూత్రములకు వెలిగాఁగ నభిప్రసూనముల్. ౩

ళా॥ విన్నేభంగుల నుందు వొక్కడవె నీదేగాదె యాలీల శ్రీ
మన్నారాయణ! నీప్రహేదనమునన్ మర్యాద పద్యాలలో
విన్నాణంబును గూర్చు దెల్పితిని; యీ విశ్వంబు నందేని నే
నెన్నన్ రాదది మంచిచెడ్డ యని స్వామీసై పుమా పూనికన్. ౪

చ॥ తెలియనిదాననై మనసు దేవరపాదములందుఁబెట్టి నేఁ
బలుకకయున్న మాధవ ప్రబంధములెన్నియొ మన్ముఖంబునన్
బలికితి పల్కుచుంటి వికఁ బల్కుఁగనుంటివి కాళి దానుడై
పలుకదె మున్న దెన్నటికి భక్తియెక్కఁగ దాసురాలికి. ౫

ళ్లా॥ పద్యమాలా మహామాలా రసామోదానరంజితా
శ్రీపతే! రచితేయం తే హేమసూత్ర సమన్వితా. ౬

గ ద్య ము

ఇది శ్రీమదమృతానందనాథగురునాథ బోధసుధాభిక్షన్యాధవ పదాబ్జ
సేవాజనితోభయ భాషాకవితా భూషాలంకృత విద్యత్కవితిలకాయ
మాన కనక కవితో విశారదావిరూపితోమాలియాఖ్య
ప్రాస్తావిక పద్యమహామాలామహాకావ్యంబు
సర్వము సంపూర్ణము.
ఓమితి శివమ్.

శ్రీ కృష్ణానదీతీరమున

నింద్రకీల పర్వతపాదతలంబున

శ్రీ కనకదుర్గాంబా కటాక్షరక్షిత మహాక్షేత్రంబున

శ్రీ విజయవాటికాపుటభేదనంబున

శ్రీతిరుమల శ్రీనివాస

త్రిలింగమహావిద్యాపీఠప్రాసాదమున

పంచాయతనాంగి యగు కలినాయకుండు

శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస దేవరాయని

ప్రవేశము

కలిగతాబ్దములు

౫౦౪౩

శాలివాహన శతాబ్దములు

౧౮౬౪

స్వస్తిశ్రీ చిత్రభాను సంవత్సర శ్రావణ బి ౩

రాత్రి 2 గం. 10 నిమిషములు

29-8-1942.

శ్రీభాస్వరాయనమః

శ్రీతిరుమల శ్రీనివాస తిరిలింగ మహావిద్యా పీఠ

నూతన ప్రాసాద ప్రవేశ మహోత్సవ సందర్భమున

కవితీలక కవితావిశారద కాంచనపల్లి కనకాంబికారిచే రచింపఁబడినవి

చ॥ విజయము చేసినాఁడిచట వేంకటనాథుఁడు స్వీయసౌధ మం
దు, జయ మితోధికంబుగఁ గనుక గురువీరము ధర్మబీజముల్
విజయునివాడనుండి పృథివీతల మెల్లఁడఁ జల్లఁగాఁ బడుక
సుజనులు కార్యదీక్షగొని శోభను గూర్పుఁడు కర్మభూమికిఁ.

ఉ॥ ప్రాణము లుండుదాక తినరా? మఱికట్టర? నిద్రోవరా?
మానినదేది? కాలములు మంచివికావని స్వీయధర్మముల్
మానుటెకాని ప్రాణములు మానము నప్పననేసెయిన స్వ
స్థానము వేషభాషలును ధర్మము శాస్త్రము నిల్పఁగాఁదగుక.

ఉ॥ గడ్డి యదెంతకోసికొని గంపలు మోసుకపోయి రేనియుక
గడ్డి గదల్పలేరొరులు గానగరాని యమూల్యరత్నముల్
బిడ్డల కిచ్చు దల్లి పృథివి మన భారతభూమి నమ్మినక
దొడ్డతనంబు వచ్చును బుధుల్ మణులొదురు దీప్తిబోధముక.

—("మణిదీపములెల్ల భూమికి" అని పాఠాంతర

మ॥ అగు నిత్యోత్సవ మిద్ది బ్రహ్మమున కిందా మేళుకీళ్ళెన్ని యో
యగు క్రీడల్ మఱి వీడ లజ్జలకు నీ వ్యాపారమం దించుకేక
దగులంబోక స్వధర్మనిష్ఠగొని యాత్మారాము లీ కర్మభూ
మి గృతుల్ నేయుదు రార్యసమృతముగా మేల్కొంగ శిష్టాళికిఁ.

ఉ॥ నూరు గజాల కాల్య నోక నూలును వెల్లిగ దాటనిశ్శల
జారు నికెచ్చుతగ్గుల విచారణ నేమగు? ధర్మదీక్షలో
ధీరుఁడు నెగ్గు దగ్గుదురు దీనులు, ధర్మము ధర్మసూక్ష్మమున్
వేరుప గృష్ణనద్దురుఁడు నిల్చెను ఛాత్రిఁ దిరిలింగవీరముక.

ఏతస్మహోత్సవాంతఃపాతి

కృష్ణాష్టమి ని

శ్రీమతి కనకాంబగారు చెప్పినవి.

శా॥ నీ పుట్టొందిననాడు పుట్టుట యింక నీవీత మందున్నియున్
నీపేరింటగురు భజించుట కడున్ నీ బోధ మందాస్థయున్
నీపై ధ్యానము నిచ్చులున్ గలిమి నీనిర్వాణకారుణ్యమా
నాపై శ్రీపతి నీదు బిడ్డనయి యన్య బేమియున్ నేగనన్.

ఉ॥ కాలము కర్మమెట్లయిన గావను బోవను జాలియున్న గో
పాలుడు పక్కతోడగుచు భక్తులకుండగ జీవ నీ కీ కే
జోలియు నేల? ధ్యానలయశోభనుగాంచుము తోలుబొమ్మకై
యేల భయం బెరుంగవొకొ యిట్టివి పుట్టగ గిట్టనెన్నియో.

ఉ॥ గాలికి బోవుమాట కలకాలము నిల్చును బీత మొండకై
వేలుపులన్ యజించుటయు బెద్దలనేవయు మానుకొందురే
చాలగ దొంగలుందు రని సస్యము నాటరె కర్నకుల్ స్వభా
వాలవి మాట వెన్నటికి భవ్యులకేని యభవ్యపాలికే.

శా॥ తాదాత్మ్యం బిడు సంతతంబు నది కాదా నీదు పాదాబ్జముల్
నీ దాస్యంబును దర్శనంబు మఱియున్ నీయాటలున్ బాటలున్
నీ దివ్యాత్మతబోధమున్ విన గనన్ నిత్యంబు గల్గింపు నా
కో దేవా మది నిన్నె నమ్ముకొని యిట్లున్నాను నీదాననై.

చ॥ నరునకు దత్తము రణగుణధ్వను లెల్లడ మ్రోగుచుండగా
గురుడయి తెల్వియుంటి హరి! క్షోభము లెన్నియు నున్న నేమి ని
బ్బరముగఁ దత్త్వ మారయుచు బండితుఁడుండును యుద్ధమన్నమ
గరమొకొ కామ ముఖ్యిపుకాండము గెల్చుటె, మృత్యువాగుటె.

శ్రీ. తి. శ్రీ. తి. మ. విద్యాపీఠము.

పీ. కలవిశ్వమంతటఁ గర్హార్థ మైనట్టి

మర్త్యలోకంబె సమ్మాన్య మందుఁ

దత్తాంధమై యున్న ధరణికిఁ బెనుదివ్వె

గా వెల్గు భారతఖండమందు

వద్యాత్మవిదులు సదాచారఘనులచే

తీపించు వీ యాంధ్రీదేశమందుఁ

గభివాంతుండు వేంకటవాళుఁడుండు న

ద్దామంబు శేషభూధరమునందు

గీ. భోగిరాడ్పూషణాంబికమ్మను దిరుమల

శ్రీవివాస త్రిలింగాభిధానపీఠ

మిది మహావిద్యఁ గాంక్షించు నెల్ల భక్త

వరులు వేవింపఁ దగినట్టి పరమపదము.

శ్రీ భాష్యాయ నమః

తో మాలియ - అనుబంధము

శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మహా విద్యాపీఠములో

అమృతానంద నాథ జయంతి సందర్భమున

మహామహోపాధ్యాయ కళాప్రపూర్ణ ఆంధ్రప్రదేశ్ కవిసార్వభౌమ

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు చెప్పినవి.

మ॥ అజరుండై యమృతుండునై యమరుండై యానందనాగుండునై
యజరుదా)ంచితకృష్ణభూషణమునై హర్షోండు బ్రహ్మంబునై
త్రిజగద్వంద్యపదాభిషిక్తుడగుచున్ దీపించు మా శేషికున్
నిజహృత్పద్యమునందు నిల్చి సతమున్ సేవించి భావించెదన్.

౧

చ॥ తన వరసాధమందు గురుదైవసమంచితసత్యపీఠమున్
మునిజనసంప్రదాయమును బోహణజేసి గురూక్తపద్ధతిన్
బాసరిచి మాఁడుపొద్దులను బూజిలోనర్చుచు బుద్ధ్యవిగ్రహం
బనందగి ధన్యమైన కనకాంబ కెనంగు జిరాయునున్నతుల్.

౨

శా॥ ప్రత్యూషంబున లేచి స్నానమును దేవప్రాహ్లాణారాధన
ప్రత్యాహరవిహారముల్ సలుపుచున్ వ్యక్తిత్వమున్ గాంచునై
నిత్యైశ్వర్యమున్ గొన్న మేటియయినన్ నిర్దిష్టమై జీవునిన్
సత్యాన్వేషణచేయు మా కనకమన్ వర్ణింతు బ్రహ్మాంబునాన్.

౩

చ॥ కనకమయింటిపేర గనకమ్మ తనర్పు నిజాహ్వాయంబునన్
గనకమ చిత్తశుద్ధి గనకమ్మ గుణమ్మున నాగనొప్పు మా
కనకమ సత్కవిత్వరులకంతవిభూషణమై మహాన్నతిన్
వనజదళాయతాక్షునికృపన్ మనుఁగావుత నూలువర్షముల్.

౪

క॥ గీతాశాస్త్రము వెనుకన్, సీతారామాంజనేయచిరసంవాద
ఖ్యాతగ్రంథం విపు డీ, భూతలమున జీవయాత్ర జోలుం బొగడన్.

౫

ఉ॥ పద్యము లెల్ల హృద్యములు పండితపామరవేద్యముల్ పవి
త్రోద్యమబోధకంబు లన నొప్పెడు నెప్పుడు నాత్మచింతయే
విద్య యటంచు జెప్పు గుణవిశ్రుతురా లల కాంచనాంబ, కా
వ్యాద్యముగా రచించిన మహాత్మరత్నము జీవయాత్రలో.

౬

కింకవీంద్ర ఘటాపంచానన కళాప్రపూర్ణ, మహాకవి

బ్రహ్మశ్రీ చెళ్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రిగారు, శతావధాని.

మ॥ తన సౌధమ్మనఁ బీతము న్నిలిపి నిత్యం బేడుసారల్ కృపా
ఖని శ్రీ వేంకటనాథు నర్చితునిఁగాఁ గావించుచున్ వేంకటా
ద్రినివాసున్ స్ఫురియింపఁజేసెడి కృతార్థీభూత సత్కావ్యవ
ర్ధని శ్రీమత్కనకాంబ భక్తి మిగులన్ ధన్యంబు కామేశ్వరీ.

మ॥ గురువాక్యంబుల సారమున్ సకలముం గ్రోడీకరించెన్ గవి
త్వరసం బొండొక తోడుచేసి భగవద్దాస్యంబుతో విద్యదా
దరముం బూని యొనర్చు సత్కృతులతో దంభానపేతంబుగా
జరపున్ మా కనకాంబ జీవితము మెచ్చన్ జెల్లుఁ గామేశ్వరీ.

కా॥ తాతాశాస్త్రియు చెందుకూరి కులవిద్యశాలి శ్రీపాదవి
ఖ్యాతశ్రీనరసింహశాస్త్రి మఱియున్ గవ్యగ్రంథుల్ పీఠపున్
ఖ్యాతింజెప్పఁగలార లీ బుధుల నాకారించి నూతనార్చన
నీ తస్వీమణి గారవించె వినియుంటే తల్లి కామేశ్వరీ.

మ॥ పలుపు ర్పండితు లేగుచెంచి కనకాంబాసౌధరాజమ్మ నర
దలి శ్రీవేంకటనాథునన్నిధిని శాస్త్రంబుల్ ప్రసంగించు న
య్యెలమిన్ గాంచిన గద్దవాలపురసాదృశ్యంబు నా సేమృదిన్
గలయంతాకి స్ఫురించె వద్దికద భాగ్యం బన్నఁ గామేశ్వరీ.

మ॥ కవితల్ సెప్పెడి శ్రీలు మున్నె కల రక్కాంతల్ కవిత్వమ్మునన్
స్వవివేకమ్మునె చూపి రీ కనకమాపాండిత్య మల్లంతఁ బో
క విశేషించి విచక్షణత్వమునకుం గాణాచియై సర్వమా
నవకల్యాణము గోరి వర్తిలంట ధన్యంబయ్యెఁ గామేశ్వరీ.

కా॥ యావజ్జీవము విద్యదర్శనకు శ్రీహర్యంఘ్రపద్మార్చకున్
దాచై మా కనకాంబసౌధము ప్రసిద్ధంబౌత మం చే నిజే
దీవింతున్ జననీ “తథా” స్తనము నా దీవించుటల్ సార్థక
క్రివాసించుత నింతమాత్ర మిడుమీ చేయూత కామేశ్వరీ.

ఉ॥ పాత్రము లెన్నియో గల వపూర్వవిశేషములందు నందు వి
ద్యత్తములైన వారలకుఁ దద్దయు బోధ్యము లొచునుండు నీ
విత్తముగల్గు పాత్రములు పృథ్విని మృగ్యములౌట దీనికిన్
విత్తములైనవారలు వివేకముమై నతి నేయుటొప్పుగున్.

గీ॥ పేరు జీవయాత్ర) ధోరణిసుశంబు, తప్పు గానరాదు తత్త్వమెల్ల
యెడల వేద్య మిట్టి యెడఁద యే సాధ్యకిఁ, గలుగుఁ బున్నె మెంతో నలుపకున్న.

॥ ఈయను పాండితీగరిమ మీయను జానపదేశు మీమనః

ధీయుతురాలి పద్మన విభేదయర దేవగోష్ఠేన సేవయుక్తి యాం
స్థాయకశాస్త్రకృతి విధియనాన్యమహిమ్యుభ్యుభ్యమహా
ధీయును నీ కృతం గననం తెల్లముగాఁ బోలితిల్ల నన్నముదా.

॥ రాష్ట్రన విస్తరింపక యింకొ విరమించెదం గన్పొ మిద్దిన

హృదయలకా ముదంబినును భావింకొల భాగ్యరాక్షయై
యావిపులకా యశమ్ము గని యొదెనలకా జుమదంబుగాక యీ
కోవిదురాశిపుట్టపునకుకా కల మచ్చెడింగారం బూర్ణమై.

౧౦

॥ ఇట్టి దుష్టికృతాల మంతాపైదో పూర్వ, మునిపిష్టల విసంజక నువినల రల

మానికంబును బోలిన మగున యొకతె, పృష్టె మన భారతీయులపుణ్య మనగ, ౧౧

॥ కలిమికీ వానకంబయిన శాంపదపల్లి తలంబునందుం గాం

తల తలమానికంబయి రసరేపిడి రంగమమన్ మహాశపః

కలితుండు రంగ నార్యులకు గాదిలికూతురుగా జనించె నా

నులకును నక్కంబయి మని నూల్కొనఁజేయు వెలంబి శేరిమిన్.

౧౨

విమర్శ కాగ్రేసర బ్రహ్మశ్రీ నాగపూడి కృష్ణసామయ్య గారు.

॥ ఆమృతపద్యముల ట్లన, పద్యములై శుకవినికరపద్యములై నీ

పద్యము విస్వాద్యములై, న్యాద్యములై మువముగూర్చు నెంతయు నింపి! ౧

॥ భవ్యంబై లలితపద, స్తవ్యంబై వజ్రలు సుజననంశేవ్యంబై

నివ్యంబై పండితనాభావ్యంబై శివుకృతులు మహిఁ గనకాంబా! ౨

॥ విమలములైన భావములు విశ్రుతమై తగులీతు లార్యులం

ద్యములగు వృత్తులున్ నయనిధానములైన గుణంబులున్ మనో

జ్ఞములగు నాగ్నిలాసములు చక్కనికాంతులు సొంపుమీఱు ను

త్తమసతిలీల నీదు కవితానతి చెన్నలగారు నమ్మకో! 3

॥ నీరీతిఁ గవితచెప్పెను, నాదీర్ఘకముల నేఁ గనన్ గనకాంబా

హరియశోవిధవంబులు, మారమంబుని దయనుజేందుమా మహిలోనకా. ౪

॥ బొండుమల్లియపూలదండలో నంతాన, కుసుమంబు లందందుఁ గూర్చినక్రియ

నచ్చంపుఁడెలిముత్తియపుఁచేరులో మానికంబుల నెడనెడఁ గలపుకరణి

శర్కరాయుతపాయసంబునఁ దీపారు, పనసతోనలఁ బొందుపజీచినట్లు

కమనీయధవశచేలమునఁ దిక్కుల పైఁడి, జలతారురేఖలు నిలిపినగతి

- ఈ సమయమునందు కృష్ణుని పాదములను, చేయిమీదనున్న బేరతాండ్రు
నాచితిక్కములు కొడుకాని నిడు, విచిత్రకవితారసాలింబు, కనకమాంబ! ౫
- ౩! ఘనశక్తియు పై రాగ్యంబు, బురు లలితముగాగ నిడును బొలుపాడుటచే
దంతానుటి! నీకావ్యము, కనుమందగువాగాకవిప్రవరులకు ౬
- ౪! మధురము వర్ణనవిషయము, మధురరసము నీను పలుకు మంజులవాటి
మధురరసము నీకానా, మధురము నీకావ్య ముత్తమంబుయి చెలయున్. ౭
- ౫! ఇప్పుడిది నీ కల్పము, దప్పక పోయించి మన మెదం జగురొత్తం
కెప్పటి హృదయభావము, గుప్తస్వామ్యవ్యనామకోవిదహితుడన్ ౮

అభినవభిక్కున, సాహిత్యస్థావక, బ్రహ్మశ్రీ దుర్భాసుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు,
తెల్లూరు.

- మ! కనయశ్రీమణివంతునిన్ను, బొగడంగా వత్తునో లేక బ్ర
హ్మవిదగ్గియుండు కృష్ణభూషణుని శిష్యంగా బ్రశంసించునో
చది బాల్యంబుననుండి నెక్కువిత్ర కృష్ణ గొన్న నీ బుద్ధి పై
ధన నుగ్గించునో! తోచలేదు కనకాంబ, సాధుపూజావీర్య! ౧
- చ! అతిహాసమృదైన పరమార్థములక విశదంబు పేయు ధీ
చతురత, శంకరార్యవకు పాటియనం దగు వౌజ త్వక్తురా
కృతసుకృతైక పాకమున నెట్లా లభించె, మఱిమి వింత నీ
కృతులు రచియిచోధసుధ నెల్లడంకిల్లు ననక యశస్విని. ౨
- మ! అతిలోకప్రతిభుండు లోకమతిగర్వర లెందు కుల్యంబుగా
మతి భావించిన తత్త్వవేత్త యుపమామార్గంబునక భక్త సం
తతిశంకర కుటిలో, దొలంపంగల విద్యాకాలి మీయొజ్జ వా
క్రతి నేడుక నను ముగ్ధుల జేయు గుచరితా)! నెమ్మదిక బర్హినక. ౩
- చ! పదిపదునెడవర మాల పాటి యెలర్చిన నెయ్య మున్న నే
యదమనైనక నెప్పుకొనక దేయ్యు నిశోవుతత్పరదీక్ష, న
య్యది యెత్త డెట్టులో విదిత మయ్యెను దావక “శివయాత్ర”చే
మదతి! ధాత్రి నీగురుయశోనిమూల్య మెటుని గంటిమే. ౪
- చ! అమృతనిపాదపారసము లంటిన శిష్య కుటుంబు తద్గురూ
క్రమ మవదేశపారసుధ ధాత్రి! బంచిన ధన్య వంతు, న
య్యమనమ నీకు మెల్లమనయంతరితక ‘గృహలక్ష్మి’ పూజనం
బుయమచరక చెప్పె విది యాత్మక దొంగు గృహింపు ధీమతి! ౫

సింహాపురి బాలికాపాఠశాలోపాధ్యాయ పదవి వదలికొని మద్రాసున

కాంగ్రెస్ విద్యాభ్యాసము నేయించోవు కనకాంబికాదేవి

వీడ్కోలు పెన్షన్లుములు

దాతల పాస్పాపై

అభినవంక్కన, దుర్బా సుబ్బిహృత్త శర్మగారు రచించినవి

1913

సీ॥ తన బోధపాఠము నే తరుణి కష్టంపుల బాఠములను సులభపాఠ్యముల జేసె

తన ప్రదర్శనల నే తల్లి చెప్పకయే శిష్యుములు మాకు జేహరణేన

తన శేషమునాత్మమున నే జనయితి యాంధ్రసాహిత్యము సందర్శిగా

తనతోడి యమ్మల జనయదంతుల జిత్తుల నే తన్ని సంరక్షించేన.

తే॥ అట్టి కనకాంబ యాత్మ విద్యాభ్యాసం కోటన మము వీడి యల చెన్నపురికి బోవు

నను సుపంథమ్మ స్వాంతమ్మలందు మాకు, జీతయుతు హస్తమును దారస్థించేన.

మత్త॥ నాలుగేండ్లు ముగ్గురు గూడి యచరచరుల మా కొరికె

మేలగానర్చినట్లై నే క్రియ మేము విస్మయించగల

బాలువార మిత్రుల బిడ్డల జాలర దేవయు నీమె యా

ప్రతికే యరులించి యందునె వాండు గాదె మహోన్నతికె.

తే॥ సత్యమును శాంతిలనయుం బాలగల్గె, ఓర్పునకుం బట్టినిలయి నేర్పుపట్ల

సభికసామగ్రియును జూపునట్టి నిన్ను, మహావక్త్రమునె! మా కెన్నిమాన్లైన.

సీ॥ తెనుగున నేవిధించినను క్షేత్ర నీ వలరించుకొంటివో

వినుతగుహాధ్య! యవ్వహినె విశ్రుతమా నల హూంభాషయం

మును సముదారశక్తి యని తోడనె నీ కొనగూడ కుండునె

కనుగొన నుత్కృతముషి యొకిండగదా! కళ తెన్నియైననుకా.

మ॥ జననీ! నీవయనయి పాశ్చికరమై సంధిల్లి నీపావుదో

ట నితాంతంబు జయంబు కల్గుటయు వేడ్కక నీ కనాలోగ్య మెం

మును జూపట్టి యుంటుకుక మనములందుక బూర్ణభావముతో

ననయం బీశ్వరు సంస్కరించెదము! నెయ్యం బుంచుమో మాయెడక.

కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు, యం. ఎ.

మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయమునందు బ్రధానాంధ్ర పరిశోధకులు

క॥ కనకాంబా విరచితకృతి, వినుతానందరససార విఖ్యాతిని బొం

దునుగాచె ముముక్షువు లెల్లనుగోలరె కావ్యరసము బ్రహ్మమమట్లెకా.

మధ్య శ్రీ శతావధానులు, సాహిత్యస్థావక, కాశీ కృష్ణాచార్యులుగారు

౧౧. గాంచనపల్లివంశనిలకంబగు నో కన కాంచ! నీ కృతిన్
గాంచి దానిలో రసము గాంచి నీవలె నట్లైతలన్
గాంచిన కాంచనాంగులను గాంచుట ముష్టిమంచు వీన్పిరిన్
గాంచి నీమధ్య క్తికి వలంబువీ క్తికం మృగించిరిన్.

బ్రహ్మశ్రీ కురుగంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు.

౧౨. తూచిన మోచ కిది సరితూగురసం బది కాంచహార నేఁ
కాంచి జీవయాత్ర పరిశోధనగాం బ్రతిపద్య మెంచు దా
ల్లోచను స్వప్నయావ వనలోడన నేయు ర్తకైక్యభావనా
మోచన లింపురొం గనకమామృత ముక్తికై దావలంబున్.

౧౩. గాంచనపల్లివంశమునఁ గాంచినమాక్తికరత్నమాల యీ
కాంచనగార్భాపరమ కాంతి తమోహరమాయ జీవదే
వాంచితపచ్చికైక్యరమ వర్ణన నేసిన జీవయాత్ర పా
పంచిక మంకుదాకం గమవాసిగ మంకురం గీర్తిభాసిలన్.

క వి తి ల క వి రు ద ము

అగ్రాసనాధిపతి, బ్రహ్మశ్రీ శతావధాని చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రిగారు.

౧౪. జననంబందితి సర్వనీట్కులమునన్ సర్వేన గాంచి పెం
చిద్రతన్ పరమాత్మసాత్కృతిగ వాసిన్ సర్వ మర్పించి స
జ్జనమాన్యత్వము గాంచి కాశ్యపియశస్సంతాన మార్జించి తో
కన కాంచా! సతులందు నీ కుమరు కంబందు లే యెందుచేన్.

౧౫. కాశీవాసనినంశదీపము దహంగా నెంచుఁ యెంచొందు నా
గేళుం దేనును క్రిందదాన్వయుడు క్రిక్కుడుండులోనా కుధీ
క్షణసాయములట్లు నీడకవిరన్ వర్ణించు వా తిమ్మ నా
యాశీర్వాదము చాలదే ముక్తిప్రసాదమున్ యెందుచేన్.

౧౬. ఉవిదకుఁ దిలకముకన్నన్, బ్రదిమలభూషణములేదు పార్వత్యమునన్
చవుల చది నీకు బోసి, “కవిలింగమ” కైతి వాత్మక కళ్యాణము గాన్.

శతావధాని దోమా వేంకటస్వామి గుప్తగారు.

శ్లో॥ కాంచనపల్లవశము నెరిగ్గ నెరకాండకపేరు నుబో
భాంచితరులై చక్కని నమంచిరమును నిర్ణయించెగా
నందితుల పింఛి నానాభల లక్ష్మణి వేంకట స్వామీయగ్రంథే
విరాడె నిలెందుల బేలగుల మేల్కొనెనయిన నందియింబాకో.

క వి త్రి ల క పు రం న

విద్యాక ముసురకవి దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రిగారు.

మ॥ కవిత్వ చాక్కిన బావనేర్చిన వృథా కష్టంబె చిత్తంబు త
త్త్వవిచారం బొనరించు భాగ్యమె యలగ్నంబైచువో బాపురే!
కవనం బంతయుల చత్త్వచింతకె నమగ్రస్రజ్ఞ జెచ్చించు బా
గ్యహేషం బలరాచ నీకు, కనకాంబా! యెంత గన్మాత్మవో!

చ॥ అన్మతమయింబు నీ హృదయ మాన్తజనావనవిద్యనీకు ని
క్కము సహజముగ్గి పొన్న బదకంజనమర్చు యనకా నిసగ్గమా
నమలగుణము లెల్ల నొకండై నిను జేరిగఁబోలునమ్మ యు
త్తమ మగు వత్తనమ్మన హవాహృతి నీ చరితంబు చిత్రమా.

శ్లో॥ కావ్యకల్పనజేయఁ గల కళాక్షిజ్ఞత, అనువాద మొనరించునట్టి వేర్పు
తత్త్వమృ గుఱుతింపఁ దగిన విజ్ఞానంబు, తెలిసినయంత బోధించు ప్రతిభ
జంతు గొంతునులేని స్వాతంత్ర్య సంపత్తి, పండిత వినుత సంపత్తిమృద్ధి
సత్కారములు గొనఁజాలిన యోగ్యతె, సత్కారములు చేయఁజాలు శక్తి
వేటి కవిశాస్త్రపంచాస నీకె చెల్లె, నీవు గడియించినట్టి నిర్విద్రక్తి
యరయ ప్రౌలోకమునకు జయధ్వజంబు, కమ్రసుగుణావలంబ! శ్రీ కనకమాంబ! 3

శ్లో॥ పరమావని పుష్పావని, పరతక్ గవనంబు వ్యర్థపరుపక పరమే
శ్వరచరణ స్మరణమునకె, గురిచేసెక్ గవనమాంబ గురుకరుణాప్తిక్.

సంగీతసాహిత్యచక్రవర్తి, ఆదిభట్ట నారాయణదాసః

14-6-41

శ్లో॥ శ్రీగోలకొండ వ్యాపార, మహీసురకులోద్భవా,
కాంచనపల్ల కనకాంబా, ప్రత్యక్ష సరస్వతీ.

— తరువోజ —

కాంచనపల్లి కన్యమ్మ చిరువరికన్నాడు మిగులచిక్కిని తెల్లపల్కు
 తెంచుకొన్నగఁ జాలునెంతేని వేల్పునెల్లప్పుడుం గొల్పు నెఱుంగదు టెక్కు
 మంచినదఁవడికి మచ్చెవలె నమాటికి హాయిగా మనఁ గోరుచుండు
 మించనాడదు కలిమిగా చందయేండ్ల మేర నాదీవనం బెంపొందుగారె.

— విడిచిపెట్టి —

మాటలల్లెదూతరు పైలాగుపారు,
 పెట్టవలొడవు లీపెను మంచిపేరు.

నాటకచక్రివర్త, విద్యల్క్వవి, మల్లాది అచ్యుతరామశాస్త్రిగారు.

॥ పోతనామాత్యుని పోకడ భక్తిలోఁ బ్రాతదా యిపించు పట్టు లొకట
 తిక్కన ముక్తి యీ తెలుగులేటగ కాంతి, వాసెనా యిపించురచన లొకట
 కాలువినోటిలోఁ బడక దాగినకబ్బ, జాలమా యిది యను (సరణు) స్థలము లొకట
 బ్రహ్మసూత్రార్థతాత్పర్యమందలి సార, సరణునింతియ యను స్థలము లొకట
 నమరియున్నది గనుఁగొన్న హంసవిజయ, రూపకంబున హంసస్వరూపమనుచు
 జెప్పవచ్చును నిక్కంబు సిద్ధగురుని, మహిమ గాకున్న కృతియింత మహిమ గనునె.

॥ కారదానత్యుపాసారపార మనయ, చెలరీ చెలువొందుగాజె మీ జీవయాత్ర
 గురుకులంబునఁ గ్రమింపింక గజచియున్న, కివ్వనంతరి గవడె సజీవయాత్ర.

బ్రహ్మశ్రీ శ్రీరాముల నచ్చిదానంద శాస్త్రి కవి గారు

॥ అచ్యుతానందపక్షక చిత్తవయి దీప్యతాన్య పాత్రంబులం
 దమ్యతానందరసంబులకా దివిభవేవ్యం తానట్రుంచేసి లో
 కము మన్నింపయ శీలసంపదలు తెల్లకా సదుర్గు పాప్తత
 క్షు మహాభాగ్యము గన్న యొకవకమాంబా తేర్పుమాధర్మముకా.

కనుక మీరు గుడిచాడి ఇందునుట దేవిగారు, విజయవాడ.

శ్రీమదాచార్యులు వ్రాసినట్లుగా, వారిని నయి లోక పునరుద్ధరణ దలంప

ఉన్నట్లుగా పదవి మీ కొనరెం గనక, కల్పిత బుధసాళిక గావే నీవు.

నాకధిని జీవనముగా, గానమును జీవనముగా గంభీరగతిక

వికాసా నానాదా మింద్రాకాండవంశమునకు బాధులకే నొసంగున్.

నీ నీ నీయమును వేంకటేశ్వరుని కళా, మధుసూదనుని లెక్కలకే బ్రోదిసేయ

నీ లెక్కలకే బ్రోదిసేయ యెప్పుడగును, వనరుల గనకాంబయోచితతారకముగ

పండిత పులగుర్త లన్ని నరసాంబగారు, కాకినాడ.

హంస విజయ దత్త నమ

తే|| పామకందు మేల్ బంగారు పలువంగముల, నైహి కామస్మృత ఫలంబులందఁ జేయు
హంసవిజయంబుల గొట్టివ్యవహారంబు, నలవియగు నంత చిత్తుధ వానుకొంటి.

చ|| చిగులంబుల బూలంబుల మహాజీవహితంబుగు భూజరాజును
ప్రగతిత భక్తబోధనల హంసజయం బగు నీను సత్కృతిన్
దగిలి రసానుభూతి సుఖదంబుగ సత్కవిరాజ సంతతుల్
గగనము ముట్టజేయు కలగానము వింటిని దృక్పథంబులన్.

ఉ|| అర్ధరమేలు ! నీవరను హంససుశీల వికారదత్తముల్
నిచ్చెలు దిద్దునాటులును వింతలు వేడ్రులు జీవలీలలున్
అద్వయబోలు నీ విజయహంసమునం గని విశ్వరూప ము
జ్ఞేదియుఁ జేయ నోడితి నికేమని చెప్పును నీనుసత్కృతిన్.

తే|| నకల భారతసోదరీ సంధుమందు, నాంధ్రసోదరీ పృథివిజైవెలుగు
నీను నీ బహుసత్కృతి నిచయమునకు, నెల్లశుభములు శ్రీరాముం డిచ్చుగాక.

సాహిత్యస్థాపక వాజపేయూజుల రామసుబ్బారాయుడుగారు

ఉ|| నీవు కలంబుచేతగొని వేర్చెనంగంగం గవిత్వతత్త్వ సు
శ్రీ విలసిల్లు ప్రాజ్ఞగుణగీతులు చిల్లి రచింతు వెంతయున్

దావి జనించు నీదు కవనంబున నింతటి భాగ్య మబ్బుగా
నే నరమందివావొ గణియింపఁగ శక్యమె యేకై ననున్.

ఉ॥ దేవదత్తప్రవాహము గతిన్ విమలంబగు నీమనంబు నీ
భావముల్ గుణంబులును బావనపైన చరిత్రయున్ మహా
భావులు మెచ్చు దానమును భక్తియులంబగు తత్త్వశీలమున్
వైశదిత్యమున్ దలఁపఁ ద్యాద్యును లేరి ధరాతలమ్మొనన్.

మ॥ పలుకొట్లన్ వినుచుంటి నీదగు గుణవారంబు సత్కీర్తియున్
విలసత్సౌధన వైభవోన్నతులచే వేవేగ వర్ణిమా
యెలమిన్ సత్కీర్తనాపరస్వధివియై యేపారు మాంధ్యావనిన్
గలుగున్ నీకు జిరాయురున్నతులు నెక్కాలమ్ము శ్రీరత్నమా.

బ్రహ్మశ్రీ కల్లూరి వేంకటసుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులుగారు, విద్వాన్.

ఈ తత్త్వబోధ రహస్యమున్ దజచి తజచి, లేట తెల్లంబుగా ముద్దు తెలుగునుడుల
నిలిపి యవతార సామ్యంబు నిలుపుకొన్న, అమ్మ! కనకాంబ! సాష్టాంగమమ్మ నీకు.

కవితాకళాసిధి బ్రహ్మశ్రీ బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతకవిగారు.

చ॥ కవిత్వ కాంచితంబున కాంచనపల్లి కుటీరమందు భా
గవి కొలువుండి కోడలు సరస్వతి గాన కవిత్వమున్ త్రయీ
వివిధరహస్యమున్ నుడువ విందు ముముక్షులు గొల్వ సంతతో
త్సవములతోడ వారవిడుధాకరతారకమున్ రమించుతన్.

బ్రహ్మశ్రీ వండితరాజు దయ సుబ్బావధానులవారు.

ఉ॥ పుట్టి నందబాలకుడు పుట్టినవాడను మహామహావై
షణ్ణి సద్గురూక్తముల పాదము మోదముతోడ మున్ మునుల్
మట్టిన మోక్షసర్వధముఁ బొందితి విదర బొందితోడ నీ
పుట్టుత పార్థకంబని కత్తల్ కోరికతోడ గనకాంబ వింతయే.

శ్రీభాగ్యయ నమః

తో మా లి య

ఆ మో ద ము

శ్రీ తోమాలియ యను వాస్తవిక గ్రంథమును రచించిన కవయిత్రీమణి కవితిలకాయమాన యగు కొంచనపల్లి కనకాబాగు. నానావిధ పద్ధతులతోఁ గూర్చిన మహామాలికను “తోమాతె” యందురు.

అట్లే యాయా వ్రస్తావములయందుఁ గవయిత్రీ రచించిన పద్యమాలికలతో రచించిన మహామాలయే యీ ‘తోమాలియ’ యను చాత్రము.

కైసేత = కూర్చుంటు. తోమాలియను గట్టుట.

పద్యములకు లఘు టీక

1. తాను గూర్చిన తోమాలియ లక్ష్మీనాయకునకుఁ గవయిత్రీ సమర్పించగా నది ధీమంతులగు భక్తుల ప్రసాదముగాఁ గంతమున ధరింతురనియు దాని వాసనలు బుధులకు సంతోషమును గలుగఁజేయు ననియు నీ పద్యమందలి భావము.

2. ఆడుపుట్టువులకుఁ బుణ్యవశమునఁ గాని విద్య లభింపదు. అట్టి విద్య యల పడిన వారు విషయముతో గురువులను నేవించుట యరిది. గురువుల భజించినను సత్కావ్య రచనా సామర్థ్య ముట్టు దుర్లభము. అట్టి సత్కావ్యము భగవదర్పిత ముగా నిర్మించి మహానీయులకుఁ గాన్క తెల్పుటను గుఱించి యింకెమి పచింపనగును! ఇట్టి యసాధారణసంపదలు గల కవయిత్రీ ‘నీరజేక్షణా విజ్ఞాం దీపనసేయ నెట్టులో నెట్టుచునుంటిఁ గాలము’ నని చెప్పుకొనుట ప్రపత్తిలక్షణము. “పుట్టితి నాడుదాన నయి” అని వాయుటచేఁ బుట్టువుచేఁ దాను శ్రీయయ్య బాల్యమండే తటస్థించిన వైధవ్యరూపమును సన్న్యాసము చేక్షుట నాడువారికిఁ జెప్పఁదగిన సాంసౌఠిక సంపద యేదియు లేదనియు, విద్యాసంపాప్తి, గురుదర్శనము, కావ్యరచనము మొదలగు నవియే విశేషములుగాన నవియే పరింపఁబడినవనియు భావము.

1. అంబాస్తవము .

కీ. శే. మంగు రామానుజరావుగారు. వీరు కొంతకాలము బందరులోఁ గొంత కాలము నెల్లూరులోను న్యాయవాదిగా నుండిరి. ఆంధ్రగీర్వాణములయందుఁ జక్కఁ పాహిత్యము గలిగి కవితాసందర్భములు ఛందస్సు నెఱింగినవారుగా నుండిరి కనకాంబగారికి బాల్యమునఁ బొలుత నాంధ్రభాషలక్ష్య లక్షణములు నేర్పిన యాత్మలు వీరు.

ప్రశ్న జేలు:- ఈ యాంగ్ల యువతీమణి చెన్నపురిలో బ్యాపిస్టు విశ్వ
కళాశాలయము స్థాపించి యందు మతాచారానుసారముగా నేర్పాటులు గావించి
కమ్యూన్ బంధుగుల యనుమతిఁ బడసి యం దీమెను బ్రవేశపెట్టి యాంగ్లవిద్యఁ జెప్ప
చునది.

3. స్వాసింహాచార్యపండితుడు:—మహాభాష్యసింహాసన మను నన్నరవా
ముగల విద్యద్వంశమున నవతీరించిన యీ మహాసింహులు చెన్నపురిరాజధాని క
కాలలో నలువది సంవత్సరములుపాఠ్యయవృత్తి నుండిరి. చెన్నపురి శ్రీ పార్వతీ
స్వామి స్మితి వీధిలో వీరు తొంబదియేండ్లు జీవించి పరమపదించిరి. కష్ట
గంస్మృతసాహిత్యసంప్రదాయము వీరియొద్దనే యభ్యసిం చెను.

4. విజ్ఞానసంఘము:- విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథమాల యను పేర నీ సంఘము జ్ఞానప్రచారమునకై యాంధ్రప్రదేశ్మునఁ గనకాంబగారి బాల్యమున జన్మించుచుండెడిది. ఆ సంఘము పురుషులకు (స్త్రీ)కు నైజ్ఞానిక పరీక్షలు నెఱపి యందుఁ బ్రశ్నోత్తరములంకరించిన వాని బహుళకరించి ప్రోత్సహింపుచుండెను. ఆ పరీక్షలలో గవయిత్రి యగ్రగణ్యగా నుత్తీర్ణురాలగుటచే నొక సంవత్సరము రెండు నూటలకు జూనియరు, నాలుగు జూనియరు పతకములు సంఘమువారి సంగీతి.

అంగైయవిద్య నిరటరు మిడియేటు పరీక్ష వలకు జదివి యప్పటికే యునివర్సిటీ
చిన విద్యార్థి మార్గం వేరే గవర్నమెంట్ విద్యాభ్యాసాద్యమనునది నిరమించుకొని మేము
సాక్షులై యాంగ మార్గ మవలంబించుకొనుట యెరింగి డ్రైసుడేలు దొరకా
యటనియె.

“నీ కొడుకెంతయో కృమపడి యాదర్శప్రాయముగ విద్య నభ్యసించి, నాకు
నాకు మంతయు వర్ణముచేసి నీవు విద్యాభ్యాసము మానుట నా కెంతయు
కరము?” అని విజ్ఞానము కన్న నాంగవిజ్ఞానమున విశేషములు లేవు. నా
వర్ణనానుసారమునకు విరుద్ధముగ పరిస్థితులలో నుండు తీర్పుములేదు. నేను సన్మా
నముగా వలసిన తీర్పువిచారముతో గాలము గడపెద నని కమయిత్రి చెప్పెను.
అందు కదా లోపలే యేమియుఁ జెప్పరక, మాపాతకాలలో నుపాధ్యాయు
నికే మందుము. నీ పాపన కడి యంద విరోధముగా నుండదు. నాకును గొంత నంత
మొదలైనవియును. నాకభ్యంతరము తదుగాని నేవకావృత్తి శృక్మతయని మాపాత
యధిప్రాయము. అయితే బిల్లు నే న్నిముడలేనని కనకాంబకారు బదులు చెప్పి
అంత బిల్లును జేలు నిజ్జు గౌరవముగాఁ జూచునట్లును, నీమతాచారములకు విరుద్ధ
మగు మతము మతాధ్యక్షునియందు గలియినట్లును నీవు నిర్బంధము లేకుండ నుండు
విధమున బిల్లును నుపిస్తా. యిట్టింపక కమయిత్రిని లేడి బిల్లింగ్ డెక్ట్ హైకుర్త
మన నాంధ్రప్రదేశ్ సర్కారు క్రింద నున్నట్లు చెను. అచట గొలిచి కాలము
విచ్చిలుక జేయుచున్న కమయిత్రి పశ్చాత్తులకు గల గమయిత్రి నిజమని
చెప్పెను. అంత గమయిత్రి నుండి పట్టెలకు బాత్తుగింధములు విదమునకు

మునందు సభ్యురాలుగఁ బనిచేయుచువచ్చెను. చెన్నపుర్యాంధ్రోపాధ్యక్షురాలు విశ్వ విద్యాలయములందుఁ బనిచేయఁగలిగఁగఁ బనిచేయుచున్నది.

అ పద్యము :—

కవయిత్రి తన పన్నెండువయేట గంగళతకము నెల్లారి శ్రీరంగనాయకులపై రచించెను. ఆ విషయము నెల్లారి విద్యార్థుల సాహిత్యసౌచక అక్షరపరికరమును బ్రహ్మసూత్రమునాథులగు రిట్లు వర్ణించిరి.

“సీ॥ తన శేషుషీనునాత్మముననే జనయిత్రి యాంధ్రవాక్యాహిత్య మండగలిగె.”

స॥ తెనుగున శేషిభంబునను ధీరత నీ వలరించుకొంటివో

విచిత్రగుణాధ్య యశ్వహినె విశ్రుతమా నల హూణభావయం

గును సముదాతక క్తి యనితోడనె నీ కొనగూడవందున్నే!

కనుగొన నూత్న శేషుషీ యొకండకదా! కళ లెన్నియొనచుకా.

కవయిత్రి చెన్నపురి విరంతుశరణాలయమున నాంగభాష పార్వరంభింపక మున్ను నెల్లారులూ నాల్గవతరగతి కురూధ్యాయురాలుగా నుండి యని విరిమించుకొని చెన్నపురి హూణవిద్యాభ్యాసమునకుఁ బోవు తరుణమున జరిగిన పీఠోలు సభలో జెప్పుబడిన పద్యము లివి.

1936 సం॥ పింహపురంబున మొలజయంతిలోఁ గనకాంబికాకి సన్యానము జరిపినందర్భమున నా దుర్భాసుబ్రహ్మణ్యశర్మ గారే చెప్పినపద్యము.

మ॥ కవయిత్రిమణి వంచు నిన్నుఁ బొగడంగావత్తునో లేక బ్ర

హ్మ విదగ్రీయుండు కృష్ణభూషణుని శిష్యంగాఁబ్రశంసించునో

చవి బాల్యంబుననుండి సత్కవిత కిచ్చున్ గొన్న నీ బుద్ధితై

భవ మగ్గింతువో? తోఁపలేదు గనకాంబా! సాధుపూజాస్థియా!

బాల్యంబుననుండియుఁ గవయిత్రిమణి నెఱింగిన శర్మగా రతి బాల్యంబునఁ గవిత్వాప్రసక్తి గల కవయిత్రి గుణమును ‘చవి బాల్యంబున నుండి’ యని విశేషముగా వర్ణించినారు. పత్తికలలోఁ గనకాంబికారి పద్యములు వ్యాసములుఁ జూచి బుద్ధి చాతురికి విముగ్ధులై కాకినాడ మహిళాసంఘమువారి మేను నారీసభాగ్రాసనమునకు వరించిరి. సభాసమయమునకుఁ గనకాంబికారు వచ్చి బండి దిగుటతోడనే వా రెల్ల ‘నధ్యక్షురాలు లింత చిన్న పిల్ల యగునా’ యని యచ్చెరువడిరి. అట్టులయ్యు సభాకార్య నిర్వహణములో నాశుకవిరాప్రదర్శనము మొదలగు నామె కైదువ్యయ నొద్దికయుఁ జూచి మహిళామణు లెల్ల నామోదముఁ జెందిరి.

అమృతవల్లి. ఇది యొక యరవనల కనువాదము. ఈ అమృతవల్లికే రాధ యను నామాంతర మీయఁబడినది. కవయిత్రి విద్యాభ్యాసకాలములోఁ జెన్నపురిలో నరవపిల్లలు వినోదముగాఁ జదువుకొనుచుండగా విని యా గ్రంథమున కప్పటికప్పుడు రచించిన తెలుగిది.

అటుపిమ్మట నమ్మతానందనాథస్వామివారిదర్శనము. గుర్వాజ్ఞ సుబోధితదీపియ
బోధములెల్ల ప్రబంధములుగా రచించుటయు నవ్యానిని మహాకవులెల్ల రాజా
దించుటయుఁ గనముత్రి 'కవిలిక' యను చిరదప్రదానమున సమ్మానింపఁడుటయుఁ
దటసేందినది.

1. ఏనుగుపై నెక్కి:—కింకవీంద్ర ఘంటాపంచానన కళాప్రపూర్ణ మహా కవి ప్రభృతి తిరుద విరాజమానులు జగత్ప్రసిద్ధులైన తిరుపతి వేంకటేశ్వర కవులలో నొక రగు చెక్కవీళ్ళ వేంకటకాస్తులివారు. (ఈనాట్రూపూరు సీతారామధూపాలుఁ డేను నెక్కించి యూరేగఁడనె.)

2. మీరు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు. శ్రీకృష్ణభారతరచనాధరణిబలు. విజయవాడలో నీ మహామహాపాఠ్యాయునకు గజారోహణ మహోత్సవము నృపాలక పరిషత్సన్మానము నితరనగరములందు స్వర్ణాభిషేకము కవిగండపెండేరము యొడలగు విశేషసపర్య లాసంగబడినవి.

3. వీరు నాగపూడి కుప్పసామయ్యగారు. ఆంధ్రగోరక్షాభివృద్ధిలో నీ మహా మహానుభవి విద్యవత్స-వి. శ్రీశృంగేరిస్వామిలవారి శిష్యులు. వీరి కొమరులు న్యాయాధికారమునం దున్నారు. చెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయ పరిషత్పాఠశాలలోఁ బరిశ్రుతులలోఁ జరకాలమునుండి గ్రాంథిక భాషాగౌరవముఁ బ్రతిష్ఠింపుచుఁ గొలదికాలము క్రిందటనే క్షీరిశేషులైవారు. కవిత్వలక కవిత్వమునందు వీరి కెంతయో గౌరవము.

4. వీరు మధ్యస్థ కౌశి కృష్ణచార్యులవారు. వీరు తెలుగు సీమలోఁ బార్థివచక్రవర్తి యని ప్రసిద్ధి గాంచిన గుమ్మలూరి సంగమేశ్వరకృష్ణగారికిష్టమలు. ఆచార్యుని కుమారులు. సాహిత్యస్థాపకులు. గీర్వాణభాషాప్రచారకులలో నగ్రగణ్యులు. వీరు సంగీతసాహిత్యములందే కాక యితర కళలయందు కల్పముల యందును ప్రవీణు లైనవారు.

5. జీవయాత్ర కవయిత్రి రచించిన గ్రంథములలో నృగగణ్యము. ఈ జీవ యాత్రా బృందావనమునై మహావృత్తి అరచుట గొప్ప యభిప్రాయము లిచ్చి కవయిత్రిని బోధింపర మహానధిలో 'కవిత్వక'మను తిరుగుచే నమ్మానించెరి. (1925) అప్పటి వరదీ రచించుచున్న గురుబోధములు శ్రీ గురువ్రగారి దీక్షావాసు మమృతానందనాథ స్వామి యగుటచే నాచెక దోకముగ నమ్మకసార మనియు, నానందసార మనియుఁ బ్రకటించెరి.

గ. పద్మమః :—పండిత గమ్యమాటమ.....

మహాత్మాగాంధీ) వ్యాఖ్యాన సాపేక్ష మగుటచే, నందలి యితివృత్తము బోధనా, విశ్లేషణాత్మకముగ వాచకముగ కనిపింపదు. కవయిత్రి కాజ్ఞాపించి యమ్మతానంద గురుకులం బిర్రవడించె. (1932)

తరువాత రెండోడడుగు గవయిత్రి కేవలగా జరిగిననునకు గుర్తాలమునకు వెళ్ళినపు డకస్యాత్మక నామకు గుండెబియ్య వచ్చినది. పర్యవేక్షణాంధరి దీని కొమ్మనియు, గ్రంథరచన మేమాత్యమున నికరాదనియు తెల్పుటచు, నానమయము తనకు గండమని జ్యోతిష్కములును వినివిధములఁ జెప్పినను జీవయాత్ర నాటకముగ రచింపుమన్న గుర్వాజ్ఞను నిర్వహింప వైతివను పశ్చాత్తాపముచే నన్నాటకరచన మునఁ గవయిత్రి నిర్వగ్నయై యొక్కొక్క యంకము పూర్తి యగుకొలది నామ క్రమక్రమముగా స్వస్థతగాంచి కావ్యము పూర్తయగు నంతకు సంపూర్ణాలోగ్యముఁ బడసినది. చెంతనున్న కన్యాకుమారి నేపించి యప్పురాక్షత్ర యగుగృహమున గండ ము గడచుటయు, గ్రంథము పూర్తి యగుటయుఁగూడఁ జటన్గించినది. ఈ విషయము పొగడపూ లను కావ్యమున నవిర్భవముగ వర్ణించఁబడినది.

ఉ॥ చేసితి జీవయాత్ర, కవిశేఖరు లెల్లను వంతస్థిల నో
హో సులభంబు గాదదియు నున్వ జనంబుల కెల్లఁ దెల్లనా
బాసను నాటకంబుగ నెబాసన హంసజయంబుఁజేరిటా
జేసి తరింపఁ జేయు మిఁక జీవుల చేకకద త్రభావులకా.

చ॥ అని గురుఁ డానతిచ్చి చనె నక్కట! నే నది చేయనైది నీ
తను వది కావ్యతంత్రే! పరతత్వము చెల్లిన నద్వయాత్మి చే
నినగద సారకంబు జని చేతికి నడము రాకుఁ డింక నా
పని కవిరోధమా నలుల వైద్యము చూచుఁ డటంబుఁ బల్కినకా.

ఉ॥ హంసజయంబు వాగ్రసెఁ గనకాంబ గుహాక్షిని నిర్వహించె నా
కంఠవిరోధిసత్కృపను గన్యకసత్కృప ధత్తకోటికిఁ
సంశయ మేల! నమ్మినను శక్తియ నర్పము గూర్చునన్న నా
రాంశముదేలె నీయమ మహద్భుతచిత్రనాటక మారయకా.

2. మొల్ల జ య ం తి.

వర్ధమానశోభాలసదార్యగోష్ఠి, (Progressive union) అను కేసుతో నెల్లూరు పురమునఁ బ్రసిద్ధిఁజెందిన భాషాసంఘ మిది. భాషాలలనానపర్యవస సరస్వతీదేవి పూజ లనియు, విద్యపీఠములసత్కార మనియు గ్రహింపవగును. మొల్లజయంతి నుంపు సందర్భమున శ్రీ గృహలక్ష్మీపత్రికా సంపాదకులు డా॥ కె. యస్. కేసరిగారు ఒక మహాసభ గావించి యందు శ్రీమతి చిల్కపాటి సీతాంబాకవయిత్రమణికి గృహ లక్ష్మీ కంకణప్రదానము చేసిరి. ఆసభకుఁ గనకాంబగా రధ్యత త హించిరి.

౧. పద్యము : బాల అనగా బాలాత్రిపురసుందరి యని యర్థము.
౨. ఇందుఁ గవయిత్రి వినయోక్తి. నెల్లూరు కనకమ్మగారని ప్రసిద్ధి గనుటచేఁ

దన పుట్టినింటఁ దనయం దాదరముచేఁ దన కాఁడుబిడ్డ గౌరవము నలుపుటయేగాని
అధికార మున్నదని కాదని యర్థము.

3. కవయిత్రి) తండ్రిగారు కీ॥ శే॥ కాంచనపల్లి రంగరావుగారు భూస్వా
ములుగ నుండియు, విద్యావైసుస్యముచేతను వితరణముచేతను వ్యవహార దక్షతచేతను
మిక్కిలి ప్రసిద్ధి చెంది రైల్వేకంట్రాక్టరుగ బహు ధనమార్జించి, దానధర్మములు జేసి
ప్రభువు వయస్సులోనే కిది యేడ్లకుఁ గవయిత్రి) నెలల బాలికయై యుండ
డిటంగఁకులెరి.

౪. కవయిత్రి) తాతలు పలనాటిసీమలో మాచర్ల, దాచేపల్లి, మొదలగు
ప్రదేశములలో (బాలకీర్తిప్రతిష్ఠలు గాంచి జమీందారులవలె విలసిల్లిరి. ఆస్థాంతము
లలో నేటికిని గాంచనపల్లి వారి పేరు ప్రసిద్ధమే.

౫. కవయిత్రి) మాతామహులు పంగనామాల బాలకృష్ణరావుగారు జగ్గయ్య
పేటలోఁబ్రదాసీలదారుగ నుండి ప్రతిశుక్రవారము కరణములతోఁ గల్లకు గజ్జెలు
గట్టుకొని తంబుర పట్టుకొని భజనలు చేయుట వేద్యాద్రిత్రేతమునకుఁ బోయి యచ్చట
వాళోత్సవము నియమముగ జరుపుచుండెడివారలు.

౬. ఆ నృసింహత్రేత్రుడు రాజ్యలక్ష్మిదేవి సన్నిధి శీర్షమెయుండఁగా వీ
రుద్ధరించి రదియు, నా దివ్యదంపతులపై నశేకగీతము లాయన స్వయముగ రచించి
గానము చేసినదియు, నేటికిని వారిపేరు వేదాద్రిలో విసంబడుచున్నది.

౭. పంగవామముల రంగరావుగారు కవయిత్రికి బావగారు. అనఁగా నామె
యక్కగారి భర్త. ఈ రంగరావుగారు బాల్యమువం దామె విద్యాభ్యాసమునకుఁ
జోత్సాహము పోసెనని.

౮. తన వంశాధికమును గీర్తించిన పిమ్మటఁ గవయిత్రి) సభారంగముగు సింహ
పురిని వర్ణింపఁజొచ్చెను. అందు విద్యత్కవికుంజరు కీ॥ శే॥ వేదము వేంకటరాయ
కాశ్రీగారిని వర్ణించినది.

౯. ఇందు బ్రోత్రి) తామలూరి శివరామయ్యగారి ప్రశంస యున్నది. వ్యాయ
వాదులలో నగ్గోగియ్యాయ, సంపన్నగృహస్థుడు, నాటకకళాప్రేమకుడు, రశికుడు
కీ॥ శే॥ ఆంధ్ర) వార్యకి బాబిలికొలన మల్సారావుగారికి వీరొక గృహజ్ఞాన మొన
ర్చిరి. స్థానికులగు వారేకే గాక పరస్థలములనుండి వచ్చిన. పండితోత్తములతోఁ గూడ
వీ రండదండయై సింహనగరంబున కలంకారమై శైలియుచున్నారు.

౧౦. ఇందు నేటిక్కడ, అభినవత్కన యను విరుదువహించిన దుర్గా
సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారి ప్రశంస యున్నది. వీరు కృష్ణప్రోత్రి) ప్రియులు. కృష్ణ భూషణ
బ్రాహ్మణులగుటచేత అవ్యతాపంధవాక్యప్రస్థామిభాగి గుణోర్ధ్వము చేయుటయందు

మిక్కిలి స్పృహగలవాడు. త్రిలింగ పరసన్యాస్యము—అంధ్ర విశ్వకాపరివస్తుల బూజులు, సద్వస్తాపాసనాలనులు, ఈశ్వరోపాసనము లిక్కే గలవారు.

౧౧. మొలకవయిత్రి తండ్రి ఆనూకేశనయ్య. పరమశైవుడగు కుమ్మరిసైబి మొలక పుణ్యచిత్రాలలో నగగణ్యుడైయు, వరితల కంఠజట నాదర్శి పోయి యున్నది. గ.వయిత్రి యభిప్రాయము.

౧౨. ధ్యన్యస్తావంతములు :—ధ్యన్యస్తావంతమునందు నిర్వచించిన లక్షణములకు లక్ష్యములు మహాత్ములు. అట్టివా రెఱిగినదాని మాము పోయి న్యామోహమునందు గుమ్మనక భగవంతుని భజించుటయే యీ భయంకరతకు ఫలముగాని పట్టు లేదు. కైత్రీ పురుషు లొక్క యెడ గురుగూడుట కాదని యిందలి ఆశ్చర్యము.

౧౩. శ్రీమతి చిల్లపాటి సీతాంబ సరస్వతీదేవి ముంజేతనున్న చిలకపాటిది. ఇంక నామె వైవస్వమునకుఁ గవిత్వమునకు నేమిలోప మని ధ్వని. అక్షిప్త గృహ లక్ష్య నామకేశము. అక్షిప్త కంఠము నిచ్చినది. గృహలక్ష్యకంఠము. అత్త కోడళ్ళగు లక్ష్య సరస్వతులకు మాటల కుమరుటయే కష్టము. కంఠము నిడునె ? ఎట్లో కోడలిపై ననుగ్రహించినను, కోడలి సంబంధురాలికె గంకణ మొసంగుట మఱియు నాశ్చర్యము.

3. తిక్కన జయంతి.

౧. మహారాజశ్రీ తిక్కనప్రభు రామిరెడ్డిగారు సింహపురంబున నేటేట జయగు తిక్కన జయంతినాడు తమ తండ్రిగారైన కీః శేఖరి లక్ష్మీనరసారెడ్డిగారి శిర నేటేట నూటపదార్లు కవిసన్మానములు జరుపుచుఁ బ్రథమ బహుమానము 1936 సం॥లో కనకాంబగారి కొనగలిగి. పూర్వసత్కృతులయొక్క పేరు జనములకొక్కఁ జేయు ఘనంఘ మనుటలో జనులలో వ్యాపకముఁజేయు గొప్పసమాజము, Nellore Progressive union నూచింపఁబడినది.

౨. కవులు ఋషితుల్యులు. కవి యనగా బ్రహ్మమను సర్వమును గలదను కావునఁ గవులచే రచింపఁబడిన కావ్యములు తత్త్వతి సాదకంబులు. అనగా బ్రహ్మమును గుఱించి చెప్పనవి. ఈవికాలచందు డేవతాగురు నమస్కారమునందు విశ్వాసములేని పిన్నకవులెంత పెద్దజీకముఁ దాల్చి సంక్రమించుచున్నను సత్కృతులప్రబంధ రాజమల తాత్పర్యము లన్నిటికి నొక్క భగవంతుఁడే యగుటచే సాధువులు కవులను పూజించుచుందురు.

3. సులభము

౪. అంధ్ర విజ్ఞానమే యొకసముద్రము. అందొక్కొక్క మహాకవి పరబంధ మొక్కొక్క మహానదివలె వచ్చి కలియుచున్నది. నదీసాగరసంగమము పూర్వ తేత్రమై నేత్య మైపట్టుగా నొక్కొక్క మహాకవిజయంతి పర్యవసరియు, సమ్యహ

కవి కవితావాహిని యాంధ్రవిజ్ఞానాంభోనిధిలోఁ గలియుటగా భావింపఁబడిన సులమే సుత్రేత్ర మనియు నిందలియభిప్రాయము. నెల్లారు మండలము తిక్కన జన్మ స్థాన మగుటచే నెల్లారునఁ దిక్కనజయంతినాఁడు కవితాగోష్ఠిలోనుండుట తిక్కన కవితావాహిని యాంధ్రవిజ్ఞానసాగరముతో సంగమించినవోటఁ బర్వదినమందు స్నానము చేయు పుణ్య మొనంగునని తాత్పర్యము.

౫. వేదము శ్రుతి. అవేదార్థమును బ్రతిపాదించు భారతము రేఖ్యామ్నాయము. వ్రాయఁదగిన వేదము, భారతము పంచమవేదమని ప్రసిద్ధి. నన్న పార్థుని మార్గము లక్ష్య లక్షణముల ననుసరించిన సపర్యాభావన. భారత రచనమే భగవదారాధన మనుకొని తిక్కన కవిభారతీవిభుఁడు = కవిబ్రహ్మ. మనుమసిద్ధి రాజ్యసిద్ధి, గలిగి యుండి జైదికపంపత్తి నొంది పంచమవేదము రచించెనని భావము.

౬. తిక్కన జయంతి నెల్లూరిలో జరపుమండిరి గాని యీ పద్యము రచించు నాటికి రాజమహేంద్రవరములో నన్నయజయంతి జరపుటలేదు. కాకతాళియముగా నీ పద్య ప్రకటనమైన పిదప నొక యువసంఘ మేర్పడి రాజ మహేంద్ర వరమున నన్నయ జయంతి జరప నారంభించిరి.

౭. తిక్కనరపు రామిరెడ్డిగారు తిక్కన మహాకవిజయంతిఁ గలి సమ్మానము జరుపుట వింతగా నున్నది.

౮. కృష్ణభారత రచయిత శ్రీహేదీ కృష్ణమూర్తికాశ్రమిగారు. 2 శతవధాన భ్యాతిగల కవినింహములు తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు. 3. ఆంధ్రవాల్మీకి వావిలికొలను సుబ్బారావుగారు 4 బ్రహ్మాండవల్లభాజుల జనమంచి కేషాదిశర్మగారు.

౧౦. కా పుట్టింటః కవయిత్రి నెల్లూరు కనకమ్మగారను భ్యాతినొందిన కతన. కాంత అయోధ్యనుం బలేక ఇచట ద్వితీయ.

౧౧. తిక్కనమహాకవి యింటిపేరు పాటూరివారనియు, నావంశస్థులు నేటికిని నెల్లూరి సహాయమునఁ బెంపొందుచున్నారనియు, వారి యిండ్లలోఁ దిక్కన భారతము రచించు కాలమును పూరింపఁబడుచున్న దనియుఁ దిక్కన జయంతి జరపుటకై వా లోక మున్నగుమహాద గల్పించిరియు నెల్లూరునఁ గల యైతిహ్యమిం దన్వయించు భావము.

4. క న క కం కణ తా రా వ తి.

హరిశ్చంద్ర పరిపాదముల దాక్టరు కె. యశ. కేసరిగారు-మొలజయంతి నాడు కవయిత్రిమణుల కొసంగఁబడు స్వర్ణకంకణము నుజ్జగించి శ్రీ కనకాంబగారు చేయుచున్న పండిత సత్కారాది వాచముల ప్రపకరించునట్లుగా నైతిహ్యములుపాఠములచే భాటి సమ్మానించిరి. కేసరిగారి యింటిపేరు కోటపార్డు. వదాన్యకేసరి అక్షరగా

౨. ఉత్తమల జెడకే తెచ్చి సమ్మానించుట కృతయుగ ఛక్రము. జెడలుండిన పండితుల జెడలనడచుట కృతయుగ ఛక్రము. నోటితో లేదనకుండఁ జేత్తుతో లేదను వారే యరుదుగ నున్నారు.

౪. సింహపురంబున నేనుగులు కన్నుమూసినఁ బ్రాణాపాయము నొందునని ప్రసిద్ధి. ఈ యూరి కవిసింహులమందు ధీరజేంద్రములు ఆనఁగాఁ బండితు లను నేనుగులుమాడ నేమరుపాటునఁ గనుమూసినఁ బ్రమాదమునొందుదురు. పరాధవము నొందును రని ధ్వని. ఇట్టిచోఁ దెన్నలు పెచ్చలుల్ నాకు సాధ్యమేయని ప్రశ్న. అది సాధ్యముగాదని చినయొక్క. సాధ్యమే- అవధారణము, సాధ్యమగు ననుట, కారణము క్రిందిపద్యమున నున్నది.

౫. కవయిత్రి చిన్నతనంబున నెల్లారనుండి యామె పెక్కు బహుమానము లను, బలకములను బొందెను. ఆ యూరివారు మహాసభలు నలిపి యామెను సన్మానించిన యుదంత మిచ్చట స్మరింపవచ్చు.

విజ్ఞానచంద్రిక వారి ప్రశంస

అ చ ం ట ల జ్యో త్తి ప తి,

బి. ఏ. ఎం. బి. సి. ఎమ్,

మేనేజరు, విజ్ఞానచంద్రిక ఆఫీసు.

మదరాసు,

చింతాద్రికేట,

ది 14—9—1912.

ఆమ్రా,

తా మీ సంపత్సరము విజ్ఞానచంద్రికా పరిషత్తునం దందఱకంటె పెక్కుడు గుణములు సంపాదించి యా క్రింది బహుమానములను బడయంగల్గితి రని తెలుపుటకు మిక్కిలి సంతసించుచున్నాము.

రోక్కముగా రు 216-0-0 లను, లఱు సువర్ణపతకంబులను దమకు బహుమానముగా నియ్యఁబడును. ఆంధ్రనాగరత్నములలోఁ దమబోటి విద్యావతియింత జయమును గాంచినందుల కాంధ్రలోకమంతయు గర్వపడవలసియున్నది. ఇంకను దమబోటి నాగరత్నముల నీ భారతవర్షమున జన్మింపఁజేయ భగవంతుని సదా పొర్ణించుచున్నాము.

చిత్తగింపవలయును,

ఇట్లు

(సంతకము) వేమూరి విశ్వనాథశర్మ, ఎం. ఏ.,

కార్యదర్శి.

శ్రీమతి కనకాంబగారి బహుమానములు

వివరము

1. మొదటి బహుమతి మండలివారిది	రు 116-0-0
2. శ్రీలలో నన్నిటియందు మొదటి బహుమతి
శ్రీ పితాపురము రాణిగారిది	} రు 100-0-0
3. సాహిత్యములో మొదటి బహుమతి
శ్రీయుత నెవరి పట్టాభిరామారావుగారిది	
4. చరిత్రములో మొదటి బహుమానము
శ్రీరాజనాయని వెంకటరంగారావు బహద్దరుగారిది	} బంగారు పతకము
5. ప్రకృతికావ్యములో మొదటి బహుమతి
శ్రీ రాజా వాసుగంటి రామారాయనింగారు	
6. శ్రీలలో సాహిత్యమునందు మొదటిబహుమతి
కృష్ణజిల్లాలో నొక జమీందారుగారిది	} బంగారు పతకము
7. శ్రీలలోఁ జరిత్రమునందు మొదటి బహుమానము
కృష్ణజిల్లాలో నొక జమీందారుగారిది	
8. శ్రీలలో కావ్యమునందు మొదటిబహుమతి
కృష్ణజిల్లాలో నొక జమీందారుగారిది	} బంగారు పతకము
“పాఠకం శివనరనాన సత్సభలలో సన్మానముల్ సత్కృతుల్
వామక సింహపురంబుమాన్వి యిది జన్మస్థానమే కాన”	

కనకాంబగారికి శ్రీ బహుమానములు పొందువాటికి వయస్సు పదునెనిమిది సంవత్సరములు. ఈ లోగడ మూడు సంవత్సరములకు ముందు నరపాపురము పరీక్షలో శ్రీలలో బిర్లాగారి యొక యుక్తి యుక్తి యుక్తి బంగారుపతకము పొందినది. సభమంది బహుమానములు ఇచ్చినందుకు గౌరవి నోటి బాలికలతో సరిపోవుముగా నింటి కేధునో బాటో మొదల యొక కలకు దగ్గునట్టిక దారుణము విసరిరి. ఇరువది దినములు పురపతి యొకప్పుడు కట్టి దుయోగమున జీవించును. కాని యంతకుం బూర్వము మొదల కట్టి గ్రంథమును గ్రహించుట భారము కొంత తగ్గినదని యొక బంధువు చెప్పవలయును.

9. మరొక సత్కృతులు - సత్కృతుల గాపాడంగగడంగుట

“బాలికలకు మహాకృత్యములు కనకాంబ గ్రంథముల గొనియాడుట
గ్రంథములకు రసాయనము యభిప్రాయము. మహాకృతులు

7. ఈ పండుగులు, జయతలు భగవంతుని స్మరించుటకు సహకృతులై బూజించుటకు మహా ప్రోత్సాహమును స్మరించుటకు నవకాశ మొసంగినవారు.

8. 'నామమల్య' ప్రపంచమున జేరిలో భగవన్నామమను వాద మణిగి నోపండ నిల్పుటకై యువము, శ్రీరామబయంతి, శంకరబయంతి, వృషభాచార్యుల మొదలగు నవి బయంచుట. ఒక్కొక్కజయంతి యుత్సవముల బుచ్చుట పరిశమమును పే మజ్జియొక బయంతి వచ్చుటచే నానము కాశ్యపముగా గంధర్వ ముండవనట.

9. కుమృతివారియంట ననుటచే నేకులమునందైనను స్త్రీగర్భము సమ్యానాగ్ర మైనదని తాత్పర్యము. కుంభనో నీకుట ప్రసవముగాన మెల్ల శోభ మను ఘటముతో సంసారసాగరమును ఇట్లుగా వాడెనని భవని. బ్రహ్మ యేవ కలాలవత్... ప్రచ్ఛాద భాండోదకే?

11. కొందఱా చారిణి గంధగోటి - శాస్త్రప్రసక్తికైన యాదర్శమును జోకఁజేసి యసన్మాగ్ధములను బోధించుచు సన్మాగ్ధమునఁ బోవు వాఁ నెఱిగింతు రనుట.

12. "బొల్ల నమ స్తమున్" లోకమున నన్నియు నిస్సాగములు, బుడగల వంటివి.

14. రెండును రెండు తోవలు. పాశ్చాత్యుల మార్గము వ్యతిరేకము. నున దేజము (పార్శ్వ) మార్గము. రామనవలె సంపదించి భక్తము, కీర్తి, శాంతియుఁ గాంతురనుట ఆస్వయ మార్గము. రామనవలె సంపదించి యభివృద్ధియు నపకీర్తి, యశాంతి గాంచుట వ్యతిరేక మార్గము.

ధర్మాగ్ర కామ మోక్షములను పురుషార్థ చతుష్టయమును సంపాదించు యుద్ధించి కృతార్థులగుట యస్వయమార్గము. ధర్మమోక్షముల విడనాడి యగ్రకామములఁ దగిలి యశాంతిలోఁ గొట్టుకొనుట వ్యతిరేకమార్గము. పాశ్చాత్యుల మార్గము. "పీనిలో నుండెను సారమున్ గురులిసూక్తి నెఱింగి వచింతున్" మూఢ విశ్వాసముతోఁ బల్కుదాననుగాను. రాజధానిలో రాజభౌష యగు నాంగ్లమును నేర్చి తద్వారా పాశ్చాత్య విజ్ఞానము నెఱింగి పాశ్చాత్య విజ్ఞానపరపూర్ణులగు నమృతానంద నాథులవారి నూత్నము వినుటచే నర్వ సంశయము లిణంగఁగాఁ బలుకుచున్నాను గనుక నా మాటయందుఁ బ్రమాణబుద్ధి మీరుండఁదగి యున్నదనుట.

15. మీరాబాయి, సక్కు, సుశీల, మొదలగు వారు గృహిణులుగా నుండిరి, వారి భక్తిని బఁజిించుటకు భగవంతుఁడు వారిభర్తలను వ్యతిరేకత నొనర్చెను. ధీగు రాండ్రగుటచే వారి భక్తిని మానక కాశ్యపయశము నొందిరి.

సులభః—భారత శాంతిపర్వమునం దీమె కథగలదు, ఈమె వాదమున జనకుని మెప్పించినది. తఱిగొండ తెంగమ్మ వింతతువుగా నుండియు భక్తురాలై పలువురచే విందఁబడియు సిద్ధిం బ్రసిద్ధింగన్న యాంధ్రయోగిని.

18. స్త్రీలను బురుషులను సమానముగా గని పెంచువారలు స్త్రీలు. అట్టివాళ్ళే
 వీటి కాలమునఁ బ్రచారములో నున్న పురుషద్వేషము స్త్రీలకుఁ దగదనుట.

21. పురుషులయందు గంటే స్త్రీలయందు ధర్మదీక్ష దృఢతరంబై యుండు “విభుఁడు పతికుండైన తెలఁది పాక్షిశ్రీశ్రమసహిమఁ బుష్కలజేసి మనుషపలయు” నను శ్వాయమునఁ బురుషులను గూడ ధర్మమున నిలువఁబెట్టువారు స్త్రీలు. పిల్లలను బెంచుట, తలఁట్టుఁ బెంచుట, ధర్మమును బెంచుట, తులసి మొదలగు పావన వృక్షములు, మర్రి మొదలగు లతలు పెంచుట స్త్రీలకు సహజము. నేటి తెగువలు సాహసములు నాతిని శోధించేసెను. విభావపుఁ జెయుల్లు చేయుదానిఁగాజేసెను. ‘విఘంటువులో’ శోధియన నాతి యను నర్థమున్నది ఆ పదము నేటివారి కుపయోగపడుటకై నిర్మింపఁ బడినదని పరిపాసా కి.

21. ఆధ్వర్యంలైన మార్గంబులవ్- ధర్మవృత్తిరేకము లయినవి. ఆనఁగాఁ గాని కోసలు-అవస్థలో మాటఁగా- సమిష్టి కుటుంబములు చాలవఱకు వేటికాలమున నంత రిండుమఱచే నవాధరైన స్త్రీలు జీవవాధ్యము శ్వవృత్తిలోనికి దిగవలసి వచ్చుచున్నది. అవస్థమున వాఁములు లే వృత్తి నవలంబించినను, దమయంతి, చౌపది పండిత గాని మొదలగు వాదలఁ దమతమ కీములను గాపాడుకొనవలయు నని నూచన.

21. పర్య కాచాది గుణములు రేకయే పట్టి చదువులు వ్యర్థము అనుట.

22. పరిష్కారము నభిమతములను గుఱవలించే లీలలచే గాంతుల సంతోషము పురుషులను గదిపెట్టి ధర్మముచేయును. అట్టి నేర్పు నిధి మగుటచే గాంతులను కాంతలవలె ధర్మము నుపదేశించు నను ముప్పు కలిగినది.

26. కవయిత్రీమణి సన్మానము జరపిన పద్ధతినానందభూము (Progressive
 ప్రయోగం కళాగోషణమన నధిగమించి కత్కాల నందుగూడ రు 116-0-0 అచ్చే
 నా యమును పట్టించిన వారు రేబాల పట్టాభిరామరెడ్డివారు. ఈ పద్ధతినానంద
 కళాశాలకు ముచ్చటి

గురు జయంతి 1935.

(పుట 13) ఇ. శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస తీర్థింగ వసువిద్యాపీఠమున నొంగులండ్ల
పమ్మతానందరాధ పాఠశాల పీఠమున బ్రహ్మశ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి
శాస్త్రిగారి సమర్పించబడినది. ఇంట్లోకూడా సామాన్యమున నన్నియర్థములును
శ్రీపాదపాఠములు గృహమున నున్న వాడుకయముతో జరిగించి మొదటి పుట్టువున
కూడ పాఠము నీ రెండుపుట్టువులకు శాస్త్రిగారింకను భాగము.

అం. ౧౭ ప్రభుత్వ విభాగములను ముఖ్యమంత్రిగారి కుమారులకు ప్రతి మూడు నెలలకు
ఒక ముఖ్యమంత్రిగారి కుమారులకు ప్రతి మూడు నెలలకు

3. భారతరచన ప్రాణము తీయునని పునాదము. శ్రీపాద కృష్ణమూర్తికవి తాను బ్రతికినను కొడుకును బలినియ్యక తప్పినది కాదు. గజాహోహరణాది ఘనకౌరవముల నొందిన మహాకవులుగూడ ఏకృష్ణకవి పాదసేవకులే, అనగా కిష్కలే.

౬. శక్తిలేక నూటపదియారు లిమ్మట గాని కోటికోట్లకైన మీరు తగుదురు. ఇది కనకార్చనముగా మీరు భావించు దగునని భావము. కనకాంబ యను షేరు గల్గిన కవయిత్రీమణి గావించు నర్చనము కనకార్చనముగా మీరు గృహింపవలె నని భావము.

శ్రీ గు రు జ యం తి 1936.

(పుట 14)

రెండవ యమ్యుతానందనాథ పారితోషికము బ్రహ్మశ్రీ అమ్మయార్థవాచ స్మృతి వడలి లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారు పొందిరి. వీరు పితాపురస్థానమందలి విద్వాంసులు. ఈ సభకు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిల వాదధ్యక్షత వహించిరి. ఆరుమొగములు గలిగిన కుమారస్వామి తన దైరుసోములను నెమ్మిలి అనగా తన వాహనమైన నెమలిని విడచివచ్చి శ్రీ లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారి రూపమును ధరించి వేదార్థము చెప్పినట్లుండెనని తాత్పర్యము. అధ్యక్షులు కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు కృష్ణ నామమును ధరించిన వేదవ్యాసుడే యగుటచే భారతమంతయు సమగ్రముగ రచియింపఁ గల్గెనని భావము.

౫. కృష్ణుఁ డనగా వాసుదేవుఁడు. కృష్ణుఁ డనగా కృష్ణదైవపాయనుం డగు వ్యాసుండు. కృష్ణుఁ డనగా శ్రీపాద కృష్ణమూర్తికవి. గీతలు రచించిన వాఁ డొకఁడు, గీర్వాణ భారతమును బొందుపఱచిన వాఁ డొకఁడు, అంధభారతమును బొందుపఱచినవాఁడు మఱొకఁడుగ గన్పట్టుచున్నను గృష్ణుఁ డొకఁడే యిన్ని రూపములు ధరించెనని నూచన.

వ ద్య కు సు మాం జ లి

(16 పుట) ౧. శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మహావిద్యాపీఠము నమ్యుతానందనాథ స్వామివారు స్థాపించిరి. వీరే కవయిత్రీకి బ్రహ్మవిద్యాగురువులు. పీఠము యొక్క కృత్యము కింది పద్యములలో వివరింపఁబడినది.

3. వేంకటేశవంచాయతనము. ఆదిత్యుండు, ఆంధిక, విష్ణుండు, గణనాథుండు, మహేశ్వరుండు- వీరు పంచాయతన దేవతలు - ఇందు వేంకటేశ్వరుండు విష్ణువుగాఁ బ్రధాన దైవతముగాఁ బ్రతిదినము-దిృికాలముల నర్చింపఁబడును. ఇతర దైవతముల కొక్కొక్క సహస్రనామార్చనము తత్తత్సంతోషిస్తానని పూర్వకంబుగఁ గావించఁ బడును. ఆర్చనవిత్తముల భక్తిరసము నిండిన డెందములతో మోక్ష మర్థించు భక్తులు సలిపెద రనుట.

౧. సంపుటాది—పామరసమూహమును గూర్చుకొని యెట్టి యధర్మ ప్రచారమున కైనను బాలుపడి యల్లరిపడి విచారపడనేల! ఈ జగమెల్లఁ దడధీనము. తత్సంగఁగా బ్రహ్మము “మనుజులు నేయనెవ్వరు సమస్తము నీశ్వరునాజ్ఞా చెల్లెడుకొ”, అని విశ్వసించుట, తరించుటకు మార్గము.

౨. వినోదాలకు వింతలకుఁ బరమార్థము లభింపదు. వాక్కుంగట్టి—మానము ధరించి, ఈ కాలపు టుద్యమములు పరిహాసపాత్రములు ఉభయభ్రష్టత్వ సంపాత్తి ప్తి హేతుకములు, వ్యవహారమున లాభమును, బరమార్థమున మోక్షమును సంపాదించలేని యాదావుదులు.

౩. వేత్తల్ విత్తులు - అనఁగా జ్ఞానబీజములు పండితులవలననే పండి విజ్ఞాన ఫలము విచ్చును. ధర్మరహితమైన భాగ్యము చెర్బాగ్యమే యగును. కావుననే భాగ్యవంతులైన నవవాగ్ధికులఁ కత్తులుకత్తులు కలుపుకొని పోరాడి చచ్చుచున్నారు.

౪. ఇక్కడ నేమొ చిక్కునని = ఇక్కడ భరతఖండమున సర్వసమన్వయము కాలి చిక్కునని.

౫. సవీన కాన్త్రము - సంతయాత్మకమైన పాశ్చాత్య ప్రకృతికాన్త్రము - ఋషుల సిద్ధాంతములు - పార్వకాలికములు - భవతారకములు.

౧౦. కేటివారికి గృహణశక్తి కొంత యున్నట్లున్నను ధారణశక్తి పూర్వముగా లోపించినది, వేదకాన్త్రపాతకుల కున్న ధారణ - జ్ఞాపకశక్తి అంగ్లేయ కాన్త్ర పాతకులకు లేదు. అసువారము - ప్రాణసంచకము నిల్పుటయే భారమైనది. ప్రవృత్తి లేమియును లేవు. ఈపద్యమున నిట్లు సవరించుకొనునది. సువస్తువోగదా! భారము కేటివారి కసువారము నిల్ప నవారతంబహో.

౧౧. అసచ్ఛాస్త్రిత్ - వాస్తవిక కాన్త్రవాదులు ఛత్రముదాల్చి - జయొన్న తులఁబొంది - పీరు భక్తిగలవారియొక్క విశ్వాసమును ఖండింతురు. వీరికిఁ బామర తుప్పియే పుష్టి.

౧౨, ౧౩. దేవునితోడ వేదము-నిగమముఁ బుట్టెనఁగా ననాదియనుట. మత్తిలేని దేశములనఁగా నిత్యానిత్యవస్తువివేకములేని దేశములు. దేవుని సమాన విభూతిని గాంచిరి. అహంబ్రహ్మాస్మి-తత్త్వమసి మొదలగు మహావాక్యముల యనుభవముగలవారై ఇట్లు మకర్త మన్యథా కర్తుం సమర్థులై ఆమవట్లు వడ్డుకొన్నార్య సంపన్నులై భగవంతునితో సమానులైయుండిరి. ఉన్నతభావములందును యోగాది పిదులచే గల్గిన ప్రభావమునయ నాయులే యిందఁజరిగె ముందుగాఁ బ్రభావములేవారు. ప్రపంచము - ప్రాణ భరతఖండముగాక తక్కిన మేచ్చదేశములు నిద్రలేచి - వాగరిక్తులై

అసచ్ఛాస్త్రిత్ ప్రకారాబాధ్యము, అనఁగా మాత్రునికాదు. విల్లిండికి మాత్రము విద్యావంతులు. తమను మాత్రు స్వభావము గలవియనుట. ద

౧౫. ౧౬ పాత్రములు కంఠగతము లగుచుండినను యవనభాష - మేచ్చ భాష యుచ్చరింపఁగూడదని శాస్త్రముండినను, ప్రయోగమున యవనులు మాని లేక మునకు వచ్చి హాలకులైనపుడు వారి బాస రాకచావుట వ్యవహారమునకు పోనియని కొంత వజకు మేచ్చభాషయు నేర్చుకొనుటకు శాంపసులైన యచ్చుకవియు ననుమతి యిచ్చినాఁడు.

“క్షీతి మేచ్చభాష శ్రుతి గ. ర్థితమగు నట్లయిన విధితిని దాన్ మఱిసి విడువఁగూడదు, సతతము వ్యవహారాని సంశ్లింకతనకా.”

ఆంధ్రకవితా పితామహుడు అల్లసానిపెద్దన మొదలు కవుల కృష్ణమూర్తికి పండితాభిండలుని వజకుఁ బాఠశాల భాషలు లేమి కవిత్వమందు వాడుటకూడ నప్ప కవిమతము సమ్మతింపజేసిన యవనభాషలో విశేషముగాని పరమార్థముగాని యున్నదని కాదు.

నేటి కాలమున భారతీయు లల్పసత్త్వరిగుటచే యవనభాషను వ్యవహారమునకు మార్తము వాడక యందే స్వగము, మోక్షము నున్న వనుకొని పాశ్చాత్య భాషతోఁ బాటు భావములు పద్ధతులు నలవఱచుకొని కొంపలు మంచుకొనుచున్నారు.

౧౫. పద్యమునఁ బాఠశేదము.

“పాత్ర, గణ్యులు పోవునట్టి తరుణముననే బరిభాష లన్ని మే, సమ్మొనరింపె.”

౧౭. మును లందఁ జనుభవించిన యానంద మంతట దండెగ నిండియున్నది. పాత్రము లనిత్యములు గాన గురుదేవతోపాసనాదులు మాని వట్టిమాటల మఱిగినఁ బ్రమాదము.

(18 పుట)

౧౬ వ పద్యము- “స్వేచ్ఛానముద్భవ దు స్తంత్రములందు చూర్చి” అని చదువ వలయును.

౨౦. బాల్యమున మనసు పూర్ణము- అనఁగా శుద్ధము. కపటములేవిది. భౌతిక శరీరపుష్టి స్వల్పము. వయస్సు వచ్చినకొలది దేహమున రక్తమాంసాదులు వృద్ధియై బలపెట్టెదను గాని మనశ్శాంతికిఁ గొంత కల్గును. అనఁగా నవిషద్యగ్ధమునకు మనస్సులోఁ దావు స్థిరపడి యకాంతి ప్రబలి మొదటి చిత్తవిశ్రాంతికిఁ జైఁగ్గము కల్గును. భారతవర్షము లోలుదొర్లి సర్వసంపత్త్యుద్ధమైయుండి రాసు రాసు భౌతిక పుష్టి నన్నిగిలి మానసిక శాస్త్రము లేక ఆత్మశాస్త్రము పాత్రధాన్యము వహింపఁ బ్రమాదనిలయమైనది. నేటి నవనాగరికు లీ విషయము గ్రహింపనేరక యది దుస్థితి యని కలఁగుచున్నారు. ఆత్మపరిపూర్ణత లేక మాంస మీమాంస మాత్ర మొనరించు పాశ్చాత్యదేశములు పెరుగుచున్నవి. వాని యీపెరుగుట కండలు పెరుగుట వంటిదే యని తెలియునది. పాతాంతరము- “బాలత్వంబునఁ జిత్త మచ్చుమగుఁ గాపట్లంబు లేకుండు. పాత్ర - పాత్రదేశము - భారతభండము.

౧౦. పాండ్రకవాసుదేవులు-వేషధారులు-పురాణప్రసిద్ధుడు నాడు వాసుదేవుని కంటి చక్రములు ధరించుచు దానును వాసుదేవుడ నైతి నని విజ్ఞప్తిగుచు బాధూతుఁ డయ్యెను. పండితబుద్ధుల బ్రతివారే.

౧౧. కలఁచెన్ గలిరెంటిని - కలిపురుషుడు రాజులు పాలింపఁదగిన మూల ధర్మమును, గురువులు పాలింపఁదగిన నూత్నధర్మమును రెంటిని జీకాకుపఱచెనని తెలియునది.

౧౨. మొనరింప నేమియగు . నవీనసంస్కారు లేమిచేసినను నిష్ప్రయోజన మునుట. ప్రపంచములో భారతీయులే తప్ప మఱి యే జాతివారును నన్నెక్కడలేని కళలయందును శిల్పములందుఁ దత్త్వజ్ఞానమునందు మనకు నాడెము నిల్వఁబెట్టుటయే తగినపని.

౧౩. ధర్మతత్త్వముఁ బెట్టు పెద్దలను గొలువక చిన్నలగువారు పెద్ద వేసములు వేయుచుఁ దమ కలవడిన దురాచారములను ఖండింపలేని యెడెగుంపును సభాభవము లందుఁగాక పశువులనువలె దొడ్లయందు నిల్వఁబెట్టి “కల్పములేని జల్పముల” వేద కాస్త్రప్రమాణములేక మనసునకుఁ దోచిన ట్లెల్లఁ బ్రసంగింపుచు జట్టుగట్టుకొని నీచముగు సిద్ధులకై ప్రియత్నింతురు.

పోటీలుబడి యొకరినొకరు నిందించుకొనుచు మందిని గట్టుకొనుచు బురపాల కాది సంఘములలో సభ్యత్వమునకై ప్రయత్నించుటవంటి స్వల్పసిద్ధి లిందు నూచింపఁ బడినవి.

౧౪. ప్రపంచమున కంతకు నుపదేశము చేయఁదగిన వారిలో మొదటివా రాంగీలేయు లని వారి వేషభాషల నవలంబించిరి. వారి తరువాత బెంగాలీయులను జూచి వారి ననుకరించిరి. జాతి దొరలవలె లాగ్గులు చొక్కాలు దొడ్డి ట్లెల్ల పెట్టుకొనుట కొంతకాలము, బెంగాలీబాబులవలె భోవతులు కట్టుకొని చొక్కాల దొడ్డి జట్టుఁ గ క్తిరించుకొని యుత్తరీయములు లేకుండఁ దిరుగుటతోఁ గొన్నాళ్ళు గడచియిది. సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు ముఖ్యముగా యాంధ్ర గ్రంథములు నదువు టతోఁ గొన్నాళ్ళు, బురగాత్రాంధ్రము, తాంధ్రములలో క నవలించి నట్లుగాతోఁ గొన్నాళ్ళు నడచి యాచు నట్లు ముఖ్యముగా తాంధ్రమున జరిగి దానివలన నాచు వారి ప్రాధత్వము నుపేక్షించుట కయిష్టమై గ్రంథములు వ్రాయుట నవలంబించిరి.

౧౫. చాట్రీలకొఱకు సంస్కృతమునఁ బురాణములన్నియు వ్రాయఁ దలచుచు నున్న వారైనను ముంతరించినదని నన్నయాదులు త్రిలింగభాషలో గ్రంథ వ్రాయుటకు నేరీకా రదియు దెలియలేక గాంధీకభాషలయందు ద్వేష కాయ గలవారై గాన్ధీవాదమును చేయుచున్నారు.

౨౯. నన్నయభట్టు ఆంధ్రశాస్త్రానువాదము. ఆంధ్రశాస్త్రకరణము సంస్కృతమున వ్రాసినవాడు. తాలవ్యాకరణకర్త తెలుగునఁ జెలుగు వ్యాకరణము వ్రాసినవాడు. నన్నయమొదలు చిన్నయ వరకు తాలవదివి 800 (ఎనిమిదివందల) ఏండ్లు. ఈమధ్య కాలము వారు నియమవంతులై యుండిరి. ఇట్టివల వారు కట్టుబాటులు తొలఁగించుచున్నారు.

౩౦. ఆచారమునందు విధినిషేధములను బ్రభావనంపములైనవా రతిక్రమించినట్లే నిరంకుశులైన మహాకవులు ఋషికల్లు లెవలనేని చ్యాకరణపు హద్దులను దాటినను నవి సహృదయులు లోపమునక యాగము లని కలసావహించురు. “రసోపైశః” అను శుద్ధివాక్యమునుబట్టి తను మహాకవ్యములయందు స్వీచ్ఛానందరసమును బ్రతిపాదించుటచే దద్రసలుగులైన పండితులెల్లరు బరమానంద మనుభవించిరి. నిస్సారమగు తొక్కుడుగడ్డి పొంగి ముగ మోపులు కట్టినట్లు పారమహింస మైన రచనలను జూడఁ జక్కనగు పుస్తకములుగఁ గుటి కట్టి పథిలలోఁ బ్రకటించుట వామరతుష్టికే గాని సాధుసమృతము కానోపదు.

అమృతానందనాథ పారితోషిక ప్రదానము.

(పుట ౨౧)

శ్రీతిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మహావిద్యా పీఠస్థాపనాచార్యులును దమకు గురువర్యులును నగు శ్రీమదమృతానందనాథ స్వామిచారి పేరుతో నమృతానందనాథ పారితోషికమును గవయిత్రీమణిత్రిలింగ దేశమునందు ప్రస్తుతమైన పండిత ప్రకాండలకు సగౌరవముగ సమర్పించుట కేర్పాటుచేసిరి. ఆంధ్ర దేశ పండితవీరులైనవా రందఱు నీ పారితోషికముచే బహుకరింపఁ జడినవారే. వివరము లాయాపండితుల పశంస సమయములందుఁ గానవచ్చును.

విజయవాడ తాళి

పద్యము ౧ - ఫణింద్రకలాపు- త్రిలింగ పీఠము నాగభూషణ గురువర్యునిచే స్థాపింపఁబడిన పీఠము, పరాకర్తయగు దుర్గ బెజవాడలో స్థాపించె ననుట.

౨. ఆనాఁడె శ్రీకృష్ణభారతకర్తయగు శ్రీపాదకృష్ణ కవిసార్వభౌముఁడు శ్రీత్రిలింగ పీఠమువారి ప్రోత్సాహమున విజయవాడపొరులచేరు 1116-0-0 సన్మానము పొంది యేనుగునెక్కి యూరేగివచ్చి యేత త్రిలింగ మహావిద్యాపీఠమును మిక్కిలి ప్రశంసించెను.

౩. కవులు కవులను సన్మానించుట సోమయాజినాడు కృష్ణరాయలనాడు నుండె నని వినుటయేకాని కవిపండితభూయిష్టమైన త్రిలింగ పీఠము వా రా ఘన 'కార్యము నిర్వహించుట యీనాటి కనన్యసాధారణముగ నున్నది.

శ్రీ గు రు జ య ం తి 1937.

పుట ౨౨ స్వాగతము పొందిన చెందుకూరి నరసింహశాస్త్రిగారు శ్రీపాద లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రిగారును (శ్రీ పితాపురం మహారాజావారి ఆస్థాన పండితులు.)

చెందుకూరువారు మైసూరుదేశము వెళ్లి నేదాంతశాస్త్రమును సమగ్రముగ పాఠించి యాంధ్రదేశమునకు వచ్చి విద్వాంసులతో మత్తమ పోచారము గావించిరి. శ్రీపాదవారు తర్కశాస్త్రమును గడుంగడు ప్రసిద్ధి వహించిరి. ఈ త్రిలింగపీఠము వారు గురుజయంతికిఁ బూర్వమీ పండిత ద్వితీయమునకుఁ జెన్నపురిలో మహా స్వాగత మొసంగిరి. ఆ సభకు ఆంధ్ర ప్రముఖులు ధర్మరత్న బిరుదాంకితులు ఉన్నత రాజోద్యోగులు నగు మహారాజశ్రీరావుబహద్దూరు ముత్రిప్రగడ నరసింహం పంతులు గారధ్యక్షత వహించిరి. ఈ పండితద్వితీయమునకున్న “మహామహాపాఠ్యాయ” తాతా శుబ్బరాయశాస్త్రీ గారినిఁ కమయిత్రీయగు శ్రీమతి కాంచనపల్లి కనకమ్మ వారు “అమృతానందనాథ పారితోషికములచే” గురుజయంతినాడు సన్మానించిరి. చెన్నపురి రాజధానియగు మదరాసు పట్టణమున జరిగినవాటి మహాసభ మహారాజాధి రాజాతో వ్యాయాధిపతులతో, బురప్రముఖులతో విండియుండి దేవేంద్రుని సభవలె గన్పటెను.

ఫ్రట ౨౪ — ౧౦, ౧౧, ౧౨ పద్యములందు ఏ విద్వాంసులకు మువ్వరకు త్రిలింగపీఠమువారిచే నియంజన వీరుదములు వర్ణింపఁబడినవి.

- చెందుకూరువారికి — నేదాంత పార్వభౌము లనియు
 - శ్రీపాదవారికి — తార్కిక చక్రవర్తి లనియు
 - తాతావారికి — శైయాకరణ సమ్యాట్టు లనియు
- విరుదు లొసంగఁబడినవి.

(ఫ్రట ౨౪ పద్యము ౧౫)

“ఈవని పంకయంబుడు” ఈ పద్యమునందలి భావము కవయిత్రుచే రచింపఁ బడిన హంసవియ హుటకమున ద్వితీయాంతమున విద్వాగోష్ఠిలోఁ జక్క-గ వివరింపఁ బడినది.

శ్రీ గు రు జ యం తి 1938.

(ఫ్రట ౨౫ పద్యము ౧)

“గురుప్రకాశయేత్” — గురుమూర్తియొక్క భ్యాసినఁ బ్రకటింపఁట శిష్యు లును భార్యయు కావున నస్తద్గురువర్యుల మనుజుస్తామమును బండితులు వినునట్లు వర్ణిం చెద వనట,

పద్యము ౨. ఆక్రమించిన కవ్యలను దిద్దితిచ్చిన పారికింద త్వముకెలుపుటకును స్వీకృతినిచ్చితిచ్చుటకు గౌరవములు “విభాతాపి, అమృతానందనాథ పారితోషిక భాగ్యమును మున్నది పత్కారములవ్వార నీలుపుటకును అస్తద్గురువర్యులచే ఏ త్రిలింగపీఠము ప్రాసించఁబడినది.

ఈ శ్రీ మహాత్ముని బహుళాభిషేకమును శ్రీ జగద్గురువులన శ్రీ శంకర భాగవతాది, సప్తవిద్యములన పాఠింపఁబడిన పీఠము వారి కాంతోషికము.

౧. “శుక్రేవార్గం స్మృతి నివృత్తమ్” - శుక్రయవంగా వేదము. స్మృతి యవంగా మనువు పరాశరుడు మొదలగువారిని రచింపఁబడిన ధర్మశాస్త్రములు.

వేదములయొక్క యర్థములు, ధర్మశాస్త్రములు ప్రచారము చేసినట్లుగా మేమును మత్తేత్రయన్వాములకు నివస్కరింపించి వారి యాశ్రమమును చేశమందుఁ ద్రవిరించుట కనేక మార్గముల సుదృఢముచు వ్నము.

పద్యము ౯. పాశ్చాత్య వ్యాసాహమ వం గిన్నులు కన్నులచే ధర్మమార్గము లెఱుంగున్నారు. ఎవరుగాలిలో బోవువారికి జెనుకనుండి పలికినవాని కేక బింద నట్లుగా నవనాగరకత యను పదమునాటి నెవరుబోవువారికిఁ బూర్వులు చెప్పిన మాటలు చెప్పితిమృటలేను. పూర్వ పాప విచార లేకుండఁబొట్టనింపుటయుఁ బ్రొద్దు గడపుటయు నొనర్చుచున్నాయ. విదాహమునఁ దృష్టచే నోరెండిపోగా నొక్క చుక్కయైన బోధాన్యత వర్షము లభించుటలేను. వాడిపోయిన కాస్త్రములు కళ్ళలు నను మంచిమొక్కలను కాపాడుట యెట్లొకదా?

గం ప - సద్యోనిస్మృతి = జెంటనే యానందము కలదట్లు. అర్వాచీరుల = నేటివారల మదిలోని దురభిప్రాయములు మానునట్లుగాఁ బండితులు సంతసించు నట్లుగా.

పార్వాపద్యము = జెనుకనుందులు నూచి గ్రంథమును చెప్పిననటు.

౨౧ ప - ధూనభోంతరాశములు మాణుమోగిన త్రిపాద కృష్ణమూర్తి కాస్త్రీ, చెళ్ళపిళ్ళ శంకటకాస్త్రీగార్ల విద్యావివాదమిందు నూచితమైనది. మీయంతట మీరు శమింపవలయునేకాని యొరులఁ మీకు జెప్పగలవారు లేరనుట.

౨౨ ప - బ్రహ్మశ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ శంకటకాస్త్రీగారి సాన్నిధ్యమున బాలకులు కూడ కవిత్వముచెప్పట ప్రసీదము. వారి దర్శన ప్రభావముచేతను వారి గ్రంథపఠ నముచేతను పలువురు పద్యములు చెప్పవచ్చెడి. ఇట్టి ఏకలవ్య శిష్యులు మాకెందఱో కలరని శ్రీ శంకటకాస్త్రీగారనుచుందురు.

(పుట ౨౯)

గు రు జ యం తి 1939.

(పుట 29)

పద్యము ౧ - నైమికారణ్య వృత్తాంతము దేవీభాగవత ప్రసీద్ధ మిందు నూచి తము. బ్రహ్మ మనోమయమైన చక్ర మొకదానిని దేవతలకిచ్చి యది దొలుపు కొనుచుఁ బోగాఁ బోగా నది యెందుండి పడిపోవునో యది సత్యయాగము నటు పుట కుచితమైన చోటు. మానస చక్రము విఘ్నవగుట యవగా మనోవృత్తులు నశించుట. అచ్చట సత్యయాగము నలిపిరి. అట్లే మేమును శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ వీతమును బ్రతిష్ఠించుటకై మానస చక్రము నక్కడక్కడఁ దిరుపతి, తుంటూరు (సువర్ణ ముఖతీరము, నెల్లూరు మండలము) కోదురు (విరజానదీతీరము

కడపల్లా) చెన్నుత్రురి మొదలైన చోటులఁ దిగిపి కడ కీ విజయవాడయందు మనస్సు
లయంచుటచే నిక్కడఁ బ్రతిష్ఠచేసి నామని యర్థము.

“శ్లో సానము కృష్ణనామమునఁ దా విజయం బిడు” ఈ కృష్ణనదీతీరము,
కృష్ణమండలము, కృష్ణభూషణగురువులకు జన్మస్థానము, కవయిత్రికి జన్మభూమి,
గుంటూరి నాడు ప్రత్యేకముగా వ్యవహరింపఁ బడుచున్న ను నదియుఁ దొలఁతఁ గృష్ణ
మండలాంతర్గతమే. త్రిలింగ పీఠ ప్రధాన భక్తులకును జన్మభూమి. కృష్ణుడనఁగా విజయుఁ
డను నామాంతరముగల వాఁడెచటఁ దప మొనరించి పాశుపతాస్త్రముఁ బడయుటచే
నిది విజయవాడయై సకల ధర్మోద్యమములకు విజయము నొసంగునది యగుటచే
నూ మనకు లిక్కడ నిల్చినవి. కావునఁ ద్రిలింగ పీఠము నించే నిల్చితి మని యర్థము.

౨. శ్రీ తిరుమలకొండ మీదనున్న శ్రీనివాసమూర్తిని సద్గురుమూర్తి యను కల్ప
వృక్షమున కంటుగట్టి యాకాశము శ్రీత్రిలింగ పీఠ మను కుండలోనికి దించి స్థలాంతర
ముల దానిఁగాపాదుకొనుచు వచ్చి యీ విజయవాడ యనుకుదుటిలోఁ బ్రతిష్ఠించితిమి.
(30 వ పుట)

౩. ఏటికి లెండుమాటలుక, శుష్కప్రీయము లెందుల కని యర్థము. ఇందలి
దుక్రీయము ‘శూన్యహస్తము’లను లోకొక్తివి మావించును.

౪. ద్విజోక్తములు = ద్విజాలలో శ్రేష్ఠులు.

జంకి—“తేహం నిక్కాళియుక్తానాం, యోగ తేహం యోగ్యహమ్” అను
భగవద్వచనమున నమ్మి స్వధర్మమున నుండుటకు జంకి.

౫. పాపాలు—నాలుగు బాకులవారును వారివారి ధర్మమును వీడుట యను
పాప మొనర్చుట యున్నారు. ధనమే ప్రధానముగా నెంచుచున్నారు.

౬. దుర్బాప్తులు భరతఖండములోని మంచి భావముల నెఱుంగక పాశ్చాత్య
నాగజాతీయలనఁ గలిపి దుష్టభావములవారు, లోకమును దమదారికే త్రిప్పి యెత్తించు
చున్నారు. లత్యలో నసహ్యపడు భీరులకుఁ బండితులకు దేవుఁడే నిక్కు. సంఘము,
తెలివిన పండితులను గౌరవింపదనుట.

పిం వ పుట,

౭. కృపవచ్చుత్తి - మాల మాదిగలు చేయు పెట్టిపనివంటి మానరహితమైన
కృపావచ్చుటకు భేదము పెట్టుకొని కలహింపరాదు.

౮. పరమమహర్షి పెద్దపండితులు. లచార్యులను పులు. వారిలో రంగాచార్యుల
పేరు ముఖ్యమై క్రిగాంచిరి. “కోకాచార్యులు” అను పేరుదము వారికిఁ జెల్లినది.

౯. పరమమహర్షి పరమమహర్షి పుత్రభృందారములర్చ పుత్రభృందాగారము,
గర్భాగారము. ఆ పరమమహర్షి పండితుడగు రామానుజస్వామిగా రమ్మతా.

(30వ పుట ౧౨వ పద్యము ౧౩వ పద్యము)

ఇందు వర్ణనపండితవారు భక్తి కథామణి వివరణలోను బ్రహ్మశ్రీ శ్రీరంగం బాల సుబ్రహ్మణ్య ఆయనవారు. వీరు శ్రీశృంగేరి పీఠాధిపతులగు సునిందా భాగవద్భాష్యములవారి శిష్యులగు శ్రీవాణీ ముద్రాపాదకాలాచార్యులు. గుర్వర్ణ శిరసావహించి శ్రీశంకర భగవత్పాదాచార్యులవారి గ్రంథములను, యొక సంత్రముగా నెచ్చుకొనించిన, ఇంకను వక్షిణదేశమునగల యమూల్యమగు సంస్కృతగ్రంథముల నెన్నెని యెచ్చువేయించిన శ్రీరంగశిష్యులగు వీరి క నింకొక గురుకులమును స్థాపించి యందు శ్రీశంకరులవారియొక్కయు, రెను గురువగు శ్రీచిన్నసోమ భాగవద్భాష్యవివారి యొక్కయు, శ్రీ మహా త్రిపురాసుందరి ఆమృతావలియొక్కయు ఉప కల్యాణము మనోహరముగా నొక విమానమునఁ బ్రతిష్ఠించెరి.

శ్రీ ఆమృతానందనాథ గురుజయంతిలో నొకనాటి సభకు వీరిధ్యక్షులుగా వరింపఁబడి యమృతానందనాథ వారితోషికముచేఁ బూజింపఁబడినది.

౧౪ పద్యము. బ్రహ్మశ్రీ వావిలాల శివావధానులవారు త్రిలింగదేశమునఁ బ్రసిద్ధులు. కవయిత్రియందును వారి గ్రంథములయందు హెచ్చు గౌరవముగలవారు. వీ రాంధ్రాంధ్ర సంస్కృతములయందు దపార ప్రజ్ఞుగలవారు. శ్రీ కవ్యాంధ్యచరిత్ర. బ్రహ్మనూత్రసారము మొదలగు గ్రంథము లనేకములు రచించియున్నాడు.

౧౫ పద్యము. శ్రీ రామచంద్రాచార్యులు దక్షిణాపథ వంశసంభూతులు. కవయిత్రియందుఁ గవయిత్రి గ్రంథములయందు మిక్కిలి సానుభూతికలవారు. కవయిత్రి గ్రంథములను నెల్లూరునుండలమునఁ బ్రచారిముగావించిరి. ఈ గురుజయంతివాడు ప్రత్యేకముగ నెల్లూరునుండివచ్చి శ్రీ త్రిలింగపీఠమును సృజించిరి. శ్రీ రామచంద్రాచార్యులు జమీందారులు. శాసన సభాధ్యక్షులు. ఆంగ్లమునందు దాంధ్రభాషయందుఁ బారంగతులు. కవులు, నాటక కళాకోవిదులు. సంస్కృత సాహిత్య రసాస్వాదన లాలసులు. అట్టివారు గుణగ్రాహణ పాండితులు, ధీరులు పూనుకొన్నచో నార్యవిజ్ఞాన వీజములు తప్పక నిల్పునని కవయిత్రి యాశయము.

గు రు జ య ం తి 1940.

(3౨ పుట)

పద్యము ౧ - శ్రీ విజయవాడ కనకదుర్గ సువర్ణవృష్టి కురిపించినదని పెద్దలందురు. ఆ తల్లి యనుగ్రహమువలన శ్రీ త్రిలింగ పీఠముద్వారా ధర్మప్రచారముయి పండితులకుఁ దుష్టి, పుష్టి ధర్మము, తపము, సైహికమున కుపయోగపడు కనకవర్ణము నాముష్మికమునకు సుధావృష్టి ప్రహసనదామృత వృష్టియులభించుగావుత మనిభావము

పద్యము ౨- “సకలాంధ్ర భూమి కిదియాకద గుండియ” కళలతోఁ గూడిన వారు సకలులు, పండితులు, పండిత రంగమున కీ పీఠము గుండియ యనగా హృదయము, ఉత్తమపండితులయొక్క యాశయము లిందుఁ గానఁబడు నమట.

పద్యము 3 - కీ. శే. బ్రహ్మశ్రీ మల్లాది రామకృష్ణ చయనబుగారి జన్మ
సానము కృష్ణాతీరమందలి అమరావతి. వీరు మహీశూరు (మైసూరు) దేశమున బ్రహ్మశ్రీ
సుందరకాశ్మీగారి యొద్ద వేదాంత శాస్త్రము నేర్చినారు. ఉపన్యాస భోరణి
లోను గంభీరముగా మధురముగా సయుక్తికముగా భాష్య ప్రవచనము గావించుట
లోను వీరగంగణ్యులు. శ్రీ త్రిలింగమహా విద్యాపీఠమున నీ పండిత ప్రవరుండు తన
చరమదశయందు పీఠమువారి యాదరణమున రెండు సంవత్సరము లవిచ్చిన్నముగ
క్రీడితస్పృధిలో భాష్యప్రవచనము గావించిరి. వీరు నమ్మిన ధర్మమును ధీరతతో నాచ
రించి యెట్టి తటివైనను జంకక చివరవఱకు ధర్మలక్షణమునకు లక్ష్మ్యభూతులై యుండిరి.

కర్మశ్రేష్ఠులు, చయనాంతము క్రతువులు గావించి సత్సంతానముఁ బడసి పుత్రుల
సాంగవిద్యల పాలుచేయక స్వధర్మ ప్రచారకులగు పండితులఁగావించిరి.

ఆచారము, ప్రజ్ఞ, సాహిత్యము, తత్త్వజ్ఞానము, కర్మశ్రద్ధ ధర్మప్రచారము
శ్రీరామ కృష్ణచయనబుగారి యందు సమరసభావము పొంది మిక్కిలి ప్రకాశించివని.
(త్రుట 34)

పద్యము 4 శ్రీమతి గుడితూడి ఇందుమఠి దేవి, మహారాజశ్రీ గుడితూడి
రామారావుగారి పతిమణి. ఆంధ్రీ పురంద్రీ రత్నము. స్వస్థానవేష భాషలతో వెలుంగు
చున్న విరుషిమణిని శ్రీ త్రిలింగ పీఠమువారు “కవయిత్రీమణి” యను బిరుదమిచ్చి
తున్నించు గుండళ్ళమున శ్రీ కనకాంబికారు చెప్పిన పద్యమిది.

౯. పద్యము “పండితరాజు” రాజేశ్వరకాశ్మీగారు. ఈ మహానీయులు కాశీ
జగరమున పాంగవేద పాఠశాలకుఁ బ్రధానాచార్యులు. ఆమృతానంద నాథజయంతి
కర్ణాటకముగా దయచేసిరి. జగత్పండితులగు నీ ధీరవరునకు శ్రీ త్రిలింగ పీఠమువారు
“సర్వతంత్రీ స్వతంత్రీ” బిరుదము వొసంగి పూజించిరి. ఆ తరుణమున గురుభక్తావతం
ములగు శ్రీ చుండూరు వెంకటరెడ్డిగారు శ్రీవారికి రెండు నూట పదార్థులు హాక
రతః కుంజరమాత సమర్పించి యర్పించిరి. బెజవాడలో శ్రీమదమృతానందనాథ
జయంతికి నీ సర్వతంత్ర స్వతంత్రు లొసంగు గీర్వాణ భాషోపన్యాసములు వేలకొలది
జనులు కూడు దినము లాకర్ణించి తాన కుడియడుమును లెక్కనేయక శ్రీవారి
జాత్యాభ్యుదయము నొగ్గిరి.

ఆ మహాభూలో శ్రీ కనకాంబికారు శ్రీవారి యానందముకొఱకు సంస్కృ
తమునఁ జెప్పిన శ్లోకములివి. శ్రీ కనకాంబికారి గీర్వాణకవిత్వ మతి మహోభావము.
విద్యాప్రసారనిత్యోక్తము లందయ నీదయాత్రయందొప్పారు. కీ. శే. “విద్యాప్ర
సారనిత్యోక్తము” మహాభూమి మహాభూమి మహాభూమి మహాభూమి మహాభూమి
మహాభూమి మహాభూమి మహాభూమి మహాభూమి మహాభూమి

“ఇందుమఠియై పూరించెదల”
“ఇందుమఠియై పూరించెదల”

౯. శ్రీశైలము “శ్రీశైలశిఖరం దృష్ట్వా పునఃస్మృత్యనవిద్యతే”, శ్రీశైలము తిరుపతికొండ “కలఁ వేంకటనాయకఁ” అని ప్రబలింపగానిన శ్రీశైలశిఖరమునకి నీవాసము. కృష్ణా గోదావరీ నదులును త్రిలింగ దేశమునందు భూతలమునందు పవిత్రమైన పని ప్రసీద్ధిఁ జెందినవి.

౧౦ పద్మము. కృష్ణరాయలు, త్యాగరాయలు, పండిరాయలును త్రిలింగ దేశమువారయ్యు లోకపూజ్యులు.

ఎల్లలోకములకు పూజ్యులైన వేదమునకు భాష్యమువ్యాసిన విద్యారణ్యులవా రుద్భవించుటచే నీ త్రిలింగ దేశ మగ్రగణ్యమైనది.

౧౧ పద్మము — సుగమము.

౧౨ పద్మము — రాజేశః = రాజేశ్వరశాస్త్రిగారు

ప్రాజ్ఞరాజేశః = పండితరాజుల శిష్యుఁడు

సురేశ గురుసన్నిధిః = ఇంద్రుని గురు వగు బృహస్పతితో సమా సుఁడు, సర్వతంత్ర స్వతంత్రుఁడు.

రాజరాజేశ్వరాజేశః = మహారాజాధిరాజులచేఁ బూజింపఁబడినవాఁడు.

రాజరాజా = కుచేరుఁడు, అతనివలె శుశుఁడు సమస్తుడై చూడఁగల జెంకట రెడ్డిగారిచే రెండు నూటపదారులచేఁ బూజింపఁబడినవాఁడని భ్వని.

సాహిత్యస్థాపక దుర్భా సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు.

(3౪ పుట)

నెల్లూరునుండలమున పెక్కిండ్లుగా భ్యాతి నార్జించియున్నారు. ఘనులు = వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిలవారు సుబ్రహ్మణ్యకలిగారి పద్మశోరణిజాచి సభా ముఖమున వారి “నభినవత్కిన్”యని ప్రశంసించి రని ప్రతీతి.

(3౫ పుట)

కవిపుత్రుఁడు = వీరిపుత్రుఁడు కవి - కవిగురుండు = వీరికిఁగూల కవు లవే కులు గలరు.

కృష్ణగురుమిత్రుండు = కృష్ణభూషణుం డను నామాంతరము గల యమ్మతా నంద నాథస్వామివారికి మిత్రుఁడు. వీరి పద్మములు గురుపరంపర వ్యాఖ్య చివర చూడ నగును.

గు రు జ య ం తి 1941.

గు రు వ ర ం ప ర

౧. నారాయణుఁడు బాలకుడై మఱాకున బండియుండి పరాశక్తిచే “సర్వం ఖల్విదమేవాహం నాన్యదస్తి సనాతనమ్” అను వర్ణనోక్తభాగవతము నుపదేశింపఁ బడినట్లు దేవీభాగవతమునఁ బ్రసిద్ధము.

౨. బ్రహ్మ రెండవగురుడు. భాగవతమున ద్వితీయ స్కంధమునందుఁ బ్రసిద్ధమైన గాథ యిది. తామర తూ డరయలేక తనస్వయాప మెఱుంగలేక “తప తప” యను రెండుమాటలు వినబడిన పిదప తపమొనరించి బ్రహ్మ వైకుంఠుని దర్శించి నట్లున్నది.

౩. సర్వ సంపత్ప్రదముగు వసిష్ఠుని హోమధేనువును విశ్వామిత్రుఁ డెమ్మని యడుగుటయు నందుల కతఁ డంగీకరింపక యుండుటయు, విశ్వామిత్రుఁడు తన ఔత్త్రబలముతో వసిష్ఠునిఁ దాఁకి బలవంతముగా నా హోమధేనువును గొంపోవఁగడంగియు నాతఁడు బ్రాహ్మణబలముముందుఁ దన ఔత్త్రబలము చాలకపోవుట యెఱింగి చింతకొండి ఘోరతపం బొనరించి బ్రహ్మరియైన వృత్తాంతము పురాణప్రసిద్ధము.

4. వసిష్ఠుని కుమారుడు శక్తి, శక్తి కొడుకు పరాశరుఁడు. పరాశరుని బాల్యమంత తండ్రి స్వర్గమునకేగెను. బాలుఁడు తనతండ్రి యేడని తల్లినడిగెను. నాయనా! అంతటి భాగ్యమా! ఏ తండ్రి స్వర్గఠికఁ బోయెనని యనెను. నేను నాతండ్రిని చూచి తీరవలెను. చూపెదవా లేదా! అని తల్లిని బాలుఁడు బలాత్కరించెను. నాయనా! ఏవు కితర నడుగుము. అతఁ డేదీని యుపాయముఁ జెప్పు ననియెను. అంత పరాశరుఁడు తాతయొద్దఁబంచాక్షరీ మహామంత్ర ముపదేశములు దాని బలంబున దివికేగి తన తండ్రినిఁ జూచినట్లును, దివికిఁబోయిన తన్ను శరీరముతో వచ్చిచూడ శక్తిగలిగిన పరాశరుడను మఱుది గనిన శక్తి గలవాఁడు “శక్తి” యని యర్థము. ఈ శక్తి నాల్గవ యాచార్యుఁడు. ఆ పరాశక్తి నామము కేవల మీరీతి ధరించినవాఁడు మఱియొక్క గురుఁడు లేడు.

(౩౬ పుట)

౫ పద్యము పల్లెపిల్ల సత్యవతి. ఈమె వసురాజు కూతురు. చైవయోగమున దాళరాజునింటఁ బెరుగుచుండెను. పరాశరమునీశ్వరుం డీ చిన్నదానియందుఁ దనలేజంబు నుంచి వ్యాకునిఁ బుట్టించి యామె కన్యాత్వము దూషింపఁబడ కుండునట్లు వరమొసంగెను.

౬ కలివీయున్న వేదంబుల చిక్కులు విడఁచి నాలుగుగాఁ బంచెను. విభజించెనని యర్థము. పుత్రునికై తపమొనర్చి వరంబుఁ గాంచి వ్యాసముహర్షి వివాహము లేకయే శుకునిఁ గుమారునిగాఁ బడవెను. శుకరూపము ధరించిన ఘృతాచి యొక నవ్వరసుశ్చకంఠియాయిన బాదరాయణునిమనస్సువలించి రేతస్ఫులనముగాఁగా నుద్భవించె శుకుడని పురాణ ప్రసిద్ధము.

౭. సమాధిమృతగు శనిముపై నలిగి యాతని మూత్రపై భంజకవంతుఁడై విశ్వకర్మకర్తగు కృంగి నలన చేతు దిమ్ములలోఁ జిచ్చునట్లు శనింపఁబడి పార్వతీయొక విష్ణుకై విష్ణుకై తనించు పరీక్షిన్న రెండు మఱగ్రహించి క్రమద్వారవంత బుపజేరించి దక్షిణమునందుఁ బాక్షసిద్ధి గలిగించిన మహాభక్తయ్యను శుకమమర్షి లింగ వేదమునందుఁ జూచునపుడు విడిచి బలంబుగాఁడు వేలప్పుడ జెలవలఁదిలకొనియెడల కర్మమ కర్మమనీయం తెందని నీయడు.

౯. శుకచుహర్షికిఁ దరువాత గురుండు గొడపావాచార్యులవారు, వీరు గొడపాదకారికులు రచించిరి.

౯. గోవిందయోగింద్రు లెన్నఁడు బాహ్యసంవాచము చేసియెలుంగరు. గుహాయందుండియు జగద్గురుం డగు శంకరునకు సంపూర్ణతత్త్వము నుపదేశించిన మహానీయుఁడు గోవిందయోగిభట్టఁడు, 'సర్వమూర్తిరవ్యసంయోగిత్వం విభుత్వమ్', గుహను గూర్చుండియుఁ దన శిష్యుత్వముచే లోకమంతయు నావలంబరిలవాఁడు గోవిందయోగి యనుట.

౧౦. శ్రీ శంకర భగత్పాదులవారు జగదంత్రాంతమశోవతులు. వారి మొదలు స్వగురువర్మంత మగు నాచార్యపరంపర పూర్ణమైనది శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మహా విద్యాపీఠస్థాపనాచార్యు లగు నమృతానందనాథస్వామి వారు కవయిత్రకి గురువులు.

౧౧. ప. ఆతతాయగిరిజంభారాతి - శత్రువు లను కొండలకు దేవేంద్రునివంటి వాడనఁగా జుక్కలు కి త్తిరించువాఁడు. వీరి ప్రతాపమున శోర్యలేక యశేకులు మాంత్రికులు వీరిపై ప్రయోగములు చేయుచుండెడివారు. వారి యభిచారములకుఁ బ్రత్యేక ప్రతిక్రియలు చేయనక్కఱలేకయే యొక మాఁతొక జపమాల మాంత్రించి యచ్యుతగురువులు ద్వారమునకు బయట కేలఁగఁజూచుచుండువారు. ప్రిబలమైన శత్రు ప్రయోగమున శొక్కింక్క పూన పగిలెడిది. గురువులు సంతతము శివభక్తిపూజా పరులైయుండిరి. పట్టియోగములు మంత్రశాస్త్రప్రసీద్ధములు.

౧౨. ప. మల్లాదిలిరుదు - మల్లలలో మొదటివాడనుట. దీనికొక గాఢకలదు. తన మేనగోడలి యింటిపెరటిలో శత్రువులు ముగ్గులుపెట్టి నిమ్మకాయలు తోసి యేమేమో చేయుచుండఁగా నామె భయపడి వచ్చి శ్రీవారితో విన్నవించుకొనియెను. అంతట శ్రీవారువచ్చి రహస్యముగా నెంటి పంచలోనుండి యాతతాయు లైదుగురు వచ్చి ముగ్గులు పెట్టుచుండఁగా నయ్యెరుగురి నొక్కమాటుగా జుట్టులు కలిపి పట్టుకొని పాతరక్షప్రయోగముచే దేహశుద్ధిచేసి శరణాగతులైసంత వదలిరి. పశుజనుల పట్ల షణ్మంత్రయోగములకన్న నీతిశాస్త్రమందలి పంచతంత్రములనే యమృతానియుండు ప్రయోగించువాఁడు.

ప్రబలదీక్ష నచ్యుతుం డన - దీక్షనుండి చ్యుతియనఁగా జారుపాటు లేనివాఁడగుట నచ్యుతుఁడు. రాముండు - బ్రహ్మయందు రమించువాఁడు, భక్తులను రమింపఁ జేయువాఁడు. అచ్యుతరామ గురుమూర్తి నామసార్థక్యము నిరూపించుచు శ్రీవారి శిష్యులు యోగానందనామాంకితులు తోరాడ నాగేశ్వరశాస్త్రు గారిట్లు గురుత్వ మొనరించిరి.

శ్లో॥ శ్రీయోగివం సదానంద మచ్యుతం రామమాశ్రియే
లభ్యతే హి యతోజ్ఞానం తాఢకం భవనాశకమ్.

కవయిత్రయు నదే నామవిధాగ మవలంబించినది,

౧౭. కోరాడ రామచంద్రకౌశ్రిగా రాధులిక సంస్కృత కవులలో నగ్ర గణ్యుడు. ఘనవృత్తము, శృంగార సుధార్ణవము, కుమారోదయము, దేవీవిజయము మొదలగు సుత్రమగ్రంథము లొక శతము రచించినారు.

౧౮. సురభాషా కవిచంద్రులయిన కోరాడ రామచంద్రకౌశ్రిగారి ధారణ యసాధారణము. తెల్లవారుజామున వారు కాలినడకను బోలములు దిరిగివచ్చు సమయ మునఁ బద్మములను నూటికేఁజైగా ధారణపట్టియుంచి యింటికివచ్చి తమ యనుషాన మును దీర్చుకొని తీరి కూర్చుండునపు డా పద్మములన్నియు పరుసను వ్రాల్చుచుండు వారు. ఇట్లు వారు రచించిన గ్రంథము లొక నూటికేఁజైగా ముద్రితములు, నముద్రిత ములును బ్రహ్మాశ్రీ కోరాడ రామకృష్ణయ్య ౨౦. ఏ., గారి యింటనున్నవి. రామ కృష్ణయ్యగారు మదరాసురాజధాని విశ్వవిద్యాలయ పరిశోధనకాఖ్యాయం దాంధ్రమున బ్రధానోపన్యాసకులుగ నున్నారు. వీరు శ్రీరామచంద్ర కవిమలతిలకుని పోతులు.

౧౯. శిష్టకృష్ణుని - శ్రీ శిష్ట కృష్ణమూర్తి కౌశ్రిగారిని కోరాడ రామచంద్ర కౌశ్రిగారు మున్ను శ్రీకృష్ణునిఁ గృష్ణుడు (అర్జునుడు) కొలిచినట్లు కొలిచెను. రామచంద్రకౌశ్రిగారి సాహిత్యగురువులు శిష్ట కృష్ణమూర్తికౌశ్రిగారు. ఆ గురు శిష్యుల యొగముచూచి పండితులందఱుఁ బరమానందము నొందుచుండిరి. నమకాలి కల యందేమి మందేమి! వెనుకేమి! శిష్ట కృష్ణమూర్తి కవిచంద్రుని సాహిత్యమునంటి సాహిత్య మితరులయందుఁ గని విని యెఱుంగము.

వైదికుడు, సర్వకాస్త్రవేత్త, మహావైదికుడు, సంగీతకాస్త్ర పారంగతుడు, కళల లోకమునందు సకల రాజాస్థానములయందు మన్ననగన్నవాఁడు. ఆంధ్ర భజనమున కేటికిని బుర్రాణము (కెప్పు సంప్రదాయ మా కృష్ణకవిచంద్రుని యనుకరణమే. రాకాశ్వురాణ మను పుజ్జావిశేష పరివర్తన మీ మహాముండే పార్వరంభించెనని తోచుచున్నది. ఏ గ్రంథమైనఁ గొన్ని పుటలు దొలగించి యా సాహిత్య చక్రవర్తి కిచ్చిన వారే డా గ్రంథముఁ జదువుచు లోపించిన పద్యముల నున్నవనినే చదువు చున్నాఁడా యనిపించువంత తొందరగా గ్రంథకర్త కవితాధోరణికిఁ దులఁదూగు శైలితో మారన స్థానము లల్లి పురాణము చెప్పుచుంటఁజూచి యతండు పుమాకార గురవృత్తియని చూచినవార నుకొనుచుండిరి. వీణావాదన కొకలమునుగూర్చి యమ్మహా వియోధుడు రచించిన మాలిక యనుపమానము. గురజాడ శ్రీరామమూర్తిపంతులుగారు రచించిన యాంధ్రకవుల చరిత్రమున ఏ కవినరేణుని చరిత్రలోని కొన్ని యంశములు గలవు. వీండిపోలు అత్యుజ్జవి యీతని సమకాలికుఁ డగుటచేఁ గొంత ప్రశస్తి గాంచెను. పాండిత్యమునందు అత్యుజ్జవికృష్ణమూర్తికవికిఁ జాలఁడని యొప్పుకొనుచుఁ బ్రతికటించు ౭ న్ని మాటలలో నతఁడు కృష్ణమూర్తికవిని మించిన క్షేవో కొన్ని గాథలు పోకఁజొందిరి. అతన్నియు అత్యుజ్జవికిఁ బ్రఖ్యాతి గూర్చునవియేకాని కృష్ణకవి కవిత్వ గుర్తింపవలెనవు. శిష్ట కృష్ణమూర్తిగారి 'మారికారికలు' 'కంకణబంధము' వారి పాండిత్యపాక్షికు సాచంద్రతారముగా వెలయుచున్నవి. వారి శిష్యుపరంపర

యేతన్నంగీకరణము కలగజాలదన్నము తెల్లడించుచున్నది. ఒకప్పుడు తొకకవి తాను గడించిన పద్యము నీకవిగలదుననికల జూపెనట. నేనెంతవల్లము నిగవ్వనున్న గద్యముతో నతడు 'బాబూ! నీరసమేమో చూచుచున్నా' అని తనలోని యిదిగెనట. దారికిఁ గొప్పమూర్తిగాను 'లేమనాయనా! ఒప్పులే చూచుచున్నా'నని సమాధానము చెప్పి గట. 'తప్పులలేదు! నమ్మినిగా నున్నకే. ఒప్పులకొనేకే యింతసేపు చూచుచున్నా' నని దీని యర్థము. 'మొనమాటా! తాని లెక్కకి గా నడుగఁగాఁ గొప్పమూర్తిగాను 'బే' మాదిగా' యన్నానట. ఇది ప్రశస్తియును గల కృష్ణకవితలందుని మాటల దంటితన ముడుగనలెచా?

౨౦. బ్రహ్మశ్రీ ఇంగువ రామస్వామిశాస్త్రిగారు మంత్రదీక్షా గురువులు. రామస్వామిశాస్త్రిగారు సకలవిద్యలందు దేశీయసాధనయు. మహారాష్ట్ర లెందఁజేరి నారి యనుగ్రహమునుగోరి తమతమ కాద్యములయందు సిద్ధిబుడయు ముండి రనియుఁ బ్రసిద్ధి లోకమున నున్నది. ఇంగువ శ్రీ సేతు కృష్ణగురువులను గుఱించియు, రామస్వామి గురువులను గూర్చియు శ్రీరామచంద్రశాస్త్రిగారు తమ శృంగార సుధాశ్లేషము నంగును, కుమారోదయ మందును నిలు గడించియున్నారు.

శ్లో॥ యదీయాన్నయశ్రీసృజమనతోఽపూజ్యులభహూః

కరుణాద్యాశంసీ చకిత సకలాకాన్యరముఖః

సమాదుః పాంఛో యత్ప్రకృతి గనుషః పుష్కలకా

స్స విద్యతోఽక్షిరో భువః జయతి కృష్ణాక్షిణ మధః.

శ్లో॥ యేన వైవర మకారి సారశరణం వేదానం శక్తిః

యాప్యదాత్మ సరస్వతీ స్వజనితాం నీతా పంచ పాణితా

సత్కాతాదకలాఽభవత్కృతపరిష్కారేవ గాంధర్వికా

మీమాంసాసరణో పదాని మృదితా నృశాంత మశ్రాంతితః.

శ్లో॥ తాదృక్ ఛిష్టకుల పరికాశకర శ్రీసక్తి నిత్యోత్సవః

స్వచ్ఛందం వసుదేవహృదమనా శృంశత్కలాభావుకః

దృష్టతూప్రవృద్ధిపరిధావృత్తి లసత్సాదర్శన శ్రీకరః

శ్రీకృష్ణసుమన శ్శిరోమణి కిరా కామి పరిహునుః పరమ్.

శ్లో॥ మంధానక్షోణిభృత్సంక్షుభిత శిశిరాష్టభ గర్భాయమాణా

వభోద్యద్భంగ భంగ పరిభుటన సందంభభంగీ పగిల్చాః

సంపర్తనేన సాధ్యున్మద సలిలవహపూర్వానిష్ఠాత ధారా

పారంపర్యాదృఢోత్పాటన పటుతర సద్విభ్రమాసాన వాటాః.

శ్లో॥ యద్వాగ్గుంభాశ్శుశుంభు ర్భుజగపరిబృధాక్షిణసంక్షిబభావో

త్వత్ప్రకృతి దృష్టత్కనకధరలసచ్ఛృంగభంగాగ్నిష్టా

హృద్యన్మజ్జానభస్వద్భ్రమణ గణలసద్గంభ శుంభ త్సగర్భాః

పావృడ్ధారాధరాధోద్భవ దశనిసమార్కట్యధిక్షేప దక్షాః.

శ్లో॥ శరద్వాక్యకోచాంభోజనివనవిహారోన్మదనీత
 వృషకేంకారాహంకృతి హృతి కలాకల్పకలనాః -
 ప్రియాలోకోల్లాసి స్మర తదభి కాకర్షణ మనః
 కురంగాక్షిపాదాంగద మధుర శింజాసహచరాః.

శ్లో॥ తదనుగ్రహ వారితాజ్ఞతా జనితాంచత్క-వితావతారకః
 కృతి గుంభిత మాధురీభో వరకాండిన్య శుభాన్వయోదయః.

శ్లో॥ తపశ్చర్యాయత్రీకృత పరమ దేవీ వరకృపా
 ఝరీధారాధాతాధిక జడిమ జుబాల విమలైః
 స్ఫుటీపర్వ ద్విస్త్వంసకల సుకలారామవిహృతౌ
 బుధేంచైస్సాకలై రుచిర కలకంతాఖ్య బిరుదమ్.

శ్లో॥ తాదృక్కీరాడ వంశే సముపగత జనిగత్కృతార్క స్సమితా
 నంద ప్రియరామ పాదాంబుజ భజన సమాయ త్తచేతః పృథ్విః
 తత్కుత్రః కృష్ణకృష్టిటపిచరణ అనదృవ్య వాగ్గంధ భార
 స్సుబ్బాంతా గర్భసింహోఽప మణి రభవ ద్రామచంద్రస్సధీంద్రః.

(శృంగార సుధార్ణవ)

శ్లో॥ శ్రీరాజచ్చిష్ట హింగ్వన్వయ జలధి సుధా దీధితీ కృష్ణమూర్తి
 శ్రీ రామస్వామి నూరి విప్రుతతర మహాభావ్య వడ్డప్రసాద
 విఖ్యాతాకృష్ట నానాకృతి కృతి నివయాత్ తీవ్రచర్మైస్తపోభిః
 శుశూహియాస్సమాధే ర్య మనుజగృహతుః పుత్రవాత్సల్యలక్ష్మ్యాః.

(కుమారోదయ)

అం ప. యోగానంద దీక్షానామకుఁ డగు గురువరుఁడు శ్రీరామచంద్ర స్సగు
 రువుల కుమారుఁడు శ్రీ దుర్గా నాగేశ్వరకాశ్రమిగారు. అతి కాంతుఁడు, సర్వకాలముల
 యందు సమముగా నుండువాఁడు. ముని, మానముతోఁ దుల్యమగు మితభాషి. సాధిత
 సర్వార్థుఁడు. సమస్తమైన ప్రియోజనములను సాధించినవాఁడు. పరమ ప్రియోజనమగు
 మోక్షమును సాధించినవాఁ డనుట. 'సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ' సర్వమనగా బ్రహ్మ
 మని యర్థము. సర్వమకు నర్థము సర్వార్థము. బ్రహ్మమను నర్థము, దానిని సాధించిన
 వాఁడు ఏ కాంతుఁడు. గోష్ఠియందు విముఖుఁడు; మహామద్యాధియై యుండు
 వాఁడు. రామచంద్ర పరిచర్యోత్సాహి, దుర్గా నాగేశ్వరకాశ్రమిగారి నిద్ర గాఢ
 మైనది. వీధిలో వటుగుమీఁదఁ బరుండి శివగంగోత్సవ కోలాహలము సన్నిహితమైనను
 'శేల్కా'మనివాఁడు. లోపల నుండి తండ్రిగారు 'అబ్బీ' యని పిలవఁగానే 'అ' యని
 లేచి వారి చెంతకరిగి తత్కాలోచితోపచారము చేసి వచ్చుచుండువారు. అదృ
 యోగులు - మెట్లుమొదటి తపసులగు సునకసుందరాదులు మెచ్చుకొనఁదగు చిత్త
 పరిపాకము గలవాఁడు.

౨౭. మాగురుదేశకుండు - కవయిత్రికిగుండుడైన యమ్మతానందనాథస్వామికి గురువులైన నాగేశ్వరశాస్త్రిగారు పిల్లనానివలె విచ్చివానివలె విశాచియువలె గానం బడుచు నవధూతలు తమ నిజతత్త్వమును దాచెదలెన్నమాట పీఠుండుం జెప్పును. అనిమేషులై కన్నులు తెఱచుకొనియుండియు సంత్సక్త్యవసర జూచుదు, బాహ్య పరిపంచమును గుర్తింపక, తాదాత్మ్యము ననుభవించుచు తుపాక్షనిబంధనమునుదాటి యెల్లయెడల దాదై బ్రహ్మానందము ననుభవించుచుండి.

౨౮. ఒకమాని చెన్నపురిలోఁ గన కీర్తించువున లేచిన క్షణమును మత్తువండు లేకుండఁ గోయవలయునని నాగేశ్వరశాస్త్రిగారు వైఖ్యులకు నూచిండి. ఈ వృద్ధుఁ డింత దారుణమైన కోతకు భరింపఁగలఁడా యని కలకొంచియు శ్రీవారియందుఁగల గౌరవముచే వైఖ్యులొక శస్త్రముచేయుట కుపకర్మించిరి. కాస్త్రులవారు కన్నులు తెఱచుకొనియే బల్లపెనఁబరచిరి. కత్తులు, కత్తెలు, కాగులు వినియోగపఱచి కోయ వలసిన కోతయంతయునై కట్టుగట్టి మరల ముఠియడ బరుండఁజెలుటకుఁ దమయొద్దకు వచ్చిన వారింజూచి నాగేశ్వరశాస్త్రిగారు “నీకు ద్రాగఁబోవుతమి!” యని యడిగిరి. వైఖ్యులు శ్రీవారి స్వార్థము యోగనిధియుఁ జూచి యాశ్చర్యపడిరి.

౨౯. మంత్రవాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు మహావిద్వాంసులు. వీరిది నూజివీడు సంస్థానము. మంత్రవాది శ్రీరామశాస్త్రిగారి కుమారులు, శ్రీరామశాస్త్రి గారి వ్యాకరణపాండిత్య మనన్యమగుటయేగాక వారి వాక్కుపై జగత్ప్రసిద్ధమైనది. రాజసభలో నధికారమత్తుఁ డొక మహాపండితగోష్ఠిలో “వేదములన్నియు బ్రాహ్మణులు తమకునుకూలముగా వ్రాసికొన్న గ్రంథములుగాని యహరుజేయుములుగావు” అని యధిక్షేపించుచుండెనట. శ్రీరామశాస్త్రిగారికంటె రెండు మాటులు పెరించిరి. మూడవమాటుకూడ నట్టులే యాతడనువఱకు “వేదము నిందించినవానినోట పుండు పుట్టదా!”యని శాస్త్రిగారన్నారనియు నటలనే మండలము దినములలోపు గా నాతని కా నీతి కలిగినట్టు లైతివ్యాము కిష్టలలో నేటికిని వినఁబడుచుండును.

వాక్పిద్ధిగన్న పండితుడని తపస్వియుని మంత్రవాది శ్రీరామశాస్త్రిగారినిఁ జూచిన పరిభువులు పరిజలు భయభక్తులతో మెలంగుచుండిరి.

మంత్రవాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు మహాభాష్యంతము వ్యాకరణ మసంఖ్యాకులగు శిష్యుల కధ్యాపనముచేసిరి. శ్రీమాన్ పంచస్తంభాచార్యులవారికి శాస్త్రిగారు సమకాలికులు. ఒక్కనాక్కొక్కములోఁ బంచస్తంభాచార్యులవారిని వీరు నిరుత్తురుగాఁ జేసిరట. అచటనున్న సభ్యులలో నొకరు “శ్రీరంగాచార్యుల వారి కన్యభాషలుగూడ వచ్చు” నన్నారట. ఆందుపై సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు “అది నేఁ జదువలేదుగాని ఇందులో నెంతో యందులోఁగూడ సంతే”యన్నారట. ఇందులో గెలిచినట్లే యన్నిటిలో నేనుగెలుచువాడనే యని వారియభిప్రాయము.

శ్రీశ్రీరాడ నాగేశ్వరశాస్త్రిగారు శుకృవారమురాత్రి బందరు బయలుదేరి శనివారము నాడుదయమునకు నూజివీడువచ్చి శని, ఆదివారములు సూర్యనారాయణ

కాస్తులవారియొద్ద వ్యాకరణశాస్త్రముఁ జదివి యాదివారమురాత్రి బయలుదేటి సోమ వారము బుధవరమున నోబులుకాలేజిలోఁ దమ యుద్యోగమున కందుకొనుచుండు వారలు. ఈప్రకారముగా నైదువారములు నూజివీడు వచ్చి యంతలోనే వ్యాకరణ శాస్త్రము సమగ్రముగా నిస్సందేహముగా నాగేశ్వర కాస్తులవారు గ్రహింపఁ గల్గి రట. ప్రతిభావంతుల శక్తి ప్రతిభావంతులకే విదితముకదా!

౨౫. రామచంద్రీయమని యొక పత్రిక నెలకొల్పి నాగేశ్వరశాస్త్రిగారు తమ తండ్రిగారి గ్రంథములు కొన్ని యమ్ముఁ గూర్చిరి. కొన్నిటికి వ్యాఖ్యానములు రచియించిరి. భాష్యాగ్రంథములను గావ్యములఁబోలె నవలీలగా బోధించిరి. ఒకరి నాశ్రయించుటగాని యనుకరించుటగాని నాగేశ్వర శాస్త్రిగా రెఱుంగరు. ఈశ్వర దత్తమైన లభివో ఘనముగా జీవించుటకు వారే నిదర్శనము.

౨౬. గోవింద యోగీంద్రులవంటి యంతర్ముఖులు నాగేశ్వర శాస్త్రిగారు. ఈకారాచార్యులవంటి ధర్మ సంస్థాపకులు శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మహావిద్యా పీఠ సంస్థాపనాచార్యులగు నమృతానందనాథస్వాములు.

39 పుట: పద్యము ౨౯.

కుకాగ్రీబుద్ధు లందని వినువీధిఁబడి, - ఎంత బుద్ధిసూక్ష్మము కలవారును నందు కొనలేని విహంగ మార్గ మవలంబించి.

3౦ వ పద్యము. మూడవ పాదము. “చదివితే మేలు మేల్పయిన సాగఁగ నిమ్మను” ఊరీతిగాఁ జనువలయును. కాస్తులవారి యనుజ్ఞ చేతనే తమకు శాస్త్రబోధము కలుగఁగలదని యమృతానందులవారి విశ్వాసము. మహాభావ్యపాఠ మారంభింపుమని చెప్పి నాగేశ్వరశాస్త్రిగారు నిద్రపోవువారు. ప్రారంభింపుమని యాజ్ఞ దక్క విరమింపుమని యాజ్ఞ యుత్తరపు లేనందున శిష్యు లట్లే చదువుచుండువారు, కాస్తుల వారు విద్రలేచి “మీరింకను జదువుచునే యున్నారా?” యని యడుగఁగా ‘విర మింపుమని యాజ్ఞ లేనందునఁ జదువుచున్నామని శిష్యులు బయలుచెప్పిరి. మేలు వైనఁ దాళము సాగని”మృని గురువులు చెప్పిరి. ఇట్టి గురుశిష్యుల యేకాంతానుభవము “అభ్యుష్ణజ్ఞ నే చదువులఁ బాదుకొల్పెదరు ఛాత్రుల మానసమందు సన్నరులో” అను వర్ధాంతరవాణ్యసముదఁ గవయిత్రి స్పష్టపఱచెను.

3౧. శ్రీకంఠశేఖ - సర్వజ్ఞునైనను వాదమునందు గెల్పునని భావము. దగ్గఱ త్రోవ గురుమంత్ర దేవతావిశ్వాసమే. పానురు లది యెఱుంగలేక “యేదో దగ్గఱ త్రోవ యుండవలెను. మన కది తెలియ”దని యనుకొనుచుండువారు. మహామంత్రానుష్ఠాపకుల యెరుట ‘సర్వవిచ్చ జడతి” సర్వజ్ఞఁడుకూడ జడనివలె శోభింపఁడు.

3౨. ఆత్మప్రకాశమున కహంకారమే అడ్డము. గురుసేవచే నహంకార మడఁగినవారి కంతయుఁ బ్రకాశమే. వారికి శాస్త్రార్థ్యయనము నిమిత్తమాత్రమే. మహా భావ్యులఁ బదువుచుండఁగా నొకనాఁడు నాగేశ్వరశాస్తులవారు “అహంకార మడఁగిన శాస్త్రములే యధ్యయనంకే యర్థమగు” నని రఁట. గురుమార్గి యీ మాట యమ్ము

ఈజయంతి సందర్భమున బ్రహ్మశ్రీ సాహిత్యస్థాపక దుర్భాసుబ్రహ్మణ్య శర్మగారు స్వామివారిని గూర్చి రచించిన పద్యములు క్రింద పొందుపరుపబడినవి.

అ మృ త స ం స్మృ తి

సీ|| 1 ప్రథితి నెయ్యదనఁ గోరఁడుగాక తోరిన, విశ్వవిఖ్యాతుఁడై వెలయును?

2 వాఙ్ముఖకలన తొప్పఁడుగాక యొప్పిన, నెనయకయున్నె వాగీశసంజ్ఞ?

పృథులసన్నిధినిఁ జేరఁడుగాక చేరిన, సచివమూర్ధస్యఁడై చనకయున్నె?

అడిగినఁగాని చెప్పఁడుగాక చెప్పిన, జ్ఞానసుధ 3 సమోర్విఁ జల్లకున్నె?

గీ|| ఉన్నవని లేవనియుఁ జూపనొల్లడనియుఁ బరిచితులుభక్తులొక్కొక్కరువచించు సిద్ధులకు దవ్వయి నిజాత్మసిద్ధిగన్న, పూర్వపురుషుండు సత్సమూషణుండు.

సీ|| ఒకమాట చాలు నాలుకయున్న బహుభాషినిఁ బూర్వముఁ బ్రశంసించు;

నొకలీల చాలు వారక బ్రహ్మనివాసి చెప్పితమి లెట్లుండునన్ మహాదేవి

నొకనవ్వు చాలు పరితపగతులనువారి దుర్దయాయనన్ దులిపిజైన;

నొకగర్జ చాలుఁ బాయక యెంతవైరిచే, విపథంబునకుఁ బాపి వినతుఁడేయ;

గీ|| నొక్కత్రుటి చాలు నితఁడెవ్వఁడో, మహాత్ముఁడరితిమనతోడమాటాడెననిగ్రహింప పుష్కలమును వళిగమ్ముఁ దార్చిబుద్ధి, పుణ్యచరితుండు శ్రీకృష్ణభూషణుండు.

సీ|| “వైష్ణవరాజ”భ్యాతి వలెన శ్రితునిఁ బండితరాజుఁ జేసిన వితరదయుండు;

“కళమయిత్రి”మాత్ర)గాఁ గ్రాలుధీమతినిఁ బావనతత్త్వవేత్తిఁ జల్పినఘనుండు,

“అనందపాద” విద్యా సంప్రదాయంపుఁ జరమదీక్షను గొన్న కాత్తవీరుఁ

దఖల భారతభవిష్యద్భాగ్య కలన కేతత్పీఠి నిలిపిన ధర్మనిరతుఁ

గీ|| డమరగురునకుఁ దగిన పృజ్ఞాతిశయము, బ్రహ్మవినుని స్వత్వంబైన భయరహితత కడఁగిమూర్తి ధరింపనేర్పడిన వ్యక్తి, పూజ్యపూజ్యుండు శ్రీకృష్ణభూషణుండు.

మ|| ముడే కాత్తమునం బ్రవీణుడొ యెవం డే విద్యయం దాధ్యుడో

యెవం డే యే కళలందు శిక్షితుడొ తా వీక్షించి కత్తస్మృతి

ఘనసాయంబున కుద్దిగాఁ బయి రహస్యార్థంబు లందిచ్చు గౌ

రవ మిం శే కడఁ గందు మ య్యమృతవాగ్వాసితంబులన్ దక్కఁగాన్.

మ|| గడితముకాదు జ్యోతిషముకాదు నిరుక్తముకాదు కాదు త

త్కూఢుల వృత్తి యేదయినఁగాని సమస్తము నిర్మలారద

ర్షణమున నెట్లొ యట్లే గురువర్యుని చిత్తిమనందుఁ దోచు; “భూ

షణ మఖిలజ్ఞాదా” యనెడి శంక సుహృత్తతి కంకురింపఁగాన్.

1 యశమా. 2 ఉపన్యాసము. 3 సమోర్వి = పకలభూతలమునందు

ఉ॥ అంగల మందు సంస్కృతమునందుఁ బొందున యంగువారి పా
రంగత పెద్దదో తెలియదు తమిళులు సూక్ష్మములై
“కొంగున బంగారము” స్వల్పమలములకెంతోవాడునుడుఁ బ
త్నంగం నెట్టి చట్టయిన భయ్యడగున్ గరవర్సకలమై.

కా॥ సామాన్యోక్తుల నెల్లరుం చెలియు దృష్టాంతంబులన్ కేలగాఁ
చేరుం జెప్పచి యట్లు చెప్పెదవు గంభీరంపుఁ దద్వార్థమున్
స్వామీ! తాదృగవస్యసాధ్యపటుదీక్షాన్మాత్తక్తిన్ మిమ్ముఁ జేరి
తొమాన్యున్ నవశంకరుండ వని సంజ్ఞాపించెను జెల్లచే!

చ॥ పలికినపల్కు లాగమనిధంబులుఁ జూచిన చూపులెల్లఁ బే
శలకరుణామృతార్ద్రములు సల్పినలీలలు దత్తవిజయం
బులకు మనోరమములు నృధూషణ నిన్ మజవంగ వచ్చునే
యెలసి యకార్యమేని భవదుజ్జ్వలబోధము విన్నవారికిన్.

చ॥ ఒకతటి మానదీక్ష మఱియొక్కతటిఁ బటయాగదీక్ష వే
టొకతటి ధ్యానదీక్ష మఱియొక్కతటిఁ బరియాచకంబు బా
లకతతితోడ, నిందొకటి లాభనముకా మఱి యొందుగౌరవం
బొక! యఖిలాత్ముఁడారనికి యోగ్యునిదనలీల లన్నియున్.

ఉ॥ ఏదళ నున్న నెవ్వయిన నేర్పలి నున్న విసితులైన శి
ష్యుల సంశయాఁగి పెగటార్చుట జీవికయయ్యె మీకు నా
పై దయకన్బి మీరు తొలివానిగఁ జేసినబోధకున్ భవ
త్పాదములన్ సభన్ దలంచు భాగ్యము నేటికిఁగల్గె ధీనిధి.

మ॥ చిరకాలంబు భవత్పదాబ్జముల సంసేవించి యా పెన్న నీ
సరణి న్నిదుజయంతులన్ జరపు యుష్మచ్ఛిష్యబృందంబు మీ
కరణిన్ జ్ఞానసమృద్ధమై జగతికిన్ గల్భాణమున్ గూర్పుతన్
మఱి నా కిట్లు లభించుఁగాతఁడటె చేరున్ మిమ్ముఁ గీర్తింపఁగన్.

కా॥ నీయాపీతము ధర్మమేధుమయి పూన్నిన్ కాంతిపీయూష మే
చాయన్ జిల్కునుగాత దేశమున శాస్త్రంబుల్ కళల్ వేదముల్
నీ యాశీస్సునఁజేసి తొంటినలె కాంతిం బర్యటంగాత దే
వా! యుష్మద్దయ మాకుఁ జేకుత బ్రహ్మలైక్యవిజ్ఞానమున్.

రంగ-వ పుట. ఇనుగంటి సరస్వతీదేవి, జమిందారిణి.

“సాధ్వీ నిమ గంటి శ్రీసరస్వతినిగంటి” — బ్రహ్మలోకమునుండి కవులు రచిం
చిన గ్రంథములను దాఁ బోత్తుముగా వినుచుండియు సరస్వతీదేవి సమస్త సత్కార
ములు వారికి దాతలద్వారా కలుగఁజేయుచున్నది. ఇనుగంటి సరస్వతీదేవిగారు
కూడఁ దాను శుద్ధాంతమున నుండియుఁ ద్రిలింగ కీటపచారశ్రవణమాతృముననే వారి

యాస్థానవిద్వాంసులద్వారా సన్మానము పంపిరి కావున శ్రీవణమాత్యమున సన్మానముఁ జేయునో సాధ్యమనియుఁగంటి రెండవదానిని శ్రీసరస్వతిని గంటియనియును సాధ్యని-ఇనుగంటి సరస్వతిని గంటిననియు నభంగశేషము.

రెండు పుటలు. పరిమళించినవి - పెద్దవిణవాలుచగల వైణికుడ వగుదు వసు
శబ్దారణ్యమూడ నీతనిపట్ల నిక్కము - లోకములో లాటిని కారమే. ఉ. - ముఖం
పరిమళించి శబ్దములు.

రతి వ పుట.

“చాక్షుషపైన యజ్ఞమని సత్కవి చెప్పెను మున్ను”

“దేవానా మిద మానయంతి మునయః కాంతం కతుం చాక్షుషమ్”

ఉపవాసవ్రతము, ధూమము, దగ్ధులు మొదలగు రూక్షోపకరణములతో యజమానునకు దేవతలకుగూడ శాంతయజ్ఞములు విధివిహితము లగుటచే గ్రాహ్యము లగుచున్నచే గాని నాట్యములు మాత్రము శ్రవణములకు నయనములకు నుత్సవము గలిగించుచు రసపారవశ్యమన నానందప్రదము లగుటచే నాక్రతువులకంటె భరతయజ్ఞములు దేవతలకు శాంతమే—మనోహరమైన యజ్ఞముగాఁ గాఁగిరాదు మహాకవి తన మాళవికాగ్నిమిత్ర మను నాటకమువందు నిరూపించినాడు.

అక్షరము

౪౩ వ పుట:

అవ పద్యము “శివుఁ గాంచి” యని చదువవలెను. మొదటి “శి” పదము అచ్చులో లోపించినది “హునిండ్వా”-డవులకు అయ్యువు తీరలేదా? లేక, శివు పాఠానికి వలె నూలుతప్పలు పూర్తి కాలేదా? సర్వశక్తిమంకుడు గూడఁ గాలము కూడినప్పుడే దుష్టశిక్షణకు గడంగినట్లు కావవచ్చుచున్నది. ఉదా॥ కా॥ వేధోదత్త భరప్రపాదగరిమక్త వీర డింతవాఁడై మినుక్త బాధరత్నెట్లును నున్న

(సప్తమస్కంధము -- భాగవతము)

ర న పద్మనాభ. రామోద్దై - రామోద్దై, ఎంతచేసినను నరులను సంతుష్టి
పొందుట దుర్లభముని రామోద్దైరామను నిర్ణయించినవాడ పగుటచే గృహపాతక
నూప పాపాత్మలగు గోత్రలలో పనాపాపము చేయుచుంటివా యని భావము.

౧ వ పద్యము. మూలమందునును - శిశుపాలుడు శ్రీకృష్ణుని నిందించుట
 నుండు. పద్యమును కాదనునా బాగానే కాని తల యుండినచోఁ దిట్టుచునుండువాఁడే
 అనుభవించి.

అందుచేత "మృగంజీవో" తాత్పర్యమునకు గాన నీతారావుల వర్ణనలు
ఇటు విధమునగా ఉన్నవి.

“కరణ మేల నెనఁడు కడుపులో మన్ను పు త్రహంసమున్న వానిపైన
దయకలిమిని గాదు దంతాలు రానియే తారగంబులందు ధీరులగుట.

౪౪ వ పుట.

వంశమనఁగా జెమరు - భువన్ను కుపయోగించునదియే శ్రీరామునిచేత నిలిచి
చెప్పినట్లు శిక్షపొంది రామబాణముని ప్రసిద్ధి గాంచినట్టి వంశములోఁ బుట్టినదగుటచే
మురళిని (జెమరుగొట్టుమును) శ్రీకృష్ణుఁడు చేపటి లా లించుచున్నాడనుట. ఇందలి
యర్థాంతరన్యాయము మనోహరము. మొదట శిక్షకు లొంగినవాఁడ లాల్చిపఁ జాత్రులు
గాని శిక్షకు లొంగని వారు లాల్చిపఁదగును.

౪౫ వ పద్యము. పావరణము - ఉత్తరము - నా హృదయమున నీవు
ప్రవేశించినచో నేను గనకమ్మ నగుటచే మీఁద బ్రావణ మగుదును. ఏవు కనకచేలుడ
వగుదు వని భావము.

౪౬ వ పద్యము. మహానీయుల సాహస మెంతయు గాని పామరులు చాలి మాహా
త్యైము గ్రహింప లేరనుట. ఏ రూపము - నీ స్వరూపము, నిర్ రూపము - ఏరూపము,
రూపము లేకుంట యెఱుంగలేరు. ఏరూపము ఇది ఏవంభ్యమువంటి పుయోగము.

౪౭ వ పద్యము: గోపికలను సన కామల నొక్కతరగతిలోఁ జేర్చుటకుఁ
గారణము గోపికలుగా నున్నవారు తొల్లత బుఁభులే యని యితిహాసము.

౪౮ వ పద్యము: “యత్ర యోగేశ్వరః కృష్ణః” యను స్లోకము నిచట నన్వ
యించుకొనునది. యాగసంరక్షకుడను కీర్తి శ్రీరామునియే జరిచినది. విశ్వామిత్రుఁ
డనుగ్రహింపఁబడినవాఁడు పోలె నున్నాఁడు. భారతమునఁ గీర్తి కీరీటిపి. కృష్ణుఁడు
కేవలము బండితోలువాఁడు. గురుశిష్యుల మధ్యము గురుశిష్యులకే తెలియును గాని
భేదబుద్ధి గలవారు పెద్దలజాడ తెలుంగలేరునుట.

౪౯ వ పద్యము: “కృష్ణ” యను పే రున్నునియందు, హృదయందుఁ
గూడఁ గానవచ్చుటచే దన పేరుగలవారియందుఁ దన కభిమానము. సభిలో నొక
నాఁడు“ధర్మరాజు సోదరుల భక్తిగొప్పవాఁశ్రీరాముని సోదరుల భక్తిగొప్పవా?” యను
విచారణ వచ్చినప్పుడు శ్రీకృష్ణరాయలవారు “పాండవుల మైత్రి గొప్పదన్నారట.
అచట వింజాయరము వీచు చాడలివాఁడొకఁడు “మహాప్రభూ! ఆపతారము మాటి
నను నభిమానము మాటలే”దన్నాడట. ఈ కథ నిందుఁ బొందుపఱుపఁదగును.

౫౦ వ పద్యము: “జెన్నల జెన్నెలన్ బనుల” యని చువవలెను. రండును
జెన్నలయని యచ్చు తప్పుపడినది.

౫౧ వ పుట

౫౨ వ పద్యము చల్ల చేసితిని - చల్లఁబడునట్లు చేసితిని, చల్ల చేసితిని, మధిం
దితిని కలంచితిని యని యర్థద్వయము చెప్పుకొనవలయును.

౧౨ వ పద్యము: ప్రమదారత్నములకా మహర్షుల - గోపికా రూపమున
ధరించిన మునులను వేంగమ హృత్కైరవసోము - వేంగమ యను యోగినిహృదయ
మను కలువను వికసింపజేయు చంద్రుడు శ్రీ కృష్ణుడు.

సుధానామ - అమృతపాయమైన నామముగలవాడు - వేంగమకై శ్రీకృష్ణ
పరమాత్మ తానే వచ్చి ప్రబంధము రచించెనని ప్రతీతి. శ్రీ జయదేవుడు, పోతరాజు
మొదలగు భక్తులనుగూడఁ బరమాత్మ యట్లే యనుగ్రహించె నని యితిహాసము.

౧౯ వ పద్యము: పిల్లవానితోఁ బాటు వాని యాటలకు వినియోగపడు గిలక
పండ్లు, బంతులు మొదలగునవి తెచ్చునట్లు సీతఁ బ్రతు మైన యమునాదులు సేదజాలను.

౨౩ వ పద్యము: వశుల్ - జితేంద్రియులు.

౨౪, ౨౫ పద్యములు: “వారి చరిత్ర వ్రాయ మొదలుపెట్టిన భారతాలు
భాగవతాలు నగు” నను లోకోక్తి నిం దనుసంధానము చేయవలయును.

౨౯ వ పద్యము: రమ్యనివాసిన జవరాలు- శ్రీ రుక్మిణీదేవి. తొల్లింటి భక్తు
లకై నీతెంతో శ్రమపడవలసివచ్చినది. నాకు నీ ధ్యానము మాత్ర మొసంగినఁ జాలుననుట,

౩౧ వ పద్యము: శృంగారసన్న్యాస దీక్షలు - శృంగారమువలె బాహ్యార్థమునఁ
దోచుచున్నను, నిందు బ్రతిపాదించఁ బడినది యుత్తమాధికారికిం దగిన తీవ్రసన్న్యాసమే
యని యెఱుంగఁదగును.

౩౨ వ పద్యము: “ఒక్కరాత్రియే జననంబు నొందినాము” అని చదువ
వలయును. అచ్చులో యతిభంగమైనది. బాదరాయణ సంబంధము— ఇంటికి వచ్చిన
యతిభి తన భర్తచుట్టమని భార్యయుఁ, దనభార్య చుట్టమని భర్తయు ననుకొని గౌర
వించి వానికి భోజనము పెట్టుచు వచ్చిరి. దంపతుల యే కాంతంబున నాతఁ డుభయు
లకు బంధుడు కాఁడనియు, వంచకుడనియుఁ దేలినది. అంతట “నీకు మాకు నేమి
సంబంధ” మని యింటివా రడుగఁగా మీ దొడ్డిలో బదరీవృక్ష ము (రేగుచెట్టు) న్నది.
వేమువచ్చిన బండికి రేగుకణ్ణుచక్కము లున్నవి గాన మనకు బాదరాయణ మనియైనటు.
అందుచే లోకమున వేదేవియున్నదో లేనిదో యొక స్వల్ప సంబంధము గల్పించుకొని
కాంధవ్యమును బ్రకటించుట బాదరాయణసంబంధ మనఁబడుచు వచ్చెను. దైవిక
మాగాఁ గనకకతయిత్రి జన్మదినము, గనక చేరిని జన్మదినము నొక్కటియే యగుటచే
విడియే బాదరాయణసంబంధ మని గ్రహించి న న్ననుగ్రహింపుమునుట. అదిగాక
“వ్యాసో వారాయణో హరిః” యనుటచే వ్యాసునకుఁ గృష్ణునకు నభేదమగు
సంబంధము. అదిగాక- వ్యాసునకుఁ గృష్ణుడని పేరు. అతఁడు నీ చరిత్రము వ్రాసి
జాయఁచి చరిత్ర భక్తురాలనగు వేమ చదివినదానను. వ్యాసుడు బాదరాయణుడు.
విడువ బాడువ నడుమ బాదరాయణసంబంధము కలదనుట మహాప్రౌఢమైన యర్థ
మున్నది. ఇట్లు శ్రమయిత్రికఁ గుదురుట దైవానుగ్రహమని యెఱుంగఁదగును.

48 వ పుట.

3౯ వ ప. తక్కిన యవతారములవలెనే పుట్టేకృత్యమునకై రాకపోవుటయు నాశ్రమముల కనురూపముగ సంపదించుటయు రానితన కెట్టి యుక్తమానము లేకపోవుటయు నెందును వాననలేక చెత్తముమీద యెల్ల సుపదించుటయు సర్వస్వములు పరిత్యజించి నా శరణముఁ బొందుడని తానుపదించినయట్లు తానును స్వస్థ కర్మ పరిత్యాగము చేసిన యవతారాన్నివితో నుండుటయుఁ బట్టి మాడ్రక్తికృత్యమో మాత్రమే యవతారములోఁ బంగణము నేనుండలేదు. “విష్ణుశ్లోకం దశావతారాని హస్తే ధీమా మహాసంకటే” దశావతారము లనునవిద్యమున విష్ణుమాత్ర సుకటపడినట్లున్నది’ త న్నేకర్మమంటని బ్రహ్మమై యున్నమాత్ర కృత్యమాత్రి.

“మాత్రిత్యాయత్నోష్టే వై పృథగన్రికోఽ ప్యవికృతః సద్వివృత్యానీలిమా’
అవతారాణా మంతర్యామీ పరివర్తకః కృష్ణః. —శ్రీ శంకరా

౪౪ వ పద్యము. శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధములను పంచేంద్రియముల ద్వారా ప్రపంచమునఁ గాంచి యాత్మ నిన్నుఁ గాంచు — అనఁగాఁ బ్రపంచమునే నిన్నుఁగాఁ గాంచును. “ హరియః సంభాషించును” అను భాగవతవచన మిటు ననుసంధేయము.

౪౬ వ పద్యము.

అంతరంగైక్య ముభయులకుఁ గలదు. అది యందఱకుఁ జెలియదని బహిరంగ ములయందలి విభేద మొండోరులు వస్తువులు ధరించుట చేఁ బోఁగొట్టిరి.

౪౯. సకల బంధుండవుఁ గృపాసముచుఁడవునె నెన్ను మఱచి యీ పాపి, బాంధవులు హితులను మోసాపాశముచేఁ గట్టుబడి సంసారమును కూపమునఁ గూలుచున్నాఁడు. అట్టి విపద్దశనుండి నన్ను రక్షింపుము.

౫౩. సాధుసంతానచైర్యమ్—సాధువులను కల్పవృక్షములకు వసంతర్తుజై వికాసము కలుగఁజేయువాఁడు. పుష్పవస్త్రేత్రమీదే — పుష్పవంతులు నేత్రములుగాఁ గలవాఁడు. అట్టివానిని స్తుతించుచున్నానని యర్థము. పుష్పవంతులు - సూర్యచంద్రులు.

౫౬. బంధుభ్రాంతిగలవారికి భగవంతుఁడు గానరాఁడు. భగవత్సాక్షాత్కారముగలవారికి బంధుభ్రాంతి యుండదు.

౫౭. మిత్రసేవకుఁ బుత్రమరణము గల్పించితివి - ఆ కడుపుమంట చల్లాల్పుటకుఁ గప్పము కిరింది మజ్జగ నిచ్చితివా? తాను గవ్వపుఁగొండను మోచినవాడగుటచే బోధామృతము నిచ్చితివా యని ధ్వని.

౬౦. ‘అనన్యలో గారెని వారహా’ ‘నన్నె కాని యన్య మెన్నఁడు నెఱుంగని వారి విడవ నెట్టివారైన’ అనుపద్యార్థ మిచ్చట ననుసంధేయము.

౬౨. ప్రపంచము నీజై తోచు - అఖండమైన దిక్కు ఒక్కటయ్యును వృక్షమో స్తంభమో ఆధారముగఁ జేసికొని దశదిక్కు లేర్పడినట్లు బ్రహ్మమనందు

అహంభావముచే భిన్నభావము లేర్పడు చున్నది. అయ్యహంభావము పోయిన నంతయు బ్రహ్మముగనే తోచునని యిందలి భావము.

౬౩. ఇందుఁ గవయిత్రి యాత్మ నివేదనమున్నది. “పుట్టితి” సర్వజనసామాన్యమైన జననము కలిగిన పిదప గురుండు ప్రబోధ మొసంగువఱకుఁ జెప్పఁదగిన విశేషము లేమియు లేవనుట ఆ గురు ప్రబోధమున మోక్షసత్త్వము గల్గుఁగావున దానిని గట్టిగ నిలుపుమని పార్థివ. జననముతోఁబాటు మరణ మనివార్యమైనచో “ప్రమాదం వైమృత్య మహం బ్రహ్మి” అను ససత్పుజాతీయభావ్యము ననుసరించి యట్టి ప్రమాద ముఖమునఁ బడనీయకుమని భావము.

కపి తానుభవము

రెడ వ పుట.

౧ వ పద్యము. కలవారలకు - డబ్బుకలవారలకుఁ గవితానుభవ ముండవనుట.
రెడ వ పుట.

౨ వ పద్యము. ఘాతవి-ఘాతమను పక్షి -గుడ్డగూబ. అట్లే కాకవి-కాకమను పక్షి.

౩ వ ప. కవిచేతఁ బరుసవేది కలదనుట.

౪ వ ప. కృష్ణరాయఁడు, పోతరాజు, శ్రీనాథుఁడు, భీమకవి, పిల్లలమఱి పిన వీరభద్రకవి అల్లసాని పెద్దన మొదలగు మహాకవులు ఆయా వర్ణనముల కుదాహరణము లగుదురు.

ఈశురాలచేత్ - సమర్థులగుటచేత, తత్పరులు - ఋఘులగుటచే బ్రహ్మ కాదాత్మ్యము నొందినవారు.

౫ వ ప. గుహావృత్తులు-మనసులోని యోజనలు, ‘రవి గాననిచో’ గవి గాంచునేకదా.

ఈశుతోనైన—“ముదియంగా ముదియంగ”.

“మోక్షం విచ్చిపామ్మన్న నీ శ్రీభాందారములోఁ గొఱంతపడునా శ్రీకాళ హస్తీశ్వరా!”

“కదలు మిటమాని దివిజగంగాభవాని” కవికిఁ జాలినమిత్తుఁడు — అత్తఁడు ముక్కుఁ డనిబట్టి.

రెడ వ పుట.

౧ వ పద్యము. పుడి—చెప్పఁపుడి.

౨ వ పద్యము. శ్రీకాళములయందు మామిడుండువది పద్యము. “మోక్షం విచ్చిపామ్మన్న నీ శ్రీభాందారములోఁ గొఱంతపడునా శ్రీకాళ హస్తీశ్వరా!” అట్టి పద్యము బ్రహ్మతత్త్వ మొక్కఁడే.

3 వ పద్యము. వాగ్గోళకవుల్ - ఆంధ్రకవులు శేషము పద్యము ల్లున్నారు మాత్రము కాదు. దేవాసురగురువులగు బృహస్పతి శ్రీకృష్ణలతో నుండు మత్సరాగల్యము గలవారనుట. విద్యావంతులు శాయన మాధవాచార్యులవారు. ఇట సరస్వతీజ్ఞము నన్నాస్థుల కుచితముగు విరుదము, రాయ లిన్నగు—కృష్ణ రాయలు, పండితరాయలు. ఒకడు విద్వాంసుడై పృథ్విదైవవాడు. ఒకడు విద్వాంసులలోఁ బ్రథ్విదైవవాడు. భాస్కరరాయలు, త్యాగి రాయలు మొదలగువారెందఱో కలరు. త్రిలింగదేశమున సంగీతముమాడ యోగులచే నిర్మింపఁబడినది. ఉదా : త్యాగరాజయోగి కృతులు, నారాయణగీతుల తరంగములు.

౪ వ పద్యము. దానవ డింధముడు - ప్రహ్లాదుడు.

౬ వ పద్యము. కవుల కాలనిర్ణయమునకై వివరించుటకంటె వారి కృతులలోని భావమును గ్రహించుటమేలు. చవాకు లవాకులు - వ్యక్తప్రలాపములు.

(జాతీయము)

౭ వ పద్యము. విజ్ఞుల సేవయే పీడిప్రదము — అదిమాని దేశకాలము లను కూలింపలేదను వాదములు.

౮ వ పద్యము. ఆయువే అన్నము నొంగునని పెద్దలు భరతఖండమునఁ దమ యోగక్షేమములు పరమేశ్వరునకు వదలి తాము స్వధర్మనిష్ఠులై యుండురు. నేఁ డా ధైర్యము తగ్గిపోయినదని నూచన.

౯ వ పద్యము. పరమార్థశూన్యమైన చదువులు, సంపదలు, యుద్ధకాశలములు పడమటిదేశములవారికి అనంద మొసంగఁజాలెనే. ఆ సుఖము బహుమతఃఖిమిశ్రమే. అచట స్త్రీలు పురుషద్వేషిణులై, పురుషులు సరిసారభావము నొల్లక తిరుగుఁ బోతులై నిమిత్తమాత్ర ప్రసక్తులు కలవారై యుండుటయే మిగిలె. తూర్పుదేశమున ఋషులు కనిపెట్టిన ధర్మములే సుఖప్రదములు.

౧౦ వ పద్యము. ఇరుబాసలు - సంస్కృతాంధ్రములు - మూలము చాలులేని యుద్దండులు. సంస్కృతము తెలియక సంప్రదాయము తెలియక యుండువారని భావము. ఇది జాతీయము. వీరి దండకములు. ఇది పరిహాసోక్తి. పామరరంజకంబు లగు గంభీరోపన్యాసము లని భావము.

౧౧ వ పద్యము. నూరులు - పండితులు. పృథానపరిశోధన - పృకృతిని బరిశోధించి తత్ప్రవర్తకుడగు పురుషునిఁ బరమేశ్వరు నెఱింగిరని, శూరులు - ఇది పరిహాసోక్తి. ఇప్పటి పరిశోధకులు పృథానవిషయముల విమర్శింపఁజాలక యపృథానములగు దేశకాలాదుల విమర్శనలతో గొప్పవా రగుచున్నారు. వారిని వారింపఁగల విద్యత్రు భువులు లేకపోవుటయే కారణము.

౧౨ వ పద్యము. “వీండనుమాట” దీర్ఘాక్షరము మీఁద బిందువు నన్నయ నీపేర్చించుటయు, వీండు ప్రయోగము నన్నెచోడుండు లేన కుమారసంభవమున వాడు

టయ్యుఁ బాడ నొక విమర్శకుఁడు నన్నయ్యకంటెఁ బ్రాచీనుఁడు చోడుఁడని పెద్దసిద్ధాంతమును బ్రతిష్ఠించి సాహిత్యలోకమునఁ బెద్ద కలగుండు పెట్టెను. ఈ ప్రమాదము త్రిలింగ సాహిత్యలోకమును ముప్పది సంవత్సరములుగా నలయించు చున్నది. నన్నయ దీగము మీఁద బిందువు వ్యాకరణమున సంగీకరింపలేదే కాని లోకమున లేదని చెప్పలేదు గదా! దక్షిణదేశమున శూద్రు లందఱు నేటికిని కోఁతి వచ్చినది, లేంత కాయ, పాంత బియ్యము, పేండ, చేంట మొదలగు ప్రయోగములు చేయుచున్నారు. వీ రందఱు నన్నయ్య కేల ప్రాచీనులు కాఁగూడదు? ఇట్టి చర్చ దండుగ. ఆయుఃక్షయమునకు హేతువు.

56 వ పుట.

౧౫ వ పద్యము. ఆగ్రహము - తమతమ సిద్ధాంతములందు ననఁగా మాహలందుఁ బట్టుదల యభిమానము ప్రగ్రహశూన్యములు - శాస్త్రముయొక్క మాత్రము లక్షఁ గట్టుబాటులకు లొంగని మాటలు. శిష్టులపై, విగ్రహము - యుద్ధము. పగిలి యిరులు. ఇది పరిహాసోక్తి. ఇట్టి వారికే నేఁ డాచార్యుపదవి. ప్రభు పరిగ్రహము కలిగవనుట.

మంచి మాటలు.

చెన్నరాజధానికళాకాల

౨వ పద్యము. ఎంచకుంటకంటె మంచిలేదు. హరిమయమై జగముండుట నిది మంచి యిది చెడ్డ యని యెంచక యంతయు హరిమయ మనుకొనుటయే నిజమును మంచి యని భావము.

౫౮-౫౯ వ పుట.

౧౫ వ పద్యము. ఇందు గురుని యావశ్యకము నూచింపఁబడినది. నేటికాతమున వ్యాపారప్రకటనము లేలేదలనానాదూపములతోఁ జిత్రించుటకుఁ బ్రకటించుటకుఁ బరమప్రయోజన మెవఁడేది చూచి యాకర్షింపఁబడి వస్తువును గొనునో యనియేకదా! అట్లే ప్రాచీనులు స్వర్ణవలయందుఁ బాటలు, పద్యములు, చిత్రములు, శిల్పములు పరమార్థభోధకములు రచించుట యేవాఁ డెవ్వఁడు దేనిచేత నాకర్షింపఁబడి కృతార్థుఁడగునో యనియే.

70 వ పుట.

౧౫ వ పద్యము. మామిడిచెట్టుయొక్క యుత్తమఫలము పండ్లుగాని నీడ కాదు. ఈ పాపవ భుజింపఁడునఁ బుట్టినందులకు నుత్తమఫలమగు తపస్సును బొందక తపింపూత దుష్టప్రయోజనములతోఁ దృప్తిపడి నిష్ప్రయోజనములు వారూపఁబడినందున మిట్టపిదల కై వదిలి తపస్సునా!

71వ పుట.

౨౨వ పద్యము. ఇంద్రుని పాదము లనియు కావ్యము ముఖ మనియు వాక్ శ్రవణరీతిపలుకబడినట్లు “మంతవ్యమ్” - ముద్రాను చేయఁదగినది. “అత్యాచారే..... మంతవ్యః” అన్నట్లాత్మధ్యానము నేయక చిత్తమునకు సంభోధముగఁగించు పుస్తకములు వినఁదగినవని యచ్చునఁ గూర్చి పఠచిపెట్టుచుండు ననుట.

72వ పుట.

౨౩వ పద్యము. భరితభండ సంస్కారములు సంప్రదాయములు సత్కృతీలు కాలప్రవాహమునఁ బడిపోవుచున్నవి. నేఁడు పెద్దజీకము వహించుచుఁ బుష్టికలలో బ్రమర మగుచుండువారల కీవిషయము పట్టదు. ఆర్యవిజ్ఞానము నిర్వృత్యైక్యగ్రోహ వారలకుఁ బ్రభావము చాలదు.

73వ పుట.

౨౪వ పద్యము. కావ్యమందు రసములు భోగ్యములు కాని లోకమున దుర్భరములు నేన్మ్యములు. చంద్రమణి గుఱుమును నాటకమున రూకలు కర్పపెట్టుకొని పోయి చూచును గాని లోకమునఁ బుత్రవియోగముచే దుఃఖపడు తల్లి నొక్క నిము సము చూడలేడు. లోకమందుఁ దీడఁగాఁదోయిన కెల్ల కావ్యమునఁ గ్రీడఁగాఁదోయను. ధాతస్మప్తి సుఖముఱివిక్రీతముగాని కవిస్మప్తి ‘హాకైకమయీ’ కేవల మానంద జనకమే యని యాలంకారికు లనిరి.

75వ పుట.

౨౫వ పద్యము కట్టలో నది యెప్పుడేనిఁ బొంగి పొరలినను సర్వ సాధారణముగాఁ దటిని (యొడ్డులకలది) యను కేరుతో గట్టుల నడుమనే పాటుచుండును గదా! అట్లే మహానయుల కవిత శాస్త్రనిబంధనలకు లొంగియే యుండును. ఎప్పుడైన మిఠినచో నది యార్జునుని మహాకృత విరంకుశత్వమని యందురు. కుకపుల కవితలు శాస్త్రనిబంధములేక వానపటదలవలె నన్నిటిని ముంచివేయును గాని యెవ్వరికి సంతసముఁ గూర్చవు.

76వ పుట.

౨౬వ పద్యము. ఆసురసంపదల్ - రాక్షస సంపదలు. ఆసురసంపదలెల్లఁ గల్లగా - చైవీ సంపదలెల్ల వాళనముగునట్లు.

78వ పుట.

౨౮వ పద్యము. కొన్ని పత్రికలు ప్రచారము లేకున్నను దమ యున్నచోటనే తమ నోటి కందిన వానిని గజచి మ్రింగును. అట్టివి కొండచిలువలు. కొడెకాఁచులు చకచక ప్రచారము చేయుచు నిరుపకృలఁ దమ నోటి కందిన వానినెల్లఁగజుచును నిందించుచుండు పత్రికలు. సహస్రముఖముల - బహుముఖముల విజృంభించి ధర్మము నన్ని శైవుల నాదుకొను త్రిలింగవంటి పత్రికలు ఆదికేమనివంటిని.

80 వ పుట.

౬ వ పద్యము. కూరత్వముచేత నీతిచేత రాజ్యములు వచ్చునుగాని హిందీనేర్పుకొని కూర్చున్నారావు. శ్రోత్రసంసారమునకు ముందుగా నుష్క బస్తాలు కొని కాలవయొద్దననేపెట్టి యింటికి వచ్చెనట. ఆ రాత్రి వాన కవి యన్నియుఁ గఱిగి పోయినవి. స్వభావను మఱచి సంస్కృతముఁ దోసి రాష్ట్రముకొఱకు హిందీమాత్రము నేర్చుకొని కూరుచుంట యనుచితమని భావము.

౯ “స్వస్థాన వేషభాషాభిమతా స్సంతః” అని నన్నయ్యభట్టు నూత్నము. ఇప్పుడా దేశభాష లేదు. దేశపువేషము లేదు. రాజకీయావసరములంబట్టి యేవేసము వేసినను మనసున స్వధర్మాభిమానము మానని గొప్పవా రచ్చటచ్చటఁ గలరు.

౧౦ వ పద్యము. పైకి వైదికవేషము కలిగియునందు విశ్వాసములేక తమ బాలకులకుఁ బరభాషలు నేర్పి వారు పరవేషముఁ దాల్చి ధనము సంపాదించుచుంటుండేసి మనసులోఁ జొంగుచుండువారు పరిహాసాస్పదులు. స్వధర్మమునకు శత్రువులకంటె నపకారులు.

౧౧ వ పద్యము. పాశ్చాత్య విమర్శానూత్రములనుబట్టి మన శాస్త్రములను బరిశీలించుట తప్పు. ఈ తప్పుదారి బోవువారి కందుఁ బరమార్థము కనబడదు. ఆ కారణమున వెట్టి వ్యాఖ్యానములు నేయుదురు. ఈ పిచ్చి వ్రాతలకుఁ బొంగిపోవు పిచ్చివారలు పెద్దలఁ జొక నేయుదురు.

81 వ పుట.

౪ వ పద్యము. వేయికరముల - వేయిమంది చేతులలో రవీంద్రుని పాత్రములుండుటచే బాగవచ్చునుమల రవీంద్రకవీంద్రుని కస్తమయము లేదనుట.

82 వ పుట.

౧ వ పద్యము. తులాధారుడు - ఈతడు వైశ్యముని. స్వధర్మానుష్ఠానముచే సర్వజ్ఞుడైనవాడు. భారతమున నీతని కథ యున్నది. ‘జాబలి’ యను ఋషి యాతని చలనఁ దత్త్వబోధ పొందెను.

83 వ పుట.

౧ వ పద్యము. దూరదృష్టితో దేశక్షేమ పెట్టు కల్గనోయని విచారణ నేయువా రరుదుగ నున్నారు.

౨ వ పద్యము. ఎంతగాఁ బడవజితేశము ననుకరించినను బ్రయోజన మేమియు లేదని తాత్పర్యము.

3 వ పద్యము. బాంబుల భయమునకు ముక్కులు మూసికొని బొక్కలతో ఘోరముల పోచుచు నేకాని యేకాంతమందు బరమేశ్వరానుగ్రహమునుగోరి ముక్కు మూసికొనుట-పాపకారకము చేయుట-మంచిదని యెవ్వరును జెప్పరకదా!

౪ వ పద్యము. లోక మంతయు వ్యభిచారము మైనను దేశముని యాజ్ఞపై నిల్వఁ బడుట ధీరత్వము.

87 వ పుట.

౫ వ పద్యము. ఆవధానులు — పండితరాజు విరుదముచే పండు. సుబ్బావధానులుగారు 10-11-1940 వ తేదీన విజయవాడమహాసభలో సత్కరింపఁబడిన నాఁడు కవయిత్రి చెప్పిన పద్యము లివి. పద్యమాలయందు నిరూపింపఁబడిన సులక్షణములకు లక్ష్యమని మోచన. ఆనాటి మహాసభలో నవధానికిఁగోమణి సాహిత్య సాపక కాఫీ కృష్ణచార్యులవా రిట్లు చెప్పియున్నారు.

ఉ. దంటుకలాదిదంధుఁ డవధానిపదాఁకితుఁ డాలభ్యదేశపుర

బంట కవీశ్వరుండు నవపండితరాయఁడు సుబ్బావార్యు మీ

వంటి రసజ్ఞు లీ విజయవాడ మహాసభ సత్కరింపఁగాఁ

గంటను గాంచి సంతసము గాంచఁగవచ్చితి నీడ కిత్తటికీ.

89 వ పుట.

౧౧ వ పద్యము. ఇప్పటికే జాతిలక్షణములు చాలనతి కదృశ్యములైనవి. పాశ్చాత్యభావ సముద్రమునందు మునిగి యన్నియు నదృశ్య మగుచున్నవి. జాతి లక్షణము లెన్నో నిలువఁదగినవి యుండఁగా వానిపై లక్ష్యముంచక యెంత సుగుణ సంపద యెంతకాస్త్ర మెన్నికలె మునిగిపోవుచున్నను గోఁతిపట్టుగా వ్యవహారమే పట్టుకొని ముందటచేటు గానలే రనుట.

గోఁతిపట్టు—విడువఁదగిన సమయమందును విచేకములేక విడువనిపట్టు.

90 వ పుట.

౧౨ వ పద్యము. గురుమధనంబునం బడి-గురుసన్నిధానమున శుద్ధజీవ మలినదీపుల రాపిడి యను మధనమున రాలిన జ్ఞానమున అగ్నికణమున భక్తి యను గాలితో నూది పెద్దదిచేసి ఆ జెలుగున నిర్మింపఁబడిన దీ హంసవిజయభూటక దీపము. రాధాకృష్ణపండితుడు త్రివిక్రమునివలె నొకయడుగు పాగ్గూగోళార్థమున నొక్కయడుగు పశ్చిమభూగోళార్థమునఁ బెట్టుచు మహోన్నత వీధి సంపదించుటచే ననఁగాఁ బ్రపంచమంతయు వ్యాప్తికలిగియుండుటచే నట్టి మహోన్నతపురుషుడు ఈ దీపమున కేతఁ బట్టుకొనిన లోకమంతకు జెలుగు వ్యాపించునని భావము. అనఁగా ఏ గ్రంథమున కుపోద్ఘాతము వాగ్మయనిమిత్తమున నెల్లెడలఁ దత్ప్రచారమునకుఁదోడ్పడవలయుననుట.

93 వ పుట.

౩వ పద్యము : వక్తలకు శ్రోతలకుఁ జెలియని వేదాంతమని పాశ్చాత్యదేశపు వారసుండురు. వక్తల కనుభవములోనుండి శ్రోతల కనుభవము లోనికి వచ్చునది తత్త్వమనియు గురు బోధలచే జీవత్వము పోగా జీవుడే పగబ్రహ్మమని యిచ్చుటి పెద్దలు నిరూపింపఁ గలరనియుఁ బ్రపంచ మంతయుఁ జూడఁదగు రని భావము.

౭. ధర్మవృక్షమునకు వేదముమూలము. కాఖలు తర్కవ్యాకరణాదులు. వర్ణము వలె వీనిని బోషించువాఁడు లేఁడు. పిండలు పడుచుండఁగ నే - కోతులు - "నిరచిత్రము లేనివారలు. పడమటి గాడ్పులకుఁ జెట్టే కదలిపోవు చున్నది. ఇట్లున్నను మొగలి పొగడ మొదలగు పూవులవలె, లతాంతములు - పూవులను బోలిన వేదాంతము, వాడ కుండ నీదేశమున నిలిచియున్నది. అవేదాంతవేత్తల సాన్నిధ్యంబునఁ దద్వాసన మబ్బిన రాధాకృష్ణ పండితుఁడు, వాడల వాడల - దేశదేశముల వేదాంతవాసనఁ బర్వచేయఁగలఁ దనుట.

౭. పరదేశములకుఁ బోయి గౌరవములఁ బొందువారు స్వదేశముననుండి యెన్నఁడు పరదేశమున నడుగుపెట్టని దీక్షగల మహావిద్వాంసుల నచటఁ గీర్తించుట ధర్మము. ఇక్కడ నున్న పెద్దలవద్ద నేర్చుకొని కొంచెముతోఁ బరదేశములయందుఁ పెద్ద గౌరవములఁ బొంది తమ ప్రఖ్యాతికి హేతుభూతులయిన పెద్దల స్మరింప కుండుట ధర్మము కాదని నూచన. ఇటఁ బండితరాయుల స్లోకము "లీలాలుంతి" యనునది సమన్వయించుకొనవలెను.

౯౮-౮. ధర్మబీజము నిల్పువారు - నట్టి పండితులఁ గళాకోవిదులఁ బోషించు రాజులు - స్వధర్మమును బ్రతిపాదించు సద్గ్రంథములు రచించు కవులు ధీరులు - వారే ధన్యులు - తక్కినవారు పొట్ట పోసికొనువారు.

౧౦౦-౩. బాటప్రక్కనున్న చెట్లకుఁ, దాటిచెట్లకైన లెక్కయున్నది గాని పండితులకు కిల్లులకు లెక్కలేదు. ఇతర జనాభాతో పాటు వీరికి లెక్క నెత్తినచో గ్రమ క్రమమున సంఖ్య క్షీణమగుటఁ గాంచినచో గుండెపగులును. గతించినవారి స్థాన మున నుండఁదగిన పండితుల ప్రభువులను వసతినిఁ గలుగఁజేయు ప్రభువులు లేరు. సంపన్నులు పైవారియొద్దిడిచే దానము చేయుదురే కాని గూఁ మెటిగి యవసరముకని పెట్టి చేయరు. అడలిగొన్న వాని కత్తరు రాచినట్టు లొచితి యెఱుంగని దానములు వర్ధము లనుట. "దానం యదవసరే దత్తమ్".

౧౦౦-౩. అధీతి, బోధ, ఆచరణ, ప్రచారణములలో నికరుల సాయ మవసరము లేనిది - ఆత్మాలంబనముచేతనే జరిగినవి. ఆశ్రయించి గురువులయొద్దఁ జదువు కొనుట, యాశ్రయించిన వారికి బోధించుట, యథాశక్తిగా నాచరించుట జరిగినవి. ఇతఁ పొగవలసిన ప్రచారమునకు సంపన్నుల సహాయము గావలయును గాన శ్రీ త్రిలింగ వీరమున మే మొసరించు ప్రచారమునకుఁ దోడుపడుడని ప్రభువులకు నూచన.

౧౦౧-౫. కొమ్మలపై నాడు కోతులవంటి చపలచిత్తుల నగ్రస్థానములఁ బ్రభు మందిరముల సన్మానముచేసి, రాజులచే సన్మానించఁదగిన పండితులను కిల్లులను చిచ్చు పెత్తుకొనుటకు వీరులలోఁ దోలు రుష్కలము వచ్చినది. ఇంటి పట్టులు తీపము లేని దిబ్బలు కాకుండ నే కళ యెఱింగిన పండితుని యింటిపట్టున నా కళాపరంపరను నిలఁచెట్టు పండితుని నిల్వఁబెట్టఁగ తగ్గము. అట్టి పని చేయలేకపోయినను నోటినిండ నా మాట పలికుండి యపరాధా?

౧౦౪-౮. “బ్రహ్మసములం బ్రహ్మసేయుండీ” గ్రహములో బ్రహ్మసములనగా నెయ్యి, టెయ్యము. భస్మ సంస్థానములందు బ్రహ్మసములనగా, శ్రీ, సృతులు, శూలులు, క్షీరములు, పండితులు, శిల్పములు. దస్తు శిస్తు లెవగు పుచ్చుకొన్నను దేశమున విద్యల విత్తములు దేశములు ప్రభువుల సహాయమున్నను లేకన్నను నిలుపవలెనని భావము.

౧౦౫ - ౧౫. పాశ్చాత్యనాగరకతయను గాలిదుమారము పడమటినుండి వీచుచున్నది. అందఱుఁ బడమరమొగంబులై నడచుటచే గన్నులఁ ముమ్మడి, వారులఁ గానకున్నారు. వెన్నమాటలు వివరావు. ఎవరుగాలికి బోవువానికి వారి వెనుకవారెంతకేకలు వేసి చెప్పినను వినరాదు. పూర్వులు పెద్దలుచెప్ప మాటల నాధునికులు పాశ్చాత్యవ్యామోహంబున వినరనుట. కడమము గురమము.

౧౦౪ - ౬. తోచినట్లెల్ల జేయంగఁ జూచు నొకఁడు

౧౦౫ - ౯. తోచినటు చేసి చెడియె ముక్త దోవలకేఁడు. ఈ రెండు పద్యములు కలిపి చదివినచో భావము స్పష్టపడును. తోవలకేఁడు-చెల్లఁడు. తారా శకంక మే యిటు ననుసంధేయము.

౧౦౬ - ౧౩. “పశువులను జేయు రవ్యుపదతులు” ఈ పద్యమును ౧౦౬వ పుటలోని 13 వ పద్యముతో జదివిన భావము స్ఫుటపడును. “పసులపొద గాక పశుల మాడ”.

౧౦౬ - ౬. వాతపిత్తశ్లేష్మములు- వికారమును జెంది జ్వరాది హాగములను గలిగించు, సత్త్వరజస్తమోగుణములు వికారమును బొంది, రాగద్వేషాద్యనంత మానస వ్యధలకుఁ గారణమగును. మొదటిది వ్యాధి - రెండవది అధి.

౧౦౭ - ౨. స్వకబ్ధము - బ్రహ్మమందు వర్తించునని శాస్త్రమర్థాద. “స్వ” యనగా బ్రహ్మమయొక్క తంత్రము=స్వతంత్రము-అబ్రహ్మమయొక్క తంత్రము. “స్వతంత్రము” తన తంత్రముగా నెవని కగునో యాతఁడు స్వతంత్రుఁడు - అనగా బ్రహ్మతాదాత్మ్యమును బొందినవాడే స్వతంత్రుఁడుగాని పెద్దలను పొద్దలను ధిక్కరించువారు స్వతంత్రులు కారనుట.

౧౦౮. “పక్షిగి చెప్పిన నామాటలు”. పాక్షిచీనవిద్యల హృదయము గురు సన్నిధానమునఁ గవయిత్ర తేలిసికొన్నది. అధునిక నాగరకతల సుఖదోషము లొగ్గ విద్యాభ్యాసముచేతను, రాజధానియందు వసించుటచేతను, బాగుగాఁ చెలిసికొని చెప్పుచున్నది గానఁ దనమాట నమ్మఁదగినదని సూచించుచున్నది. తనమాట లనుభవములేని మాటలు కావనుట.

౧౦౯-౧౯. ఇంతకు మూలము స్త్రీలు - జాతియుద్భవమునకుఁ గారణ భూతలు. మగవారి నాడువారినిఁ బెంచవలసినవారు, గృహము నడపవలసినవారు. వారి పాతము జాతిపూతము. వారి పూర్వ జాతికిఁ బూర్వత.

129 వ పుట.

ఈ హిందూసుందరి పత్రిక చిరకాలమునుండి సతి బాలాంత్రపు శేష మాంబగారి వలన నిర్వహింపఁ బడుచున్నది. శేషమాంబగారు తమపత్రికను బుత్రికను సమముగాఁ జెంచుకొని వచ్చినారు. దైవయోగముచే నాయమ్మ పుత్రికయగు కార్లకూరి శ్రీమహాలక్ష్మీసుందరాంబగారు కీర్తిశేషురాలగుటచే నీపద్యముల నూచింపఁ బడిన సద్భావముల కంతరాయము కలిగినది. భగవంతుఁ డీ కొఱత యెట్లు తీర్చునో.

135 వ పుట.

3 వ పద్యము. పాదము మాత్రమే యుండవలసిన ధర్మము నీలో నాలుగు పాదము లుండుటఁ జూచికలి యోర్వలేక నీయాయువు నాలవపాలుచేసెను. అనఁగా నిరుపదియైదు వత్సరములకే నూతేండ్లు నిండించెను. ఆకాశమున నూర్యుఁడు ప్రకాశించుచుండఁగాఁ బగలు నాలుగు జానులు వికసించి యుండవలసిన పద్యము మొదటి జామే ముఖ్యించుకొని పోవుట యన్యాయముకదా! అట్లే యావులు పెద్దలు సర్వవిధములఁ దన శ్రేయస్సు కోరుచుండఁగా నిరుపదియైదు వత్సరములకే శ్రీమతి కార్లకూరి మహాలక్ష్మీసుందరాంబగారు కాలధర్మము నొందుట యన్యాయమని భావము. ఇప్పటి కీయమ కీర్తిశేషురాలై సంవత్సరము ముగిసినది. ఆ సందర్భమున శ్రీకృష్ణకాంబగారు తమ సంతాపము నిట్లు వ్యక్తపఱచిరి.

ఇట్టే వచ్చెను డిన మొక యేఁడు గడచె, మా మహాలక్ష్మీ సుందరాంబకు నఖండ కాళ్యంత బ్రహ్మలోక వాసంబు గలిగె, నెద భరించును గద యెంతయెంతయైన. ౧

అప్పటికిఁ గ్రొత్త మఱునాటి కగుమృతాంత, ప్రియులయెడబాటచెంతటి ప్రీతియున్న మా మహాలక్ష్మీ యెడబాటు మా మనములు, నమలుచున్నది నాటికి నాఁడు మలచి ౨

సుకవిగేయంబు సర్వాంగ సుందరంబు, కాస్త్రహితంబు గురుదైవసమ్మతంబు భక్తిభరితంబు లలితంబు పావనంబు, శేషమాంబాతనూజాతజీవనంబు. 3

మా మహాలక్ష్మీ యాపాదమస్తకంబు, పెద్దటికమును దాల్చిన ముద్దరాలు పసుపు కుంకుమ కాటుక పాపటయును, దంతకాంతుల డాగు మందస్మితములు. ౪

ఎంత విషయంబు చదువది యెంత యెంత. సంతసము కాంతమో శల్లి యెంత యెంత పట్టు విడుదల యెంత సంబర మచెంత, యెంత లెంతల కాయు వ చెంత నీకు. ౫

వల్లభుని దల్లిదండ్రుల బంధుచిత్ర, సత్సభమున నిల్వందెట్టజూలు ధీర ఆచరణచేసి చూపు పుజ్యాత్మరాలు, కోటి కొక్కర్తు సుందరిసాటి లేదు. ౬

జుట్టు రమకొన్న తల్లికి మదిమి నెట్టో, పుట్టి పెరిగితి వల్లారుముద్దుగాఁగఁ గన్నారాణి 'లేచి'నై కరతలముల భువనమోహనమై పొల్చు ముత్యమట్లు. ౭

ఓవ్వయ్య బాలఁ దామరపువ్వుపూల, బాల బాలాంతరులయింట బాల యయ్యె నందమునఁ బెండ్లమున మన సుందరాంబ, చందమామను మించిన దందు రెండు. ౮

బొమ్మలను జూసి చెప్పితి పూర్వకథల, నల్లిలిల్లిగఁ గట్టితి బుల్లిపాట
పద్యములఁ జెప్పి యర్థ ముపన్యసించి, చెలుల నలరింతు నాటలఁ తేరఁగించి.

పుట్టయె నేర్పినావేమొ చిట్టితల్లె, లేటె లేనుఁగులు గాఁ హింఁకయు సంక్కు
తంబు బాల్యంబునంచె యాంగ్లంబు గూడ, బాలవయ్యును ననువులఁ బోర్త జైతి. ౧౦

ఈడు జోడుగఁ బెట్టిగి నా మింటనేమొ, బావనేగాని యొరుఁకే జేపట్ట ననుఁ
జెట్టపట్టి కాళ్ళకూర్ శేషమంట్రి, మదినిఁ నైకొన్నవానిని మానునె నతి ౧౧

దిక్కుతులను మాని దేవేంద్రునిగా మాని, మనుజుపడిరి గోరె మును నొకరై
సిరి నెదను ధరించు శేషకాయని మాని, శేషమాంబపుత్రి శేషఁ గోరె. ౧౨

సంపదలఁ జక్కఁదనమునఁ జదువులందు, నెక్కుదై, తాను, నన్నెంతో మక్కువఁగను
బల్లెరంబున దినము నాకాళ్లఁ గడిగి, తాత్రు సుందరి నా కెల్లు దక్కు ననుచు. ౧౩

నీ విభుఁడు నాఁడు దుఃఖింప గావములను, గఱును, నాపులు కన్నీరుఁ గాన్పటరుచె
భావములు మాతె నీ నేటి భామలందు, దేవతలు గారె తలఁపఁ బుత్రత లిల. ౧౪

కాకినాడ పురంబున గడపదొక్కి, కాకికాపురమున మధ్యకక్ష్య గడచి
నత్త-కామంజిరంబున స్వామిని యయి, చెన్న పురమున సుందరి చెన్నుమికె. ౧౫

ఆంధ్ర గీర్వాణములను విశ్వాతిశాయి, యైన విద్యత్తు గలిగి నీ వలరినాపు
చదువు రానట్టి కేవలసాధ్యునోరె, పేనయమును చాల్చి మెలగితి వీరతలందు. ౧౬

నేటి విద్యాలయంబులఁ జేటులెఱిగి, కలికలష మెల్లఁ గడిగి ప్రజ్ఞాబలమున
బురదలో నుండి కుమ్మరిపువ్వనోరె, పాశకాలలలో నుండి బైటబడితి. ౧౭

మీరబాయిని మించితి మీఱకుండఁ, జాలకచేసితి సులభ నీ మాశ్శృబుద్ధి
గార్గి మించితి నీను జిజ్ఞాసకలనఁ, గబళమైతివి బిడ్డ యా కలికఁ గలికె. ౧౮

మోమునను దండి) సుందరరాముపోల్కి, నెమ్మదిని నెన్ను తల్లి కేవలమృ మాప్రి
వినయసుందరి సుందరి కెనయె యొకతె, ఉన్నబోయిన నామెకు సుము యామె. ౧౯

నీను గుణగాన మేఁ జేయ నిన్నుఁ జూడ, వలచు సాధ్యుల కే నేమి పలుకుదాన
సుందరి! నీనుమో మిందుఁ జూపరాచె, వమృకముగల్గ నాను పద్యమృలందు. ౨౦

సచ్చిదానందపద సుధాసారకలన, జీవతను బాసి తద్బావభావనమున
నాత్మతాదాత్మ్యమంది బ్రహ్మనుభూతి, మెఱసి మఱుంగైతి మబ్బుల మెఱపువోరె.

జీవయాత్ర) నరసి భావంబు బ్రహ్మంబునందు మోపి సర్వ మదియ యంచు
సుందరాంబ ధర్మమాశ్శృంబు నరయును, ధవునితోడ నింట ధన్య యయ్యె. ౨౧

అక్కరాల నేర్పుఁ డమ్ముల కదియు మీ, యంతఁజైనఁ జాలునంచు శేష
మాంబ నిన్ను నాకు నప్పగించిన నీకు, నింతె యాయువంచు నెఱుంగనైతి. ౨౨

అక్షరాలు నేర్చి యక్షరత త్వంబు, నరసి కళలు విద్య లన్ని నేర్చి
నన్ను నిన్నుఁ జూచి నల్వరు మెచ్చు లో, పలనె మాయమైతి భావ్యమె యిది. ౨౪

అన్ని యిచ్చి యొక్క యాయువు నజాడు నీ, కీడుగాక నీకు నీ డెవరిల
మూటకట్టుకొన్న ముదునళ్ళ నటు తోసి, ముం దచేల పోతి సుందరమ్మ! ౨౫

అల్ల కాదాద పాణినియములు కాపి, లంబు పాతంజలంబు నాలంబమైన
సరససాహిత్య సంపదఁ బరిధవిల్లు, నిన్ను మఱువంగవచ్చునే కన్నతల్లి! ౨౬

నాల్గుభాషలలో నీవు నాల్గదిక్కు, లంబు ధర్మంబు బోధింతు వనుచు నెంత
సంతసిం చితి నో భగవంతుఁ డెఱుంగు, సుందరీ! మోసమిది యని సుంత యెఱుంగ. ౨౭

చమత్కరమేవ సంప్రదాయము సున్న, సంప్రదాయ మున్నఁ జదువు సున్న
రెండు సందేహేని దండితనము సున్న, నాయు వగును సున్న యన్ని యున్న. ౨౮

గురులనోటినుండి దొరలిన మాత్రుల, మా క్షికంబు లట్ల మాలకట్టి
యఱుకఁ దాల్చి మించి యమృతాంశురశ్మిలో, సుందరాంబ యొక్కమంది పోయె. ౨౯

136 వ పుట.

శ్రీమతి పాణికా కవకాంబగారు నెల్లూరు జిల్లా, త్రిలింగచేశమనఁ దన చాత్య
త్వమునకు స్వార్థత్యాగమునకు దేశభక్తికి మిక్కిలి ప్రసిద్ధిచెందిన వ్యక్తి. ఆమె యేక
పుత్రిక పోయినపుడు చిన్న నాటి సఖ్యమును బురస్కరించుకొని కవయిత్రియాశ్వా
సంబున మారడిలి యామె గర్భిణియును శ్రీశీవయాత్రాదికములు విని కలిగిన కాంతివోఁ
బరమార్థచింతతో నేటికిఁ గాలక్షేపము నేయుచున్నారు.

౨ వ పద్యము. అపగవరె - నదివరెఁ బాటుకోకము నెటుల అపగ - నిలుపఁగఁ
జాలను, తీవుడు - కాత్త్రములోని యుక్తు, లెవ్వగ - వీరీతిగా, వగమాన్వజాలు -
దుఃఖము నడంపఁజాలు - అర్జునుని దుఃఖము పోడకరాజుల చరిత్రమును విని
కాంతించెనా?

శ్రీపద్మినీ నిర్మాణము.

తన పదునెనిమిదవయేట చెన్నపురిలో ఘోష అమపత్రిలో 14-9-39 తేదీ
గురువారము రాత్రి 9-30 గంటలకు శ్రీ పద్మినీదేవి స్వర్గస్థురై నది.

137 వ పుట.

శ్రీకృష్ణమూలగు పద్మినీదేవి బ్రహ్మకీర్తిదంటు మబ్బావధానిగారి యేకపుత్రిక.
ఈమె తన పదునెనిమిదవ యేటనే భౌతిక శరీరమును విడిచినది. ఈయమను నూజపీఠు
కొలిచిన సంశయముండగు చివ్ పార్థసారథి కిచ్చి వివాహముచేసిరి. వీరి దాంపత్యము
మిక్కిలి అభిమానముగ వసుదాయముగ నుండెను. బాల్యమునుండి యీ బాలిక
పరుమపత్రియును భగవద్భాగవత గోష్ఠిలోఁ దన తండ్రిగారి సత్ప్రయాగదీక్షతోఁ

జేరినది. శ్రీమతి కనకాంబగారి కందరామాయణము చెప్పపురిలో సాందర్య పాఠాలులో గానముచేసి పండితుల పెన్నులగన్నది. శ్రీకనకాంబగారి యొక్కనే యాంధ్ర గీర్వాణభాషా ప్రవేశమును నిర్వహింపబడినది. శ్రీమతి పాఠము లన్నియును లక్ష్యమందేడివి. విదేర్ల పాఠమున నాడు శ్రీమాన్ ఆవ్యతానందనాథస్వామివారి యంకమున లాంఛనముగా శ్రీజయదేవగీతలో వింశము నిర్వహముగా బాధుమందేడివి. చెన్నపురమున వేసంగిలోఁ జెల్లు సంగీతపాఠశాలలో సంగీతమునేర్చి త్యాగరాజకృతులు దీక్షితుల వారి కృతులు మనోహరముగా లలితముగా బాధుమందేడివి. సంస్కృతమునఁ గావీదాసత్రయముఁ చెనుఁగునఁ బంచకావ్యములు నక్కడక్కడఁ జదువుకొన్నది. కనకాంబగారి ప్రోత్సాహమున నత్తవారి యింటినుండి చిటిపాటి పద్యములు వ్రాసి పంపుమందేడివి. అందుఁ గొన్ని హిందూసుందరి సత్త్రికలో నప్పుడప్పుడు ప్రచురింపఁ బడుచుండేడివి. సాధులగు గ్రంథముగల యీ గ్రంథరాజమున నామె పద్యములుండుట యామెకు శ్రేయోదాయక మని యెంచి యందుఁ బొందుపఱచుచున్నాము.

సాధనకు విషయము లిచ్చి శ్రీకనకాంబగారి బాలికచేఁ బద్యములు వ్రాయించు చుండువారు. ఇంక నాలుగువరు కాలకు సర్వము విరమించు ననగాఁ దన స్వీయచరిత్రగాఁ గొన్ని పద్యములు, కొన్ని ప్రత్యేక విషయములను వర్ణించిన చాటువులు చెప్పినది. సహృదయుల చిల్లని దృష్టిచే నాయమకు శాశ్వతసౌఖ్య మున్నుగాక.

గీ. కక్క! నీవు చెప్పు కందరామాయణ, మొక్కఁడె నాకుఁ జరుపు నకలమయ్యె
ముద్దచేసి నీవు పదై మల్లమనంగఁ, దోచినట్లుల్లీని గీచితైతు.

గీ. పలుకు లింటికేరు భావంబు నామంబు, కనక మట్టికక్కె కనికరింపఁ
జేయుచుంటి నిట్టి చిటిపాటి పదైముల్, తప్పునొప్పు నెఱుంగఁ దరుణులార.

గీ. పిచ్చి పిచ్చిగీత పిల్లిగీయంగ, నదియుఁ జూచి యలరు నమృతలు
చాలు మూల లేక బాలిక పాడెను, గీత లెల్ల వినుఁడు మాతలార.

౧ స్వీయచరిత్ర

గీ. పిన్ననాడు నాకుఁ బ్రియితో *దేవుని, తాత వేర్చె బాడ తాళ మేయ
అమృతహృదయుఁడాత డానందనాథుండు, నన్ను గన్న భీమనకు గురుండు.

గీ. సత్రయాగమందు స్వామి సన్నిధిలోన, బాల్యమందు నాడి పాడుచుండ
నక్కగార్లు సుందరమృ రాజమ్మలు, తోడుగాగ వేడ్కతోడ నాడు.

గీ. అటలాడఁ దీర దాడ కీడకుబోవఁ, బాట భజన గోష్ఠి పగలురేయి
చిఱుతవాండ్లు గోరు చిఱుతిండియును నంచె, పండ్ల పిండో పాలా పానకంబా.

గీ. లాలిపాటఁ బాడి సోలి నిద్రింతును, మేలుకొలుపుతోడ మేలుకొందు
స్వర్ణముఖిలోన స్నానంబు గావించి, స్వామికడను బాడి చలిది గుడుకు.

* శ్రీమాన్ ఆవ్యతానందనాథ స్వామివారిని దేవుని తాతయని పిలుతురు.

- గీ. నన్ను విడువలేక నాకల్లి నాశంబు, బడికి వచ్చు నైదు బడులురాగ
బడియు మాని యింట పాటయో పద్దెహా, చెవినిబడిన జల్ల జవురుకొంటి.
- గీ. తండ్రి జైద్యరాజు తాతయ్య సాహిత్య, చక్కవర్తి నాను జనని యన్న
తూర్ల దంటువారు పుట్టింటివా రత్త, వారు నూజవీట పేరుగాంతు.
- గీ. గొప్పయింటివారు కొల్లినవా రత్త, గారు లక్ష్మీ మామగారు సుబ్బ
రాయకాశ్రియా సరస్వతి నాయాడు, బిడ్డ కమ్మనైన గడ్డపెరుగు.
- గీ. పచ్చ విల్వంట్టివాడు జెన్నునిపేర, బరగువాడు నాను పాణిభుడు
పారమంత్రి మెంతో జపియించి జపియించి, నన్ను బడసి తృప్తిగన్నవాడు.
- గీ. పంకగించి పద్య మెంతగాఁ జదివిన, మెచ్చనట్టి జనకు మెప్పు గంటి
భామినీవిలాసపద్యకథమ్ములు, పారవశ్యమొంది పాడిపాడి.
- గీ. చన్న పురము గీర్వ సంగీత కాలలో, కొంతకొంత నేర్చికొంటి వింటి
శంభుగూర్చి పాడ * సంబో మగాడే, యందు రరవలందు నందమేమొ.

.. ౨ ద్రావిడపురంధ్రీవర్ణన మొదలగునవి

- గీ. పట్టుచీరలన్న బాపట బొట్లన్న, రవ్వదుద్దులన్నఁ బువ్వులన్న
నన్న మేటికన్న వరవలకుఁ జెల్గు, పాటలన్న ¹జెలలపాకులన్న
- గీ. నుడికిఁ జీరవేలు తడికిఁ జీరయువేలు, పగటి చీర వేరు పడకటింటి
చీర వేలు మాలు చీరలలో మేలు, నూజవీడునందుఁ దేజ మెసగు.
- గీ. చదువుపిచ్చుబడిన సంపాద ముండదు, ఇంటిపనులతోడ నేటిచదువు
ఇందు నందు మెలయు ²సుందరి తా నెంత, భన్యరాలా నుడువడరమె నాకు.
- గీ. వింత యింతకంటె వేతేమిగల నిలఁ, దల్లి యగుటకైన తరుణునందు
విజ్ఞ యెదుగుమందు పెండిలి లేకుండ, పట్టుమందు వేడు పల్లె తేవు.
- గీ. ఎంతవంతవాడో యాటిగిట్టెనెలా, మన్నురేవుడట్టై కన్నులంత
పలకరంచువాని పగిది దీర్చెనమిచ్చు, దనివీర చికిత తడవుకన్న.

* అరవల యుచ్చారణ పరివాసించుట.

1 జెలలపాకులు = చక్క-లాకులు.

2 శ్రీ మహాలక్ష్మీ మందరాలబాగా రప్పటికి జీవించి యున్నారు. ఆ మెయందుఁ
దక్షిణగల గౌరవ మందుఁ జిట్టై మూచించినది.

3 పాళుపాళువులు; రవ భర్త పేరుతోడ వేడియు యిగులుచే గూఢముగా వర్ణించినది.

సంకాంతి

హిందూసుందరి, జనవరి 1937

శ్రీధను సాధన పద్యములు

- గీ. మనసు కానంద మీ ధనుర్మాసమును, వేదములేచి గలగిల్లెల్లె
పెద్దలుత్సాహసరుగొట్టిపెట్టె, ముగ్ధులను పెట్టెబోమరు మోదముల.
- క. పశువులపండుగ ముందర, ముసలమ్మలు, ముందు లేచి ముగ్గులు పెట్టె
వొసె వొసె లేవండుచుకా, ఒసిల్లెల్లె లేచుచున్న పరమవీరకా.
- క. చలికంకంబుల కటుక, చలిమంటలు, వేడికొనుచు నప్పట లిడుచుకా
బిలుచుచు గలగలలాడుచు, జెలయుచు రిక కొండ జడిగొ వీధులలోనకా.
- గీ. కట్టదీయును మామృతంకెయెలేక, అమ్మ పెట్టును ముగ్గు గొట్టుముతోడ
జగురుగొట్టుచు మామృత సొంపుగను వ్రేళ్ళు, బిండిముగ్గులు మాయమృత పెట్టుచుండు.
- గీ. ఆవులొకల దేవతలంద టుండు, రావులేవయే శుద్ధి చేయగల జెల్ల
ననుట తెలుపగొ గొట్టిళ్ళ నమరనుంచి, పసులపండుగజేతురు పరమధర్మి.

ఆత్మనివేదన

హిందూసుందరి, ఫిబ్రవరి 1937

- గీ. వేంకటేశ్వర ఏపాదపంజరముల, నాత్మ నమ్మిన నాను దాన్యమృగొమ్మ
సౌఖ్యముల శుభముల నా కొనంగుమయ్య, పాదుచుండెద ఏకధర్మ భక్తితోడ.
- క. ఈపద్మిని నీపద్మిని, నీ పదపద్యముల గొల్చు నిర్మలభక్తికా
గాపాడుచుయ్య దీనిని, బాపాసురనాక! శ్రీనివాసా! శ్రీశా!
- క. వీడించెద నాడించెద, వేడించెద వూరుల వట్టి జెతలక జనులకా
వేడింపుము పాడింపుము, వేడుక ఏ కొదవ నన్ను వేంకటనాథా.
- క. సారంబులేని దీ సంసారం బెవ్వరికేని సామాన్యలకుకా
భారమని చెప్పవలెనా? వేరా వినుతింతు నిన్ను వేంకటనాథా.
- గీ. ఏమిచేసెదో నీవు నన్నింక మీఁద, నాను భారము నీచె పన్నగవిధూష
యెటులఁ బోతువో నాకు నేమేమి యిడెదో, అల నీపూజలైన కేయంగఁజాల.
- క. ఈవే శాంతిని దాంతిని, నీవే సంతసము సౌఖ్య మీవే వేవే
రావే నా వ్యధ లడఁపజె, శ్రీ వివేకాల భక్త నేనారోలా.

1937 వ పుట.

3 వ పద్యము. నిష్ఠ వీరుమున్ బొత్తుగఁదోయె, నేటి పరబోధలు బాధలు -
నేటికాలమునఁ బరులుచేయు బోధలు-పాశ్చాత్యదేశస్థు లొనరించు బోధలు నిజముగా
బాధ లనుట.

ఏటి పరబోధలు—ఎట్టి పరబోధలును బాధలుగాఁ బరిణమించునని యనియు జెప్పవచ్చును. భరతఖండమున సదాచారము శీలము శ్రీలమాలముననే నిలిచియున్నదని తాత్పర్యము.

139 వ పుట.

౬వ పద్యము. గాలిపడగలవలెఁ గట్టుబాటులు తెగినవార లెందుఁ బడిపోవుదురో దేవునకైనఁ జెలియను.

౯వ పద్యము. వంతులుపోక — మగవారు పాచిగుడ్డలతో భోజనమునకు సిద్ధపడుచుండఁగా నాడువారు పాచిముగముతో వంట పొర్రంబించుచున్నారు. ఇట్లే సకలక్రియలయందు వంతులుపోయి ధర్మవిధ్వంసము చేయరాదు.

140వ పుట.

గురుభక్తావతరంను లగు చందూరి వేంకటరెడ్డిగారును శ్రీమాన్ అమృతానంద
సాధన్వామి శిష్యులు, శ్రీ త్రిలింగపీఠ భక్తులు. వీరి జన్మదినమున శ్రీ పీఠాశీర్వాదము
కనకాంబామణిమున నిట్లు వెలువడిన దని యెఱుంగునది.

141వ పుట.

శ్రీరామస్తుతి—నానానావిధ ప్రాప్తిస్థావిక పద్యములతో నీ తోమలియను
రచించి యందుఁ జితకస్థానమున నున్న కుసుమగుచ్ఛముగా శ్రీరామస్తుతిఁ గవయిత్రి
రచించుట యెంతయు సరసముగా నున్నది.

“విశ్వానుస్థాన మేకం కవివరచసామ్” ఎన్నెన్ని వర్ణించినను సత్కవుల
పాక్కు రామునియందే విశ్రమించునన్న యభియుక్తోక్తి కిది నిదర్శనము.

“రామో ధర్మభృతాం వరః” అని వాల్మీకి ధర్మశబ్దము క్లేషించి ధర్మము నాచరించినవారిలోను ధన్యార్థులలోను శ్రీరామమూర్తి యగ్రగణ్యుడని నూచించి యున్నాడు. ఆభావమీ పద్మమునందు విఫులముగా నిరూపింపబడి యున్నది.

“విశ్వామిత్ర! యుగ సంరక్షణకు, జానకీకర్తృవాణిమనకు, సురారలను గూల్చుటకు, వాలిని రాల్చుటకు, యుద్ధమందు దశకంఠుని సంహరించుటకు శ్రీరామ మూర్తి కౌదండపాండిత్యమే కారణము. దృఢముగా ధరింపఁబడిన ధర్మము దృఢ ధర్మము (నిల్ల) పితృవాక్య పత్రిపాలనమందును శరణాగతత్వాణిమందును శ్రీరామ నకు దృఢధర్మమే బలము. దృఢముగా నాచరింపఁబడిన ధర్మమే బలము.

“చెంతకా నేనయ్య” చెంతనున్న లక్ష్మణునిమీదఁ బ్రీతియో, దూరముననున్న భరతునిమీద తేమయో మే మారయజాలము. స్త్రీజనమునందు నీ కాదరమో యనాదరమో మేమెఱుంగఁజాలము. తాటక నుసంపాదించినావు, ఆపాల్య నుద్రరించినావు, భార్యను గోఁయోయి యంగలాచ్చెదవు, నిండు చూలానిని గానలో డింపఁబలిపెడివి. నీయంత రక్షర చిహ్నం డెఱుగు? గుహంఁడెఱుగునా? శంబూకుం డెఱుగునా? గుహుని నాతింగముం డేసికొంటివి. శంబూకుని విషయమున నీకుఁగల యనుగ్రహము నల్పుఁ డెఱుంగలేదు. “ననుఁ బాలింప నడచినచ్చితివా?” యన్న ట్లయోధ్యనుండి శంబూకుని కడకు నడచి తెచ్చితివి.

“పెట్టెంబుట్టిన” అయోనిజ నేలపట్టి—భూపుట్ర సీతమ్మ ఏభార్య; సీత్రులు లంకలోఁ బుట్టినవారు “రక్కసులని నూచన. మర్వారులు వారు. సముద్ర లంఘనము చేసిన నీబంటు గాలికఁ బుట్టినవారు హనుమ. “అజాయమానో ఒహుధా విజాయతే” అన్నట్లు పుట్టువు లేనివాడవు ఏ వయ్య బహుముఖములఁ గనబడన దంతయు నీవై యున్నావు. అట్టి ఏచరిత్ర పుట్టులోఁ బుట్టినవారూ వాల్మీకి పుట్ట లేనియవలె మధురమైన వైలిలో రామాయణమును బాడెనని యర్థము. “మధుమయ ఫణితీనాం మార్గదర్శి మహర్షిః” తేనెవంటి తీయని పల్కులతోఁ గయిత నల్లటకు దారఁ జూపినవాడు. రామా! ఏప్రభావము నేమని చెప్పవచ్చును? ఏప్రతాపము చేత నీ లంకను బుట్టిన రక్కసులను గెలుచుకొంటివ గాక ఏ పరివారములోఁ బుట్టు లేను ఏభార్య సీత భూలికఁ బుట్టినది (భూమిలో) ఏబంటు గాలికఁ బుట్టినవారు హను మంతుడు, నీకవిపుట్టులోఁబుట్టినవాడు, “క్రియాసిద్ధి స్స త్యే భవతి మహతాం నోపకరణే.”

“పురుషుల్ లెక్కయే” “పుంసాం మోహనరూపాయ పుణ్య శ్లోకాయ మంగళమ్” పురుషులు మోహించుట లెక్కయా? వశులైన ఋషులే నిన్నుఁ గని సమోహముఁ జెంది రనుట మిక్కిలి సరసము. ఆ కారణముచేత నేకద మహాలక్ష్మి యనపాయని యయ్యె.

“లోకములకుం గల్గెంతు వానంజమున్” “మంగళాదీని, మంగళమధ్యాని, మంగళాంతాని కావ్యాని” యన్న సంప్రదాయము పాటించబడినది.

స్వస్తి

141 వ పుట.

ఈ తోమాలియ సమర్పించిన నాకుఁ బుచ్చుకొన్న నీకుఁగూడ ఖ్యాతిని చెచ్చు నదియే. పాతకులకు నీతి లాభము.

142 వ పుట.

నా కిచ్చిన ప్రవోదనమునుబట్టి విజ్ఞానప్రదమగు నటుల సాహిత్యమర్వాద లను ధర్మమున మర్వాదలు నిరూపించుచు నపమార్గములకు నిశ్చంకమున ఖండించితిని. ఈ ధైర్యము నానర్వజ్ఞత్వముచేత వచ్చినది కాదు. స్వామీ! నావ్యారా యీ ప్రాస్తావికము ప్రచురింపఁ జేయవలెనను మీసంకల్పమే కారణము. ఈ భావము “నీవున్నావని యెన్న కెన్నఁ జొరులన్ నిర్భీతి వాక్రుచ్చితిన్” ఈ సందర్భమున నామక్తమాల్యద లోని “సయిచ్చయే మిన్నక పోవోయి మనిప్రవర నిన్ను నొప్పించును భూనాయకు సభ నిందులకై, యేయడ్డము వలన దవల నేనున్నాడె”.

అనుపద్య మనుసంధానము చేసికొనవలయును. ప్రవోదనా సామర్థ్యంబునఁగొన్నింటిని ఖండించి, కొన్నింటిని మండనము చేయుచున్నట్లు కాన్పించుటయేగాని నిక్కము గాఁ గవయిత్రికఁగాని తత్త్వసమగ్రులయిన మఱియెవ్వరికఁగాని యొక దానిపై జ్యేషఠుని ఖండించుట, యొక దానిపైఁ బక్షిమూని మండనముచేయుట యభిమతము గాదు. కవయిత్రి తన జీవయాత్రయందు “మంచియన నెంచకుంటయ, యంచిత

విశ్వస్వరూపుఁడతఁడై జలయుక్త పరమేశ్వరుఁడు విశ్వస్వరూపుఁడై యుండగా నందఱు ఆతనిలోనివార. కావున నెంచకుంటయే మంచి" యన్నారు. ఈశ్వరుని విరాట్స్వరూపము వర్ణింపుచు వెన్నధర్మ మన్నారు. ఈ జగన్నాటకమున వారు వారు వారి వారిపాత్రల కుచితముగా నాడుచున్నారు. తనకుఁ బరమేశ్వరుఁడు ప్రసాదించినపాత్ర కనురూపముగాఁ దాను నటించుచున్నట్లు నూచన. నక్షత్రముని హరి శ్చంద్రు నిరువుర సృష్టించినవాఁడు కవియే కదా! కావునఁ దత్త్వదృష్టితోఁ జూచిన నెవరి మంచి యెవరిని జెడ్డయనుట కవకాశమున్నది. "ఈవిశ్వంబునఁ దేని నే నెన్నఁ రాదది మంచి జెడ్డయని" ఈ విశ్వంబునందు ఏని నే నెన్నఁకరాదు. ఎవరినిగాని యే పురుషునిగాని నిందింపరాదు ఎన్నుటకు బ్రశంపించుట యను నర్థముండుటచేఁ గ్గిరి పను రాదు. సకల విశ్వరంభము మని భావింపవలె నని తాత్పర్యము.

ఈ విశ్వంబునఁ దేని నే నెన్నఁకరాదు. "దేని" స్త్రీలింగ మైనపుడే స్త్రీని జెన్నరాదని యర్థము. "దేని" నపుంసక మైనపు డేవస్తువు నెన్నరా దనవచ్చును. ఈ పందర్భమునఁ గవయిత్రి గ్రంథాంతరమున రచించిన పద్య మనుసంధేయము. "క. ఎన్నెద రెన్నెద రెన్నెద, రెన్నగ నీరూపు విశ్వమేయని తెలియఁ, బన్నగపతి నగపతి యే, మన్నఁ గనుగొన్న విన్న నానందంబా" ఎన్నెదరు - రెక్కపెట్టెదరు ఎన్నెదరు - నిందింతురు, ఎన్నెదరు - ప్రశంసించెదరు.

142 వ పుట.

౫ వ పద్యము. "తెలియనిదాననై" నేను నీపాదములయందు మనసుపె నీవు తప్ప మఱి యేమియుఁ దెలియనిదాననైయున్న తెరుమున స్వామి! నీవే న ముఖమున నెన్నియో పబంధములు పల్కితివి. పల్కచునుంటివి. పల్కఁగనుంటి: అది న్యాయమే. "త్యమేవాహం" అని యనుగ్రహించిన కాలియే "దాసుఁడై" దాసుని ముఖమునఁ బల్కఁగా నవియే కాలిదాసకవికృతము లైనవికదా. అట్లే పరమేశ్వరా! నీకృత్యములే మా కృతు లగుచున్నవి. దేవుని చర్యలే జీవులయందు దాళి రింపఁబడుచున్నవి.

౬. "పద్యమాలా" చిన్నిచిన్ని దండలు కలిపి చేయు మహామూఁ తోమాలియ. 'రసామేదాసురంజితా' - మంచి రసవంతముగా నున్నది. అనందమున గలుగఁజేయుచున్నది. పక్షాంతరమున నుకరందము పూలలో నున్నది, అదియే రసము అమోదము-అనఁగాఁ బరిమళము. రసామేదములతోఁ గూడుకొన్నది.

౭. స్త్రీపతి! హేమముతో పుష్పవృత్తమైన దీ మహామాల. నీకొత్తికు రచింపఁ బడినది. బంగారు జలేఁకఁగెలు పువ్వులులకుఁ దైవిఁ జాటుట యాచారము. హేమాంః అనఁగాఁ గవకాంబును పేరుగల కవయిత్రిచే రచింపఁబడినట్టి సాహిత్యమాత్రము లక్షే నూర్చుఁబడినదని ధ్వని.

శ్రీ భాగ్యము నమః

త్రోమాలియ పద్యానుక్రమణిక

	పుట		పుట
అ		అభిధానము సమాప్త	౪౪
అంగము లంతరంగములు	౨౭	అభిసవభోజాదై	౧౦౭
అంతటిదానగాను	౯౨	అభిసయములు లాశ	౬౦
అంతరమందు చాలను	౧౩౫	అమృతానందగురిన్	౩
అంధః సంసారాంధా	౫౦	అమృతానందగురూత్తమాంఘ్రి	౩
అందముగనుగడి	౧౧౨	అమృతానంద గురుప్రతిష్ఠితము	౧౬
అందమాశోగ్యమును	౧౨౨	అమృతానందుడు యోగి	౪౧
అంబరమైతిపకు	౪౬	అమృతానందుని పాఠోపేక్ష	౨౧
అక్కయై చెల్లెయై	౧౧౨	" "	౨౨
అచ్చునఁ గూర్చు గృంథముల	౧౦౦	అమృతానంద గురూత్తమన్	౨౪
అట్టలఁ గాగితాలఁగల	౩౨	అమృతానందుని సంజ్ఞము	౧౦౧
అడవులు తోటలున్	౪౩	అమృతానంద గురూత్తలన్	౨౬
అడ్డ మహులె కాస్త్రముల	౪౦	అమృతానందుజెన్మరె	౧౩౩
అడిదమువారి ధార	౬౯	అరయన్ బ్రహ్మపెయా	౨౦
అత్తి కాగుతుండు	౩౨	అరుదుగ సమగ్రిడ్డిరుద	౨౪
అతిథి యభ్యాగతియు	౧౨౩	అర్థకామంబులకునై	౧౨౪
అతిలోక ప్రభు	౩౭	అర్థిను లును చెయ్యెడల	౧౩౦
అది గృహలక్ష్మి యెవ్వతె	౧౧౧	అలయక కృష్ణదాత	౨౭
౧౬ పద్యములు	౧౧౨	అలసిరి దేశనాయకు లమాద్విశ	౬౫
	౧౧౩	అలరవీంద్రుండు	౪౩
	౧౧౩	అలపులుగు ర్తలక్ష్మి	౧౨౯
అధ్యం బించుక దోష	౩౩	అలగోవిందునకు	౩౯
అధికారంబును మించి	౩౦		
అనుభూతిన్ సకలంబునున్	౧౩౦	అ	
అనుమాలుం డనురక్తు	౧౩౨	అంగవిద్య నేర్చి	౫౮
అన్నియు సున్న రాజాలకు	౧౨	అంతరత్తత్వ మిచ్చటి	౯౨
అన్నియు సున్నజేసెద	౫౧	అంధ్రనాయకులు	౬౨
అన్నిటి మించినట్టి	౯౨	అంధ్రవిత్వమందు	౬౮
అన్ని రూపంబులను చాల్చి	౪౮	అంధుల కాంధ్రపండితుల	౯౫

అ క్షళలపులన్ మును
అగ్నివా మునుదానిని
అచదువులు నానుడులు
అచారం బెటొకట్లు
అచార్యశిష్యపీఠముల్
అటల్ పాటలు
అదిమధట్ట వంశమణి
అదరాద్విర్భుక్తి
అదికాలంబునందు
అదర మంతలేక
అద్యక్షరములు రెండును
అపదలయందు
అపందాక్షికి
అపదలం దహీక
అమరభాషయు
అమంచగ్గకులాల్లి
అయవారంపుఁ బునుక
అయువు దీర్ఘమై
అయువు గల్గవంతపతి
అయువ్యంతుఁడు
అయువు నెట్టో నెట్ట ఘనమా
అర్చనా పీర్చనో పీదప
అశేషమేగాని యధికార
అమరసంపదల్ ప్రబల
అస్తికులైనవారల

ఇ

ఇంతగ వేను దెల్పితి
ఇక్కడనేమి చిక్కునని
ఇచ్చక మేల రాజాలకొ
ఇచ్చినయట్టె యిచ్చు
ఇచ్చాద్యేషము ఓజగమ్ము
ఇటువంటి పారజాచి
ఇదువల కొర్చి
ఇదియ త్రిలింగము

పుట

౯౬
౫౬
౫౫
౨౦
౨౫
౧౧
౪౨
౧౫
౩౫
౯౩
౨
౧౧౫
౫౯
౮౮
౧౧౩
౩౨
౧౨౨
౮౯
౩౦
౧౪౦
౮౧
౧౦౧
౯౪
౩౬
౩౩
౫౧
౧౩
౧౦౦
౧౦౪
౧౦౨
౩౧
౧౧
౩౨

ఇద్దఱు నింతఁజేసె
ఇరుగడలఁ గళాకాలలు
ఇగువదియైదు వర్షముల
ఇహమఁ బరమ నుండు

ఈ

ఈ తోమాలియ నీకున్
ఈనా డెవ్వఁడు వక్త
ఈ యర్థంబునె వేదముల్
ఈ వొకరుండు
ఈశ్వర వత్సరాదిని

ఉ

ఉన్నది యున్నయట్టులన
ఉఱుము సెలయేఱు

ఊ

ఊహకు మించినట్టి

ఋ

ఋషివర్తనులకు

ఎ

ఎంతకు వచ్చెనేని
ఎంత నవీనకాన్త్రు
ఎంత యెఱుపు
ఎంతేఁ బండిన
ఎందఱ నెందఱం గన

ఎందు గుణంబు గల్గు
ఎక్కడ దెక్కునె యమున
ఎక్కడ వేమి యున్న దెవ
ఎక్కడనుంటి నేమిగతి
ఎక్కువతక్కువల్
ఎటు చూచిన నటు
ఎటెటేఁ జనురాజా
ఎన్ని పరీచారముల్ గలుగు
ఎన్నే భంగులనుండు

పుట

౬౬
౧౨౩
౧౩౫
౧౧౫
౧౪౧
౧౪
౧౦౬
౮౯
౨౧
౧౦౫
౬౯
౬౮
౯౫
౧౨౬
౧౩
౫౩
౮౦
౮౮
౬౮
౪౫
౧౦౧
౯౩
౧౦౫
౮౬
౧౦౩
౧౦౦
౧౪౨

ఎటోగి చెప్పిన వామాట	౧౨౫	ఒక నూతనం	౩౨
ఎలమిన్ యోగి	౯౫	ఒకటి కొకప్పుడు	౬౩
ఎలయన్ నిన్ను హగోరు	౪౭	ఒకవోటివీధిగా	౨౭
ఎలగు మిన్నంటిం బల్కు	౫౩	" "	౩౨
ఎల్లరు మోదమంద	౯	ఒక కాట్రీన్ జన్మించి	౫౦
ఎవరికి వారి కింపగును	౨౫	ఒక్క రాత్రియే జన్మించు	౪౯
ఎవరి ధర్మంబు వారికి	౧౨౩	ఒక్క లక్ష యిచ్చె	౧౨౩
ఎవరిలోనోయి	౧౨౪	ఒక్కొక్కవిద్య కొక్కొక్క	౯౯
ఎవ్వరి సత్త్వమే వెలుగు	౬౬	ఒప్పులు లేకయుండుట	౨౬
ఎవ్వరి కెవ్వరొకరు	౫౨	ఓ	
		ఓదుటయన్న నోవ్వని	౨౯
		ఓసికలేనివారి	౫౧
ఏటేటన్ దను	౯	క	
ఏదీ తేలిక	౯౩	కంఠస్వంపకరంబుల	౪౭
ఏవోదగ్గజవారి	౪౧	కట్టలో నది పొంగును	౭౫
ఏనుగునెక్కివచ్చి	౨౧	కటుబాటుల	౧౧౫
ఏనుగులయ్యి కార్లపయి	౯౯	కడుపునంగన్న దేవకిని	౪౪
ఏనుపై నెక్కి	౩	కనకకృతకంద	౧౩౩
ఏపుణ్యంబుననో	౯	కనకబొను ముడిచే	౧౦౯
ఏమరుపాటుకల్లు	౧౦	కన్నడియుండగా	౧౦౩
ఏము త్రిలింగ పీఠమున	౩౦	కన్నులన్న నేమి	౫౮
ఏమొనరింప నేమగు	౧౮	కన్నులొ కాలును	౧౩౦
ఏరామలోనరివత్తురే	౪౦	కర్మక్షేమము	౩౨
ఏరాజన్యులు	౭౮	కర్మతంత్రమునందు	౧౨౨
ఏరులు పొంగిపార	౨౮	కర్మము చాలమిన్	౭౦
ఏరులు కూరులెయ్యెడల	౧౧	కలకలనప్పు	౧౦౮
ఏదిధనున్న శ్రీహరి	౪౯	కలయం, దున్ని	౫౯
		కలివచ్చెన్ సకలంబు	౧౩౯
విదుగులేము	౬౬	కలిలో నాలవపాలు	౧౩౫
		కలియుగంబిందు	౧౧౮
ఒంటరిగనుండి	౧౧౩	కలిసంపర్కము	౧౩౧
ఒంటిగ ముప్పదేండ్లు	౧౩౧	కలుగుట దుర్లభంబెటులా	౧౮
ఒకపది యేండ్లుముందు	౧౦౪	కలుగకకల్ల కొక్కొదియ	౧౩౬
ఒకపదియేండ్లుచన్న	౮౯	కలుగంజేయును	౫౯

కల్లు బొల్లు	౧౦
కర్రయొ కిల్పయొ	౫౦
కవనముఁ జిత్రలేఖనము	౭౦
కవనములకేమి	౯౬
కవనమె జీవనంబుగ	౯౯
కవనము సత్యము	౯౯
కవంఁద్రీమజీవైతి	౩౪
కవిరఁజెప్పంగవలెనె	౬౨
కవిశాసనభవముగలదే	౫౨
కవియన ఋషి	౫౩
కవియన బ్రహ్మ	౬
కవి లక్షణంబులివి	౭౩
కవులన బ్రహ్మము	౯౬
కవులకు శాస్త్రములే	౬౪
కవులయి కైతగట్టి	౬౨
కవులుక బండికులు	౧౩౭
కవులు కవియింప దీవింప	౭౩
క్షును సాదుండవు	౧౦౭

కా

కాంతా సమీకమాను	౧౧
కాఁదయను దానికంటె	౧౧౬
కామాక్షి కృపక	౧౨౦
కాశలవెన్నది	౩౬
కాశల కత్తులు కత్తె	౩౭
కాశము దేవము	౫౪
కాశంబు మాతె	౫౫
కాశము చిత్రలేఖని	౬౯
కాశల ప్రవాహమున	౧౩౧
కాశము వాణిజ్య	౭౧
కాశములపము	౧౦౬
కాశములపము	౧౦౬
కాశములపము	౧౦౬
కాశములపము	౧౦౬

పుట		పుట
కీడును మేలెటుంగకయె	౧౦౪	
కీర్తి నిచ్చి చేసితివి	౪౪	

కు

కున్దురివారి యింటను	౧౦
కులధర్మంబులు	౭౫
కులధర్మంబును నిర్వహింపు	౮౫
కులముక గోశ్రీము	౮౮
కుటుంబీక నాడు	౬౬
కుశలతఁబాసి యెల్లరును	౬౦
కుక్షింధరత్వ మెల్లక	౫౯

కూ

కూలికి వాయులే దొరుల	౯౦
---------------------	----

కృ

కృతయుగఖండ మిక్కలిని	౧౬
కృపంగను నిన్ను వత్సలత	౧౧౯
కృష్ణభారతముచే	౮
కృష్ణత్యాగ జగన్నాథ	౩౪
కృష్ణ నిన్నుబోల	౫౦
కృష్ణయ కృష్ణరూపాక్షు	౫౦
కృష్ణుడు కృష్ణుడు కృష్ణుడు	౧౪

కే

కేసరి పిల్చె సింహాత్మకి	౪
-------------------------	---

కొ

కొంతును జంతులే	౬౫
కొండవలె బండికుల	౨౨
కొండవలె గాక	౭౮
కొంతకు కొంతయాట	౧౪
కొంప మునింగెవర్లు	౪౧
కొంప ముండగూడ గనె	౧౧౨
కొంప ముండగూడ గనె	౧౧౨

కొల్లగ నిండియున్న పంట
కొత్తొక వింతగా

క్రో

కోకా పెంపటివంశ్యు
కోకిలంబాకొయితండు
కోమట్లందునఁ జేరు
కోమటులందు సత్కవులు

క్రొ

కాకిమి డాక్రొబలమెల్ల

ఖ

ఖ్యాతుం డెదువు

గ

గంగక మున్న భగీరథుండు

గీ

గీతలఁ జెప్పి కీర్తి

గు

గుజ్జనగూర్మలో
గురుండగుటక
గురుండు వైవంబు
గురుభక్తుండవు
గురుమధనంబునంబడి
గురుమూర్తిన్ శిష్యులు
గురుమూర్తికా ధరియించి
గురులం గొల్వని
గుర్వాశీర్వాచనప్రభావ
గుహ వసించియు

గొ

గొప్ప వంశమ్మనసు

గో

గోడసంచులు బొమ్మల

పుట

౧౨

౧౩౨

౧౩౩

౨౩

౨౪

౧౨౨

౩౪

౩౧

౨౩

౪౪

౧౨౯

౧౪

౧౨౦

౧౪౦

౯౦

౧౧౦

౧౬

౧౧౧

౨౬

౩౬

౧౨

౧౧౨

గౌ

గౌరిమవ్యాస పుట

చ

చచ్చెడు వార లెల్లయును

చదివి చదివెయగును

చదివిన డేదెయిన

చదివిన వారి బుద్ధి

చదివిన నబ్బుబోదు

చదివి సమస్తముకా

చదువంజాలినవారలే

చదువుల్ నేర్పుట ఘక్తికా

చదువుల్ నేర్వర

చదువు మనంగ

చదువుల్ సంధ్యలు పోయె

చదువో సంధ్యయె

చా

చాతుష మైనవైద్యుడ

చి

చిక్కిన పెద్దలిద్దరె

చిన్నతనంబునుం గడచె

చిల్లర పాత్రముల్

చిల్లులుగల్గుచోఁ గవుల చేతుల

చె

చెంతిక నేవయె

చెప్పడగిన దిందు

చెలికై చుట్టుమకై

చెలియలికట్ట కీల మది

చే

చేయని రాజధానిగ

చేసెడు బుద్ధియుండియును

పుట

౨౪

౧౨౬

౨౩

౨౪

౧౦

౨౧

౬౦

౪౪

౪౪

౪౪

౩౯

౪౨

౪౩

౪౨

౬౪

౧౨౯

౩౩

౬౯

౧౪౧

౧౦౦

౪౨

౧౩౯

౬౩

౯౯

	చేట		పుట
జంకఁ బనేమి జన్మమున	౯౩	తల్లి కడుపుచేటు	౧౧౯
జంకి కదా ద్విజోత్తములు	౩౦	తల్లి దండ్రీనిఁ బోలి	౧౧౯
జంతువులు చేటు జాగ్రు	౧౧౪	తల్లి లేనట్టి పిల్లయు	౧౨౧
జనకుని రామచంద్ర	౩౮		
జననం జాదిగ	౪౩	తా	
జన్మముగావిన	౧౧౧	తాతా రాయఁడు శాస్త్రీకి	౨౩
		తాతా వంశ కళాప్రపూర్ణు	౮౦
		తా దక్కి కొడుకు బలినిడి	౧౩
		తాను దానైన యందాక	౧౩౬
		తాను నాగేశ్వరుండట	౩౯
		తాను శివోఽనా మన్మోనుచు	౪౦
		తా నెట్లో యటు నెచ్చెల్	౧౩౧
		తా నొక ధర్మవాదిగ	౫
		తా మదిఁ గూర్చినట్టివి	౩౭
		తారకు లాదు డక్కలి	౬౫
		తి	
		తినుచుఁ దిరుగుచు	౧౧౯
		తిరుముగా నుండునొక్కటి	౧౨౦
		తిరుపతి వేంకటేశ్వరుల	౬౧
		తిరుపతికి వేంకటేశున	౬౧
		తిరుపతి వేంకటేశ్వరుండె	౭౫
		తిరుపతి వేంకటేశకవి	౧౨౬
		తిరుమల వేంకటేశ్వరుని	౧౦౯
		తిరుమల శ్రీనివాస వినుతి	౬౧
		తిరుమల శ్రీనివాస వినుతిక జెలు	౨౯
		త్రీ	
		తీసిచేపుటయేగాని	౭౪
		తీసిమాటన బుదులు	౭౪
		తీరిత్యంబు జొనంగ	౨౩
		తె	
		తెలపున నానాటకముక	౯౬
		తెనుగున మల్లినాథుడన	౫
		తెనుగుక దేశపు వేషము	౧౨౭

తెలియని దానైన
తెలివిగలవాడైన మౌనము
తెల్పకు పెద్దలం గొలుచు

తే

తేనె యాంధ్ర సృష్టకళ

తొ

తొలిపలుకేను

తో

తోచినటుచేసి చెడియె
తోచినట్లెల్ల జేయంగ

ద

దంపతి సపర్య సలిపిరి

దా

దాయలు పర్యమందు

ది

దిక్కుతోడవక
దినదిన వర్ధమాన
దినమొక విద్యకాంగ
దివికినేగిన దన్ను
దివ్యంబు వేదవాక్కుగు
దివ్యవాణిపలుకు

దీ

దీక్ష సద్గురులొద్ద
దీక్షితశిష్యుడు

దు

దుంగం దా విడనాడి

దే

దేవబ్రాహ్మణభక్తియు
దేవబ్రాహ్మణపూజ

పుట

౧౪౨

౯౦

౧౯

౧౦౦

౯౬

౧౧౫

౧౧౪

౧౨౦

౭

౩౫

౬౬

౩౯

౩౫

౭౯

౭౯

౧౦౦

౭౩

౬౦

౧౦౧

౬౩

దేవుడున్నాడు

దేవుడు వేదమున

దేవు డొనరచున

దేవుని తోసిరాజని

దేవునితోడఁబుక్కు

దామోదర మనంగ

ద్యాదశిష్య ముల్

ద్రాపది నిగ్గుదేల్చి

ధనమున కేమి

ధన్యత్వంబును గన్న

ధర్మమన్నది లేనినో

ధర్మ మాధవుఁ గొలువక

ధారుణి దేవతల్

ధీవత నీరు జేయు

ధీర స్వాంతలు

ధీయం దొక్కఁడు

ధీరుఁడు కొమ్మనార్యుని

ధీరుఁడు సత్కవిత్వగురు

ధీరులు సత్కద్యక్షులు

ధీరుల్ గావలె

ధీరులై కూర్చుచున్నారు

ధీరురాండుగిందు

పుట

౧౧౯

౧౨౯

౧౨౫

౩౦

౧౨

౧౨౬

౪౧

౪౬

౧౧౨

౧౩౪

౧౨౪

౧౭౨

౧౭

౧౩౬

౧౩౮

౮౫

౪

౮౨

౨౪

౩౧

౧౨౪

౧౨౦

	పుట		పుట
సంధానంద వివర్ణన	౪౯	సింహా నేవ యునర్పి	౧౩౪
సంధానందకరుండన	౪౭	సి కుద్యోగము పెద్దదైనదనుచు	౯౩
సతీయుక్ నుతియుక్ లేక	౩౭	సికుం బుట్టువు కల్లు	౪౬
సన్నయ యన్న	౭	సికే మున్నది క్షీర్తిగాక	౯౫
సన్నయభిప్రాయము	౧౫	సితోఁగాక మతోరితో	౮౯
సన్నయ చిన్నయల్	౨౦	సీ నరసింహనామ మది	౨౧
సమకమ్మన్ జమకమ్మ	౮౮	సీ పాటయు సి పద్యము	౧౩౭
సమ్మన పారి బోవుచుట	౪౫	సి ప్రమాణబుద్ధి	౧౩౫
సరసింహం జొకఁ డగ్గ	౨౨	సీమం చించుక లేని	౭౮
సరసకు నాకు	౪౭	సియరాంగి మహానుభావ	౬౦
సరగురు పదుగురు	౮౭	సిలాంక బాలికజై	౧౩౩
సరస్వతులు	౭౩	సీవున్నావని	౧౪౧
సరస్వతులు సప్త దిగ్గజము	౧౦౩	సి వేతెంచు పథంబునందు	౯౨
		నూ	
నా కి మాటపదార్థు	౭	మాటపదియారు	౧౩
నాకుం జూడఁగ	౭౮	మాట పదారు లిక్తుమన	౨౩
నాగరికులము మేమన్న	౧౨౦	మాతనము సిదు సాధము	౯౪
నాదెను తగ్గుచున్నయది	౬౨	నూలుంబోగునఁ దన్నుబొను	౨౮
నాదె వెలుంగునటి	౧౦౩		
నానాసత్కవి నానుభవము	౭	నృ	
నా పుట్టింటను	౮	నృసింహభారతిచ్చాలో	౩౧
నాయకు లెటకేమి	౧౦౭		
నాయకుల మాదులకు	౧౧౭	నృ	
		నృ	
నిజా బాబింబిన	౪౩	నృకేయమున్న	౫౮
నిజా నమ్మచు	౫౮		
నిజా బాబుచు	౧౦౭	నృ	
నిజామఁ దెలుపారము	౧౦౭	నంచమామన్నయంబు	౨౮
		పంచవేదంబు	౩౬
		పండితగమ్యమాట	౩
		పండితుడన్న	౫౫
		పండితులకు గవుల్	౭౮
		పండితులు, కవి	౭౮

పండితపూజయన్న నెది
పండుగ పబ్బమందు
పట్టుకుండుట తప్పెప్పు
పట్టుగజాల రెవ్వరు
పట్టినపట్టునకొనిలిచి
పడిమటిగాలిదుమ్ముపడి
" " "
పతియును గురువులు
పతియన శ్రీపతి
పదియు రెండవ యేట
పది పది యేండ్ల కొక్కతరి
పద్యము జెప్ప
పద్యమాలా మహామాలా
పద్మిని పద్మిని పద్మిని
పరదృష్టికొ
పరభాషల్
పరమసఖుకొ మహాకవిని
పరమహితుండు
పరమార్థంబు తురీయమైన
పరమస్థు పరిభ్రష్టల్
పనుల భాషల వ్యవహారభాష
పలుకకయున్న నామొగమె
పలుకగ నేర్పు సత్కవికె
పలుకుదొయ్యలి
పలుకు లవన్ని మంత్రములు
పలుకు వెలదికి మొగము
పనువులను జేయు

పా

పాండిత్యంబు ప్రమాణ
పాటి యెఱింగి సత్కవిత
పాడిన పాలెపాద
పాపమంటక యుండ
పాయక మంత్రవాది
పాయని భక్తితో

పుట

౬౪

౧౦

౧౧౫

౭౨

౪౪

౧౦౫

౨౬

౧౧౩

౧౧౦

౨

౯౮

౨౩

౧౪౨

౧౩౧

౮౧

౧౦

౬౦

౮౨

౧౦౫

౩౧

౧౧౪

౮౩

౯౯

౬

౪౦

౮౪

౧౧౮

పాలు చాలక వత్సాలపాలు

పావక సన్నిభంబు

పావన జలపూజిత

వి

విండపాక్షి

విడుతతో చిల్లవానికి

విల్లలంగిని పెంచుట

విల్లలతో దుల్లలతో

వీ

వీనుగు పెంటలొమ

పు

పుట్టితి నాడు వానము

పుట్టితి సగురుండును

పుణ్యమని దుర్గటంబులు

పుణ్యమని పాపమందు

పుణ్యమును బుగుమొగ్గు

పురుషుల్ లెక్కయె

పురుషులలోనె

పూ

పూజా భాజనమా

పూజ్యులకెల్ల

పూత చరిత్యునికొ

పూరుషపుంగవుల్ గవులు బుణ్ణు

పూరుషపుంగవుల్ గవులు పూర్వము

పె

పెట్టెం బుట్టిన కేల పట్టి

పెద్దన కెంతకజేపె

పెద్దల పీతమీ

పెద్దలయందు గౌరవము

పెద్దలలోనె బెద్దయియు

పెద్దలు పెట్టి పోయినది

పుట

౧౨౧

౧౯

౧౩

౫౯

౧౨౧

౧౨౦

౪౬

౭౬

౧

౫౨

౧౨౪

౧౧౬

౭౪

౧౪౧

౧౩౦

౧౪౦

౬౪

౧౬

౬౮

౧౦

౧౪౧

౬౩

౭౧

౨౬

౫

పెరుమార్శన్నను బెద్దలన్న

పా

పాలము పాటలు

పా

పాకుటిగకునేని

పాపదు రాదు విశ్వమున

పా

పాండ్లక వాసుదేవులు

ప్ర

ప్రకట శ్రీపద సరహరి

ప్రకృత్య దైవతంబులు

ప్రభుని కానకములు

ప్రస్తావనాచితములు

ప్రస్తావనాచితము

ప్ర

ప్రకృత్యోక్తుల

ప్రకృతి యని యేది

ప్రకృత్యైవసంత నెయ్యెది

ప్ర

ప్రీయుని మీదాపేమ

ప్ర

ప్రీతిక శ్రీ విజయశక్తి

బి

బింగళీయులు వారిగిలేయు లిటు

బిమ్మ బొమ్మలఁ జేయఁగ

బిమ్మలొక్కరి

బా

బాబులను

బాబులను చూడ గురుగళ

పుట

25

28

౫3

౫౩

౧౯

౨౪

౧౧౦

౮౪

౧

౫

౧3౧

౧౧౫

౧౧౫

౧౧౬

౧3౮

౧౦౪

౧౫౦

౧౫౦

౧౫౦

౧౫౦

పుట

3౮

౨

౩౪

౨౦

౯౯

౧౧2

౧౧౩

౧౧౩

౫౦

౫౯

౭౫

౧౨౩

33

౮౫

౪

౮3

౧౧౯

౧౩3

౧౧2

౯౩

౧౦౩

౧౦౩

౧౦౩

౧౦౩

౧౦౩

౧౦౩

భారత భూమినింగల
భారత విద్యకుంగళ
భారత పాఠావారము
భారత భారతీమహిమ
భాగము వేసేభారము
భావముల జల్లడింపగ
భావము భారమయ్యె
భావమునందు ముందుగ
భావము భక్తిలేకయె
భావము రెన్నియేగలుగు
భావింపంగ జగములన్నియు
భాషాధారక
భాషిల్లుక భువి నెన్ని

భీ

భీమాకారము జైరులందు
భీమాచార్యుడు

భు

భువి జీవకోటి కక్కలి

భూ

భూపతిసేవ్యుడ డయ్యెతుండు
భూర్భువరాది లోకముల
భూవిభుడయ్యె నొక్కకవి

భో

భోజసేవ్యముఖాంభోజ
భోజాసానమునందు
భోగము రోగము

భా

భాగ్యతా గురు ర్యస్యచ

మ

మంగళం కృష్ణవేషాయ
మంచిది మంచి దిద్ది కడు

౧౦౪	మంచిచెట్లకన్న	౨౬
౧౦౫	మంచి భారతీమహిమ	౨౭
౧౦౬	మంచివారిలు మనకి వుల్	౨౮
౧౦౭	మంచి ము చి యన్నమాటలు	౨౯
౧౦౮	మంచియుం జెప్పెయికి	౩౦
౧౦౯	మన నాచారము	౩౧
౧౧౦	మన నాచారమునకి యెను	౩౨
౧౧౧	మనని నాచారము	౩౩
౧౧౨	మనలకు నాచారము	౩౪
౧౧౩	మనవలకొక్క పెట్టికి	౩౫
౧౧౪	మనరావు వివేచి	౩౬
౧౧౫	మనరుకలేదని	౩౭
౧౧౬	మనమున సంజయించె	౩౮
౧౧౭	మనపెద్దల్ మునుకెల్పినట్లు	౩౯
౧౧౮	మనలనుగూర్చు శ్రీహంసమహా	౪౦
౧౧౯	మనసులోన గలను	౪౧
౧౨౦	మనువులకె మనువులయ్యె	౪౨
౧౨౧	మనుతాహంతలు	౪౩
౧౨౨	మనుతాహంతలు వాసనల్	౪౪
౧౨౩	మనుతాహంకృతాహంకృత	౪౫
౧౨౪	మముచోటి కవుల గొడవలు	౪౬

మా

౧౨౫	మాకుంచెనెను	౪౭
౧౨౬	మాటబోలుమాట	౪౮
౧౨౭	మాట వెన్నబోలు	౪౯
౧౨౮	మాటలె వేదశాస్త్రముల	౫౦
౧౨౯	మాధనా గురేశ	౫౧
౧౩౦	మానసచక్రముక దిగిరి	౫౨
౧౩౧	మానసే మందిరే యస్య	౫౩
౧౩౨	మానసుమండు	౫౪
౧౩౩	మానసవ్యాధులన్నియు	౫౫
౧౩౪	మాపెద్దల్ పలనాట	౫౬
౧౩౫	మా మాతామహు	౫౭
౧౩౬	మామిడినీడ గోరి	౫౮

మి

మింటు బారిన నీటదూరినను
మిన్నేటి మన్ను వెన్నయు

౭౬
౧౩౫

మీ

మీమాత్రంబును
మీరల్ వాయు
మీరాబాయి తరించె
మీఱంగవచ్చు నానల

౮౮
౬౫
౧౧
౧౩౨

ము

ముక్కులు మానుక
ముద్దని వేర్చినంత
మునులకా సాధుజనమ్ములకా
మున్ను దిగిలింగ పీఠమున
ముప్పుదియెండ కీవలవె
ముప్పురమైన కామున
ముప్పురకాలమందు

౮౬
౧౩౯
౪౩
౮౦
౧౦౪
౮౨
౬౩

మె

మెప్పులకైతగాండు
మెదలుపడ నడుగులెత్తుక
మెత్తనైన వెన్న మేలంగడు
మెలంగులకు మేమి

౪౪౨
౮౬
౫౬
౮౫

మే

మేధానికి

౯౦

మొ

మొల్లలయంతివాడు

మో

మోడయి నిల్చి భూరువామ
మోడముతోడఁ లేంచె
మోహితులైన కిచ్చు

౯౨
౧౩౧
౯౧

య

యతి యిటు పొగ్గిమంట

౬౮

యుము నిలుసాచ్చినట్టి
యశము నరంబు నిడు

౪౫
౭౪

యు

యుక్తమె వికృమదేవుని

౯౭

యో

యోగ్యుడ వీవు కాన నిటు
యోషామలు లాద్యంబగు
యోషాకూద్రులకు

౧౦౦
౧౨౬
౨౦

ర

రంగారాయని
రమ్మని వాగినట్టి
రవి రనించేక ముక్తుడై

౧
౪౪
౮

రా

రాజతే రాజ్య పాండ్యు
రాజుల్ పోయిరి
రాజేశ్వ పాజ్జరాజేశ్వ

౧౨౫
౧౨౪
౩౪

రాజ్యము లేలినారు
రాడగినంత వచ్చెను

౧౨
౬౨

రాధాకృష్ణచార్యుడు
రాధా కృష్ణాకృష్ణమిది

౯౬
౧౧౬

రామస్వామి భవమగుండు
రామస్వామి బుధుండు

౭౭
౧౨౪

రామయ్య సోమయ్య
రామయ్య మహామహా

౪౧
౪౧

రామయ్య మహామహా

రామయ్య మహామహా

రామయ్య మహామహా

౪౧
౪౧

రె

రెండును రెండుతోవలు

౧౦

రెండు సగములు

౧౨౧

రెండును రెండు వాలుగు

౧౨౨

ల

లక్షణించ తథాలక్ష్మి

౧౨౩

లా

లాక్షణము చెప్పి

౧౨౪

వి వివేకా దేవ్యుడి దెంగ్గి	౪౨	వివేకము విత్తము సేయక వివేకము విత్తము వివేకము విత్తము	౮౬ ౨౪ ౧౪
లే లేఖ్యమ్యాయము లేవనరాదు లేదు నభ్యుపాసలు లేకము శంకిలం జనదు	౨ ౬౯ ౨౨ ౧౦౬	విభులు కత్తిగొట్టెను వివేకమును వివేకమును వివేకమును	౧౩౨ ౧౦౬ ౪౪
లో లోకానుగ్రహ లోపము, పాపము	౩౦ ౧౩౩	వి వివేకము మాటమాత్రమున వివేకము కల్పనాదవి	౫౬ ౬౪
లొ లొకకమైన లాభమే	౪౦	వె వెనుక నెన్నేనిం బడె మున్ను వెనుక కంగలాంగిగను వెనుక వెన్నెలక వెన్నుని యంతకుండు	౪౮ ౪౮ ౪౫ ౧౦౧
వ వంగ రవీంద్రనాథుని వందలు నేలు వగవకుమారు నెట్లకట వట్టి దేశాభిమానుల వరకోరాదగుధా వరదుండు శ్రీనివాసుడు వరచాలాంత్రపు వర విజయవాడ వరసుకర మాతృభగ్యము వరుస దోషకరియంబును	౯౧ ౬౫ ౧౩౨ ౫౯ ౩౩ ౧౦౯ ౧౨౮ ౩౩ ౧౧౦ ౧౧౯	వెన్నుండ వరి మువలందలు	౪౯
వా వాడలబోవునట్టి వాణిజ్యంబు యగుక వాడముభేదముకా మటచి	౧౦౨ ౯౨ ౩౧	వే వేదకలకాస్త్రై ఘక్కియని వేదక కాలె యుక్కిని వేదకక తెయె మగని వేదకల్ విక్రమ వేదము గాదనున్ వేదకాస్త్ర పురాణమున్ వేదము కాస్త్రముకా నిశ్చయ వేదమునందు నున్నదె వేదమునందు భక్తియును వేదకాస్త్రాల నమ్ముచు వేదకాస్త్రాల గురువుల వేదమను మాటలే వేదముల చిక్కులెడ వేదాంతము చాదస్తము వేదాంత సార్వభౌముని వేదార్థ మితండు చెప్పును వేమరు తెల్ప విందుము	౬౨ ౧౧౨ ౧౨ ౧౩ ౨౫ ౩ ౩౦ ౬౪ ౧౧౧ ౧౨౩ ౧౨౩ ౧౨౪ ౧౪ ౧౧౩ ౨౪ ౧౪ ౨౫
వి పింతలు లేవు విజ్ఞానకు విత్తన మెంతయైన పిత్తకారణంబు పిడిత సకలసారం	౩౦ ౫౪ ౧౨౩ ౫౧		

బి

తెదిగ వేష మూనియును
తెదిగుడు కొరి
తెరుల్ మాడయలేక

వ్య

వ్యర్థమా ధర్మరహిత
వ్యర్థహారంబున కంచు

వ్యా

వ్యాఖ్యాతా మల్లినాథకు
వ్యాసుని యంతవాని

భ

భంకరయలచేసి భగ్గల
భరణాగతరక్షణ

భా

భాత్రయల వేర్పు
భాస్రీభ్యాసము

భి

భివదం కొంతద
భిక్షులఁగాచి
భిక్షులలోన వాదయిన

భు

భువనాసోపన్యాస
భుక్తులు హనుమంతులు

భృ

భృంగారం బు వాద్యమా

భృ

భృంగులవారి

౪౧

౧౩

౧౪

౧౧౪

౧౨

౩౪

౬౦

౧౨౫

౫౦

౩౦

౧౭

౫౦

౪౩

౬౬

౯౧

౧౨౦

౧౦౬

౪౧

౩

శ్రీ

శ్రీకరము కీ రికరము
శ్రీగోదావరి తీరవాసము
శ్రీనగ కావనంబునను
శ్రీపదాశ్రితపదాంభోజ
శ్రీపాదుం డితఁడత్తు
శ్రీమానాయక విమలా
శ్రీరాధారమణి
శ్రీలకు నాలనాలమయి
శ్రీవిజయవాడ దుర్గా
శ్రీవిద్య బ్రహ్మవిద్య
శ్రీశైల శ్చేషశైలస్థ

౩౩

౧౨౬

౬౬

౩౩

౨౩

౧

౫౧

౪

౩౩

౩౭

౩౪

శ్రు

శ్రుతిర్మంబు స్మృతుల్

౩౫

న

నందియ మెందుఁదీరు
నంస్మృతిమాని చేసెడు
నకలారిగ్గరి జరియించి
నతిబాలోంత్రపు
నెతుల వేడ్చెంచు పురుషులు
నెత్తము కొనముకా
సన్న్యాసంబిది తప్పెయ
సప్రదిసములలోన
సముదయి వాసనాశ్రయ
సమృద్ధిమేచ్ఛభోజులకు
సరదాళిక బుహారముల్
సరసము సంస్కృతం బిది
సర్వకంఠాస్మరణోదయం
సర్వజ్ఞాండన కంఠమందన
సర్వపరిణామంబున
సర్వం బై కవివర
సర్వం బునుమంబుక

౫౪

౧౧౪

౯౦

౧౩౩

౫౨౪

౧౨౪

౧౨౪

౩౬

౧౦

౧౨

౧౦

౩౪

౩౬

౩౭

౩౮

౩౯

సా

సాంగం వేదమధ్యుస్తే

38

సాంకేజ్ జన్మతనాన్

౯

సాటికపీశులక్

20

సాధనలేని సిద్ధియున

౪౮

సాధుబాధనేయు

౫2

సాయము నేయువాడెవఁడు

౫6

సార్థక్యంబుగ నుక్

60౫

సావాసూరున

60౬

సి

సిరియును విద్యయుక్

6౨

సీ

సీత దోపది దమయంతి

6౨3

సు

సులభంబు పెండ్లిమానుట

63౨

సూ

సూరులు కొప్పరంపు

౭6

సూరులు తొల్లిసత్యము

౯౮

సూరులు ముక్ బ్రాహ్మణ

౫౫

సౌ

సౌందర్యంబును

63౪

సౌమ్యుడ వాడు

౭౭

ప్ర

ప్రీతిను గాను చేయుటని

6౨౮

ప్రీతియుండి

633

ధిసి

స్థితాత్మ సి హృతి

౭౨

స్థా

స్థాలము స్థాత్మమందు

6౯

ప్ర

ప్రశ్నలో మానిన గాననా

౫౯

స్వ

స్వపద మారయ

6౨౨

స్వస్థానంబున

౬౭

స్వా

స్వాంతమునందు నమ్ముఁడు

౬

స్వాతంత్ర్యంబున

6౨౨

స్వాధ్యాయంబుది

౬౪

వైవి

వైవిరవృత్తియు గాలిలో

66౪

హ

హంగగు గ్రంథరాజ

౮౪

శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస తిర్తిలింగ మహావిద్యాపీఠమువారి సాహిత్యశాఖ.

క వి తి ల క గ్రం థ మాల

శ్రీ పీఠస్థాపనాచార్యు లగు నమ్మలనందనాథస్వామివారి దోఠములు

శ్రీమతి కవితలక, కవితావికారద

కాం చ న పల్లి క న కాం బ గా రి చే

నాంధ్రప్రబంధరూపమున రచింపఁబడినవి

1. శ్రీ జీవయాత్ర		2—8—0
2. అమృత సారము		1—0—0
3. ఆనందసారము		1—4—0
4. హంసవిజయము		1—8—0
(అష్టైకప్రతిపాదక మహానాటకము. సర్వ సమన్వయ సమర్థము)		

5. శ్రీ తోమాలియ		1—4—0
(అశ్రుర్య మనోహరమగు హస్తానిక పద్యప్రబంధము)		

క వి తి ల కా మ వా ద ము

6. అభిజ్ఞాన శాకుంతలము		1—4—0
(నాటక లక్షణాలతోఁ గూడిన యుపోద్ఘాత మున్నది)		
7. కందరామాయణ సంగ్రహము	...	0—4—0
8. రాధ—వచనము		0—15—0
(ఇదియొక కథ. ద్రావిడభాషనుండి ఛాయానువాదము. ఆధునిక ద్రావిడదేశ పరిస్థితులను కలియపఱచును.)		
9. గౌతమచరిత్ర (వచనము)		0—10—0

